

Om straffverkställigheten i Finland. Ny förordning angående fångvårdsväsendet.

Av överdirektören för fångvårdsväsendet i Finland A. P. ARVELO.

Enligt strafflagen av den 19 december 1889 äro de allmänna frihetsstraffen i Finland tukthus och fängelse. Tukthusstraff ådömes antingen på livstid, eller på viss tid, ej under sex månader och ej över tolv år, utom vid sammanläggning av straff. Till fängelsestraff dömes på viss tid ej under fjorton dagar och ej över fyra år, utom när längre fängelselid är i lag särskilt föreskriven eller vid sammanläggning av straff. Fängelse användes även såsom förvandlingsstraff för böter.

Vid sidan av strafflagen har utfärdats en förordning om verkställighet av straff, vilken bestämmer de allmänna principer, som vid fångvården böra iakttagas.

Redan före strafflagens ikraftträdande hade uti särskilda på förarbetena till lagen baserade reglementen, samtidigt med den av assessorn, sedermera fångvårdsstyrelsens första överdirektör *Adolf Grotenfelt* ledda organisationen av fångvårdsväsendet, lämnats närmare föreskrifter beträffande straffverkställigheten. Men med avseende därå, att den vid sidan av den nya strafflagen utfärdade straffverkställighetsförordningen krävde ändringar i dessa föreskrifter, begynte man redan på 1890-talet skrida till förberedande arbeten för uppgörande av nya reglementen. Efter särskilda växlingar hava dessa reformplaner först

nyligen förverkligats. Förordningen av den 21 mars 1925 angående fångvårdsväsendet innehåller jämte förordningen av den 29 december 1922 angående justitieministeriet ett enhetligt reglemente för fångvårdsarbetet i sin helhet.

Förordningen grunder sig i huvudsak på den under fängelsedirektören, hovrådet *J. V. Castréns* ordförandeskap tillsatta fångvårdskommitténs betänkande av år 1921. De viktigaste ändringarna föranledas därav, att genom en i slutet av år 1922 utkommen lag fångvårdsstyrelsen såsom centralt embetsverk indrogs och förenades med justitieministeriet såsom en skild avdelning.

Enligt förordningen ankommer högsta ledningen och övervakningen av fångvården å justitieministern. Överdirektören för fångvårdsväsendet, vilken tillika tjänstgör såsom chef för justitieministeriets andra, eller fångvårdsavdelning, samt fängelseinspektören, uppfostringsinspektören och ekonomieinspektören åligga att närmast leda och övervaka fångvårdsväsendets verksamhet.

Överdirektören är i främsta rummet ansvarig för fångvårdsväsendets förvaltning och på honom ankommer att utöver lag och författningar giva närmare föreskrifter åt innehavarna av tjänst eller befattning vid fångvårdsväsendet. Såsom avdelningschef avgör han på föredragning av vederbörande tjänsteman ärendena angående inrättningens allmänna förvaltning, arbetsverksamhet och ekonomi. Viktigare ärenden handläggas förberedelsevis i en konferens, vari deltaga avdelningschefen, såsom ordförande, samt såsom ledamöter fängelseinspektören, uppfostringsinspektören och vederbörande föredragande. Till rådplägnung kunna även inkallas sakkunniga. Fängelseinspektören handlägger ärenden rörande fångars dislokation, forsling, bevakning samt fängelseordningen och disciplinen. Uppfostringsinspektören handlägger ärenden rörande fångars individuella behandling, själavård och undervisning samt sysselsättning under lediga stunder, ärenden, som föranledas av fångars frigivning eller villkorliga ställ-

lande på fri fot, så ock ärenden angående meddelande av teoretisk handledning åt fängelsefunktionärer. Uppfostningsinspektören står i intim kontakt med Fängelseföreningen för Finland, som har till uppgift att vårda sig om fångarnas familjer och anskaffa arbete åt frigivna fångar. Ekonomieinspektören åligger leda och övervaka fängelsernas arbetsverksamhet och ekonomi, anordna försäljning av alstren, gemensam anskaffning av material samt övervaka den lokala anskaffningen samt överhuvud draga försorg därom att vid fängsvårdsväsendet iakttages en rationell ekonomi. Vid avdelningen finnas tvenne byråer: ekonomibyrån med ekonomieinspektören såsom chef och räkenskapsbyrån med kamreraren såsom chef. Vid avdelningen finnas dessutom en överläkare, en arkitekt, två sekreterare, en aktuarie och nödig byråpersonal.

Fängelseförvaltningen tillkommer att förvalta den i dess vård befintliga anstalten, sätta i verkställighet frihetsstraffen, ävensom söka hos fångarna framkalla sedlig stadga samt förmå dem att eftersträva karakterutveckling och bättring. I centralfängelserna, som äro tre för män och en för kvinnor, hållas fångar, vilka undergå tukthusstraff. Uppförandet av tvenne större centralfängelser har påbörjats. De uppföras på staten tillhöriga odlingsbara kärrmarker och i vardera inrättningen kommer den odlade jordens areal att uppgå till 1.000 ha. I länsfängelserna, åtta till antalet, hållas fångar, vilka undergå fängelsestraff, samt rannsakningsfångar ävensom personer, vilka på grund av lösdriveri eller tiggeri dömts till allmänt arbete. Reservfängelserna äro avsedda för förvaring av rannsakningsfångar och fångar under transport. Vid fångforslingsstråtar inrättas efter behov även fångstationer och fånghållplatser. Fångforslingen på landet hör ej till det egentliga fängsvårdsväsendet. Tillsvidare ankommer den på ägarna av mantalsatt jord och särskilda städer samt underligga landshövdingarnas i varje län uppsikt. Enligt en detta år stadfäst lag övertager staten från och med år

1927 fångforslingen, varefter skötseln och övervakningen av transporten kommer att övergå på länsfängelserna. — För manliga fångar, som uti fängelserna ådragit sig sinnessjukdom, finnes ett sinnessjukhus för fångar.

Fängelsets chef kallas direktör. I större fängelser finnes även en eller två biträdande direktörer. Dessutom finnes i ett fängelse pastor, läkare, ekonomiföreståndare, lärare, i de större ända till tre, arbetsledare, vaktchef ävensom till vårdpersonalen hörande: ekonomivaktmästare, vaktförmän, vaktknektar och sjukvårdare samt tjänstebiträden och betjäning. Vid varje fängelse finnes en direktion, som avgör de viktigaste till fängelsets allmänna förvaltning hörande ärenden, såsom antagande och entledigande av till vårdpersonalen hörande personer, fångars vitsordande, bestraffande, hållande i enrum och villkorliga frihet m. m. Till direktionen höra direktören, såsom ordförande, pastorn och läkaren samt på kallelse av direktören biträdande direktören, ekonomiföreståndaren, läraren och arbetsledaren, beroende på vems verksamhetsområde ärendet angår. Justitieministern kan till adjungerad ledamot för ett år i sänder utse en eller två lämpliga personer även utom fängelset. Direktionen sammanträder överhuvud en gång i veckan på kallelse av ordföranden.

Direktörerna för central- och länsfängelserna utnämnas av regeringen, statsrådet. Pastorn insättes i tjänsten av domkapitlet. Övriga innehavare av tjänst eller befattning vid fångvårdsväsendet utnämnas av överdirektören, förutom vårdpersonalen, vilken antages av fängelsets direktion. För erhållande av ordinarie tjänst eller befattning (förutom såsom pastor och läkare) bör sökanden hava avlagt av justitieministern föreskriven examen. Tillsvidare har sådan examen fastställts endast för vaktknektar, vaktförmän och vaktchefer. För sökandena till dessa befattningar anordnas årligen särskilda kurser, vid vilka meddelas undervisning i samhällslära, pedagogik, hälsolära och fångvård, psykiatri m. m.

Förordningens tredje kapitel meddelar utöver de i verkställighetsförordningen ingående allmänna föreskrifterna mera detaljerade föreskrifter om fångarnas vård och behandling. Efterföljande referat omfattar därför bägge förordningarna, varjämte det torde vara på sin plats att redogöra för några på basen av förordningen utfärdade tilläggsföreskrifter.

De straff undergående fångarna grupperas på följande sätt:

till första gruppen höra unga fångar, vilka vid ankomsten till fängelset fyllt 15, men icke 18 år, eller vilka i psykiskt avseende äro att med dessa likställas;

till andra gruppen äldre fångar, vilka under de fem senaste åren icke undergått fängelsestraff för brott, som medfört förlust av medborgerligt förtroende, eller tukthusstraff och icke heller utfört allmänt arbete, och

till tredje gruppen alla övriga fångar.

De till första gruppen hörande fångarna förvaras överhuvud i fängelse eller fängelseavdelning, som avsetts för dem, men i varje fall fullständigt avskilda från fångarna i den tredje gruppen. För övrigt kan fånge, som ådaga-lagt en tillförlitlig förbättring av karaktären, överföras till en »högre» grupp, men ifall han begynner skadligt inverka på sina medfångar till en »lägre» grupp. Vid fångarnas dislokation skall därutöver såvitt möjligt hänsyn tagas till deras individuella egenskaper, kön och ålder, andliga och kroppsliga tillstånd, förmåga och anlag ävensom den orsak, som föranlett deras intagning i fängelse. Åt andligen eller kroppsligen undermåliga fångar bör ägnas särskild uppmärksamhet. Fångarna skola behandlas rättvist och välvilligt, men dock med allvar och beslutsamhet och straffverkställigheten bör ordnas så, att den icke länder fången till skada, utan verkar till hans bättring. Vid vården av unga fångar bör särskild uppmärksamhet ägnas deras andliga och kroppsliga bättring och utveckling.

Tukthusfänge hänföres i strafftidens början till tvångs-

klassen. I denna klass hålles fången dygnet om i enrum efter direktionens prövning, dock minst fyra månader, men på grund av bristen på celler har denna föreskrift ej till fullo kunnat följas. Följande klass är läroklassen, i vilken finnas tvenne avdelningar. I denna klass skall fången utföra arbete i gemensamhet med andra fångar, men, såvitt möjligt, tillbringa nätterna och fristunderna i cell. I översta eller prøvoklassen förrätta fångarna under tillsyn arbete tillsammans med andra fångar och hållas om nätterna, efter direktörens prövning, i samfälda sovrum eller i natceller. Sina fristunder kan fånge i prøvoklassen tillbringa å anstaltens gårdsplan. För fångar, vilka undergå fängelsestraff, finnas tvenne avdelningar. I första avdelningen hålles fånge överhuvud i enrum högst tolv månader.

Vid uppflyttning i klasserna fästes avseende såväl å fångens förhållande till fängelseordningen överhuvud som å hans flit och omsorg i arbetet och vid inhämtande av kunskaper. Vid prövningen användes som tekniskt hjälpmedel poängberäkningen. För beräkning av det slutvitsord, som direktionen skall tilldela varje fånge giva direktören, läraren och arbetsledaren åt fången för varje månad högst 10 poäng. Det poängantal, som erfordras för uppflyttning från klasserna, är vid de långvariga straffen större än vid de kortvariga och beror även därpå, till vilken av de förutnämnda grupperna fången hör. Sålunda bör en till den första gruppen hörande fånge, som ådömts till 4 års tukthusstraff, för att uppflyttas från tvångsklassen erhålla 60 poäng, varigenom han kvarstannar i denna klass åtminstone 6 månader. För uppflyttning, från läroklassens första avdelning fordras 90 och för uppflyttning från andra avdelningen 120 poäng. En till tredje gruppen hörande livstidsfånge behöver 210 poäng för att uppflyttas till följande, 270 poäng till närmast följande och 300 poäng för att uppflyttas till prøvoklassen, så att fången, förutsatt att han varje månad skulle erhålla det fulla antalet

10 poäng, måste utstå 30 månader av sitt straff, eller $2\frac{1}{2}$ år innan han blir deläktig av provoklassens fördelar. Fattas under en månad någon del av poängen, uppskjutes uppflyttningen i motsvarande grad.

I tvångsklassen får fänge ingen ersättning för sitt arbete. Åt fångar i läro- och provningsklass tillgodoskrives en spar- och flitpenning enligt grunder, som fastställas av justitieministern. Av den förra kan användas högst hälften till skadestånd åt dem, vilka genom brottet blivit lidande, eller till understöd åt nära anhöriga. Av flitpenning kan fänge även använda högst hälften, förutom till nyssnämnda ändamål, till dräglig förbättring av kosten eller annan oskyldig vätfägnad. Vid förbättring av kosten kunna överhuvud blott de i fängelsets matförråd befintliga födoämnen ifrågakomma. I jordbruksfängelserna hava fångarna även erhållit tobak. Med sina flitpenningar kan fänge även anskaffa en tidskrift, skrivhäfte, ritmaterialier och färger m. m. Åt fänge i tvångsklassen medges rätt till brevväxling eller till sammanträffande med sina anhöriga endast av särskilda skäl. Övriga fångar hava denna rättighet en gång i månaden. Åt fänge i tvångsklass giver läraren till läsning företrädesvis religiös och instruktiv litteratur. I läroklass får fänge enligt lärarens prövning även förströelselitteratur till läsning. I provoklass får han själv välja sina böcker. Extra promenad ute, simning eller badstuga anordnas såvitt möjligt åt fångar i läro- och provoklass, beroende på ådagalagd flit i arbete. Även andra mindre fördelar erhåller fångar i högre klass. Till åtskilnad mellan klasserna bära fångarna tecken på rockärmen. Fångarnas förmåner i de skilda klasserna (avdelningarna) äro för närvarande underkastade reglering.

Med avseende å fångarnas själavård och undervisning är stadgat, att i central- och länsfängelserna gudstjänst skall förrättas varje sön- och helgdag samt andaktsstunder å annan veckodag. I dessa är varje fänge skyldig att del-

taga, där han icke vid ankomsten till fängelset eller där-
 efter en månad tidigare anmält, att han icke önskar det.
 Ut i undervisningen i sedelära äro fångarna skyldiga att
 deltaga. Har fånge icke genomgått folkskolekurs, bör
 honom meddelas undervisning med beaktande av folk-
 skolekursen. Fånge, som fyllt 40 år, kan ej åläggas skol-
 gång, ej heller fånge, som äger nödig kunnighet i läsning,
 skrivning och räkning. Under fristunderna beredes före-
 trädesvis fångar i provoklass tillfälle att idka fortsatta studier
 i skol- och fackämnen, att öva sig i ritning, måleri m. m.
 Dessa självstudier övervakas av lärarna. För fångarna skall
 även anordnas lärorika och uppfostrande föredrag. Undervis-
 ningen bör överhuvud avse att, förutom ökande av fånges
 kunskapsmått, hos honom väcka intresse för utvecklande
 läsning och självstudium. Nödiga läroböcker och böcker
 i fackämnen får fånge låna från fängelsets bibliotek, som
 årligen förnyas, eller förskaffa sig med sina flitpenningar.
 Åt övriga fångar, som icke äro i tvångsklass, utdelas
 en av uppfostringsinspektören redigerad fängelsetidning, i
 vilka ingå religiösa och lärorika artiklar samt nyheter från
 hem- och utlandet.

Fånge får i allmänhet icke brevväxla med andra än
 sina egna. Med andra får han överhuvud ej heller sam-
 manträffa. Kvarhållet brev förstöres, men fånge bör därom
 meddelas. Är fånges brev ställt till myndighet, som över-
 vaker fängelse, skall det frambefordras oläst.

Fångarna skola vänjas vid ovillkorlig renlighet och
 erhålla bad en gång i veckan. Fångar, vilka icke arbeta
 utomhus, skola dagligen föras att röra sig ute under minst
 en halv timme, unga fångar två gånger dagligen. Kan
 insjuknad fånge ej vårdas inom fängelset, kan han med
 överdirektörens begivande för erhållande av vård förflyttas
 utom fängelset. Kroppsfel eller lyte, som fånge haft vid
 sin ankomst till fängelset, botas på tillskyndan av fängel-
 set, endast om densamma uppenbarligen medför olägenhet
 för fånges arbete i fängelset eller i händelse dess botande

framdeles skulle erbjuda svårighet. I fängelse avliden fånge överlämnas till den avlidnes anhöriga, där de så önska, men i annat fall ställes liket till universitetets förfogande, såframt fången icke före sin död förbjudit det.

Fångarnas spisordning skall på lämpligt sätt göras omväxlande, men den kan lämpas efter det mått av ansträngning arbetet kräver. På större högtidsdagar gives åt fångarna förbättrad kost till festmat. Den gällande spisordningen baserar sig på de av professor Robert Tigerstedt år 1913 föranstaltade undersökningarna och i anledning härav gjorda förslag. För närvarande planeras en minskning av grundransonen, varvid fångarna med sina flitpenningar finge köpa extra kost från fängelset.

Fånge åligger att utföra det arbete, som honom föreligger, men bör fånge såvitt möjligt hållas i sådant arbete, som motsvarar hans anlag och framtida förvärvsverksamhet och vari han kan nå det högsta arbetsresultatet. Inom olika arbetsslag skall i allmänhet, beroende av arbetets art och fångens arbetsskicklighet, föreläggas visst beting, vilket fången bör utföra vid hot om straff. Avkomsten av fångens arbete tillfaller statsverket, men den fånge, för vilken värdet av hans tillverkning under en månads tid överstiger utgifterna för mat och kläder, vilka för närvarande stiga till 200 mark i månaden, tillgodoräknas i flitpenning, i läroklassens första avdelning 5 %, i andra 10 % och i provoklassen 15 % av den överskjutande andelen. Flitpenningssystemet lages från och med nästa höst i sin helhet i bruk. Inom de särskilda arbetsslagen bestämmes för flera särskilda artiklar i alla fängelser värdet av tillverkningen, beräknad efter stycketal eller arbetsenhet. Tillverkningsvärdena har man för avsikt att anordna på sådant sätt att, då fånges arbetsprestation motsvarar den arbetsmängd en flitig, fri arbetare utför inom en månad, även tillverkningsvärdet bestämmes att motsvara det pris, som minst betalas för samma arbete, utfört av en fri arbetare. Av det sålunda uppskattade tillverknings-

värdet, sedan därav minskats nämnda 200 mark, skulle fånge således erhålla förenämnda belopp såsom flitpenning. Förutom dessa flitpenningar erhålla fångarna, såsom härinnan nämnts, en sparpenning. Denna bokföres månatligen för fången på grund av hans poängtal. För tio poäng erhåller han i tvångsklass 5, i läroklass 10 och i prøvoklass 15 mark i sparpenning.

Är fånges uppförande icke tillfredsställande eller har han ådalagt lättja eller vårdlöshet, kunna honom beviljade rättigheter, främst sådana, vilka han missbrukat, på lämpligt sätt inskränkas eller annat lämpligt sätt för hans tillrättaförande anlitas. Men förgår han sig genom lättja eller uppstudsighet eller på annat sätt mot fängelseordningen, eller begår han en ringare förbrytelse, som kan umgällas med böter, kan direktören, efter samråd med någon ledamot av direktionen, näpsa cellfånge med hårt viloläger, kostförminskning till högst hälften av de bestämda ransonerna eller kost av vatten och bröd, allt detta under högst 8 dygn, eller inspärning i mörk cell, högst 4 dygn, eller med två av dessa i förening samt gemensamhetsfånge med något av dessa straff eller med insättande i ljus cell, högst 14 dygn, eller två av dessa straff i förening. I svårare fall, därest ärendet icke bör överlämnas till domstol, kan direktionen ännu inspärja fånge i ljus cell på obestämd tid, därav utan arbete högst 20 dygn, eller nedflytta fången till lägre klass eller avdelning, med eller utan tillägg av sådan annan bestraffning, som ovan nämnts. Hava även dessa straff visat sig overksamma, kan fånge efter direktionens prövning straffas med prygel, högst 25 slag. Fånge får ej i fängelse beläggas med fängsel i annat fall än om han försökt rymma eller visat våldsamhet, som ej kan annorlunda tyglas. Fånge, som gjort sig skyldig till brott mot disciplinen, skall beredas tillfälle att avgiva förklaring samt att framställa utredning till stöd för sina påståenden. Brott mot disciplinen skola handläggas och straffen verk-

ställas så, att de icke väcka onödig uppmärksamhet hos utomstående. Disciplinärt straff sättes i verkställighet oaktat den i domen fastställda strafftiden därförinnan skulle tilländagå, men fånge får likväl ej hållas i fängelse mer än 60 dagar efter den i domen bestämda tiden. Angående kroppslig bestraffning eller strafftidens förlängning utöver den i domen bestämda tiden skall anmälas för överdirektören.

I villkorlig frihet försättes fånge, som utstått $\frac{3}{4}$ av straffet, dock minst 2 år, livstidsfånge om han utstått 12 år och förhoppning finnes att han framdeles skall leva ostraffligt och om visshet finnes att han kan ärligt försörja sig. Hemställan härom göres av fängelsets direktion hos justitieministern och ärendet förberedes i den förutnämnda konferensen före föredragningen för ministern. I villkorlig frihet varande fånge är under sin återstående strafflid underkastad polismyndigheternas uppsikt. Frågan om den villkorliga frihetens förverkande avgöres på polismyndigheternas framställning i tidigare omnämnd ordning. Framdeles torde en sådan ändring av lagen fås till stånd att överuppsikten även kan anförtros åt annan lämplig övervakare.

Åt fånge, som skall frigivas, skall i tid genom direktörens försorg anskaffas lämplig förvärvsbefattning. Därvid biträdes direktören av Fängelseföreningen, som har sina agenter i alla fängelser och i de flesta kommuner. Fångens kläder skola i god tid rengöras och förslå icke fångens spar- och flitpenningar till nödiga utgifter för resa till hem- eller arbetsorten eller till uppehälle därstädes under de första dagarna, skall åt fången lämnas nödigt bidrag ur allmänna medel. Dessa föreskrifter tillämpas på fånge, som undergår fängelsestraff understigande sex månader, endast då synnerliga skäl därtill förekomma.

Angående behandling av rannsakningsfånge stadgas i förordningen, att därvid städse bör beaktas, att fången icke ådömts straff, men rannsakningsfånge åligger under-

kasta sig alla de inskränkningar, vilka med hänsyn till ordningen i fängelset, häktningens syfte samt fångens förvarande äro påkallade.

Fånge, som i fängelset blivit sinnessjuk, överföres på förordnande av överdirektören och sedan medicinalstyrelsen avgivit yttrande till sinnessjukhuset för fångar för att vårdas. Fånge, som blivit varaktigt sinnessjuk, kan av justitieministern frigivas. I sinnessjukhuset för fångar lända i tillämpliga delar de för fängelserna gällande föreskrifterna till efterrättelse.

Förordningens femte eller sista kapitel innehåller särskilda föreskrifter, bl. a. om rätt till besvär. Över sådant direktionens beslut, som rör fånge personligen, äger besvär icke rum. Rätt att anföra klagomål står honom alltid öppen. Beslut i disciplinärt ärende, som rör vårdpersonalen, skall alltid underställas överdirektörens granskning och avgörande. I övriga enskilda rätt berörande ärenden sökes ändring i direktionens beslut hos överdirektören, och över dennes beslut anföres besvär hos Högsta förvaltningsdomstolen. Fattar direktionen beslut, som direktören anser strida mot lag, författning eller andra föreskrifter eller kunna menligt inverka på disciplinen eller ordningen, underställes beslutet överdirektörens avgörande.

Redogörelsen för det i Finland gällande systemet för straffverkställigheten är härmed tillända. Det är lätt att observera att även i detta huvudvikten lägges på arbetet i fängelset. »Das Problem des Strafvollzugs ist das Problem der Gefängnisarbeit«! Framtiden utvisar huruvida det nya reglementet förmår bidra till detta problems lösning. Resultaten hero sist och slutligen mera av dem, som tillämpa reglementet, än av reglementets bestämmingar.

Fra Kommunehospitalets Nerve-Sindssygeafdeling.

Den kroniske Morfinisme og dens retspsykiatriske Betydning.¹⁾

AF AUGUST WIMMER.

Selv om den kroniske Morfinisme rent talmæssigt ikke spiller nogen større Rolle i vor retspsykiatriske Praxis og f. Ex. i saa Henseende slet ikke kommer op i Nærheden af Alkoholismen, saa er dog de enkelte Tilfælde af disse kroniske Forgiftninger, som vi kan faa at gøre med, ofte saa interessante i deres kriminogene sjælelige Mekanismer og saa vanskelige med Hensyn til det retspsykiatriske Skøn, at der er Grund til at dvæle en Smule ved dette lille Afsnit af den forensiske Psykiatri²⁾.

Hvad den franske Psykiater *Lasèque* har sagt om Alkoholisterne: »*Ne boit pas qui veut*«, gælder ogsaa for Morfinisterne (som for andre »Toxikomaner«). Der fordres en vis sjælelig-legemlig *Prædisposition*, et psykopatisk Abnormanlæg til at blive Morfinist, Kokainist o. s. v. Kun saaledes forstaas det, at »Tilfældigheder« — en Indsprøjtning for Menstruationsbesværigheder, Galdestensmerter o. s. v. hos enkelte Individuer resulterer i det vanemæssige Morfinbrug. En Forfatter (*Hudovernig*) fin-

¹⁾ Forkortet Gengivelse af Forelæsning for Embedslæge-Studerende, Marts 1925.

²⁾ Litt. f. Ex. v. *Krafft-Ebing*: *Gerichtliche Psychopathologie* 1893. — *Kraepelin*: *Psychiatrie* 1910. II. — *Chambard*: *Les morphinomanes*. — *Dupré & Logre*: *Nouveau traité de Médecine de Roger*. VI. 1923.

der da ogsaa mellem sine kroniske Morfinister over 80 pCt. Psykopater, Hysterikere, Imbecile o. s. v. og af disse var yderligere de 50 pCt. begyndt med Morfin uden nogen Undskyldning i legemlig-smertefuld Sygdom.

Den franske Psykiater *Ball* siger: »*On entre dans la morphinomanie par la porte de la douleur, par celle de la volupté ou par celle du chagrin*«. Det er Psykopaternes forhøjede legemlig-sjælelige Saarbarhed, deres indre Forpint-hed eller habituelle Forstemning, sjælelige Lettrættethed og Utilstrækkelighedsfølelse, deres Hæmmethed o. s. v. overfor Livets Krav, deres Sorger og Skuffelser, indre sjælelige Kon-flikter, utilfredsstillede Ønsker og Livshaab o. s. v. o. s. v., det er ofte saadanne indre sjælelige Mekanismer, der brin-ger dem til at »flygte ind i Morfinrusen«, som andre Psyko-pater »flygter« ind i Neurosen eller Psykosen. Morfinen by-der Dulmen eller Opstrammen, Vejen til Fred i deres indre, Evne til at møde Livets Krav.

En mindre Gruppe søger mere eller mindre bevidst til Morfinen for derigennem at opnaa en Forhøjelse eller Mang-foldiggørelse af deres Livsnydelse (*volupté*), for at smage de »udvalgte og mysteriose Glæder«.

Morfinvirkningen, som vi møder den i den saakaldte Morfinrus, er paa samme Tid en smertestillende og en opstrammende. Der kommer en legemlig-sjælelig »Afspæn-ding«, især paa det følelsesmæssige Omraade, en »apa-tisk Lystfølelse«, en »vellystig Ladhed«, en sjælelig Hvile-tilstand, ganske forskellig fra f. Ex. Alkoholismens saa ofte larmende og konfust-taabelige Handletrang. Individet syn-ker hen i en kontemplativ Tilfredshed med sig selv og Om-verdenen, med livligere og mangfoldigere Tankevirksomhed, med frit Løb for Minder, Ønsker, Begær, med Dagdrøm-meriets saa besnærende Tilværelsesform. Af Interesse her er det, at Sexuallivets Drifter og Forestillinger ikke i nogen væsentlig Grad synes at indgaa i Morfinrusens Bil-leder — til Forskel fra Alkoholrusen f. Ex. Individuelle Dis-positioner kan naturligvis ogsaa her gøre sig gældende. Det

angives saaledes, at Demimondedamer ikke helt sjældent benytter Morfinen som aphrodisiacum.

Den morfinberusedes Opslugthed af hans Drommeverden medfører en mere eller mindre komplet Aflukkethed overfor den virkelige Verden. Ogsaa hans etisk-moralske Forestillings- og Følelsesliv nivelleres, taber i handlingsbestemmende Energi, desto mere, jo mere Billedet nærmer sig den egentlige Morfinforvirring (Tilf. 7). Der er mindre Tale om en egentlig moralsk Forvrængning, mere om en moralsk »insouciance«, en moralsk Uskyldighedstilstand, der ikke kender Forskel paa godt og ondt.

Tilvænningen til Morfinmisbruget, saaledes at Morfinen ikke længere kan undværes, sker med forskellig Hastighed for de forskellige Individuer. Men efter kortere eller længere Tid har vi Morfinhungeren, ikke alene efter den vante Dosis Morfin, men efter stigende Doser.

Tvinges nu Morfinisten til Afhold — helt eller delvis — faar vi de, ogsaa i forensisk Henseende saa vigtige Abstinensstilfælde, »Entbehrungsqualen«, som *Erlenmeyer* træffende har kaldt dem. De kommer i Reglen først en 5—6 Timer efter sidste Dosis Morfin. Det væsentligste er den uhyre legemlig-sjælelige Medtagethed, den ganske bristende legemlig-sjælelige Energi, Hvileløshed, Angst, Depression til Selvmordstanker; nu og da let Uklarhed, sjældent stærke Forvirringstilfælde (Morfinisternes »Delirium tremens«, *Levinstein*). Hertil en vedholdende Søvnløshed, Kulde og Sved, Gaben, Nysen, Appetitmangel, Opkastning, Diarréer, Rysten, pinefulde Smerter og Fornemmelser rundt i Kroppen o. s. v. o. s. v.

En ny Morfindosis bringer i Reglen hurtig Lindring, men for hver Gang maa Dosis sættes op. Vi er da hermed inde i den kroniske Morfinisme og den vedholdende legemlig-sjælelige Nedbrydningsproces, som er dennes sikre Følgesvend.

Et Grundtræk i denne Tilstand er en stadig Aftagen af den legemlig-sjælelige Ydeevne trods stigende Morfindoser,

den sjælelige Slaphed, svigtende Koncentrationsevne overfor Arbejdet, den bristende Hukommelse, den voxende aandelige Sterilitet, det mere og mere havarerende Viljesliv. Hertil en tiltagende Uligevægtighed i Patientens Følelsesliv, Nedertrykthed, Overpirrelighed, Affektexplosioner, forceret Opstemthed og Geskæftighed, alt ofte i tydelig Sammenhæng med Patientens større eller mindre »Morfinmættethed«.

Snart er den følelsesmæssige og etiske Reducering, Forsimpling og Slaphed ogsaa tydelig gennem den bristende moralske Blufærdighed og etiske Renlighedssans, de afsvækkede Interesser og Følelser for Omgivelserne, den defekte Tilforladelighed, den mere og mere fremtrædende Usandfærdighed og Uoprigtighed i Patientens Tankegang og Handlingsliv. Det centrale Punkt i Morfinistens Sjæleliv er paa dette Tidspunkt hans Morfin, hvordan han kan skaffe sig den. Han er nu i høj Grad »forensisk«, ti han skyer intet Middel til at tilfredsstille sin Morfinhunger.

Legemlig gaar det mere og mere ned ad Bakke med ham: Han magrer excessivt af, klager over Tarmforstyrrelser, Hjærteanfald, Svimmelhed, Rysten o. s. v. Konsfølelse og Potens aflager eller svinder helt — ikke uden Interesse f. Ex. i civilretlig Henseende (Ægteskabsforhold).

Erkendelsen af den kroniske Morfinisme er ikke altid ganske let; ofte bliver det eneste sikre Kriterie »Afvænningsprøven« paa Hospital, uden Adgang til Morfin. Men om dette rent lægelige Spørgsmaal skal ikke tales her.

Morfinismens kriminogene Faktorer er først og fremmest Patienternes fremadskridende moralske Degeneration og mere forstandsmæssige Reducering. Sjældnere har vi Lovovertrædelser under Morfinrusen, hyppigere under et mere eller mindre komplet Abstinensstadium med Morfinhunger.

Arten af Morfinistens Lovovertrædelser er temmelig begrændset. Det drejer sig mest om Receptforfalskninger, Bedragerier, sjældnere Tyverier, kun undtagelsesvis om andre og sværere Forbrydelser.

Det er forstaaeligt nok, at Morfinens Ødelæggelse af Karakter og Moral, dens Reducering af Individets erhvervsmæssige Muligheder let forer ind i Bedragerier og Falsknerier af forskellig Art. Specifike for og man kan næsten sige: naturnødvendige Konsekvenser af Morfinismen er Receptforfalskningerne eller andre ulovlige Midler til at skaffe sig Morfin eller Penge til det. Klart ligger det sjælelige Motiv, hvor Patienten er naaet til Morfinhungeren. Han viger da ikke tilbage for noget Middel til at skaffe sig Lindring for sine Kvaler: Receptforfalskning, Tyveri af Recepter (eller af Morfin fra Apoteker, Hospitalets Skabe, o. s. v.), voldelig Tiltvingen sig Morfin fra Apotekerne o. s. v. Der eksisterer ingen moralske Hæmninger, ingen aandelig Blufærdighed hos Morfinisten i saadanne forpinte Stunder: Kvinder prostituerer sig for at skaffe sig Morfin eller Penge til det (Pichon)¹).

Men Skønnet over saadanne Morfinisters »Tilregnelighed« vanskeliggøres ofte derved, at deres Receptforfalskninger o. s. v. ikke falder under selve »Entbehningsqualen«, men i deres mere eller mindre morfinmættede Tilstand: Morfinisten er forudseende og samler i Lade for at sikre sig i Tide.

Tilf. 1. En 40-aarig Kv., tidligere Opiofag, der i de senere Aar havde brugt gtt. roseæ, skrev under en (forbigaaende) Afvænnethed to falske Recepter »for at have noget«, om hun atter skulde faa Underlivssmerter. Hun var saa efterhaanden kommet op paa indtil 200 Draaber daglig. Afvænningen gik relativt let. Stærkere Morfineachexi var der ikke. Hun havde altid været moralsk holdningsløs, havde haft flere løse Forbindelser, paadraget sig Syfilis, var en uselvstændig, let forledt Natur, var socialt meget forkommen.

Tilf. 2 angik to halvgamle Kvinder, der levede under ret ynkelige økonomiske Forhold; den ene habituelt deprimeret, den anden recidiverende Morfinist, havde haft Forhold til Mænd, men stod nu i lesbisk Forhold til Veninden og fabrikerede de falske Recepter, som denne omsatte.

¹) En entreprenant parisisk Apoteker havde saaledes i længere Tid ladet sig sin Morfin betale »en monnaie de femme«.

Tilf. 3 var en sølle Fyr, som jeg gentagne Gange har mødt paa Sindssygeafdelinger, af stærkt psykopatisk Slægt, Broder Morfinist, Søster scortum. Selv Morfinist siden 19. Aar, tidvis op mod to Gram saltsurt Morfin daglig. Altid det ynkeligste Billede paa afmagret-bleg Slattenhed og Sølledhed, sjælelig slap, dirrende, altid som om han ventede at blive skældt ud eller at faa Bank. Alt, hvad han tjente, gik til Morfin — paa Bekostning af hans Ernæring. Han blev hurtigt et komplet socialt Vrag, hvert Øjeblik i Konflikt med Loven: Receptforfalskninger, kriminelle Pengetransaktioner m. m., var straffet en Gang, under Henvisning til § 39. Han suiciderede i 1914.

Mere udviklede med Hensyn til den forensiske Bedømmelse er mine 3 Tilfælde af Tyverier.

Tilf. 4. Den første var en 25-aarig Sygeplejerske, der var anholdt for Butikstyveri. Hun var Datter af en morfinistisk Moder, havde siden sit 17. Aar smaarapset, var straffet en enkelt Gang. Hendes Morfinmisbrug skrev sig fra hendes 21. Aar; hun startede det, angivelig, efter en privat Sorg. Allerede et Aarstid senere var hun begyndt med Kokain; efter et Par Aars Forløb var hun oppe paa en 10—12 Sprøjter Morfin og ubestemte Mængder Kokain daglig. Hun forsøgtes afvænnet paa Sindssygeanstalt, men fik ogsaa der en »sjælelig betinget« Depression og begyndte vist allerede inden Udskrivningen atter med Morfin. Hun steg hurtigt med Dosis; i Stedet for Kokain brugte hun imidlertid nu Absinth.

Paa Dagen for Butikstyveriet vil hun have taget c. 5 etgr. Morfin, havde desuden nydt en 3—4 Glas Absinth. Det stjaalne var en ikke særlig værdifuld Beklædningsgenstand. I hendes almindelige Adfærd under Tyveriet var der intet særlig paafaldende, spec. ingen fremtrædende Tegn paa »Beruselse«. Hun huskede alt fra Begivenheden¹⁾. Der var ret stærke Afvænnings symptomer et Par Dage efter Afvænningen.

Ud over en lettere, generel etisk Sløvelse lod der sig ikke paavise nogen sjælelig Abnormitet hos hende. Og særlig kunde en saadan ikke antages at have foreligget i selve Gerningsøjeblikket.

Tilf. 5. 24-aarig, ug. Sygeplejerskeelev. Ingen neuropatisk Disposition. Ingen alvorligere legemlige Sygdomme. Menses regelmæssige, aldrig gravid. Om hendes sjælelige Habitus hedder

¹⁾ Hendes Stemning paa det paagældende Tidspunkt betegnede hun som »løftet-ligeglad«.

det, at hun altid har været sjælelig uudviklet og tilbage, »omtrent som et 12 Aars Barn«, kan ikke skrive ortografisk, regner daarligt, har paa flere Punkter elementære Kundskaber, forbløffer Omgivelserne med Spørgsmaal, der røber en forbavsende Mangel paa Evne til at vurdere dagligdags Ting. Til Tider kunde hun være meget tungsindig gennem flere Dage, uden tilsyneladende Grund.

Som Barn og senere i Ungdommen aldrig uhæderlig; specielt har hun aldrig tidligere rapset. Hun var ikke ødsel, var ikke Kafégæst el. lign., holdt sig pæn i Tøjet ved smaa Midler, har aldrig været begærlig efter Smykker el. lign. Kun en enkelt Gang, for en 4—5 Aar siden, var der noget i Retning af Uredelighed: Hun, der da var Expeditrice i Magasin du Nord, glemte at debitere en Fru P. og hendes Datter, Bekendte af hende, nogle Varer.

Hun begyndte paa Morfinmisbruget, medens hun i April-September var ansat paa Finsens Lysinstitut; hun var da begyndt at faa Kærestesorger. Hun stjal først Morfin paa F. L., senere paa et andet Sygehus, hvor hun havde Ansættelse. Her i Byen fik hun derpaa M. fra én bestemt Læge, 5 g ad Gangen, under Foregivende af, at det var til hendes syge Moder. Hun synes ikke at have gjort sig skyldig i Receptforfalskninger. Hun vil have brugt M. kontinuerligt gennem en 14 Maaneder, de sidste 5 Maaneder 7—8 Sprøjter dgl. Naar hun ingen Morfin havde, fik hun Rislen over Ryggen, blev kold og varm, ganske slap, meget træt, mistede al Evne til Arbejde, blev tilsidst »helt ude af sig selv«.

Siden September 1918 har hun begaaet en Række Udstillings- og Butikstyverier, en Del i Forbindelse med den nævnte Fru P. og hendes Datter. Hun stjal Bluser, Hatte, Tasker, Dukker, Legetøj, Golftrøjer, Kjoler, Underkjoler, Chemiser, Skindkraver, Blonder, Slør, Servietter, Portemonnæer m. m. En Del af det skænkede hun til Fru P. og hendes Datter, andet pantsatte hun, Resten blev henlagt.

Hun angav, at hendes første Tyveri var tilfældigt: Da hun skulde gaa hen med et Par Smaagenstande til Indpakning, opdagede hun, at ingen lagde Mærke til hende, og gik saa uden at betale.

Tyverierne vil hun have begaaet under Morfinmæthed: Inden Udførelsen gik hun ind i Forretningens W. C. og tog sig en Injection, hvorefter hun følte »et mægtigt Mod; man bliver saa glimrende snarraadig under Morfin«. I Retten forklarede hun, at hun stjal, fordi det var saa morsomt

at skaffe sig forskellige Ting uden at betale; til mig endvidere, at hun fristedes af Spændingen ved at gøre det uden at blive opdaget.

Der kunde intet oplyses om virkelige Tvangsimpulser; heller intet om sexuel Orgasme under Tyverierne. Der var absolut ingen (forudgaaende) Dysfori, ej heller nogen Bevidsthedsuklarhed under Tyverierne. Hun huskede alt om disse.

En Sammenhæng mellem Tyverierne og Menstruationsperioderne lod sig ikke paavise.

Paa Hosp. viste hun sig rolig, ikke deprimeret, snarest lidt pjanket-barnagtig, dog ikke udtalt Exaltation. Hun var paafaldende lidt optaget af sine Tyverier og deres event. Følger, ved direkte Samtale om dem vel nok lidt flov, men haabede, at hendes Venner og Bekendte vilde klare den for hende. Nogen egentlig moralsk Forraelse røbede hun ikke, alene moralsk Slaphed og Indifferentisme. Ingen »kleptomane« Tilfælde paa Afdelingen. Intelligensen noget smalsporet-psykoinfantil. Ingen fremtrædende ydre Degenerationstegn, ingen hysteriske Stigmer.

Tilf. 6 var en 30-aarig, ret stærkt levende Forretningsmand, i flere Aar Morfinist, havde ogsaa brugt Kokain. Forgiftningssymptomerne mærkelig svagt udtalte. Under Pengevanskeligheder havde han belaaet Møblerne i en af ham lejet Lejlighed.

Med den følgende Sygehistorie kommer vi ind i de mere udtalte sygelige Psykomekanismer:

Tilf. 7. 30-aarig Sygeplejerske, hvis Morfader suiciderede under en Depression, og hvis Moder var Alkoholist, hvis Søskende var meget psykopatiske o. s. v. Depressiv Konstitution fra Barn, »græd altid«, legede ikke med de andre Børn, var tung og trist i Sindet; Hovedpine, Dyssomni, Mareridt, Søvn-gængereri. Tilstand noget svingende med relativt lysere Perioder. Velbegavet, dygtig til Arbejdet, men »klarede det kun ved Overvindelse«; rettænkende, finfølelse, aldrig forhen uhæderlig.

For en 4 Aar siden stræng Tjeneste paa Sygehuset; fik for en tilfældig Lidelse et Par Morfinindsprøjtninger — og begyndte selv »at sprøjte« for at komme over Træthedsfølelsen; brugte en 50 g i en 4 Maaneder. Tog saa en Dag under sin Hospitalstjeneste en hel Sprøjte, blev omtaget, dinglende, ævlende, med barokke Handlinger, blev derved afsløret. Bagefter angav hun Amnesi for Morfinrusen. Hun afvænnedes og holdt sig smaa tre Aar, saa atter stærkere Træthedsfølelse og Depression, begyndte paany med Morfinen, kom hurtigt op paa en 4—5 Streger 2 G. dgl. En enkelt Gang havde hun under stærkere Morfinind-

sprøjtning flakket om paa Gaden, fandtes tilsidst paa en Trappegang.

Op mod Jul begik hun nu en Række Butikstyverier, af Smaating (Lommetørklæder o. lign.). Ogsaa paa disse Dage havde hun taget en hel Sprøjtefuld Morfin. Hun var omtaaget og vil ikke huske klart fra disse Dage, særlig ikke, hvordan hun kom hjem. Hun beskriver sin Tilstand saaledes: Det var, som om hun ikke rørte Jorden; hun vidste, hvad hun foretog sig, men det var, som om det ikke var hende selv. Hun var i en opstemt Tilstand, syntes at Julen skulde fejres paa en særlig flot Maade, havde ikke den mindste Følelse af at foretage sig noget urigtigt ved Tyverierne.

Fra en af Butikerne er det bemærket, at hun syntes »beruset« og »viste et underligt Væsen«.

I Arresten, trods den bryskø Afvænning — kun stærk Sved, formindsket Diurese, stærk Tørst, ellers ingen udtalte Afvænningssymptomer. Paa Hosp. nedtrykt over sin Gerning, gjorde et fuldstændig sanddru og ikke moralsk degenereret Indtryk.

I sin Erklæring til Retten fremhæver Prof. Friedenreich, at Tyverierne er udførte under *M o r f i n r u s*, og at Morfinens velkendte Eufori vel kan antages at have ophævet de moralske Modforestillinger og bragt Pt. til at begaa Handlinger, der i højeste Grad strider mod hendes Tænkemaade i hendes normale Tilstand.

Jeg har foran nævnt, at det kroniske Morfinmisbrug ret hurtigt nedsætter eller helt ophæver Libido og Potens. Forbrydelser mod Kønssædeligheden er derfor sjældne hos Morfinister. Naar lejlighedsvis Kvinder prostituerer sig, er dette, som før omtalt, oftere et Middel til at skaffe sig Penge end Udslag af en toksisk Hyperlibidinositet, hvis Forekomst ved ukompliceret Morfinisme betvivles. Af større Interesse er det Forhold, at jævnsides med Ophøret af den heterosexuelle libido gaar der undertiden en Pervertering af Kønndriften, indtil homoseksuelle Praktiker, lesbisk Kærlighed (Tilf. 2), o. s. v. Maaske spiller dog her et forudbestaaende (ambivalent) Anlæg en Rolle, som ved Kokainismens seksuelle Perversion.

Jeg har haft en enkelt Morfinist, der var sigtet for Brandstiftelse i eget, velforsikrede Lager — formentlig for derved at skaffe sig Penge til Morfin og Alkohol.

Tilf. 8. Det var en 34-aarig Mand, der allerede fra Barn havde lidt af pinefuld Asthma og i tidlig Alder var kommet ind paa Morfinbrug, tidvis i høje Doser. I 1911 skød han sig i Fortvivlelse en Kugle gennem Hovedet, men opnaaede kun at blinde sig. Han havde gjort talrige Afvænningsforsøg, ligget paa Sindssygeafdelinger o. s. v. Naar han ikke kunde faa Morfin (nok), drak han en Del Alkohol. Hans Arbejdsevne reduceredes stærkt, han blev vanskelig, urimelig, opfarende, voldsom mod Konen. Nogle Gange har han tvunget denne til *Receptforfalskninger* (rettede 5 g til 15 g o. lign.).

Han nægtede selv Ildspaasættelsen i hans Kælder (hvor han havde samlet en Del brændbare Sager, Ting han ikke havde Brug for); han opgav ogsaa for stort »Lager« til Assurancekompagniet. Konen blev bange og meldte ham.

Han var legemligt paafaldende lidt medtaget. Betydelig Eretisme, Kværuleren, Hefthighedsexplosioner, syntes for hvert Ophold her mere og mere forraaet. Svigtende Selverkendelse.

Efter Hustruens Mening havde han paa Dagen for Ildspaasættelsen taget rigeligere med Morfin end vanligt, ogsaa drukket en Del.

Der var saaledes maaske Tale om en lettere Morfin-Alkoholrus. Men ganske bortset herfra, maatte min Erklæring om ham gaa ud paa, at han var i en ved mangeaarigt Misbrug af Morfin saa reduceret Forfatning, at hans Tilstand formentlig maatte sidestilles med »virkelig Sindssygdhed«.

En saare vanskelig Sag angik en Kvinde, der havde gjort sig skyldig i en lang Række *Barnemord*, som havde misbrugt Æter og Morfin (ogsaa noget Kokain), og som vilde undskylde sine Barnemord ved »Morfinpaavirkethed«. Sagens Akter er saa omfangsrige, at de fordrer en særlig Publikation. Her skal kun bemærkes, at der absolut ikke, hverken gennem Forbrydelsernes Udførelsesmaade eller i de fremskaffede Oplysninger om hendes Morfinbrug resp. sjælelige Forfatning paa de paagældende Tidspunkter lod sig fremskaffe nogetsomhelst sikkert Holdepunkt for Antagelsen af en Aarsagssammenhæng. Hun var et fra Fødslen stærkt degenereret Individ, der havde vist andre asociale Tendenser. Højest kunde hendes Morfinmisbrug (om hvis Størrelse

dog intet helt paalideligt kunde oplyses) have forøget hendes medfødte moralske Modstandsløshed¹⁾.

En Side af Morfinisternes »Kriminalitet«, der sjældnere kommer for Kriminaldommerne, oftest alene bliver civilretslige Spørgsmaal eller alene ødelægger det paagældende Individs sociale Stilling totalt, er de professionelle Fejl, der flyder af Morfinistens svigtende aandelige Ydeevne, af hans moralske Uvederhæftighed og lunefuldt svingende Handlingsliv.

Vi ved alle, at Exemplerne her fortrinsvis hentes fra Lægerne, Apotekerne, Sygeplejerskerne, Jordemødrene Kreds. Og der er ingen Grund til at gaa ind paa alle de mange Maader, hvorpaa Morfinistens Skødesløshed eller Sløvhed, hans svigtende Konduite, hans mangelfulde Omdømme, hans Samvittighedsløshed endelig, kan anrette Ulykker for ham selv eller for andre. For morfinistiske Lægers Vedkommende skal blot nævnes deres ulyksalige Hang til »Morfino-terapi«, til at anvende Morfin til deres Patienter i Tide og Utide. Dupouy fortæller om en fransk Provinslæge, der havde gjort alle fire Medlemmer af en Familie til kroniske Morfinister. Saasnart der var noget i Vejen med en af dem, svarede han uvægerlig: »Prenez de la morphine!« Han havde i sin Egn gjort mere end 200 af sine Klienter til Morfinister »par ses soins«²⁾. Denne »ésprit de prosélytisme« er, som tilstrækkeligt bekendt, stærk hos de invetererede Morfinister og understøtter i høj Grad den Morfinisme »par contagion mentale«, som navnlig omtales af franske Forfattere. Som et hæsligt Kuriosum skal i denne Sammenhæng nævnes, at man har set Ægtemænd, hvem Morfinen havde gjort impotente, lokke deres Hustruer eller Mætresser ind i Mor-

¹⁾ Yderligere om Morfinisters Kriminalitet se f. Ex. Chambard, Dubuisson & Vigourux.

²⁾ L'Encéphale 1913 II, S. 499. — Chambard refererer, efter Ball, Historien om den engelske Læge Lamson, mangeaarig Morfinist, der »experimenterer« med forskellige Gifte og forgav sin Svigerfader med Aconitin.

finismen, for at slippe for deres sexuelle Krav eller sikre sig mod Utroskab (Chambard).

Kommer vi nu til Spørgsmaalet om Morfinistens »Tilregnelighed«, kan man her, som mange andre Steder i Retspsykiatrien, kun med Forbehold give visse almindelige Direktiver for Bedømmelsen. Vi maa i vort Skøn tage Hensyn til:

1) Graden af Morfinistens hele legemlig-sjælelige Medtagethed, Dybden af hans etiske Forsimpling eller Depravation, Omfanget af den intellektuelle Reducering o. s. v. I Reglen vil der jo være et vist Forhold mellem de sjælelige Defekter og Højden og Varigheden af hans Morfinmisbrug.

Vi spørger dernæst om, 2) den lovstridige Handling er foretagen under en akut Morfinpaavirkning, en Morfinrus (Tilf. 7), og her ogsaa, hvor stor den paagældende Enkeltdosis var (mulig ogsaa i Forhold til Patientens vanlige Forbrug), og hvor nær op ad Intoxikationen den lovstridige Handling falder. At vi gennem Vidneforklaringer i Retten, egne Undersøgelser o. s. v. søger at faa oplyst alt oplyseligt om Patientens ydre Adfærd o. s. v. paa det paagældende Tidspunkt, er her, som ved alle andre »transitoriske Sindslidelser«, en Selvfølge.

I andre Tilfælde spørger vi: 3) Er den lovstridige Handling begaaet under en mere eller mindre komplet Abstinens? Og da: hvor lang Tid var hengaaet efter sidste Morfindosis? Hvilke Tegn paa Abstinens frembød Patienten? Vi husker, at Afvænnings symptomerne i Reglen først kommer en 5—6 Timer efter sidste Morfindosis¹⁾.

Vi glemmer heller ikke at spørge, om 4) accessoriske Momenter kan have gjort sig gældende paa Tidspunktet for den lovstridige Handling og sammen med Morfinrusen eller med Abstinensen yderligere har nedsat Personens sjælelige-moralske Modstandskraft: Legemlig Udmat-

¹⁾ Efter v. Kraft-Ebing kan man se tardive Delirier efter endt Afvænnning.

tethedstilstand af andre Aarsager end Morfinmisbruget: Anstrængelser, mangelfuld Ernæring, længere Tids Søvnløshed, akutte febrile Tilfælde, Tarmforstyrrelser o. s. v.; Affekttilstand, gennem akut sjæleligt Traume, længere Tids indre Oprevetthed o. lign.; Spiritusnydelse umiddelbart før Lovovertrædelsen m. m.

Det er selvsagt, at 5) Patientens sjælelige Totalhabitus for Morfinismen — særlig i moralsk Henseende (»Uberygthed«) — ikke bliver uden Betydning for vort Syn paa den lovstridige Handling som enebestemt ved den kroniske Morfinisme. Dog, en saadan Forhistorie maa kun udnyttes med Forsigtighed. Hvor Lovovertrædelsen synes begaaet under mere eller mindre udtalte Forvirrings- eller Taagetilstande, har det Interesse at faa oplyst, om Personen ogsaa for Morfinismen har været tilbøjelig til saadanne psykiske Reaktioner. — psykogene, under Febertilstande o. s. v.

Paa samme Maade er det af stor Værdi, naar vi, som i vort Tilf. 7, kan paavise, at der 6) under tidligere Morfinrus har været sjælelige accidents, mere eller mindre analoge med de nu foreliggende. Og det samme gælder selvfølgelig event. tidligere Abstinensdelirier.

Endelig maa det i alle Tilfælde oplyses, 7) om Morfinismen er kompliceret, med Alkoholisme, Kokainisme o. l.

Det er sikkert nok, at man »ikke med Morfinsprøjten bør kunne skrive sig et Fribrev« til ustraffet at begaa Lovovertrædelser (smkn. saaledes Tilf. 2, hvor Patienten sprøjter »for at faa Mod« til Tyverierne). Og man kan vel ogsaa med Fransk mændene sige, at den kroniske Morfinist som den kroniske Alkoholist bør vide, at hans selvforskyldte og ubehandlede Forgiftningstilstand kan udsætte ham for at begaa visse Lovovertrædelser, professionelle Fejl o. s. v., og at Samfundet har Ret til at forlange af ham, at han søger den rette, forebyggende Behandling¹⁾.

¹⁾ Smkn. navnlig Dubuison & Vigouroux: Responsabilité pénale et folie. Paris 1911, S. 327 flg.

Det forekommer mig dog selvsagt, at ved aarelang, svær Morfinisme, med evident moralsk og intellektuel Ruin, maa man have Lov til at anse »Tilregneligheden« enten for i betydelig Grad nedsat (Straffel. § 39), eller som i mit Tilf. 8 for helt ophævet (§ 38). Og under en Morfinus (Tilf. 7) eller under udtalte »Entbehningsqualen« vil vist de fleste gaa med til at tale om virkelig Sindssygdом (§ 38).

Det synes jo nu heldigvis, som om vi herhjemme inden altfor lang Tid faar en ny Straffelov, der sætter Spørgsmaalet »Strafegnethed« i Stedet for »Tilregnelighed«, saa vi Psykiatere slipper for den Æggedans mellem psykologiske og metafysiske Subtiliteter, som unægtelig kunde være noget anstrængende tidligere¹).

I enkelte, maaske faa Tilfælde, af Lovovertrædelser under kronisk Morfinisme, vil § 16 i Straffelovskommissionens Udkast kunne finde Anvendelse.

Oftere bliver det dog vist Udkastets § 17, der i Forbindelse med dets § 75 vil an vise den rette Vej til denne Klasse Lovovertræderes retslige Behandling, d. v. s. den tvungne Afvænning, med tilsluttende, tilstrækkelig lang Internering og »Rekreation«, der er den eneste fornuftige og samfundssikrende Forholdsregel overfor kriminelle Morfinister. Ti overfor disse maa selvfølgelig de samme Overvejelser have Gyldighed, som Udkastet gør gældende overfor de kroniske Alkoholister. Og jeg kan ikke tro andet, end at man i de fleste Tilfælde over kroniske Morfinister vil bestemme en saadan Anbringelse paa Helbredelsesanstalt uden først at exekvere Straf resp. med dennes Bortfald, naar Patienten er helt kureret. Allerede nu hæves vist en Del af disse Sager mod, at Lovovertræderen lægger sig ind til Behandling og Afvænning.

Vi kommer saa tilsidst til Spørgsmaalet om den kroniske Morfinismes civilretslige Konsekvenser, med Hen-

¹) Se: Betænkning afgiven af Straffelovskommissionen af 9. Novbr. 1917. Kbhvn. 1923: »Udkast til almindelig borgerlig Straffelov«.

syn til Morfinistens Dispositionsevne, Erstatningspligt, Umyndiggørelse, Ægteskabsstiftelse eller Skilsmisse o. s. v.

Om de generelle Synspunkter for vort Skøn i disse Sager kan jeg i det hele henvise til Prof. Friedenreichs Behandling af Spørgsmaalene¹⁾. — Som bekendt er Kriterierne for den »civilretslige Tilregnelighed« i Lovgivningen noget andre end for den strafretslige; man nøjes mere med den delvis bevarede *capacitas mentalis*, tager visse socialt-praktiske Hensyn o. s. v.

Ved Omtalen af den kroniske Alkoholismes retspsykiatriske Betydning har jeg givet visse Direktiver, som mutatis mutandis vil kunne bruges ved den kroniske Morfinisme. Her derfor kun nogle Bemærkninger om det overfor kroniske Morfinister ofte penible Spørgsmaal om »Stillingsfortabelse«. Det kommer jo især til at foreligge overfor Læger, Apotekere og Farmaceuter, Jordemødre, Sygeplejersker²⁾.

Den absolute Fordring: At en kronisk Morfinist bør fjærnes fra en samfundsmæssig betydningsfuld og mere eller mindre privilegeret Bestilling eller Embede, indtil han med Sikkerhed er helbredt for sin Morfinisme, uanset om han har begaaet større eller mindre professionelle Fejl, altsaa af rent forebyggende Hensyn, — en saadan Fordring vil vist næppe kunne vente at finde Gehør i dens Almindelighed — saa lidt som, hvor Talen er om den kroniske Alkoholist. Og dog gælder det for begge disse Narkomaner, at det i mange Tilfælde er ganske tilfældigt, naar de som Følge af den kroniske Forgiftningstilstand begaar den grove professionelle Fejl med svære Følger for Andenmand eller den direkte lovstridige Handling.

Hos os har jo nu Sundhedsstyrelsen med § 7 i Lov om Sundhedsvæsenets Centralstyrelse af 30. April 1907 faaet en

¹⁾ Tilregnelighed efter Lægens Standpunkt. Kbhvn. 1909, S. 52 flg.

²⁾ Efter Pichon' og Lewinstein's Statistiker var af 226 Morfinister 111 Læger, Lægekoner, medicinske Studerende, Farmaceuter, Sygeplejerspersonale o. lign.

betydelig udstrakt Aktionsmulighed i saadanne Sager og Øvrigheden og Domstolene en Adgang til Fratagelse af *jus practicandi*. Og i Paragraffens Text nævnes udtrykkelig Misbrug af Morfin som en af Aarsagerne til en saadan Indskriden¹⁾.

Man kan kun være glad over, at Initiativet til saadan Indskriden i de allerfleste Tilfælde vil udgaa fra vor Sundhedsstyrelse og de pinlige Undersøgelser derved præges af den størst mulige Humanitet og Diskretion. Ingen staar sig ved unødig »Offentlighed« i disse Sager, hvor »Gerningsmanden« først og fremmest er et sygt Individ.

Men lige saa pinligt bliver ofte Afgørelsen af, naar »Kaldsfortabelsen« kan ophøre. Af den simple Grund, at Udsigterne for varig Helbredelse af »Morfinomanien« er ret sorgeligt smaa: Kraepelin regner med knap 6—8 pCt. varige Helbredelser blandt et stort Antal Morfinister. Jo længere Morfinisten bekvemmer sig til »Rekreationsoophold« paa egnet Sted og under sagkyndig Opsigt efter Afvænningen, des bedre bliver Prognosen — *ceteris paribus*. Og med Rette fremhæver Kraepelin, at den tidligere Morfinist paa alle Maader maa holde sig borte fra Synet af Morfin. »Dem genesenden Arzte ist es ans Herzen zu legen, dass er niemals wieder eine Einspritzung selber ausführt . . .«.

Desværre, alt for mange praktiske, sociale, humane Hensyn til Personen som til hans Nærmeste gør oftest saadanne ideelle Fordringer uinddrivelige.

¹⁾ Smlgn. L. N. Hvidt: Den danske Medicinallovgivning. Kbhvn. 1916. § 5 I b; § 6 II b; § 7 II b; § 8 I c.

Alkoholbruk och brottslighet i Finland under förbudslagstiden.

Av G. MODEEN.

Alkoholbruk — eller rättare sagt alkoholmissbruk — och brottslighet stå som bekant i nära samband med varandra. Det är ju ett allmänt känt faktum, att ett stort antal brott begås under rusets inflytande. Vidare leder alkoholmissbruket ofta till moraliskt och ekonomiskt förfall hos individen och bereder därigenom jordmånen för brottsligheten.

Vid bekämpandet av alkoholmissbruket i olika länder har även ett av de viktigaste motiven utgjorts av förhoppningen, att brottsligheten skall avtaga jämsides med en stigande folkknytterhet. Särskilt ha förbudsvivarna haft mycket högt uppdrivna förväntningar i detta hänseende. Fängelserna skola stå tomma, då förbudslag införts, har ju varit ett av dem allmänt brukat slagord.

Spörsmålet om alkoholbruk och brottslighet har gjorts till föremål för ett flertal kriminalstatistiska undersökningar i olika länder. Vid dessa ha de mest olika metoder kommit till användning. Särskilt har erhållandet av ett användbart material berett svårigheter. Det tillförlitligaste materialet för sådana utredningar erhålles utan tvivel genom att vid domstolsbehandlingen av varje enskilt brott undersöka, huruvida det stått i samband med alkoholmissbruk. Även ha rundfrågor anställts i detta syfte i fängelserna. Dylika uppgifter ha dock i allmänhet ansetts

vara mindre tillförlitliga samt dessutom ensidiga, då fångarna haft intresse av att i så stor utsträckning som möjligt skjuta skulden på alkoholen för att därigenom framstå såsom mindre brottsliga.

I Finland har man redan tidigt, i samband med nykterhetsarbetet, ägnat uppmärksamhet åt förhållandet mellan alkoholmissbruk och brottslighet. Bl. a. har fängelseföreståndaren *J. Kantele* utfört en undersökning i frågan, vilken stöder sig på en rundfråga bland fångarna. Denna och andra dylika undersökningar hänföra sig dock till redan rätt avlägsna tidsskeden, *Kanteles* utredning sålunda till år 1899. Den inverkan förändringarna i alkoholkonsumtionen under förbudslagstiden kunnat utöva på utvecklingen av brottsligheten har icke hittills gjorts till föremål för någon mer ingående undersökning. En möjlighet att klargöra dessa frågor, vilka ju äro av utomordentlig bärvidd, i det härigenom en viktig sida av förbudslagens effektivitet kan utredas, erbjuder emellertid en på initiativ av den s. k. alkoholkommittén nyligen utförd undersökning¹⁾. Denna berör förhållandena år 1923, alltså då förbudslagen varit redan över tre år i kraft. Det hade naturligtvis varit önskvärt, att undersökningen utsträckts till hela den tid förbudslagen varit gällande och icke till ett enstaka år. Några möjligheter att direkt klargöra utvecklingstendenserna för brottsligheten under förbudslagstiden giver denna undersökning härigenom icke. Dess syfte är ju även delvis ett annat, av allmännare art. Ur densamma erhålles dock upplysning om, vid vilka kategorier av brott alkoholbruket spelat en mer betydande roll. Genom att följa med utvecklingen för dessa kategoriers vidkommande under förbudslagstiden kan man sålunda i alla fall bilda sig en uppfattning om totalförbudets inverkan på brottsligheten, och om i vilken utsträckning

¹⁾ Finlands officiella statistik. XXIII. Rättsstatistik. 34. Alkoholbruk och brottslighet eller lösdriveri år 1923. Helsingfors 1925.

förbudslagen motsvarat de förväntningar, som i detta avseende ställts på densamma.

Nyssberörda rättsstatistiska undersökning hade till uppgift att klargöra inverkan av alkoholbruket på brottsligheten och lösdriveriet i landet. Den bildar ett led i den omfattande utredningen av förbudslagens verkningar, som påbegyntes redan år 1922 av alkoholkommittén. Materialet till denna undersökning, som utgör en motsvarighet till en i Sverige år 1917 av Socialstyrelsen verkställd utredning, insamlades genom en särskild rundfråga hos domstolsmyndigheterna. Det formulär, genom vilket straffuppgifter insamlas, kompletterades nämligen för år 1923 med följande frågor: »Kan den dömda anses vara begiven på rusdrycker?» »Var den dömda vid brottets begående i rusigt tillstånd eller eljest under alkoholens inflytande?» samt »Hade brottet begåtts för tillfredsställandet av alkoholbegäret?» Vidare infördes i det formulär, medelst vilket uppgift om för lösdriveri dömda personer insamlas, de tvänne förstnämnda frågorna. Undersökningen anordnades av Justitieministeriets straffregisterbyrå delvis i samarbete med Statistiska centralbyrån, och har redogörelsen för densamma utarbetats av numera avlidne chefen för straffregisterbyrån *Georg Leinberg*.

Det insamlade materialet berör alla brott, för vilka straffuppgifter böra avgivas av underrätterna. Dessa uppgifter avgivas rörande alla dem, 1) som dömts till ovillkorligt frihetsstraff eller till straff för brott, varå fängelse över 6 månader, tukthus eller dödsstraff kan följa, 2) som dömts till straff för förbrytelse, som vid återfall är belagd med förhöjt straff, 3) som dömts straff genom villkorlig dom, 4) som förklarats ovärdiga att nyttjas i landets tjänst eller föra annans talan samt sådana 5) som för lösdriveri dömts till allmänt arbete eller till förvar i arbetsinrättning. Genom dessa inskränkningar kom undersökningen att omfatta 24.506 brott, medan totalantalet år 1923 vid underrätterna avdömda brott var

mer än tre gånger högre, över 80.000. Det är enbart lindrigare brott, främst vanliga fylleriförseelser, som icke beaktats, vilket beträffande de senare ju även hade varit onödigt i betraktande av undersökningens natur. — Antalet lösdrivare, som berördes av undersökningen, var 284.

De ovan citerade frågorna i enquêteformuläret lämna naturligtvis på grund av sin innebörd möjlighet till olika tolkning. Särskilt då det gäller för domarna att avgöra, huruvida den sakfällde varit begiven på starka drycker, alltså kronisk alkoholist, har osäkerhet mycket ofta uppstått. Materialet kan därför icke betecknas som fullständigt exakt, vilket knappast heller är att vänta vid dylika undersökningar. Huvudvikten bör även fästas vid det sammanlagda antalet brott, där alkoholmissbruk på något sätt spelat in. Gränserna mellan de olika nyanserna av dessa s. k. alkoholfall, alltså då den sakfällde varit i berusat tillstånd vid förövandet av brottet eller, om han icke varit det, uppgives vara kronisk alkoholist eller ha begått brottet för att kunna tilfredsställa alkoholbegäret, måste däremot betecknas som något osäkra.

Antalet av dessa alkoholfall är, enligt vad i redogörelsen uppgives, säkerligen något större än vad undersökningen vidhandengiver. Alla de fall, för vilka svar på nysseiterade enquêtepunkter icke avgivits, ha nämligen försiktigtvis tagits som icke-alkoholfall. De siffror, som meddelas i det följande, kunna därför betecknas som minimisiffror. I verkligheten äro förhållandena utan tvivel ogynnsammare.

Om man undantager förbudslagsbrott och fylleriförseelser, vilka ju egentligen ligga utom ramen för denna framställning, utgjorde alkoholfallen inemot $\frac{1}{3}$, 30.7 %, av övriga brott tillsammanlagda. Dessa grupper av brott täcka ungefär begreppet brottslighet även i icke-förbudsländer. För deras vidkommande kan man därför anställa en jämförelse exempelvis mellan förhållandena i

Finland och Sverige. I sistnämnda land var det relativa antalet alkoholfall mycket lägre än i Finland, år 1917 20.7 %.

Vår rättsstatistik uppdelar brotten i fyra större grupper: brott mot staten, mot individen, mot egendom, samt förbudslags- och fylleribrott. Förstnämnda grupp kunde även kallas brott mot samhället, allmän ordning och god sed. Den andra gruppen omfattar brott mot individens liv, kroppsliga integritet, frihet och ära.

Det är främst vid förövandet av brotten mot individen, som alkoholen spelat in. Av dessa brott voro något över hälften eller 50.8 % alkoholfall. För enskilda kategorier av brott inom denna grupp voro motsvarande procenttal ännu högre: för misshandel, även innefattande grupperna grovt slagsmål utan dödlig utgång samt vållande till annans död, 59.5 %, för dråp, även i grovt slagsmål, 66.5 % och för fridsbrott icke mindre än 73.4 %. För mord och viljadråp, vilka i högre grad representera en överlagd, förberedd handling, var det relativa antalet alkoholfall däremot lägre eller 36 %.

I Sverige utgjordes 46.6 % av brotten mot individen av alkoholfall. Skillnaden i detta hänseende beror antagligen främst på olikheten i folkkaraktären, särskilt i ölsinnet, hos de bägge folken. Det är dock säkert, att dessa siffror ställt sig gynnsammare för vårt lands vidkommande, om undersökningen anordnats i Finland samma år som i Sverige, d. v. s. 1917. Detta år voro nämligen nykterhetsförhållandena i Sverige synnerligen gynnsamma. Och under krigsåren var även Finland mer torrlagt än någonsin både förr och senare.

En bekräftelse på iakttagelsen, att särskilt frekvensen av brotten mot individen i hög grad influeras av växlingarna i alkoholmissbruket, giver en av magister *Verkko* i tidskriften »Lakimies» år 1924 publicerad undersök-

ning¹⁾. I denna har för en del av de grövre brotten inom ifrågavarande grupp för åren 1919—22 uträknats fördelningen på de olika veckodagar, då de förövats. Härvid har det visat sig, att frekvensen för de flesta av dem stegras avsevärt för lördagar och söndagar, då även alkoholkonsumtion sker i större utsträckning än andra veckodagar. Denna stegring är i synnerhet tvår för grupperna miss-handel samt slagsmål med dödlig påföljd, vilka, som ovan framhölls, även uppvisa en sällsynt stor andel alkoholfall. Betydligt över hälften av dessa brott förövas på lördagar och söndagar. Fördelningen av dessa brott på olika veckodagar överensstämmer vidare i anmärkningsvärd grad med motsvarande fördelning av i städerna begångna fylleriförseelser.

Brotten mot staten förete en avsevärt lägre procent-siffra alkoholfall än brotten mot individen, i genomsnitt 36.4 % mot 50.8 % för de sistnämnda. Inom denna grupp påträffar man emellertid en kategori med en anmärkningsvärt hög relationssiffra alkoholfall, nämligen »våld mot tjänsteman», även innefattande hindrande av tjänsteman i tjänsteutövning. Av dessa brott, av vilka de flesta kunna rubriceras som våldsamt motstånd mot polis, utgjordes icke mindre än 80.8 % av alkoholfall. I Sverige var motsvarande procentsiffra t. o. m. ännu något högre. Kategorin »störande av allmän ordning» uppvisar likaså ett rätt stort antal alkoholfall, 47.1. % av samtliga.

Vid förövandet av brotten mot egendom spelar alkoholbruket en rätt obetydlig roll, i det endast omkring $\frac{1}{5}$ av dem kunnat rubriceras som alkoholfall. Enskilda kategorier av dessa brott uppvisa dock jämförelsevis höga relationssiffror. Man kan i allmänhet fastslå, att av ju grövre art tillgreppsbrottet är, desto större är även det relativa antalet alkoholfall inom ifrågavarande kategori. Vid

¹⁾ V. Verkko: Henkeen kohdistuvista rikoksista Suomessa. Lakimies 1924.

snatteri är antalet alkoholfall endast 10.4 %, vid första resan stöld, grov stöld och inbrott stiger relationstalet till det dubbla, 19.7 %, och vid upprepad stöld, grov stöld och inbrott redan till 30.2 %. Vid rån, som ju även inrymmer våld mot individen och som företräder den grövsta formen av brott mot egendom, utgjorde det relativa antalet alkoholfall icke mindre än 74.1 %. I städerna spelar alkoholen en särskilt stor roll vid förövandet av rån, i det över $\frac{9}{10}$ av de i städerna begångna rånen angivits vara alkoholfall.

Städerna och landsbygden uppvisa för övrigt mycket växlande relationssiffror i fråga om alkoholfallen. Beträffande brotten mot individen är antalet alkoholfall visserligen ungefär lika stort i städerna som på landsbygden. Av brotten mot staten utgöra däremot alkoholfallen en betydligt större andel på landsbygden än i städerna, 47.1 % mot 28.2 %. I motsats härtill stå brotten mot egendom, såsom redan i fråga om rånen framhölls, i städerna oftlare i samband med alkoholmissbruk än på landsbygden. Relationssiffrorna för dessa brott voro nämligen 23.0 % för städerna och 16.0 % för landsbygden.

I den tidigare framställningen ha alkoholfallen tagits som en enhetlig kategori. Såsom emellertid redan ur frågeformulärets avfattning framgår, har vid utredningen införskaffats uppgift särskilt om den brottslige varit begiven på rusdrycker, alltså kronisk alkoholist, eller icke, samt för bägge fallen, huruvida brottet begåtts i rusigt tillstånd. Då undersökningen även omfattade förbudslagsbrott och en del fylleriförseelser, intogs speciellt för de förras vidkommande frågan, om den sakfällde ansågs ha begått brottet för tillfredsställelse av alkoholbegäret. I följande tabell har de s. k. »alkoholförbrytarnas» — en benämning, som använts i analogi till det tidigare brukade uttrycket »alkoholfall» — uppdelning på ovanberörda kategorier framställts:

Alkoholförbrytare i procent av samtliga förbrytare e.

Alkoholförbrytare, som begått brott mot

	individen	staten	egendom	förbudslags- och fylleri- brott	Samtliga alkohol- förbrytare e.	
					Stä- der	lands- bygd
Alkoholister						
berusade	22.0 %	12.2 %	5.6 %	13.0 %	13.6 %	11.4 %
icke berusade.....	5.3 -	4.8 -	9.4 -	16.2 -	10.2 -	17.8 -
Icke- alkoholister						
berusade	20.7 -	10.5 -	6.8 -	18.0 -	23.9 -	8.1 -
av alkoholbegär...	0.5 -	1.0 -	0.3 -	8.0 -	8.1 -	5.1 -
Summa alkoholför- brytare	48.5 %	28.5 %	22.1 %	55.2 %	55.8 %	42.4 %

Om man först ägnar uppmärksamhet åt gruppen brott mot individen, vilken näst efter förbudslagsbrotten företer det högsta antalet alkoholförbrytare, finner man, att den avgjort största delen av dessa begått brottet direkt under rusets inlytande. Detta gäller både alkoholister och icke-alkoholister, vilka äro skäligen jämnt företrädde bland dessa. En mindre del utgöres av alkoholister, vilka vid begåendet av brottet icke varit i berusat tillstånd. Brotten mot staten uppvisa ungefär liknande proportioner inom de tre olika kategorierna av alkoholförbrytare, och bildas även härvidlag majoriteten av sådana, som begått dessa brott i berusat tillstånd. Brotten mot egendom förete däremot en något avvikande bild. Den viktigaste delen av dem, som begått dessa brott, voro nämligen alkoholister, som icke varit berusade vid förövandets av brottet. Här är alltså främst fråga om personer, vilka hemfallit åt kroniskt alkoholmissbruk och blivit vaneförbrytare. Bland brotten mot egendom finner man även, likasom i fråga om de tidigare nämnda kategorierna, ett ringa fåtal av fall, som begåtts i syfte att tillfredsställa alkoholbegäret.

Alkoholfallen äro naturligtvis främst av betydelse inom

kategorin förbudslagsbrott. Av de personer, som begått sådana, uppgåvos 55.2 % vara alkoholförbrytare. Att denna relationssiffra icke är dess större, är rätt anmärkningsvärt. Däremot är det naturligt, att av alkoholförbrytarna inom denna kategori de flesta utgöras av sådana, som begått brottet i rusigt tillstånd. Här spelar närmast den omständigheten in, att de personer, som sakfällts för förbudslagsbrott, till en rätt avsevärd del bildas av sådana, som omhändertagits av polisen på grund av fylleriförseelser och därvid konstaterats ha begått även förbudslagsbrott.

De fall av förbudslagsbrott, då förövaren varken ansetts vara alkoholist eller ha begått brottet i berusat tillstånd, kunna närmast sägas representera det yrkesmässiga brytandet mot förbudslagen, då detta mer eller mindre tagit formen av ett näringsfång. Det är att observera, att särskilt smugglingen av sprit erhållit den mest yrkesmässiga prägeln i detta avseende. Av smugglingsbrottens förövare ha nämligen endast omkring $\frac{1}{8}$ rubricerats som alkoholförbrytare.

Ur tabellen framgår ytterligare alkoholfallens olikartade sammansättning i städerna och på landsbygden. Deras andel av samtliga brott är, såsom här synes, märkbart större i städerna, 55.8 %, mot 42.4 % på landsbygden. Denna övervikt för städernas vidkommande beror dock av den höga siffran sådana personer, som vid brottets förövande varit tillfälligt påverkade av avkohol. Frestelsen i detta avseende är ju större i städerna. Den på kroniska alkoholisters del fallande brottsligheten är däremot av större betydelse på landsbygden än i städerna.

Huru stor alkoholismens betydelse med avseende å förbrytares i berusat tillstånd begångna brott är, framgår tydligt ur följande tabell, vari förbrytarna äro fördelade efter olika kategorier av brott med undantag av förbudslags och fylleribrotten. För jämförelsens skull medtagas motsvarande tal från Sverige för år 1917.

Av förbrytare, som begått brott mot

	individen		staten		egendom		Av samtliga förbrytare.	
	Finland	Sverige	Finland	Sverige	Finland	Sverige	Finland	Sverige
Alkoholister	27.3%	20.8%	17.0%	24.5%	15.1%	12.3%	18.1%	13.3%
Berusade ...	42.7 -	40.4 -	22.9 -	39.3 -	12.4 -	10.7 -	19.6 -	13.3 -
därav bland								
alkoholister	80.5 -	80.4 -	71.7 -	78.7 -	38.4 -	44.4 -	55.2 -	50.2 -
icke-alkoho-								
listor.....	28.5 -	29.9 -	12.6 -	26.5 -	3.7 -	5.9 -	10.7 -	7.8 -

Även här framträder på ett märkligt sätt det inflytande tillfälligt alkoholmissbruk utövar speciellt med avseende å av alkoholister förövade brott mot individen. Anmärkningsvärd är likaså överensstämmelsen mellan siffrorna för de bägge länderna.

Alkoholmissbrukets inverkan på brottsligheten belyses även av det genomsnittsantal brott, som förövats av olika kategorier av förbrytare. Om förbudslagsbrotten och fylleriförseelserna icke tagas med i räkningen, steg antalet brott, som förövats under år 1923, till i medeltal 118 per 100 förbrytare. För alkoholförbrytarna steg nyssnämnda relationstal väsentligt högre, till 139 brott per 100 förbrytare. I Sverige var ifrågavarande siffra betydligt gynnsammare för alkoholförbrytarnas vidkommande, 120 per 100 alkoholförbrytare, medan den för övriga förbrytare skäligen väl överensstämde med den för vårt land gällande.

En ännu bättre möjlighet till jämförelse mellan Finland och Sverige i fråga om brottsligheten och den inverkan alkoholmissbruket utövar på densamma, erbjuder följande tabell. I den har för de tre huvudkategorierna av brott uträknats, huru många förbrytare det under respektive år kommit på 100.000 personer över 15 år samt huru stor del av dessa, som voro alkoholförbrytare.

Antalet förbrytare per 100.000 invånare över 15 år.

	Antalet förbrytare, som begått brott mot							
	individen		staten		egendom		Summa	
	Samtliga	Därav alkohol-förbrytare	Samtliga	Därav alkohol-förbrytare	Samtliga	Därav alkohol-förbrytare	Samtliga	Därav alkohol-förbrytare
Finland (1923).....	46.0	22.4	58.2	16.6	114.2	21.2	218.4	60.2
Sverige (1917).....	6.3	2.8	8.9	4.1	154.3	28.6	169.5	35.5

Denna jämförelse utfaller i huvudsak oförmånligt för Finlands vidkommande. Relationstalet för brotten mot staten är sålunda mer än sex gånger högre i Finland än i Sverige. Beträffande brotten mot individen är proportionen ännu ogynnsammare, i det dessa i vårt land äro relativt taget inemot åtta gånger talrikare än i vårt västra grannland. Denna skillnad är dess mer anmärkningsvärd, som den till en god del är förorsakad just av det stora antalet alkoholfall inom denna grupp i Finland. Skulle dessa fall alltså genom en minskning av alkoholmissbruket kunna nedbringas åtminstone i någon mån, bleve ställningen för Finlands vidkommande redan betydligt gynnsammare. Brott mot egendom förekomma i större utsträckning i Sverige än i Finland. Detta beror delvis på den större betydelse bosättningen i städerna har i Sverige jämfört med i Finland, där stadsbefolkningens andel av folkmängden är mycket lägre. Brott mot egendom förövas nämligen i större utsträckning i städerna än på landsbygden. I proportion till folkmängden förövades sålunda år 1917 i städerna i Sverige inemot fem gånger så många brott mot egendom som på landsbygden.

År 1923 sakfölldes för de brott, som den här refererade undersökningen berörde, med undantag av förbudslagsbrott och fylleriförseelser, i Finland omkring 220 förbrytare på 100.000 personer över 15 år, medan mot-

svarande siffra för Sverige år 1917 var ca. 170. — Magister *Verkko* har i sin tidigare citerade undersökning anställt en liknande jämförelse beträffande de grövre brotten mot individen mellan de övriga skandinaviska länderna och Finland, och utfaller även denna ogynnsamt för Finlands vidkommande. Att detta dock icke beror enbart på det oförmånliga läget i detta land i fråga om alkoholkonsumtionen är säkert. Här spela in även plägseder, sådana som det i Finland allmänna bruket att bära ett mordvapen som slidkniven, folklynnnet med dess benägenhet för slagsmål o. dyl.

I samband med de tidigare berörda kategorierna av brottslighet förtjäna särskilt lösdrivarna uppmärksamhet från alkoholstatistisk og kriminalistisk synpunkt. Dessa representera ett samhälleligt bottenlager, ur vilket förbrytare i stor utsträckning rekryteras. Antalet lösdrivare, som berördes av undersökningen, var 284. Av dem voro endast 27 män och 257 kvinnor. Enär antalet män är så obetydligt, kan man icke tillmäta uppgifterna om dem något allmängiltigt värde. Rörande kvinnorna må däremot nämnas, att icke mindre än 63.4 % av dem uppgavos vara alkoholister. Motsvarande siffra för Sverige år 1917 var betydligt lägre, 37.2 %. Av nyssnämnda siffror för Finlands vidkommande skulle man kunna draga den slutsatsen, att de till lösdrivarna hörande personerna främst genom alkoholmissbruk råkat på förfall. Problemställningen är dock icke så enkel. Enligt en i Norge företagen undersökning ledo av samtliga i en kommunal tvångsarbetsanstalt intagna lösdrivare inemot $\frac{3}{4}$ av medfödda defekter, som i alla fall ansågos ha omöjliggjort deras existens som nyttiga medborgare. Endast $\frac{1}{4}$ antogs ha under alkoholfria förhållanden kunnat hålla sig uppe som samhällsnyttiga personer.

Undersökningen omfattar även vid krigsdomstolarna avdömda brott och innehåller den dessutom beträffande de här tidigare berörda förbrytarna och kategorierna av

brott allehanda upplysningar om åldersfördelning, yrke o. a. De kunna dock, såsom saknande större intresse, här förbigås.

* * *

Det är en allt annat än gynnsam bild de nyss relaterade siffrorna giva av alkoholmissbrukets förhållande til brottsligheten i Finland. Redan dessa siffror i och för sig vittna oförmånligen om totalförbudets effektivitet, då man betänker, att siffrorna avse ett tidsskede, då förbudslagen varit i kraft redan omkring fyra år. Att en del av förbrytarna rekryteras bland kroniska alkoholister är en omständighet, vilken förbudslagen visserligen icke så snabbt kunnat avhjälpa. Betänkligare är då, att allt ännu ett så stort antal brott förövas av personer, vilka varit tillfälligt påverkade av alkohol. Jag avser närmast de grövre brotten mot individen, bland vilka alkoholfallens antal är så skrämmande stort.

Om man för de kategorier av brott, vilka enligt förestående utredning uppvisat ett betydligare antal alkoholfall, följer med utvecklingen under förbudslagstiden, kan man härigenom erhålla en ungefärlig uppfattning om totalförbudets effektivitet i detta hänseende. Jag vill först som en orientering meddela siffror rörande brottsligheten i dess helhet under perioden 1920—1923. Uppgifter för år 1924 äro ännu icke tillgängliga och år 1919 var förbudslagen i kraft endast 7 månader, varför detta år icke är lämpligt att medtaga i jämförelserna.

Enligt den officiella rättsstatistiken uppgick totalantalet brott, som avdömts vid rikets underrätter till:

År 1920.....	48.203
- 1921.....	58.028
- 1922.....	63.065
- 1923.....	80.948

Detta innebär alltså en ofantlig stegring av brottsligheten, med icke mindre än 32.745 brott på fyra år. Ök-

ningen faller dock främst på två kategorier: förbudslagsbrotten och fylleriförseelserna. De förra bilda en kategori, som tillskapats först med genomförandet av förbudslagen, de senare åter ha genom denna lag erhållit en något annan karaktär än tidigare. Förbudslagsbrotten ha ökats från 10.561 år 1920 till 17.338 år 1923. Beträffande fylleriförseelserna är ökningen ännu mer anmärkningsvärd: från 21.184 år 1920 till 50.116 år 1923.

Dessa tvenne kategorier ligga emellertid egentligen utom gränserna av denna utredning. Brottsligheten i en snävare betydelse, alltså med avdrag av förbudslagsbrott och fylleriförseelser, har däremot under förbudslagstiden gestaltat sig på följande sätt:

År 1920.....	16.548 brott
- 1921.....	16.279 —
- 1922.....	14.356 —
- 1923.....	13.491 —

Under fyra år har antalet av dessa brott alltså nedgått icke så obetydligt, i synnerhet sedan år 1921. För de tre huvudgrupper av brott, vilkas antal sammanlagt angives av nyssnämnda siffror, nämligen brotten mot staten, mot individen och mot egendom, har utvecklingen dock gestaltat sig på ett olikformigt sätt. Minskningen i antalet brott hänför sig huvudsakligen till brotten mot egendom, vilka ju ha minst att göra med växlingarna i alkoholmissbruket. Dessa ha nedgått från 5.939 år 1920 till 3.548 år 1923. Beträffande brotten mot staten är utvecklingstendensen densamma, men är nedgången betydligt mindre, från 7.990 år 1920 till 7.602 år 1923. Rörande dessa brott bör för övrigt märkas, att bland dem ingå brott mot allehanda förordningar, år 1920 exempelvis brott mot livsmedelslagen. Redan ensamt den omständigheten, att denna lag icke mera var i kraft år 1923, är tillfyllest för att förklara nedgången inom denna grupp.

Man har därför ingen orsak att tillägga minskningen för denna grupp någon större betydelse. Allra minst kan man ställa den i förbindelse med totalförbudet och dess verkningar.

Brotten mot individen, vilkas frekvens enligt den föregående framställningen tydligast avspegla förändringarna i alkoholkonsumtionen, ha däremot ökats. Denna ökning har skett regelmässigt allt sedan år 1920. Detta år var antalet brott mot individen 2.012, år 1921 2.098, år 1922 2.103 och år 1923 2.140.

Utvecklingen för dessa tre kategorier står i en märklig proportion till den andel av alkoholfall, som de enligt den år 1923 anordnade undersökningen förete, Brotten mot egendom, som minskats i antal, hade ju den procentuellt taget lägsta andelen alkoholfall. Beträffande brotten mot staten, vid vilka alkoholmissbruket redan spelar en något större roll, är utvecklingen icke lika gynnsam. Och slutligen: brotten mot individen förete en tydlig stegring. Denna är särskilt anmärkningsvärd i jämförelse med den genomsnittliga frekvensen av dessa brott under krigsåren, då den var glädjande låg. Då man härtill ytterligare fogar den omständigheten, att förbudslagsbrotten och fylleriförseelserna ökats i hög grad, måste man erkänna, att den av alkoholmissbruket beroende brottsligheten utvecklats sig ogynnsamt under förbudslagstiden.

För en del kategorier av brott, vilka enligt de tidigare meddelade detaljerade procentsiffrorna uppvisade det relativt taget största antalet alkoholfall, må här meddelas siffror belysande utvecklingen på senare år. Härvid har jämförelsen utsträckts bakåt ända till det sista året före kriget, år 1913. Den brottslighet, som står i samband med upprorstiden, och som skulle förrycka proportionerna på ett oberäkneligt sätt, har icke beaktats i dessa siffror.

År	Antalet dråp, även i grovt slagsmål	Antalet fall av misshandel, grovt slagsmål utan dödlig utgång och vållande till annans död	Antalet fridsbrott	Antalet fall av våld mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman i tjänsteutövning	Antalet rån
1913.....	88	1427	481	788	53
1914.....	111	1402	536	596	61
1915.....	30	995	279	194	33
1916.....	45	806	181	69	33
1917.....	55	884	256	151	40
1918.....	20	319	86	67	33
1919.....	50	551	139	177	42
1920.....	81	807	268	447	50
1921.....	118	899	181	548	65
1922.....	123	981	240	529	35
1923.....	173	1004	243	582	56

Gemensamt för alla dessa grupper av brott är, att deras frekvens nedgått märkbart under krigsåren. Som redan i ett annat sammanhang framhölls, voro nykterhetsförhållandena i Finland mycket tillfredsställande under denna tid. Detta har satt sin tydliga prägel på utvecklingen för dessa slag av brott. Nästan lika enhetlig är den stigande tendensen från och med år 1920. Om vi först ägna uppmärksamhet åt dråpen, som representera en av de grövsta formerna av brott mot individen, kunna vi iakttaga, huru antalet sådana redan år 1921 höjde sig över den höga siffran för år 1914. År 1922 företer en mindre ökning, följande år däremot en rentav skrämmande stegring. En förklaring härtill har givits i den officiella rättsstatistiken för år 1923, där det framhålles, »att våldsbrottens ökning sannolikt är att söka i alkoholbrukets tilltagande under år 1923». Denna stegring avspeglar otvivelaktigt även en märklig brutalisering i dryckessederna. Till denna har bidragit icke endast den förråade tidsandan utan även den omständigheten, att rusen nuförtiden äro våldsammare än förut på grund av

den dåliga kvaliteten och den höga alkoholhalten hos de förtärda dryckerna. Härom bära en mängd uttalanden vittne, som gjorts i frågan av domare och läkare.

Även för kategorin »misshandel«, med vilken sammanförts grupperna »grovt slagsmål utan dödlig utgång« och »vållande till annans död«, har utvecklingen gestaltat sig direkt gynnsamt under förbudslagstiden. Siffrorna för dessa grupper äro dock något lägre än för de par åren närmast före kriget, då ju även såväl brottsligheten som nykterhetsförhållandena likaså voro synnerligen oförmånliga. Gruppen »fridsbrott« företer icke en lika utpräglat ogynnsam tendens, men har frekvensen av dem dock varit kännbart högre än under krigsåren.

Brotten mot staten representeras av kategorin »våld mot tjänsteman och hindrande av tjänsteman i tjänsteutövning«, vars frekvens ju röner ett mycket tydligt inflytande av växlingarna i alkoholkonsumtionen. Även inom denna kategori av brott, som under krigsåren föredde en så glädjande nedgång, kan sedan det första förbudsåret en tydlig ökning iakttagas.

Såsom redan här ovan framhölls, uppvisa brotten mot egendom en avsevärd nedgång, och gäller denna flertalet av dessa brott. Ett undantag bildar även här den kategori, som uppvisade det relativt taget största antalet alkoholfall, nämligen rånen. Frekvensen för dessa har visserligen icke varit i jämnt stigande, men är medelsiffran för förbudsåren dock mycket hög, ungefär lika hög som åren närmast före kriget. Ytterligare kan nämnas, att nedgången för de grövre stöldsbroten är löga betydande. Denna har framför allt träffat kategorin »första resans stöld«, för vilken det relativa antalet alkoholfall enligt tidigare meddelade uppgifter var mycket lågt. —

I flere länder har man observerat, att en ökning i våldsbrotten brukar sammanfalla med en nedgång i till-

greppsbrotten. Det är tydligt, att sistnämnda minskning i Finland till en viktig del beror på förbättrade utkomstmöjligheter hos de befolkningslager, bland vilka förövarna av dessa brott rekryteras. Arbetsmarknaden och förtjänstmöjligheterna i Finland ha på de senare åren varit rätt tillfredsställande. Att detta är förbudslagens förtjänst, är dock föga troligt, möjligtvis i negativ mening. Det ligger nämligen mycket nära tillhands att ställa minskningen i brotten mot egendom i samband med den märkliga stegringen i förbudslagsbrottens antal under samma tid. Utkomstmöjligheterna ha förbättrats, det är riktigt. Men för de element, som tidigare förövat tillgreppsbrott och nu upphört därmed, har nog sprillangningen utgjort den antagligaste compensationen. Förtjänstmöjligheterna ha varit utmärkta, risken betydligt mindre. Det är därför ej ens säkert, att den enda gynnsamma sida utvecklingen av brottsligheten under förbudslagstiden erbjuder, verkligen innebär en direkt förbättring, åtminstone från förbudsvivarnas synpunkt sett. Troligare är, att endast en förskjutning mellan tvenne grupper av brott, tillgreppsbrott och förbudslagsbrott, ägt rum.

Slutligen kan nämnas, att antalet lösdrivare, som dömts till allmänt arbete, icke nämnvärt förändrats under åren 1920—23. Det har varit avsevärt högre än under krigsåren, men något lägre än under åren före kriget. Anmärkningsvärt är, att antalet manliga lösdrivare minskats kontinuerligt ända sedan år 1913, medan antalet kvinnliga lösdrivare likaså först minskats, för att efter krigets slut åter stiga högre än någonsin tidigare.

*

*

*

Det torde vara klart, att om totalförbudet i Finland genomförts åtminstone något så när effektivt, hade dess inverkan främst bort skönjas beträffande sådana brott,

vid vilkas frekvens alkoholmissbruket spelar den största rollen. Just dessa förete emellertid den ogynnsammaste utvecklingen under förbudslagstiden. Det är därför obestridligt, att de förhoppningar, som knutits vid totalförbudets förmåga att nedbringa brottsligheten, åtminstone hittills icke infriats. I flera betydelsefulla hänseenden har läget tvärtom förvärrats.

Fængselsvæsen.

Danmark.

Meddelelser om dansk Fængselsvæsen 1924.

Ved Erik Kampmann, Kontorchef i Direktoratet for Fængselsvæsenet.

Med Hensyn til Pladsforholdene og Fangebelæget i Straffeanstalterne bemærkes:

<i>Mænd:</i>	Plads til:	Fangebelæg:	
		¹ / ₁ 1924	¹ / ₁ 1925
Horsens Straffeanstalt	423	403	370
Annekset i Bjerre	22	21	»
Kolonien i Kølsen	38	28	31
Vridsløselille Straffeanstalt	383	370	353
Nyborg Straffeanstalt	457	439	402
Ialt	1323	1261	1156
Tuberkulosesygehuset ved Nyborg Straffeanstalt	17	14	7
<i>Kvinder:</i>			
Christianshavns Straffeanstalt ..	293	77	69

Ved Tallene for Fangebelæget i Straffeanstalterne for Mænd maa erindres — se senest Tidsskriftets XII Aargang S. 264 — at der ligesom tidligere Aar har hensiddet en Del til Forbedringshusarbejde dømte Mandspersoner i Arresthusene for at afvente Plads i de paagældende Straffeanstalter. Tallet paa disse »Ventere« udgjorde den 1. Januar 1924 50 og den 1. Januar 1925 8, idet Aarets højeste Tal (60) naaedes i Begyndelsen af Januar Maaned, medens 0 naaedes i Begyndelsen af August Maaned. Som det vil ses, har Pladsforholdene i Straffeanstalterne i Aarets Lob bedret sig ret betydeligt. Og der er da ogsaa i den Anledning truffet

2 Foranstaltninger, der hver paa sin Vis betegner et Skridt henimod normale Tilstande, d. v. s. en Ophævelse af Pladsmangels-Cirkulærerne af 1917 og 1918. Det første Skridt i saa Henseende gjordes ved Skrivelse af 2. Juli 1924 til Politidirektøren i København, hvori bestemtes, at de i Justitsministeriets Cirkulære Nr. 176 af 15. August 1917 indeholdte Bestemmelser indtil videre ikke vil være at følge, forsaavidt angaar de i Staden Københavns Arresthuse hensiddende mandlige Arrestanter, der er idømte Forbedringshusarbejde, og som ifølge Justitsministeriets Cirkulære Nr. 83 af 6. April 1921 skal afleveres til Nyborg Straffeanstalt. Det næste Skridt var Nedlæggelsen af det i 1921 i det tidligere Arresthus i Bjerre indrettede Anneks til Horsens Straffeanstalt. Annekset, hvori der var Plads til 22 Fanger, evacueredes ved Udgangen af Oktober Maaned. Pladsmangelen har særlig gjort sig gældende med Hensyn til Vridsløselille Straffeanstalt, og det har for at undgaa langvarig Venten i Arresthus været nødvendigt i ikke ringe Udstrækning at lade Nyborg Straffeanstalt optage Domfældte, der efter de gældende Regler skulde have været afleverede til Vridsløselille Straffeanstalt.

I de for Fangerne i Straffeanstalterne gældende Bestemmelser er der i Aarets Løb sket de nedenanførte Ændringer af mere almen Interesse:

Fangernes Deltagelse i Gudstjenesten.

Reglerne herom i kgl. Anordning af 13. Februar 1873 om Fuldbyrkelse af Strafarbejde i Fællesskab § 4, der lød saaledes: »Hver Son- og Helligdag skal der gives Fangerne Lejlighed til at deltage i den fælles Gudstjeneste. Enhver Fange skal være forsynet med den almindelige Salmebog og det Ny Testamente«, er ved Justitsministeriets Bekendtgørelse af 23. Juli 1924 ændret, idet der bl. a. er indsat en Bestemmelse, der siger: »Beder en Fange sig fritaget for Deltagelse i Gudstjenesten, skal han af Inspektoren fritages derfor.«

I Overensstemmelse hermed er for Fangerne i Nyborg Straffeanstalt og for Cellefangerne i Christianshavns, Horsens og Vridsløselille Straffeanstalter Reglerne om deres Deltagelse i Gudstjenesten — lydende paa, at de, hvis de ønsker det, af Inspektoren *kan* fritages for Deltagelse i Guds-

tjenesten — ændret til, at de, hvis de ønsker det, af Inspektoren skal fritages derfor.

Tillæg til Reglement om Højtidskost for Fangerne.

Det er blevet paabudt, dels at den Ekstrakost (Kaffe med Wienerbrød), som gives Fangerne Juledag, Paaskedag og Kongens Fødselsdag, ogsaa skal gives dem Pinsedag, dels at der til Risengroden Juleaften skal gives 10 g Smør.

Arbejdsducøernes Forhøjelse.

For de Fanger, hvem der *ikke* anvises Akkordarbejde, er Arbejdsducøerne, som for nogle Aar siden fordobledes, forhøjet (i de lavere Klasser fordoblet, i 5. Klasse forhøjet fra 32 til 40 Øre pr. Dag).

Fangernes Brevskrivning og Besøg.

I de Bestemmelser, der omhandler Fangernes Adgang til Brevveksling og Modtagelse af Besøg, er der indsat følgende Bestemmelse:

»Naar Omstændighederne taler derfor, kan Inspektoren indrømme Lempelser i Reglerne om Fangernes Adgang til Brevveksling og Modtagelse af Besøg.«

Bemyndigelse til at indrømme Lempelser i de nævnte Bestemmelser gaves Inspektionerne ved Skrivelser af 12. Februar og 8. Marts 1921. Den stedfundne Forandring — Dispensationsbeføjelsens Optagelse i selve de reglementariske Bestemmelser — har den Betydning, at Fangerne nu, gennem de nævnte Bestemmelser, *gøres bekendt med*, at de kan opnaa Tilladelse til hyppigere Brevskrivning og Besøg, end Reglementerne hjemler Ret til.

Der er samtidig truffet Bestemmelse om, at der intet maa findes trykt paa det Papir, der udleveres Fangerne til Brevskrivning, at dette heller ikke maa være forsynet med Stempel eller Mærke af nogen Art, og at det skal være Fangeren tilladt at skrive paa alle Siderne af Brevpapiret. (Tidligere var 4. Side forbeholdt til Inspektionens eventuelle Bemærkninger).

Haarklipning.

Den i Nyborg Straffeanstalt gældende Regel — at Fanger, som ønsker det, kan fritages for Klipping og Barbering i de sidste 3 Maaneder af Straffetiden, eller, hvis vedkommende Fange paa Grund af sparsom Haarvækst har vanske-

ligt ved at faa Haar af normal Længde, i længere Tid forinden Straffetidens Udløb — er bleven udvidet til ogsaa at gælde i Horsens og Vridsløselille Straffeanstalter, hvor Klipnings- og Barberingsfritagelsen kun gjaldt de sidste 2 Maanedes af Straffetiden.

Særligt Badehaandklæde.

Der er truffet Bestemmelse om, at der — foruden det almindelige Haandklæde, der udleveres Fangerne hver Ugedag — skal udleveres hver Fange et særligt Haandklæde til Brug ved Badning.

Fangemasker.

Der er truffet Bestemmelse om, at Anvendelsen af Fangemasker — om hvilken der naturligvis kun er Tale overfor de Fanger, som undergives Behandling efter det saakaldte *absolute* Cellesystem, hvilket slet ikke følges i Horsens Straffeanstalt og kun i meget ringe Udstrækning i Nyborg Straffeanstalt — i Stedet for som hidtil at være obligatorisk fremtidig skal være fakultativ, idet der ved Indsættelsen i Straffeanstalten skal leveres enhver Fange, som skal behandles efter det nævnte System, en Maske, hvorhos det samtidig meddeles ham, at Brugen af denne tilsigter at beskytte ham imod efter Løsladelsen at blive genkendt af Medfanger, men at han kan undlade at benytte den, hvis han ønsker det. Samtidig er der i Vridsløselille Straffeanstalt paabudt Anvendelse af en lettere Model af Masken i Lighed med den, som allerede i adskillige Aar har været anvendt i Nyborg Straffeanstalt.

De for Fangerne gældende Straffebestemmelser.

Ved Skrivelse af 14. Maj 1924 blev der truffet Bestemmelse om, at de for Fangerne i Straffeanstalterne gældende Straffebestemmelser skal bekendtgøres for Fangerne gennem Reglementerne eller ved særlige Opslag i samtlige Fælleslokaler og Celler. Opslagene er saalydende:

»Straffebestemmelser gældende for Fanger i Straffeanstalterne.

Plakat af 31. August 1813.

§ 9. Naar en Fange udøver Fornærmelser imod dem, som i Straffeanstalten have at befale, bør slige Fornærmelser altid

anses at være udøvede i Anledning af de den fornærmede paa-liggende Forretninger og strengeligen straffes efter Analogien af de Love, som hjemle offentlige Betjente en fortrinlig Sikkerhed under Udøvelsen af deres Kald.

§ 10. Naar en Fange gør sig skyldig i saadanne Voldsonheder imod sine Foresatte, at de, enten med Hensyn til Redskabet, hvormed de ere forøvede, eller formedelst andre dermed forbundne Omstændigheder kunne anses at medføre Livsfare for den fornærmede, bør den skyldige, endskønt hins Død ikke virkelig forårsages, eller bestemt har været tilsigtet, dog have sit Liv forbrudt¹⁾.

Plakat af 16. Juli 1817.

§ 1. Naar for Fremtiden nogen Sammenrottelse finder Sted imellem Fangerne i en Straffeanstalt, hvorunder noget Slags Vold udøves, det være sig enten imod Anstaltens Embedsmænd eller Betjente, eller imod andre, der sætter sig i Virksomhed for at tilvejebringe Orden og Rolighed i Straffeanstalten, eller og paa Anstaltens Bygninger, Redskaber, Materialier eller andre Ejendele, saa bør alle, der enten have taget Del i slig fredsforstyrrende Aftale, eller som under Udførelsen foretager nogen af hine voldsomme Handlinger, eller deri, være sig endog i fjerneste Maade, understøtter eller styrker andre, eller som vise sig ulydige imod de Befalinger, som ved slig Lejlighed gives til Ordens og Roligheds Opretholdelse, straffes paa Livet.

§ 2. Fanger, der uden videre Deltagelse have været vidende om Sammenrottelsen og ikke gjort, hvad der stod i deres Magt til at opdage samme og forebygge Udførelsen, skal straffes paa Livet. Men de, der, naar Sagen kommer til Undersøgelse, søge at lægge Skjul paa Sandheden, skal, forsaavidt de ikke iøvrigt findes skyldige, anses med Katning, Tampning eller Ris, samt haardt ensomt Fængsel i flere Maaneder, eller anden saadan streng Straf, som Retten efter Sagens Beskaffenhed og den paagældendes Stilling skønner at være mest passende.

§ 3. Derimod kan en Fange, der bidrager enten selv til at forebygge Sammenrottelsens Udbrud eller til at faa de skyldige opdagede og straffede, af kgl. Naade og efter Omstændighederne vente enten Løsladelse eller Straffetidens Forkortelse, eller dog Lindring i hans Tilstand som Fange, hvorhos der, forsaavidt Kongen ikke finder Grund nok til at forunde ham Løsladelse, altid skal, naar han begærer det, blive draget Om-sorg for at sikre ham imod sine Medfangers Hævn.

§ 4. Dersom den, der angiver en saadan Sammenrottelse, inden den kommer til Udbrud, selv har gjort sig medskyldig i den, skal den derved forskyldte Straf eftergives ham. De medskyldige, som efterat Sammenrottelsen er udbrudt, vise fortrinlig Redebonhed til Sandhedens Opdagelse, kan gøre dem Haab om en efter Omstændighederne passende Benaadning i den Straf, de ellers havde at lide.

¹⁾ Bestemmelserne i §§ 9 og 10 kan ogsaa anvendes overfor Fornærmelser og Vold, der udøves imod Straffeanstaltens Tjenestemænd af Personer, som er løsladte fra Straffeanstalten.

L o v a f 3. D e c e m b e r 1850.

Denne Lov hjemler Anvendelsen af følgende Straffe:

1. Straffearbejdets forholdsmæssige Skærpelse i en Tid af indtil 8 Uger.
2. Legemlig Revselse af indtil 27 Slag Kat, Tamp eller Rotting for Mandspersoner over 18 Aar, indtil 18 Slag Rotting for Kvinder over 15 Aar og Mandspersoner imellem 15 og 18 Aar, og indtil 18 Slag Ris for Børn, som ikke er over 15 Aar.
3. Vand- og Brøds-Straf i indtil 3 Gange 5 Dage, der afsones i ensomt Fængsel.
4. Hensættelse i indtil 6 Maaneder i Enkeltcelle, efter Omstændighederne uden Arbejde indtil 4 Uger ad Gangen med en Mellemfrist af i det mindste 1 Uge.

De nævnte Straffe ikendes af Straffeanstaltens Inspektør, medmindre han finder, at Brøden er saa stor, at den ikke kan afgøres ved nogen af disse Straffe, i hvilket Tilfælde Sagen bliver at behandle ved sædvanlig Rettergang.

L o v a f 1. A p r i l 1911.

Denne Lovs § 10 bestemmer følgende:

»Naar en Person, der udstaar Frihedsstraf, under sin Straffetid hensættes i Strafcelle, medregnes den Tid, i hvilken han hensidder der, ikke til Tiden for den ham idømte Straf.«

Foruden de i Lov af 3. December 1850 nævnte Straffe kan ifølge de for Straffuldbyrdsen gældende Anordninger overfor en Fange, der forser sig, som Disciplinærstraf anvendes Nedsættelse i en lavere Klasse og Berøvelse af en eller flere af de Fangen indrømmede Begunstigelser, ligesom der af Fangens Arbejdsfortjeneste kan tages Dækning for Skade, som han under sit Ophold i Straffeanstalten har forvoldt med Forsæt eller Uagtsomhed.«

I Skrivelse af 19. Maj 1924 udtalte Direktoratet for Fængselsvæsenet i Tilslutning hertil, at der efter Direktoratets Formening ikke er den fornødne Hjemmel til overfor Fangerne i Straffeanstalterne som Disciplinærstraf at anvende *mørk Arrest*, og at den ved Lov af 3. December 1850 hjemlede Disciplinærstraf af *Vand og Brød* kun bør fuldbyrdes, naar det efter indhentet Erklæring fra Fængselskægen maa anlages at kunne ske uden Skade for Fangens Helbred, hvorhos man endelig i Skrivelse af 8. August 1924 anmodede Inspektorerne om ved Ikendelse af Disciplinærstraf i Medfør af Lov af 3. December 1850 og ved Omsætning i Henhold til Direktoratets Skrivelse af 19. Maj 1924 af Disciplinærstraffen Vand og Brød til Strafcelle uden den i Kostens Indskrænkning til Vand og Brød bestaaende Skærpelse at ville lade til 1 Dags Straf af Vand og Brød svare 4 Dages »Strafcelle« (med eller uden Arbejde), hvorhos man tilføjede, at Direktoratet finder det heldigt i alt Fald i de Tilfælde, hvor der synes at være Grund til at nære Tvivl om,

hvorvidt Fangen kan laale Vand og Brød-Straf, at indhente Fængselslægens Erklæring derom, forinden den nævnte Disciplinærstraf ikendes.

Ved Skrivelse af 23. Maj 1924 bestemtes, at der i kgl. Anordning af 28. Maj 1913 om Fuldbgyrdelse af Forbedringshusarbejde i Nyborg Straffeanstalt § 20, 2. Stk. i. f. vilde være at tilføje som nyt Punktum:

»Udviser Fangen slel Forhold efter at være oprykket i 2. Klasse, kan han nedsættes i 1. Klasse.«

Anvendelsen af Nedsættelse paa Klasse som Disciplinærstraf er herefter hjemlet for samtlige Straffeanstalters Vedkommende.

Løsladelse paa Prove.

Ved Justitsministeriets Bekendtgørelse af 19. August 1924 ændredes Afsnit V i fornævnte Anordning af 28. Maj 1913, saaledes at der fremtidig er Hjemmel for Justitsministeriet til at løslade Fanger, som i Nyborg Straffeanstalt har arbejdet i Fællesskab, til det Tidspunkt, da Straffetiden i Henshold til Straffelovens § 13 vilde udløbe, hvis Straffen var udstaaet i Enkeltcelle (»Celletidens Udlob«) ikke alene — som hidtil — paa visse Vilkaar, men ogsaa helt *uden Vilkaar*.

Særregler for Recidivister.

I Klassereglementerne for Celfanger i Christianshavns, Horsens og Vridsløselille Straffeanstalter er de hidtil paa enkelte Omraader gældende Særregler for Recidivister — langsommere Oprykning til de højere Klasser m. v. — ophevede, hvorved der bl. a. er aabnet Recidivisterne Adgang til samme Arbejdsfortjeneste som andre Fanger.

Visitationer.

Ved Skrivelse af 18. November 1924 traf Direktoratet Bestemmelse om, at Inspektionen i Tilfælde af, at det paa Grund af særlige Omstændigheder maa anses for paakrævet, at en Kropsvisitation af en Fange omfatter en Undersøgelse af rectum og genitalia, bør begære Fængselslægens Bistand til Foretagelsen af saadan Undersøgelse.

Løsladte Fangers Hjemrejse.

Allerede i 1919 blev Straffeanstaltens Inspektorer anmodede om, naar Omstændighederne særlig maatte tale der-

for, at fremkomme med Indstilling til Direktoratet om Bemyndigelse til at lade Udgifterne ved en Fanges Hjemrejse helt eller delvis afholde af vedkommende Straffeanstalts Kasse. Indstillingen skulde indeholde Oplysning om Fangens Opførsel, derunder særlig hans Flid ved Arbejdet, under Opholdet i Straffeanstalten og om Størrelsen af den af ham opsparede Arbejdsfortjeneste samt om andre Forhold, som maatte begrunde Indstillingen.

Efter at Direktoratet imidlertid fra et herværende Fængselselskab havde modtaget et Andragende om, at der maatte ydes Fribefordring paa Statsbanerne til løsladte Fangers Rejse fra Straffeanstalten til deres nye Opholdssted, indhentedes man Oplysning om, hvorledes Forholdet i saa Henseende var ordnet i vore Nabolande Sverige og Norge. Af de modtagne Oplysninger fremgik, at ifølge de i Sverige gældende Regler »äger den som frigives från straffarbete, på fångvårdens bekostnad begagna järnvägs- eller ångbåtslägenhet för återvändande till hemorten eller för resa direkt från fängelset till arbetsanställning å annan ort«. I Norge afholdes Udgifterne ved løsladte Fangers Rejse til deres nye Opholdssted for Landsfængslernes Vedkommende af Fængslets Kasse, medens Reglen for Kreds- og Hjælpefængslernes Vedkommende er den, at Fængslets Bestyrer »i trangstilfælde« kan bestemme, at Udgifterne ved Hjemsendelsen skal betales af Fængslet.

Under Hensyn til dels, at en almindelig Regel om Hjemrejse for Statens Regning for alle løsladte Straffearbejdsfanger vilde medføre betydelige Udgifter, dels at der ved Indførelsen af Akkordfortjeneste for Fangerne og en Forhøjelse af de almindelige Arbejdsducører i de senere Aar er aabnet Flertallet af Fangerne Adgang til Opsparing af et ikke helt ubetydeligt Beløb under Opholdet i Straffeanstalten, mente man imidlertid ikke i Øjeblikket at burde skride til en saadan Reform heri Landet, hvortil yderligere kommer, at Tidspunktet for en saadan maatte siges at være mindre belejligt, efter at der nu er forelagt Rigsdagen et Forslag til en ny Straffelov.

Man nøjedes herefter med ved en Skrivelse af 30. December 1924 til Straffeanstalterne at udvide den ovennævnte i 1919 indførte Regel, idet man udtalte, at man ved Hjemrejse ogsaa maatte forslaa en Fanges Rejse til et Sted, hvor der enten er sikret Fangen Arbejde, eller hvor han dog af Inspektionen skønnes at have begrundet Haab om at kunne

faa Arbejde, hvorhos Inspektorerne bemyndigedes til, naar de her nævnte Betingelser iøvrigt skønnes at foreligge, uden forudgaaende Sanktion fra Direktoratet, at betale Hjemreisen for Fanger, som løslades ifølge Benaadning, idet der dog samtidig med Udgiftens Afholdelse skal gores Indberetning til Direktoratet om Udgiftens Størrelse og om de Omstændigheder, der har begrundet dens Afholdelse.

I Anledning af, at en i Horsens Straffeanstalt hensiddende østrigsk Fange, der ved en Stævningsmand havde faaet forkyndt 6 Udskrifter af Københavns Byrets Fogedbog samt faaet overleveret Genparter af disse Udskrifter, havde erklæret, at han paa Grund af mangelfuldt Kendskab til det danske Sprog ikke fuldt havde forstaaet det passerede og ej heller kunde læse Genparterne, hvorfor han begærede dem oversatte ved en Translator, meddeltes det Fangen, at efter Justitsministeriets Formening kan en Person, der opholder sig her i Landet, og som ikke forstaar det danske Sprog, ikke have Krav paa, at *Forkyndelsen af danske Retters Afgørelser* ledsages af Oversættelse til et Sprog, han forstaar, men at han eventuelt selv maa foranledige og bekoste det forkyndte oversat.

Efter at en i Nyborg Straffeanstalt hensiddende Fange flere Gange dels overfor Inspektionen dels overfor Fængslslægen havde fremsat Anmodning om at blive underkastet *Kastration*, idet han som Grund angav sin Frygt for, at han, der nu to Gange var straffet for Voldtægt, ved sin Løsladelse oftere kunde begaa samme eller lignende Forbrydelse, forelagde Straffeanstaltens Inspektor Sagen for Justitsministeriet, idet han oplyste, at Fængslslægen havde erklæret sig villig til at foretage Kastration paa Fangen, for saa vidt der kunde meddeles Tilladelse dertil. I Justitsministeriets Svar udtaltes, at man ikke mente at kunne give Fængslslægen Tilladelse til at foretage Kastration af Fangen.

Efter at det for Direktoratet var bleven oplyst, at en for homoseksuel Adfærd overfor Dreng straffet Fange under sit Ophold som Varetægtsfange i N. N. Arresthus og derpaa under Strafafsoning i X. Straffeanstalt af vedkommende Fængslslæger var blevet *behandlet med Testogan* i Anled-

ning af sine nævnte forbryderske Tilbøjeligheder, og efter at man i den Anledning fra Retslægeraadet havde indhentet en Udtalelse gaaende ud paa, at Raadet — uanset Spørgsmaalet om Værdien af den anvendte Behandling — fandt, at det er rigtigst ikke at anstille Helbredelsesforsøg af den omhandlede Art, saalænge paagældende hensidder som Fange, foranledigede Direktoratet tilkendegivet de paagældende Læger, at man forventede, at der ikke fremtidig anstilles Helbredelsesforsøg af den omhandlede Art overfor hensiddende Fanger.

Af de Bemærkninger, hvormed Direktoratet for Fængselsvæsenet ledsagede sin Forespørgsel til Retslægeraadet, anføres følgende:

»Hvis den omhandlede Testoganbehandling har den tilsigtede Virkning — saaledes som antaget af Lægen ved N. N. Arresthus, ifølge hvis Skrivelse af 12. Februar 1923 Testogan endog synes at være »meget virksomt« — forekommer det Direktoratet for Fængselsvæsenet, at det, hvad enten Virkningen er fysiologisk betinget eller udelukkende beror paa Suggestion, frembyder alvorlig Betænkelighed at anvende Behandlingen overfor Personer, der, som den i nærværende Sag ommeldte, har homoseksuelle Tilbøjeligheder, medmindre det med Sikkerhed tør antages, at Virkningen af Behandlingen udelukkende bestaar i en Fremkaldelse eller Forhøjelse af den normale Seksualdrift og ikke, tillige eller udelukkende, i en Forøgelse af den perverse Tilbøjelighed.

Men selv i saa Fald maa man finde det ikke blot hensigtsløst, men ogsaa forkasteligt, at Behandlingen er anvendt overfor paagældende Fange allerede, medens han sad i Varetægtsarrest — ikke paa en Tid, hvor hans Losladelse kunde betragtes som nær forestaaende, men — paa en Tid, hvor det med Sikkerhed kunde paaregnes, at der forestod ham et fleraarigt Fængselsophold, ligesom ogsaa at Behandlingen er fortsat umiddelbart efter hans Aflevering til Straffeanstalten, hvorved bemærkes, at Behandlingen, ifølge bemeldte Læges ovennævnte Skrivelse, af Fangen angives at have øvet sin Virkning allerede et Par Maaneder efter, at den var paabegyndt. Det maa vel nemlig antages, at Fangen — efter at man gennem Behandlingen har vakt (eller forhøjet) hans normale Seksualtrang — i Straffeanstalten vil søge denne tilfredsstillet paa unaturlig Maade, da han ikke der kan faa den tilfredsstillet paa naturlig Maade. Denne

Fristelse, for hvilken saa mange seksuelt normale Fanger falder, synes at maatte være saa meget desto mere nærliggende for den paagældende Fange, som han i Forvejen har eller i alt Fald indtil for nylig har haft Tilbojelighed i den Retning.

Hvis endelig Behandlingen maa anlages at være ganske virkningsløs, synes dette allerede at være tilstrækkelig Grund til fremtidig at undlade den, men der synes i saa Fald endvidere for Fængsels Vedkommende Grund til eventuelt at forbyde dens Udførelse. Fanger er jo henvist til fuldstændig Abstinens i kønslig Henseende, og det er derfor uheldigt, at den paagældendes Opmærksomhed gennem den fortsatte Kur med hyppige Injektioner og flere Gange daglig Indtagelse af Tabletter stadig henledes paa de seksuelle Funktioner. Dette er ikke blot uheldigt for den paagældende selv, for hvem Behandlingen medfører Tantaluskvaler, men det er ogsaa af den Grund uheldigt, at det utvivlsomt i Fængslet, hvor Fangerne saaledes som i Horsens Straffeanstalt tilbringer hele Dagen i Fællesskab, vil give yderligere Næring til de obscene Samtaler, som beklageligvis i Forvejen er meget almindelige blandt Fangerne, og som har en lidet heldig Indflydelse paa Deltagerne deri. Endvidere kan det forventes, at paagældende Fanges Meddelelse til Medfangerne om Behandlingen og dens virkelige, indbildte eller opdigtede Virkninger fra mange andre homoseksuelle Fangers Side vil fremkalde Begæringer om en lignende »Omskabelse«, hvortil de i og for sig maa anses for lige saa berettigede som den ommeldte Fange.«

Der er i Aarets Løb i et Tilfælde af Direktoratet givet en Fange *Tilladelse til at overvære sin Hustrus Begravelse*, idet det var oplyst, at Begravelsen bortset fra Fangen og dennes Ledsager kun vilde blive overværet af den paagældende Præst og en enkelt Familien nærstaaende Person.

Der er endvidere i Aarets Løb givet en Fange Adgang til under Ledsagelse af Fængselspræsten at aflægge et *Besøg ved Faderens Dødsleje*, idet det bl. a. var oplyst, at Faderens Sygdom havde gjort et ret stærkt Indtryk paa Fangen, og at det i det hele ikke kunde betragtes som usandsynligt, at en Tilladelse til et Besøg ved Faderens Dødsleje kunde have en varig Betydning for Fangens Udvikling.

Med Hensyn til Arresthusene skal endelig her anføres 2 i Aarets Løb truffne Afgørelser af mere almen Interesse.

I Anledning af en til Direktoratet rettet Forespørgsel om, hvorvidt det maatte paahvile Politimesteren i A. Kobstad som Arrestinspektør for Arresthuset samme Sted eller Politimesteren i A. Herred at foretage de fornødne Foranstaltninger med Hensyn til en Arrestantinde, der, medens hun hensad i nævnte Arresthus som Varetægtsfange under A. Herred, pludselig havde faaet et saadant *Anfald af Sindssygdom*, at hendes Forbliven i Arresthuset vilde være ufor-svarlig, udtalte Direktoratet i Skrivelse af 5. Januar 1924 til Politimesteren i A. Kobstad, at det maatte paahvile denne i hans Egenskab af Arrestinspektør for det nævnte Arresthus at træffe de overfor den paagældende Varetægtsfange paakrævede Foranstaltninger.

I Anledning af, at Arrestinspektøren i N. N. Kobstad havde forespurgt, om *den i Henhold til Justitsministeriets Bekendtgørelse Nr. 140 af 6. September 1905 foreskrevne Arbejdsprotokol* for Fanger, der afsoner Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, ogsaa vilde være at benytte med Hensyn til Fanger, der paa Grund af Pladsmangel i Straffeanstalterne har »paabegyndt Afsoning af Forbedrings- eller Tugthusstraf i Arresthuset«, samt med Hensyn til Fanger, som i Medfør af Direktoratet for Fængselsvæsenets Skrivelse af 22. Juni 1920 (Retstidende for de sonderjyske Landsdele 1920 Side 469) afsoner Tvangsarbejde i et Arresthus, udtalte Direktoratet i Skrivelse af 18. Januar 1924, at Forespørgslen maatte besvares benægtende, hvorhos man tilføjede, at den nævnte Bekendtgørelse kun angaar Personer, der udstaar Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, og saaledes hverken kommer til Anvendelse paa Personer, som afsoner Underholdsbidrag, eller paa Fanger, som i et Arresthus udstaar Straf af Tvangsarbejde, ligesaa lidt som paa domfældte Personer, der forbliver hensiddende i Arresten paa Grund af Pladsmangel i Straffeanstalterne, samt at disse sidste Personer vel i Overensstemmelse med Justitsministeriets Cirkulære Nr. 176 af 15. August 1917 paa Betingelse bl. a. af, at de udfører det dem anviste Arbejde, kan opnaa Losladelse af Straffeanstalten saa lang Tid forinden Straffetidens Udlob, som svarer til den ved Pladsmanglen bevirkede Forlængelse af Opholdet i Arresten, men

ikke derfor kan siges under Opholdet i Arresten at afsone Strafarbejde eller Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost.

Bestemmelsen om Anvendelse af legemlig Revselse som Disciplinærstraf i Tvangsarbejdsanstalterne¹⁾ er kun optaget i Reglementet for 4 af Landets 15 Tvangsarbejdsanstalter, og indtil den 31. Marts 1925 er i ingen af disse 4 Anstalter saadan Revselse anvendt.

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvesenet i Norge.

Av Hartvig Nissen, direktør for Botsfængslet.

Fængselsstyrelsen har fra 1 mars 1925 navn av Fængselsstyret. Ekspedisjionschef *Fr. Woxen* fratrådte 2 februar 1925 som chef for fængselsvesenet og efterfulgtes av direktør for Botsfængslet *Arne Omsted*, der s. d. blev efterfulgt av byråchef *Hartvig Nissen*. Som byråchef i Fængselsstyrets 1ste kontor fungerer sekretær *Håkon Skattum*.

Fængselsloven av 12 december 1903 blev i visse stykker forandret ved lov av 11 august 1924 forsåvidt angår tvangsarbeidere. Herved blev bl. a. forandret bestemmelserne om løslatelse på prøve. Mens tidligere en for første gang innsatt tvangsarbeider »i regelen blir på begjæring å løslate på prøve« når han hadde tjent op et visst beløp, er det nu bestemt at en sådan tvangsarbeider under nevnte forutsetning »skal løslates, hvis der ikke finnes å være særlige grunner tilstede, som taler imot det. — — Løslatelse før utløpet av den tid i hvilken vedkommende kan beholdes i anstalten, skjer i regelen på prøve. Men når det efter forholdene finnes hensiktsmessig, kan også endelig løslatelse besluttet for det nevnte tidspunkt«. For visse særgrupper av tvangsarbeidere gjelder dog fremdeles særlige regler.

Reglementet for kretsfængslene og de større hjelpefængsler av 12 desember 1904 er i årenes løp forandret i forskjellige stykker, dels ved nye reglementsforskrifter, dels ved love om forskjellige emner eller ved andre ordninger av mere almindelig art. For å lette oversikten foretok Fæng-

¹⁾ Se Tidsskriftets VI. Aargang Side 239.

selsstyret i et større cirkulære av 15 august 1924 en sammenstilling av de nevnte reglementsforskrifter og foretok samtidig enkelte andre forandringer.

Lønnsregulativ (jfr. dette tidsskrift 1923, s. 174 med henvisning). I 1923 og 1924 blev forskjellige lønninger satt noget op. Her kan merkes: fengslslærerne har i 1924 fått et fjerde alderstillegg, så toplønnen er for forstelæreren ved Bolsfengslet kr. 7000,00, for de øvrige lærere kr. 6000,00. I 1923 har bl. a. forvaltersken ved kvinnefengslet, verksassistentene og de vaktmestre som før hadde en grunnløn av kr. 3600,00, fått grunnlønnen hevet til kr. 3800,00, så toplønnen blir kr. 5000,00. Opsynskvinnens løn blev i 1923 hevet fra kr. 3000,00 til kr. 3200,00, så toplønnen blir kr. 4400,00.

Aldersgrenseloven av 14 mai 1917 (med tilleggslover av 14 august 1918 og 31 mai 1919) blev i visse stykker forandret ved lov av 29 juni 1923. Herved blev aldersgrensen ned-satt fra 70 til 65 år for verksmestre, verksassistenter, gårdsbestyrere og maskinmestre i fengsels- og tvangsarbeidsvesenet, fra 65 til 60 år for verksmesterinner.

Proveår for fengselstjenestemenn. Fengselsbetjentenes Landsforbund hadde henstillet til Fengselsstyret at alle betjenter skulde ansettes med det første år som prøveår, men derefter få tilsagn om å forrette som fast betjent. Fengselsstyret meddelte 30 april 1924 at det ikke hadde funnet å burde foreslå nogen særlig bestemmelse om prøvetid ved siden av forskriftene i tjenestemannslovens § 19, hvis hensikt er at de første 3 års tjenestetid i en etat skal anses som en prøvetid, hvorunder man skal ha anledning til å bedømme om en tjenestemann bør knyttes fastere til tjenesten, eller om man bør skille sig ved ham som ikke skikket for arbeidet.

Løslatelse på prøve. Efter fengselsloven kan ingen løslates på prøve, før han har avsonet to tredjedeler av straffen, dog mindst 6 måneder. Som følge av lange varetektsfradrag kan disse 6 måneder ofte bli redusert til 3 måneder og ennu mindre. Da det på denne måte ofte kunde bli knap tid til å få tilstrekkelig kjennskap til fangene, før der blev spørsmål om løslatelse på prøve, bestemte Fengselsstyret 18 april 1923 at løslatelse på prøve i regelen ikke tilstedes, medmindre

fangen har utstått mindst 3 måneder av straffen i landsfengsel.

Kvinnefanger i Oslo. For å vinne øket plass til mannsfanger i Oslo kretsfengsel blev dette fengsels kvinneavdeling nedlagt fra 1ste august 1923. Fra samme dag blev i forbindelse med Landsfengslet for Kvinner innrettet et hjelpefengsel for kvinner, som mottar alle de kvinnefanger (straff- og varelektsfanger) som skulde settes inn i Oslo kretsfengsel, dog ikke kvinner som skal utstå straff av hefte i 6 måneder eller mere. Disse sidste sendes til Hamar kretsfengsel. Da Landsfengslet for Kvinner allerede før var forenet med Arbeidshuset for Kvinner, blev institusjonens navn forandret til Fengslene og Arbeidshuset for Kvinner.

Arbeidsdriften i lokalfengslene. I dette tidsskrift for 1923 s. 177 er gjort rede for nogen stikprover, som uten varsel blev foretatt for å få rede på hvor stor del av lokalfengslenes fanger hadde arbeide. De der omhandlede undersøkelser for januar 1922 og oktober s. a. viste at henholdsvis 78 pct. og 73 pct. var i arbeide. Efter lignende undersøkelser i november 1923 og oktober 1924 var henholdsvis 69 pct. og 79 pct. i arbeide.

Leveringen av fangekost i lokalfengslene (jfr. dette tidsskrift 1922, s. 140 med henvisninger). For å forebygge at vaktmestrene led tap på svind ved kostleveringen, bestemte Fengselsstyret 24 mai 1923 at der fra 1 juli 1922 å regne skulde tilstås dem en godtgjørelse for svind ved levering av brød, kjøtt, fisk, sild og poteter. Svindgodtgjørelsen sattes for alle disse varer til 5 pct. av innkjøpsprisen på hver varesort. For poteters vedkommende kan der dog efter bestemmelse av Fengselsstyret betales en større svindgodtgjørelse, når det bevisliggjøres, at svindet i enkelte tilfeller har været større.

Opstad fangekoloni. Som nevnt i dette tidsskrift 1921, s. 235, blev der sommeren 1919 opprettet en avdeling for landsfengselsfanger i forbindelse med Opstad tvangsarbeidshus, som dengang hadde så få tvangsarbeidere, at det ikke hadde tilstrekkelig antal arbeidere til sine forskjellige gjøremål. Da tvangsarbeidstallet senere steg, blev fangekolonien efterhånden innskrenket og helt nedlagt sommeren 1924

samtidig med at den nedenfor nevnte koloni for tvangsarbeidere blev tatt i bruk.

Opstad tvangsarbeidshus. Som følge av sterk stigning i antallet av mannlige tvangsarbeidere måtte man i 1923 gå i gang med utvidelse av tvangsarbeidshuset. Dette blev gjort på den måte at der i ca. 750 m's avstand fra hovedanstalten blev reist en kolonibygning for 36 tvangsarbeidere, bygget av tre. Fengselsstyret gikk ved planleggelsen ut fra den tanke at de tvangsarbeidere som blev valgt ut til kolonien, »i det vesentlige skal skjøtte sig selv og ha mindst mulig tilsyn. — — Det man må bygge på her, er kolonistenes æresfølelse, deres påskjønnelse av den tillid man viser dem, og den verd de setter på den relative frihet de nyter. Der bør også søkes gitt dem nogen materielle fordeler. — — Arbeiderne bør få det i sig at ophold i kolonien vil være en prøvesten på deres evne til å stille sig ordentlig i det frie liv«. Styret gikk ut fra at tvangsarbeiderne vilde kunne arbeide uten stadig tilsyn og veiledning av funksjonærer, og at de til sine tider måtte kunne være alene i kolonien, uten at der var nogen funksjonær der. Til tjeneste i kolonien blev antatt en betjent og en arbeidsformann. Kolonien blev tatt i bruk 1ste mai 1924.

Opstad tvangsarbeidshus deltok i 1924 i Landbruks- og Husflidsutstillingen i Haugesund. Det blev tildelt guldmedalje for treskjærerarbeider m. v., sølvmedalje i gruppen maskiner og redskaper til landbruk og havebruk, 1ste præmie for uld og 2den præmie for næper.

Fengselsstyrets strafferegister (jfr. dette tidsskrift for 1922, s. 136 og 1923, s. 179). I dets 3 første virkeår (1922, 1923 og 1924) blev der rekvireret utskrifter for henholdsvis 2012, 2504 og 3057 personer, altså en stigning på vel 50 pet. Strafferegistret hadde ingen opplysning å gi om henholdsvis 168, 479 og 698, mens utskrifter blev sendt for 1844, 2026 og 2359. Av disse utskrifter var supplerende utskrifter henholdsvis 55, 225 og 218.

Norges Forsorgs- og Verneforbund blev ved sin oprettelse 1ste januar 1923 lagt inn under Justisdepartementets Almindelige Avdeling. Fra 1ste januar 1925 er det overført

til Fengselsstyret, som de tidligere forsorgsforeninger hørte inn under.

Forsorgsmedarbeider. Til videre fremme av forsorgen for løslatte fanger bestemte Justisdepartementet 21 januar 1925 at generalsekretæren ved Norges Forsorgs- og Verneforbund fremtidig tillike skulde arbeide som forsorgsmedarbeider ved fengslene i Oslo forsåvidt angår fanger som ikke horer hjemme i denne by.

Litteratur.

Andreas Bjerre: Bidrag till mordets psykologi. Kriminalpsykologiska studier. Stockholm 1925. (216 Sider).

Denne Bog er ligesom Forf.s tidligere udgivne kriminalpsykologiske Studier — Bidrag till tjuvnadsbrottens psykologi (1907) — bygget op paa Undersøgelser i Marken, navnlig paa indgaaende og ofte gentagne Samtaler med Straffefanger i Centralfængslet paa Långholmen i Stockholm. I en overmaade interessant Indledning paa 29 Sider gør Forf. Rede for sit Grundsyn, sit Formaal og sin Metode, idet han fremhæver, at Kriminalpsykologien nu er naaet saa vidt, at den for ikke at staa i Stampe maa skride fra almindelige og middelbare, navnlig statistiske Undersøgelser og generelle Teser om Forbrydernes Ejendommeligheder i større Almindelighed til direkte personlige Undersøgelser af de enkelte Forbryderes Sjæleliv. Medens det hidtidige Arbejde har beskæftiget sig med generelle og mere objektive Faktors Indflydelse paa Kriminaliteten, gælder det nu om at foretage Detailundersøgelser, at studere Psyko-Mekanismen hos de enkelte bestemte Forbrydere og at søge at samle dem i Grupper efter i n d r e Samhörighed, for saaledes at vinde en samlet Forstaaelse af de Forestillings- eller Følelseskomplekser, der fører til hver Gruppe Forbrydelser. Det er et saadant Arbejde, Forf. her har paabegyndt med Hensyn til Mordere — uagtet det til en Begyndelse syntes ham ugorligt at gruppere netop disse Forbrydere, fordi hver enkelt Gerning synes saa rent individuelt betinget og begrundet. Han har i Bogen opstillet 3 Grundtyper, hver for sig sjælelig særbestemt, og bebuder en Fortsættelse med Redegørelse for flere saadanne Grundtyper. Udgangspunktet for hans Undersøgelse og Rubricering af Morderne er den Opfattelse, at det afgørende for deres Forbrydelse altid

er Svaghed. Hermed menes ikke det selvsagte, at disse Mennesker — som andre Forbrydere — er Undermaalere i social-etisk Henseende, ej heller tænkes der paa den økonomiske Svaghedstilstand, der kan fremtræde som den ydre Foranledning til et Mord. Med Svaghed mener Forf. her en almindelig Uduelighed til at leve Livet, en bristende Evne til at komme til Rette med de Krav, som Tilværelsen stiller til ethvert Menneske uden Hensyn til dets sociale Milieu og øvrige ydre Livsvilkaar. Det er Forf.s Tanke og Arbejdshypotese, at en saadan Svaghed eller Livs-uduelighed — udsprungen af en eller anden psykisk Defekt (forskellig hos de forskellige) — maa være tilstede, for at et Menneske kan blive Morder, saaledes at ydre Forhold eller positive slette Egenskaber ikke er nok til at føre ham saa vidt.

I nærværende Bog skildres nu under en knivskarp og nøje udpenslet psykisk Analyse af tre Mordere, som Forf. har gennemstuderet aktmæssig og personlig ved langvarige og indgaaende Samtaler, de 3 Typer af Tilstandsformer, som disse Mennesker hver for sig er grundpræget af, og som behandles under Gruppebenævnelserne: Selvbedrag, Angst eller snarere angestbetonet Selvopgivelse og Skinliv — Tilstande, som alle er psykiske Ækvivalenter for den Virkelighed, den Realitet, som disse Menneskers Livsuformuenhed afskærer dem fra at tage Del i. Forf.s Maal under dette Arbejde har da været at trænge saa dybt som muligt ind i og sprede saa megen Klarhed som muligt over Sjælelivet hos et lille Antal enkelte Forbrydere, der forekommer ham typiske for større Grupper. Denne Indtrængen og denne Klargøring er tilvejebragt ved et møjsommeligt og vanskeligt Arbejde i Samtaleform med de paagældende Straffefanger, hvorunder Forf. først har maattet vinde deres Tillid og samtidig deres Forstaaelse af, at de ingen Fordele kunde vente af hans Besøg, hvilken Forstaaelse jo maatte være en nødvendig Betingelse for, at man kunde betragte deres Udtalelser som subjektivt sande. Men dernæst gjaldt det om at »skrælle« de Udtalelser, som kom frem angaaende Gerningen og dens Forudsætninger, for at finde ind til, hvad der dybest set havde subjektivt betinget dens Udførelse. Her er der naturligvis en Fare for, at Iagttageren ikke nøjes med at iagttage, men supplerer iagttagelsen med Konstruktioner og Hypoteser vedrørende

Observandens Psyko-Mekanisme. En stærkt udviklet Selvkritik og Selvkontrol vil for den, der saaledes skal bruge Sjælesonde, være ligesaa nødvendig som vaagen Kritik og Kontrol overfor den, der undersøges. Ved at gennemstudere Forf.s Udredning af de tre Typer, han faar frem ved Mikroskopian af de valgte tre Forbryderes Sjæleliv, faar man det bestemte Indtryk af at staa overfor en Mand, som virkelig magter denne Opgave med fuldt Blik for dens Vanskeligheder. Meget rammende peger han bl. a. paa, at man stadig maa have Opmærksomheden henvendt paa, hvad Observanden i sit Hjerte betragter som selvfølgeligt eller almengyldigt: Hvad en Forbryder forudsætter som selvfølgeligt hos alle andre, er saa godt som altid et aldeles umiddelbart Udtryk for hans egne inderste Egenskaber og er, naar deri ligger en væsentlig Afvigelse fra det normale, derved et stærkt Indicium for hans dybeste Defekter. Og om den Fremgangsmaade, der bør anvendes ved Samtalerne med de Forbrydere, man vil søge psykologisk bestemme, fremhæver Forf., at man ikke maa forsøge paa nogen Maade at paavirke, lokke eller presse dem til fortrolige Meddelelser eller Tilstaaelser angaaende deres tidligere Liv, men tværtimod lade dem tale ganske uforstyrret løs om alt, hvad der i Øjeblikket ligger dem paa Hjerte eller i det hele interesserer dem eller blot kommer op i deres Tanker.

Forf. søger i hver af Monografierne at sammenligne det normale og det forbryderske Sjæleliv, de almen-menneskelige Svagheder og den særlige Svaghed hos disse Forbrydere. Under Gruppen Selvbedrag behandler han et Rovmord, begaaet af to unge Mennesker i Forening, og paa-viser — hvad ikke Retsakterne alene, men kun det personlige Studium kan klarlægge — at den ene Deltager hører ind under denne Kategori, der kan betragtes som Selvbedrager, fordi de for at komme over deres Uformuenhed overfor Livets reale Krav maa pynte sig selv og deres Tilværelse med Løgn og Digt og saaledes, for at bruge Forf.s Ord, vandre »de letsindige og lykkelige Forbryderes brede Vej bort fra Tilværelsens besværlige Realiteter«. — Som Type paa den angstbetonede Selvopgivelse skildres en ung Gaardmandsson, der myrder en Pige, han har besvangret; aldeles overraskende virker det at se, hvor nøje denne af Forf. beskrevne Type: en ung Mand, der vokser op i gode Kaar, men uden Evne til at opfylde de Krav, der stilles til ham, og som under Trykket af den herved følgende Angst og

Selvopgivelse skejer vildere og vildere ud, — hvor nøje denne Skildring falder sammen med en tilsvarende digterisk Studie af Jakob Wassermann i Fortællingen »Adam Urbas«¹⁾. Den sidste Type i Bogen, der er behandlet under Overskriften Skinliv, er maaske den mest gennemsigtig klare og mest kunstnerisk udpenslede — til Gengæld maaske ogsaa den, hvor der snarest kan opstaa Tvivl, om ikke Forf.s fænomenale Kombinationsevne og Kendskab til Psyko-Mekanismer har ladet ham lægge mere ind i Mekanismen hos Skovfoged Malmstrøm, end den virkelig rummede, — saaledes naar Forf. mener at kunne konstatere, at Malmstrøm ganske identificerer det virkelig skete med det bevislige og derfor (med subjektiv Sandhed) anser sig selv for uskyldig, naar den af ham begaaede Brode ikke kan bevises, — alt fordi han er uden eget Livsindhold (lever i »Skinliv«) og uden virkelig Kontakt med det sociale Liv, som han derfor blot søger udvendigt at efterligne.

Det er desværre ikke muligt paa dette Sted, hvor Pladshensyn gør sig stærkt gældende, at give Bogen en saa udførlig Omtale, som dens Værdi giver den berettiget Krav paa. Men det kan i al Korthed siges, at den rummer Resultater af en helt ny Forskningsmaade indenfor Kriminalpsykologien, anvendt af en dybt funderet og erfaren Psykolog, at den indeholder en Samling af højst interessante og slaaende Betragtninger og Enkeltiagttagelser, og at den i Konsekvens heraf bør være nødvendig Læsning for enhver, der for Alvor vil beskæftige sig med »anvendt« Kriminalpsykologi.

Olaf Haack.

¹⁾ I »Den ensomme Gæst«, Fortællinger, oversat af Carl Gad, Kbhvn. 1924.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, Aargang 1924, bringer en Række gode Afhandlinger. Prof. Q. Saldana (Madrid) behandler S. 109 ff. og S. 205 ff. »La réforme de l'homme criminel en Espagne«. Der gives her en Lejlighed for spansk-ukyndige til at faa et Begreb om den penitentiære Udvikling og nuværende Stilling i Spanien. Forfatteren sammenligner Spaniens Straffesystem med U. S. A.'s og hævder, at man i de romanske Lande, hvor Modstanden mod de ubestemte Straffedomme er særlig stærk, vil kunne naa disses Fordele ved en metodisk Anvendelse af det progressive System og Løsladelse paa Prove. Straffuldbyrdelsen maa stedse ske under sagkyndig Observation af hver enkelt Fange; foruden Fængselskirke og Værksteder maa enhver Straffeanstalt og école de réforme (der ikke blot omfatter unge Forbrydere) have et penitentiært Laboratorium. I dette skal den videnskabelige Undersøgelse af Forbryderen finde Sted, Fangens Konstitution, Temperament og Karakter skal studeres, for at de indsamlede Erfaringer kan danne en holdbar Basis for Anvendelsen af det progressive System. En saadan anthropologisk Undersøgelse finder forøvrigt Sted, bl. a. i Belgien, og man har i Belgien indset, at den i Straffeanstalten stedfindende Undersøgelse maa suppleres og korrigeres (Fanger lyver ofte) ved Undersøgelser udenfor Anstalten. Dette Arbejde er nu taget op ved flere belgiske Straffeanstalter og udføres af frivillige Medhjælpere, der indhenter Oplysninger hos Fangens Familie, Arbejdsgivere, Fagforening etc. Denne sociale »enquête« har vist sig af største Betydning ved Afgørelsen af, om Løsladelse paa Prove bør finde Sted eller ej, og den faar oget Betydning ved at tilvejebringe paalidelige Oplysninger om de Forhold, under hvilke Fangens Familie lever. I en Afhandling: Le rôle du service d'anthropologie pénitentiaire dans le reclassement des con-

dannés. — Organisation d'un service d'enquêtes et d'assistance sociales, comme annexe du S. A. P. omtaler Dr. *Jeanne Tysebaert* S. 313 ff. disse Forsøg. Der er ingen Tvivl om, at der ad denne Vej udføres et godt præventivt Arbejde.

Belgien har — som de fleste andre Lande — indført særlige Bestemmelser om Behandlingen af unge Forbrydere, ved en Lov af 15. Maj 1912 »sur la protection de l'enfance«. Kort Tid efter — den 22. Juli 1912 — udkom i Frankrig en lignende Lov: sur les tribunaux pour enfants et adolescents et sur la liberté surveillée¹⁾. Efter at den belgiske Lov nu har virket i ca. 12 Aar, meddeler l'Avocat Général *Charles Collard* i en Afhandling S. 673 ff. interessante Oplysninger om de Resultater, man har opnaaet gennem le tribunal pour enfants. Ved hver Domstol i første Instans er ansat en særlig Embedsmand med Titel af Børnedommer, der har til Op-gave at træffe Afgørelse om mindreaarige Lovovertrædere, jfr. Lovens § 11. Man har ment, at mindreaarige — Personer under 16 Aar, efter Omstændighederne under 18 Aar — bør dømmes ikke alene efter særlige Regler, men ogsaa af særlige Dommere i Besiddelse af en speciel Erfaring paa dette Omraade. Og dette Princip har staaet sin Prove. Et hvert Barn under 16 Aar, der har begaaet en Handling, der af Straffelovgivningen er kvalificeret crime, délit eller contravention, skal stilles for Børnedommeren. Denne Bestemmelse medfører ikke alene en bénéfice de juridiction, den hæver faktisk den kriminelle Lavalder til 16 Aar. Thi Børnedommeren kan overhovedet ikke idømme Straf. Derimod staar forskellige mesures de garde, d'éducation et de préservation til hans Raadighed, Advarsel, Anbringelse hos en Til-lidsmand eller Overførelse til et privat eller offentligt Opdra-gelseshjem. Herved har Erfaringen vist, at tre Betingelser nødvendigvis maa opfyldes for at naa gode Resultater: An-tallet af Børn, der anbringes sammen, maa være ringe, Op-dragerpersonalet maa være talrigt og udsøgt, og Anbringel-sen maa være langvarig. Økonomiske Hensyn har i Belgien vanskeliggjort Gennemførelsen af navnlig den første af disse Betingelser, og man har derfor forsøgt sig med Gruppedelinger: prépubères, pubérants og postpubères med Klassedelinger indenfor disse Grupper efter degré d'amendabilité. Man er dog klar over, at man maa gaa til Smaa-Hjem- eller Pa-

¹⁾ Jfr. om den franske Lov en Afhandling af Overinspektør for Opdragelseshjemmene Oluf J. Skjerbæk i U. f. R. 1913 S. 55 ff.

villonsystemet snarest muligt. Et stort Fremskridt har derhos Lovens Bestemmelser om Løsladelse paa Prøve under Bornedommerens Kontrol vist sig at være. Dommerens Opgave er ikke løst med Afgørelsen af, hvilken Foranstaltning der skal bringes til Anvendelse overfor det enkelte Barn, han følger nøje dets Udvikling under og efter Anbringelsen ved Hjælp af et stort Antal frivillige og tildels lønnede Medhjælpere, der hver faar til Opgave at føre Tilsyn med enkelte løsladte. I Praksis har dette Tilsyn bragt store Resultater, man er dog ved mere og mere at støtte sig til den lønnede Medhjælp og har i de sidste Aar indrettet særlige Hjem for løsladte for derved at lette Overgangen til den frie Kamp for Tilværelsen, som ellers ofte hurtigt driver den unge ind paa Forbryderbanen.

Endnu bør af den righoldige Aargang fremhæves en Afhandling af Dr. *L. Vervaeck*: *Considérations sur le traitement pénitentiaire*, S. 225 ff., endvidere *P. Heupgen*: *Enfance et adolescence*, der tager til Orde for en Standardisering af Aldersgrænserne i Lovgivningen, samt *G. Schuind*: *Du principe de la faute dans les accidents dûs au jeu de balle* S. 569 ff. Forfatteren hævder, at Ansvar for Sportsulykker ikke maa formindskes under Hensyn til, at der er givet offentlig Tilladelse til Afholdelse af vedk. Sportskamp og ej heller bør der opstilles en Formodning om Forhaandsafkald paa Erstatning fra den tilskadekomne Tilskuers Side, hvilke Synspunkter har været fremme i Retspraksis. Som vejledende Grundsætninger vil Forfatteren hævde: Ansvar for dem, der organiserer Sportskampe, som for Sportsmænd, p. G. a. undladte Sikkerhedsforanstaltninger samt Ansvar for nye Fejl begaaede under Kampen. Endelig et vist Ansvar for Tilskueren, der uforsigtigt udsætter sig (og andre) for Fare.

J. H. J.

Mindre Meddelelser.

„Revista Penale“ 1874—1924.

Luigi Lucchini's Værk.

Professor *Ugo Conti* (Siena) har i Anledning af »Revista Penale«s 50 aarige Bestaaen udsendt et Jubilæumsskrift: *L'indirizzo giuridico attraverso cinquant' anni di »Revista Penale«¹⁾*. Allerede det, at et specielt strafferetligt Tidsskrift har en saadan Alder at opvise, gør det naturligt at dvæle ved dets Indsats. Saa meget mere her, hvor den samme Mand, Stifteren af Tidsskriftet, Luigi Lucchini, ikke alene gennem alle Aarene har været og stadig er dets aktive Redaktor, men tillige har været en af Tidsskriftets flittigste Medarbejdere. Han blev Mesteren og Føreren for den konservative »juridiske« Strafferetsskole i Italien i Tilslutning til *Carrara* og *Pessina*. 27 Aar gammel paabegyndte han den 30. Juni 1874 »Revista Penale«, der siden i 2 tykke, halvaarlige Bind og en Række Supplementsbind systematisk har arbejdet paa en Udvikling af Strafferetten indenfor den klassiske Skoles Rammer. En bestemt Linje har der stedse været i Lucchinis Arbejde, der har haft store praktiske Resultater at opvise. Men en Fornyer i stor Stil af Strafferetsvidenskaben blev han ikke, og de kunstige Grænser, han satte for sine Undersøgelser, har Udviklingen længst passeret.

»Revista Penale« satte straks fra Starten Arbejdet ind paa den kommende Straffelovsreform i Italien (1889), og det skyldes Tidsskriftets Modstand, at Dødsstraffen, der var bibeholdt i *Vigliani's* Udkast, blev afskaffet. Efter Straffelovens Vedtagelse kastede R. P. sig over Fortolkningen af denne. En ny Straffelov giver Strafferetsvidenskaben ny Impulser og Opgaver, og man lod ikke disse ligge. Hertil kom Polemiken med den af *Lombroso*, *Garofalo* og *Ferri*

¹⁾ Città di Castello, 1925, 28 Sider.

grundlagte positivistiske Skole og den internationale Kriminalistforening. I sin Holdning overfor denne sidste viser Lucchini et videnskabeligt ufrugtbart Snæversyn. Han vil ikke samarbejde med Kriminalistforeningen, hvis Program og Mænd indbyder til et rationelt Studium af samtlige Forbrydelsens Aarsager og Midlerne til dens Bekæmpelse. Ud fra sin klassiske, snævre Opfattelse af Tilregneligheds- og Skyldproblemet bliver han staaende paa sit afgrænsede, »juridiske« Omraade. Her saa imidlertid Lucchini fejl. Forskningen lader sig ikke sætte saadanne Grænser, men maa netop aabne sig for de nye Muligheder, som en Indtrængen i Studiet af Forbrydelsens Aarsager under Anvendelse af en realistisk Metode byder. Det videnskabelige Sind maa være opladt. Og eet Gode bragte netop den af Lucchini bekæmpede nye Retning: Strafferettens virksomme Frigørelse fra Religionens og Filosofiens Baand.

Hermed være ikke sagt, at Lucchinis Indsats i Strafferetsvidenskaben ikke fortjener Beundring. Den juridiske Fortolkning og Fremstilling af de positive Strafferetsnormer er stedse en vigtig Opgave, og ud fra sit Grundlag har L. og den Skare af Tilhængere og Medarbejdere, han vandt, ydet en fremragende Indsats. Naar man om L. bruger Prædikatet »konservativ«, maa man ogsaa erindre, at han er Italiener. Han har Blikket aabent for Reformere, der er forenelige med det af ham forfægtede Grundsyn.

Med Ferri's Forslag til en ny Straffelov (1921) er Striden atter blusset op mellem de to Skoler, og Klassikerne har i »Revista Penale« deres bedste Vaaben. Nu som for en Menneskealder siden er Lucchini med. Og det er ingen Skade til, at Ferri i ham har en jævnbyrdig Modstander.

Prof. Conti's Skrift indeholder ikke en dyberegaaende Vurdering og Kritik af Lucchini eller R. P., det indskrænker sig, som den Slags nærmest bibliografiske Arbejder sædvanligvis har for Skik, til at give en Opremsning af de vigtigste Afhandlinger, Tidsskriftet har bragt i de forløbne 50 Aar, inddelt i visse Perioder. Skriftet er da ogsaa uden større Interesse. For saa vidt er den Anledning, Jubilæet naturligt giver, ikke honoreret med det foreliggende Skrift.

J. H. J.

Fra Fængselskongressen i London i August 1925.

Den internationale Fængselskongres stiftedes i 1872 og har siden haft Moder omtrent hvert femte Aar, indtil Verdenskrigen slog Bommen ned for det mellemfolkelige Samkvem. Kongressen har været afholdt i London, Stockholm, Rom, St. Petersborg, Paris, Bryssel, Budapest og Washington. Første Gang efter Krigen mødtes man nu igen i Moderbyen London i August 1925. I de 15 Aar, der er gaaet siden Kongressen i Washington, har det permanente Bureau i Groningen holdt Traadene sammen, takket være den energiske General-Sekretær, Professor i Strafferet ved Universitetet der: Dr. Simon van der Aa (der forresten ved Siden af Hovedsprogene ogsaa taler Dansk).

Kongressen forberedtes ved Rundsendelse af de Spørgsmaal, der skulde behandles, denne Gang 13 Spørgsmaal, inddelt i 3 »Sektioner«, der omfattede henholdsvis Lovgivning, Administration og Prevention. Disse Opgaver besvarede skriftligt af interesserede, og de indsendte Besvarelser (Rapports) uddeltes til Deltagerne ved Kongressens Aabning, saaledes at enhver indenfor sit Fag kunde sætte sig ind i andre Landes Synspunkter og andre Landes Organisation, forinden Forhandlingerne begyndte. Sektionerne arbejdede hver for sig og samtidigt om Formiddagen, hvorefter eventuelle Resolutioner forelagdes Kongressens Bestyrelse, den internationale Fængselskommission. Om Eftermiddagen var der Plenarmøder, hvor Resolutionerne sattes under Debat.

Præsidenten, den tidligere Fængselsdirektør i London Sir Evelyn Ruggles-Brise, holdt den første Dag et Indledningsforedrag om Kongressens Arbejde og Maal. Den gamle Synsmaade var i korte Ord den, at Forbryderen blev indespærret saa og saa mange Maaneder eller Aar, hvorefter han løslades, omend ikke med et Brændemærke paa Panden, saa dog med en Skamplet paa sit Navn, der gav ham ringe Chancer til at leve Livet. Med Fængslerne forbandt man Forestillingen om skumle Fangehuller. Nu er der sket et revolutionært Omslag i Betragtningen. Fangen afsondres af Hensyn til Samfundets Beskyttelse og af Hensyn til ham selv. Der findes andre Steder end Fængslerne at anbringe ham i og andre Veje end Indespærring. Al Stræben gaar ud paa at gøre ham til en nyttig Samfundsborger igen. Der lovgives og administreres med Overblik. Staten organiserer Børneforsorgen ud fra den Betragtning, at det Land, der

tager sig bedst af Børnene, har bedst Mulighed for at holde sig fri af Forbrydelsen. Og naar Fangen løslades, rækker Staten ham fremdeles en hjælpende Haand.

De enkelte Spørgsmaal, der behandledes, skal ikke opremses her. Maaske har det dog Interesse for dette Tidskrifts Læsere at høre, hvilke Bidrag der er indsendt fra de nordiske Lande. Det giver ogsaa et Indtryk af Emnernes Karakter.

V. Almquist, Fængselsdirektor i Stockholm: Klassifikation af Fanger.

H. Evensen, Sindssygelæge, Gaustad: Forholdsregler mod abnorme farlige Forbrydere.

Hakon Jørgensen, Politiinspektør, København: Kampen mod de internationale Forbrydere.

O. Kinberg, Professor i Relsmedicin, Stockholm: Psykiatrisk Undersøgelse af Fanger.

A. Omsted, Fængselsdirektor, Oslo: Kontrol med betinget løsladte.

A. Smedal, Fængselsdirektor, Oslo: Anvendelse af Fangers Fortjeneste.

N. Sljernberg, Professor i Strafferet, Stockholm: Ubestemte Straffedomme.

J. C. W. Thyrén, Professor i Retsvidenskab, Lund: Internering af visse Recidivister.

E. Wijmark, Fængselsdirektor, Stockholm: Samme Emne som Dr. Evensen.

Dette er et Udpluk fra en tilfældig Trekant paa Jordkloden. Man ser, at en Del af de nævnte Rapporter behandler direkte eller strejfer det vigtige Emne om Foranstaltninger vedrørende de »delvis tilregnelige« Forbrydere. Jeg vælger dette Spørgsmaal til en nærmere Omtale.

Den klassiske Strafferets Regel om, at disse Personer straffes med nedsat Straf, hvorefter de løslades, er forladt af Guder og Mennesker. Som en af de mest skurrende Bestemmelser i den danske Straffelov af 1866 er den naturligvis opgivet i de nyere Straffelovsudkast. Betegnende for Spørgsmaalets brændende Karakter her i Landet, er at man for visse Klasser af farlige abnorme Forbrydere (Sædelighedsforbrydelse, grov Vold, Brandstiftelse eller anden almenfarlig Forbrydelse) ikke har villet afvente en ny Straffelovs Ikrafttræden. »Interneringsloven« af 11. April 1925 fik endogsaa til en vis Grad tilbagevirkende Kraft. At Samfundet kan forvente en mere almindelig Lovfæstelse af Lo-

vens Principer, ses ikke blot af Regeringens Straffelovsfor-
slag, fremsat i Folketinget den 2. December 1924, men ogsaa
af Interneringslovens § 8, en Slags Løfteparagraf, der siger:
»Denne Lov ophører at have Gyldighed ved en ny
almindelig borgerlig Straffelovs Ikrafttræden.« Naar denne
Paragraf tilføjer, at Loven i alt Fald ophører med Udgan-
gen af Aaret 1927, betyder dette sikkert kun, at den da vil
faa en Forlængelse, hvis Straffeloven til den Tid ikke er
kommet til Verden.

Det er interessant at se, hvor de nye Ideer om Sikker-
hedsforanstaltninger har fængt i den offentlige Mening
herhjemme, jfr. ogsaa Henvendelsen i 1921 til Regering og
Rigsdag fra Danmarks Lærerforening og vore forende Kvin-
deforeninger angaaende Sædelighedsforbrydere. Ser man
paa Udviklingen i de forskellige Straffelovsfor-
slag, Pilen bort fra Fængslerne og henimod Sikkerhedsforvaring.
Videst i denne Retning gaar det yngste Barn, Regeringens
Forslag, omend Maximumstiderne for Internering er en
Smule nedsat, sammenlignet med Straffelovskommissionens
Udkast af 1923. Tyngdepunktet, der tidligere laa i Tilregne-
lighedsparagrafernes vage Formulering, er nu i Erkendelsen
af, at Glosen »Tilregnelighedsgrad« er dømt til at forsvinde,
flyttet over til det mere haandgribelige, om Tiltalte efter
Forbrydelsens Art eller de ham overgaaede Domme kan
kendes som en erhvervs- eller vanemæssig
Forbryder, idet Hensynet til Samfundets Sikkerhed skydes
i Forgrunden.

Dette var ogsaa Retningslinien paa Kongressen i Lon-
don. Det blev saavel af Jurister som af Læger fremhævet
med stor Kraft, at selve Forbrydelsens Art var det for Praxis
værdifuldeste Holdepunkt¹⁾. Her rejser sig tilmed en ny
Vanskelighed, efterat man overalt i Verden har imødegaaet
disse Personers Farlighed eller er ifærd dermed ved ube-
stemte Straffedomme eller ved Internering i eller uden For-

¹⁾ I den engelske »Mental Deficiency Act« af 1913 opstilles 3 Gra-
der af de intellektuelt abnorme, Idioterne, de imbecile og de aandssvage.
De moralsk imbecile defineres som »de Individ, som i Ungdommen ud-
viser en vis mental Defekthed, forenet med stærke lastefulde eller for-
bryderske Tilbøjeligheder, hos hvem Frygten for Straf kun har udøvet
ringe eller ingen Virkning.« Denne Definition er i sit Ordvalg saa graa,
at Blikket uvilkaarligt vender sig mod selve den forbryderske Handling
og Forbryderens antecedentia. Der findes utvivlsomt talrige Mennesker,
der lider af Skavanker i begge Retninger. Alene Tanken herpaa faar
Lovens i Forvejen leddeløse Definitioner til at gynges.

bindelse med Straf. Nu har nemlig ikke længere Tiltalte og hans Forsvarer samme Interesse i at fremhæve Abnormiteten som tidligere, da dette var til Fordel for Tiltalte. Nu vil han forsøge at holde sig i Skindet under Observationen.

Vaneforbrydernes Farlighed for Samfundet blev fra mange Sider under Kongressen forkyndt med Ildskrift. Som Automater handler de. Deres Hang til Forbrydelse ligger som en Møllesten om deres Hals. For Samfundet er de Svøber. Samfundets Gods raner de, og de krænker og overfalder dets Personer. Naar det ikke er udelukket, at alle egentlige Forbrydere er sindssyge, bliver det saaledes en social Nødvendighed at holde dem afsondrede, saalænge de har farlige Tilbøjeligheder.

Det bliver overordentlig interessant at se, hvorledes de nye Bestemmelser vil blive ført ud i Praxis her og andre Steder, og hvorledes de vil virke paa Forbryderne. Talende er en Statistik fra Interneringsanstalten for voldsomme og farlige abnorme Forbrydere i Camp Hill paa Øen Wight¹⁾. Af dem, der var dømt til Internering, blev 84 pCt. løsladt, og med Hensyn til 54 pCt. af disse løsladte er der endnu ikke indløbet nogen ufordelagtig Oplysning. Til Sammenligning: Blandt Recidivisterne i Englands ordinære Statsfængsler er kun 17 pCt. ikke idømt ny Straf.

Der anlægges et nyt Syn paa Forbryderen. »Le crime est un malheur, comme la folie.« Maalet er at gøre dem til nyttige Samfundsborgere igen. Klassificeringen udvikles. Hver enkelt underkastes en Observation og en individuel Behandling. Som et Led i Opdragelsen lægges der stor Vægt paa Sport, Leg og Landbrugsarbejde. Megen Ros fik paa Kongressen det psykofysiologiske Laboratorium, som ledes af Dr. Vervaeck, Bryssel, i prison de Forest. Tyngdepunktet i Samfundets Foranstaltninger overfor Forbryderne ligger i Virkeligheden i den Kur og Behandling, man kan byde dem paa Anstalterne. Der er glædelige Tegn at spore paa dette endnu forholdsvis udyrkede Felt. Man har hidtil indskrænket sig til at indespærre for Livstid Personer, der var uheldbredelig sindssyge. Nu udvides med et Sæt Rammerne, og det har for Tanken noget skrækkindjagende. Man sætter da alle Kræfter ind paa at gøre Opholdet paa Anstalten saa lidet pinligt som muligt og haaber gennem en rationel videnskabelig Metode at dygtiggøre det

¹⁾ Se nærmere Nils Stjernberg i Svensk Juristtidning for September 1925.

størst mulige Antal til at vinde Friheden igen. Man venter sig i Virkeligheden store Resultater af at give det enkelte Menneske den Behandling, hans særegne Tilfælde kræver, idet man henviser til Helbredelsesstatistiken fra Sindssygehospitalerne. Det blev fremhævet, at de sindssyge for blot 100 Aar siden betragtedes som Fanger, og at Flertallet af Fængslerne i Øjeblikket var i den Tilstand, hvori Sindssygeanstalterne befandt sig før Indførelsen af Patienternes Klassifikation. Der maa i Fremtiden stilles større Krav til Fængsels- og Anstaltsfunktionærer og til Læger¹⁾, men ogsaa til Dommerne. Det blev fra en enkelt Side foreslaaet, at Dommerne burde gennemgaa en »Turnus« paa en Statsanstalt for Fanger for at blive fortrolige med de forskellige Behandlingsmaader, idet de jo antagelig faar en vis Myndighed til at træffe Afgørelse om Sikkerhedsforanstaltningernes Art.

Til Slut nogle Linier om Begreberne Straf og Sikkerhedsforanstaltninger. Som bekendt har Straffelovskommissionen delt sig i Mindretal paa Tilregnelighedsspørgsmaalet. En Gruppe (Glarbo, Johansen, Krabbe) taler om vor Tids Utilitetsopfattelse, der ikke sonder skarpt mellem Straf og »andre Foranstaltninger«. En anden Gruppe (Goll, Torp) anfører, at det ikke blot for Lovovertræderen er et Spørgsmaal af væsentlig Betydning, om han anbringes i en Strafanstalt eller i et Hospital, men at ogsaa Samfundet maa fastholde, at der mellem Straf og Sikkerhedsforanstaltning er en Principforskel, fordi den første — i Modsætning til den sidste — besidder et Element af Dadel og Tugt, som Straffen ikke kan undvære uden at miste sit Salt.

Det forekommer mig, at Spørgsmaalet vilde have større Interesse, hvis en moderne Straffelov maatte bibeholde de mere raffinerede Straffe (f. Ex. med Kostindskrænkning). Dette er ikke Tilfældet. Selv hvor en Foranstaltning i det ydre bevarer en Lighed med en tidligere Strafart, mildnes Betegnelsen: Arbejdshus i Stedet for Tvangsarbejde. Professor i Strafferet ved Universitetet i Utrecht, M. D. Simons, kommer ind paa dette Spørgsmaal i en Rapport til Londonerkongressen. Han mener, der er brugt for meget Blæk til denne Diskussion, og anser Forskellen mellem disse Foranstaltninger for noget kunstig. I Principet er der en Forskel, siger han, men det væsentlige er dog, at Straffen sam-

¹⁾ Til Lægerne stiller jeg et Krav med det samme: Skriv Landets Sprog istedetfor Latin.

tidig kan udøve Funktionen af Sikkerhedsforanstaltning og omvendt. Desuden fjæler denne Forskel en Uretfærdighed mod Forbryderen. For sin Skyld straffes han, og fordi Skylden er ringe, bliver Straffen mild. Med denne Straf forbinder man eller istedet sættes en Foranstaltning, til hvilken man giver et andet Navn, og som principielt har en anden Karakter, men som i sin Virkning dog ikke er andet end Straffen selv. For denne Internering accepterer man den ubestemte Varighed, som man vægrer sig ved at give Straffen. Ved denne Navneforandring er Principet i Salveten, men for Forbryderens den dyre Frihed er det Hap. Det vanskelige Problem er at forlige Samfundets og Individets Interesser, men om Navnet »Straf« bruges eller Navnet »Sikkerhedsforanstaltning« har i den Sammenhæng kun ringe Betydning.

Med Hensyn til de egentlige Forbrydere bliver Fremtidens Linie denne: Indespærring paa bestemt Tid erstattes af Indespærring paa ubestemt Tid, og de hidtil kendte Lempelser for Straffanger i de senere Grader¹⁾ udvides og reguleres, saaledes Losladelse paa Prøve under Kontrol. Hensynet til Samfundets Sikkerhed behøver mindre og mindre at paaberaabes, fordi de abstrakte Overvejelsers Tid er forbi. Dette Hensyn er nu gledet ind i Bevidstheden som selvfølgeligt. Det ligeledes selvfølgeligt Hensyn til Individets Ret, der tidligere særlig fremhævedes for Dommen, skal nu fejre sine Triumfer i Statsanstalten, hvor hvert enkelt Tilfælde plejes og behandles efter en videnskabelig Metode. Følgende Betragtning er vigtig: Under Frihedsberøvelse paa bestemt Tid ved Fangen, at han kommer ud paa Klokkeslet, ligegyldigt hvorledes han opfører sig. I Interneringshuset ligger hans Skæbne i hans egen Haand. Og her faar han al den Støtte, det er muligt at give ham. Man sætter ham ind i det Øjemed at gøre ham egnet til at komme ud. Systematisk forsøger man at fremkalde det gode, der ialtfald slumrer hos de fleste, og at vække hans Samfundsfølelse. En af de ledende Fængselsmænd i London udtalte under en Sammenkomst med Forsamlingens Bifald, og han udtalte det med Varme og stor Kraft, at naar man fik sløje Resultater blandt Fangerne, var det Funktionærernes Fejl.

¹⁾ I et Fængsel i Illinois bor de dertil egnede Fanger som frie Arbejdsmænd i Smaahuse udenfor Fængslets Mure.

Naturligvis er der et økonomisk Spørgsmaal at besvare. Statsanstalter koster Penge, særlig da der maa stilles store Krav til de interneredes Vøgttere og Lærere. Som foreløbig Hjælp kan maaske en af Strafanstalterne rømmes og indrettes til dem, der skal interneres. Sikkert er det dog, at Udviklingen medfører, at de straffede Personers Antal mindskes.

Erik Schüffer.

† Fr. Woxen.

Da Woxen fra 31. Januar 1925 var fratraadt sit Embede som Chef for det norske Fængselsvæsen, gjorde Direktør for Bodsfængslet Hartvig Nissen i Tidsskriftets forrige Aargang p. 187—189 Rede for hans Arbejdsindsats i norsk Fængselsvæsen. Her skal da blot meddeles, at Fr. Woxen d. 8. August 1925 er afgaaet ved Døden.

Retslægeraadets Aarsberetning for 1924

indeholder det sædvanlige Stof, ordnet paa den sædvanlige Maade. Efter at Raadets Formand, Professor i Retsmedicin V. *Ellermann* var afgaaet ved Døden den 24. Septbr. 1924, blev Professor i pathologisk Anatomi Dr. med. Johs. Fibiger konstitueret som Medlem af Raadet. Dette har i Aarets Lob behandlet ialt 1456 Sager, heraf 220, hvori der var Spørgsmaal om Personers Tilregnelighed eller Farlighed for den offentlige Sikkerhed, 1102 Paternitetssager samt 134 andre Sager. Blandt Tilregnelighedssagerne kan der være Anledning til at omtale den p. 85 refererede, hvor der var Spørgsmaal om at udstede Bevis som Fører af Motorkøretøj til en Mand, af hvis Forakter det fremgik, at han i 1921 var idømt en betinget Straf for Tyveri som »ikke fuldt tilregnelig« i Medfør af Strfls. § 39. Vedkommende Kredslæge havde da om ham afgivet en Erklæring gaaende ud paa, at Manden maa anses som et degenereret anlagt, i aandelig Henseende ret uudviklet Individ, der handler impulsivt og uden alvorligt at betragte de Følger, som hans Handlinger kan faa, og at han — der ingenlunde er aandssvag — saaledes ikke har den

fulde Forstaaelse af Gerningens Rækkevidde og Betydning. Overlægen ved Københavns Politi, hvem der efter den nu foreliggende Anledning — Begæringen om Udstedelse af Korebevis — blev afæsket en Erklæring, udtaler i denne, at saa mange og saa vigtige aandelige Mangler, som her foreligger, maa diskvalificere Individet i saa høj Grad, at han ikke bør kunne faa Korebevis til Motorvogn, idet man hertil maa kræve, at den paagældende har normal moralsk Forstaaelse og Ansvarsbevisethed, nogenlunde normal Intelligens, Hukommelse og Hurtighed, samt Evne til at kunne forstaa og beregne Følgerne af en Handling i en given Situation. Paa Overlægens Henstilling blev Sagen forelagt Retslægeraadet, som i sin Erklæring tiltræder Overlægens Udtalelser.

Blandt Paternitetssagerne skal nævnes den p. 193 ff. omhandlede. Her er nemlig ikke blot forsøgt Paternitetens Konstatering ved Sammenligning af Fingeraftryk, hvad jo ogsaa tidligere er prøvet og kendt fra Retslægeraadets Beretninger, jvfr. saaledes nærværende Tidsskrift 1924 p. 279; men yderligere har paa vedkommende Myndigheds Anmodning Arvelighedsforskeren Professor J. i Forening med Dr. med. A. underkastet de i den paagældende Sag implicerede Personer en sammenlignende Undersøgelse, for om muligt at konstatere saadanne Ligheder mellem Barnet (f. 25. December 1918) og Mændene H. og L., som eventuelt kunde være til Støtte for Dommeren med Hensyn til Sagens Afgørelse. Ligesom nu Sammenligningen af Fingeraftryk gav til Resultat, at Barnets og H.'s Aftryk ligesom Barnets og Moderens og ligesom forøvrigt ogsaa H.'s og Moderens Aftryk viser god indbyrdes Overensstemmelse, hvorimod der er stor Uoverensstemmelse mellem Barnets og L.'s Aftryk, saaledes viste den generelle og indgaaende legemlige Undersøgelse af de paagældende Personer, at der mellem Barnet og H. findes karakteristiske Ligheder ved Ansigtet, særlig Øjnenes Farve og Underansigtets Bygning, samt ved den høje Gane og de store Øren, hvorhos de tagne Fotografier viser en umiskendelig »almindelig Lighed« mellem Barnet og H. Undersøgerne havde haft de to potentielle Barnefædre betegnede med Numre, saaledes at de først efter Undersøgelsens Afslutning fik at vide, hvem af dem der var H. og hvem L. Erklæringen konkluderer saaledes: »Omend der saaledes er visse udprægede, karakteristiske Lighedspunkter mellem Barnet og H., medens intet saadant er Tilfældet med Hensyn til L., og omend man i Betragtning af Barnets forholds-

vis betydelige Alder maa tillægge Lighedspunkterne ret stærk Vægt, kan dog intet Kendetegn fremhæves som fuldgyldigt Bevis for, at H. er Fader til Barnet. Vi tager dog ikke i Betænkning at udtale, at der efter vort bedste Skøn maa siges at være stor Sandsynlighed for, at dette kan være Tilfældet. Og for saa vidt der kun er Tale om, at en af de to Mænd kan være Fader til Barnet, er der ganske overvejende Sandsynlighed for, at det maa være H.«.

Retslægeraadet udtaler i sin Erklæring om Sagen, at der efter de foreliggende Oplysninger intet er til Hinder for, at saavel H. som L. kan være Fader til Barnet. —

Den 3. Gruppe af Sager, der ovenfor er betegnet som »andre Sager«, angaar dels specielle Forbrydelsesarter som Fosterfordrivelse, BARNEDRAB og Fødsel i Dølgemaal, Paaførelse af Smitte med Kønssygdom og Voldsforbrydelser, dels Sager om Undersøgelse af formentlig berusede Førere af Motorkøretøjer, dels Spørgsmaal om lægelige Kunstfejl og Forseelser, om Kvaksalveri, om Invaliditet og andre Sager af civilretlig Betydning. En p. 274 refereret Kvaksalverisag har Interesse ved at vise, at det i vort oplyste Land og vor oplyste Tid er lykkedes en Kvaksalver ved Trusel bl. a. om Sygdom at afpresse en Mand, hvis syge Hustru Kvaksalveren sua sponte besøgte og tog i Kur med tilsyneladende Virkning og med Krav om meget højt Vederlag, ialt c. 3000 Kr., ligesom hun har forskaffet sig tilsvarende høje Vederlag hos andre Patienter, idet hun indbildte de Paagældende, at hun havde overnaturlige Evner og stod i Forbindelse med forlængst afdøde »kloge Koner«. Her faldt da ogsaa en Straffedom paa 1 Aars Forbedringshusarbejde for Kvaksalveri og Bedrageri. — P. 332 omhandles et af de i den senere Tid ikke sjælden fremtrædende Tilfælde, hvor en Person, der er navngivet som mandlig og hidtil har levet som Mand, gør Krav paa at anerkendes som Kvinde som Følge af sekundære, paa den indre Sekretions Art beroende kvindelige Kønsskarakterer. — Sag Nr. 136 (p. 343—4) omhandler en paatænkt Revision af de Skemaer, der benyttes ved Undersøgelse af formentlig berusede Førere af Motorkøretøj. Det fremgaar heraf, at Københavns Politi har ønsket Skemaet suppleret med et Par Spørgsmaal om, hvor stærk eller let en Paavirkning af Spiritus har været; Raadets Svar herpaa gaar imidlertid ud paa, at da man under de Overvejelser, der ligger til Grund for Skemaets Udarbejdelse, kun har indtaget saadanne Prover, som har Betydning for den

egentlige Beruselse, kan man ikke anbefale, at Schemat nu udvides med Spørgsmaal, som netop er beregnet for de Tilfælde, hvor Beruselse skønnes i k k e at foreligge.

O. H.

De danske Fængselsselskabers af Fællesbestyrelsen udgivne Beretning for Aaret fra $\frac{1}{4}$ 1922— $\frac{31}{3}$ 1923

udviser, at Statskassens almindelige Tilskud til Selskaberne i det nævnte Aar udgjorde 24,500 Kr., hvorhos der til særlige Formaal bevilgedes c. 15,935 Kr., hovedsagelig til Driften af Hedehjemmet »Lyng« og Udgifter ved Anbringelsen dersteds af løsladte Mandfanger; til Optagelseshjemmet Adserbølgaard, der tilhører Vridsløselille — Nyborg Straffeanstalters forenede Selskab, bevilgedes yderligere c. 20,000 Kr., saaledes at det samlede Tilskud af Statens Midler herefter androg c. 60,000 Kr. Selskabernes Fælleskontor blev i Beretningsaaret søgt af 2299 straffede Personer (mod 2035 Aaret forud), og er i Aarenes Løb søgt af ialt 36,325 Personer. Af de i Aarets Løb tilkomne var 1508 hjemmehørende i København og Københavns Amt, medens 40 var Udlændinge. De 1766 kom af egen Drift, medens Resten var henvist fra offentlige Myndigheder, de enkelte Selskaber, Foreninger eller Private. Understøttet blev ialt 1428 eller 115 flere end del foregaaende Aar med en samlet Udgift hertil af c. 72,000 Kr., hvorved det ses, at de direkte Understøttelser har andraget betydeligt mindre, men de indirekte et betydeligt større Beløb end i 1921—22. Under de indirekte Understøttelser falder Tilskud til Adserbølgaard og Optagelseshjemmet Møltrup. Den ydede direkte Hjælp og Bistand bestod som i tidligere Aar kun i et beklageligt ringe Antal Tilfælde — her 30 — i Forskaffelse af Plads eller Arbejde, hvortil kommer 9 Anbringelser i Hyre. Ellers drejer det sig i de store Grupper af Tilfælde om Logis, Indbo, Klæder og Indløsning af pantsat Toj, om Rejsenhjælp, om Anbringelse i Hjem samt om immateriel Bistand ved Ordning af Papirer, Fremskaffelse af Oplysninger o. l. For 301's Vedkommende skete der Henviisning til anden Forsorg, for 462 blev Hjælp nægtet, ikke modtaget eller bortfaldt.

Paa Hedehjemmet »Lyng« var anbragt 104 Personer med et Gennemsnitsophold af 57 Dage. En Del af de optagne var temmelig uarbejdsdygtige og enkelte ret fordrings-

fulde, men der mødte dog ogsaa Personer med ærlig Vilje til at rejse sig igen. Men den ideale Ordning, nemlig at drive Landbrug og dyrke Hede op udelukkende med de Personer, der optages paa Hjemmet, har det vist sig vanskeligt at gennemføre, saa at der Tid efter anden maa fæstes faste Tjenestefolk til at holde Bedriften gaaende. Til de oplagne har man saa, særlig om Vinteren, Jord- og Vejarbejde, Stenslagning, 31,500 Kr.

O. H.

Foreningen Fængselshjælpens 22. Aarsberetning

(1. April 1924—31. Marts 1925) bærer Vidnesbyrd om, at i Beretningsaaret har Arbejdsløshed, Dyrtilid og Bolignød lagt stærkt Beslag paa Foreningens Kræfter, ligesom Foreningen har maattet sætte en vis Begrænsning med Hensyn til ydede Understøttelser og i det Hele gennemføre en streng Økonomi, bl. a. fordi man er bleven skuffet i sit Haab om at erholde et ansøgt ekstraordinært Statstilskud paa 35,000 Kr. til Dækning af Udgifterne ved Erhvervelsen af »Stengaaarden« til Optagelseshjem. I Efteraaret 1924 fandt Bestyrelsen da at maatte rette en Henvendelse til Regeringen angaaende Spørgsmaalet om Statens Overtagelse af en Del af Foreningens Virksomhed, nemlig Forsorgsarbejdet overfor de Personer, som betingelsesvis fritages for Straf, et Spørgsmaal, der naturligt frembød sig paa et Tidspunkt, da man snart kunde vente Fremsættelsen i Rigsdagen af Regeringens Straffelovsforslag, der i vid Udstrækning giver Anvisning paa en Tilsyns- og Forsorgsvirksomhed, der efter Justitsministerens Udtalelser ved den senere stedfundne Forelæggelse af Lovforslaget vil trænge til at gaa langt udover, hvad Foreningen kan yde. Hele dette Spørgsmaal er senere sat under Debat i et af Ministeren under Fængselsdirektor Fussings Forsæde nedsat Udvalg. Om Foreningens Økonomi skal endnu blot bemærkes, at Driftsregnskabet ballancerer med 286,235 Kr., at Statstilskudene i Aarets Løb har andraget 101,360 Kr., og at man har kunnet afbetale c. 24,500 Kr. paa Gæld.

Om Virksomheden iøvrigt oplyser Beretningen, at Kontoret i Aarets Løb har modtaget 5825 personlige Henvendelser samt 11,839 Breve og har besorget 31,511 udgaaende

Ekspeditioner, samt at Klienter paa ydede Laan har tilbagebetalt c. 2500 Kr. Der er ydet Bistand til 722 nye Klienter, hvoraf 645 var Mænd og 241 var under 20 Aar, 497 ugifte. Endvidere er 1241 tidligere Klienter paany understøttede. I 264 Tilfælde er det lykkedes at anvise Klienterne Plads, derunder for 11's Vedkommende Anbringelse i Lære. I Aarets Lob har Justitsministeriet henledet Foreningens Opmærksomhed paa 426 betinget benaadete Personer samt paa 18 pure benaadete og 1 paa Prove løsladt Person. Siden Foreningens Stiftelse i 1902 er der af Justitsministeriet henvist ialt 8199 domfældte Personer til Foreningen. Heraf var 7327 betingelsesvis benaadete eller løsladte, og af disse har, saavidt Foreningen bekendt, 19 pCt. overtraadt Vilkaaret for Straffritagelsen. Forholdet er det, at Foreningen fører Tilsyn med enhver betinget benaadet, forsaavidt der ikke undtagelsesvis i Resolutionen udtrykkelig er anordnet en anden Form for Forsorg. Af Personer mellem 14 og 18 Aar er i Aarets Lob 87 i Medfør af Straffelovstillæggets § 15 fritaget for Tiltale mod Tilsyn af Fængselshjælpen; siden 1905 er Tallet af saadanne Fritagelser ialt 1642 med en Tilbagefaldsprocent af 13. Endvidere er af betingelsesvis domfældte Personer i Aarets Lob 254 henviste til Foreningen, i 10 af Tilfældene i Henhold til Fastsættelse i selve Dommen.

Endelig giver Beretningen Oplysninger om de under Foreningen hørende Institutioner: Kontor-Assistancen, Tojindsamlingen, Optagelseshjemmene »Slengaarden« for Dreng og »Engelsborg« for Piger.

O. H.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Innstilling fra den af Justisdepartementet 11 Maj 1922 opnevnte
Komité til Revisjon av Straffeloven. Første Del. Oslo 1925.
- L robok i R ttskunskap f r blivande landsfiskaler. På offentlig
uppdrag utgiven av Robert Malmgren, Professor vid Lunds
universitet. Sjunde h ftet. Del III. Straffrätt, av Docent
Ragnar Bergendal. Lund 1924.
- Juridisk Tidsskrift. 1925. Hft. 7—8.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. Bd. XXXVI
Hft. 5—6.
- Revista penale. vol. CII fasc. 2—4.
- Olaf Salomonsen: Den norske Straffeproses. I—II. 2. Udg. Oslo
1925.
- O. Hj. Granfelt: R tten att »anh lla» f r brott. Straffprocesuellt
resesf rbud. (Særtryk af Tidskrift utgiven av Juridiska F r-
eningen i Finland. 1925 H ft 5.
- Eyvind Olrik og C. D. Rump: Systematisk Oversigt over Domme
i kriminelle Sager 1915—1924. Kbhvn. 1925.
- Beretning til Justitsministeriet om Københavns Politi samt om
Retsplejen i offentlige Sager i København for Aaret 1924. Af-
givet af Politidirektøren. Kbhvn. 1925.
- F ngselshj lpens Aarsberetning for Aaret $\frac{1}{4}$ 1924— $\frac{3}{4}$ 1925.
Kbhvn. 1925.
- Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland. 1925. Hft. 4.
- Defensor legis. 1925. Nr. 7—9.
- Fra N r og Fjærn (Dansk Fangeblad). Prøve Nr. 27 og 28.
- Samling af Bestemmelser vedrørende Arrestv esenet i Danmark.
Ved Kontorchef Erik Kampmann. Udgivet af Direktoratet
for F ngselsv esenet. Kbh. 1925.
- Revue de droit pénal et de criminologie et Archives internatio-
nales de médecine l gale. August—Oktober 1925.

Det nye norske straffelovsudkast.

En redegørelse fra Professor SKEIE.

I. Lovrevisionens omfang.

Stortinget besluttede 20 april 1920 at der skulde opnævnes en komité til revision af den almindelige straffelov af 22 mai 1922. Komitéen blev opnævnt 11 mai 1922 og bestaar af læge fru *Ingeborg Aas*, lensmand, tidligere stortingsmand *Guttorm Fløystad*, rigsadvokat *Kjerschow*, læge fru *Tove Mohr*, direktør (nu expeditionschef i Fængselsstyrelsen) *Arne Omsted*, professor *Jon Skeie* (formand), gaardbruger, tidligere stortingsmand *Niels G. Skilbred*, sorenskriver *Haakon Sund* og professor med. *Ragnar Vogt*.

Om behovet for en revision og dens omfang udtaler Justitsdepartementet i budgetpropositionen for 1920 (st. prp. nr. 1, hovedpost III kap. 4 s. 46—47):

»Siden den nye straffelov traadte i kraft den 1 januar 1905 er der fra flere hold indkommet forslag til forandringer i denne lov. Allerede i 1913 havde departementet under overveielse at optage loven til revision i begrænset udstrækning, idet man antog, at det vilde være ønskeligt at rette paa de mangler eller udfylde de lakuner, som under den praktiske anvendelse af loven havde vist sig at være tilstede, ligesom der iøvrigt kunde blive spørgsmaal om at foretage saadanne ændringer, som ikke angriber lovens principer. Herom sendte man en rundskrivelse til straffedomstolene og paatalemyndighedens tjenestemænd. Under behandlingen af de dengang og senere indkomne udtalelser har departementet imidlertid fundet, at en revision af straf-

feloven ikke bør holdes indenfor den saaledes angivne ramme, idet der fra praktiserende hold blev krævet en række vidtgaaende ændringer, som for en stor del berører lovens system og principer. Der er saaledes fremkommet forslag om væsentlige ændringer i tilregnelighedsreglerne, derunder reglerne om berusedes strafferetslige ansvar. I forbindelse hermed staar ændringer i reglerne om sikkerhedsforanstaltninger mod nedsat tilregnelige og forslag om sikkerhedsforanstaltninger mod farlige tilregnelige forbrydere. Adgangen til at anvende betinget dom foreslaas udvidet. Ogsaa i straffelovens specielle del er der foreslaaet ændringer, som berører lovens system, navnlig en forenkling af de sterkt specialiserede forbrydelsesbegreber som legemskrænkelser og grovt tyveri m. fl., idet specialiseringen i praksis giver anledning til spidsfindige lovfortolkninger, mens den samtidig vanskeliggjør den korrekte vurdering af skyldgraden. Foruden disse ændringsforslag foreligger der en lang række forslag til forandringer i specielle straffebud, og flere af disse forslag er af meget stor praktisk betydning. Som de vigtigste her omhandlede forslag skal nævnes: skjærpelse af straffen for sedelighedsforbrydelser mod barn og unge mennesker, skjærpelse af forældres og husbondsfolks ansvar overfor svangre kvinder (§ 388) og indskrænkning i adgangen til at føre sandhedsbevis i ærekrænkelsessager. Endelig er det fremholdt, at lovens specielle del i teknisk henseende ikke er saa nøiagtig affattet som ønskelig kunde være, og at der her trænges en indgaaende revision af en kyndig fagmand.

Den oprindelig tiltænkte ramme for revisionen er saaledes som det vil ses sprængt, og flere af de indkomne forslag er af saa indgribende betydning, at departementet ikke finder det forsvarligt at realitetsbehandle dem, før de er undergivet den sagkyndige og alsidige behandling, som kun kan opnaas gennem en betryggende sammensat komité.

Spørgsmaalet er da bare, om tiden for en saa vidt-

gaaende revision nu er inde. Departementet antager, at det er tilfældet. Da straffeloven for over 17 aar siden blev vedtaget, var de principer, den bygger paa, for en stor del nye og uprøvede, ikke alene her i landet, men ogsaa i udlandet. Det var at vente, at der i en slig lov vilde være en del bestemmelser, som i praksis vilde vise sig mindre hensigtsmæssige. I denne forbindelse maa man ogsaa tage i betragtning den udvikling, som saavel strafferetsvidenskaben som de sociale forhold og opfattelser har gennemgaaet i de henved 15 aar, som er forløbet, siden loven traadte i kraft. Og de anker som efterhaanden er fremkommet mod straffeloven er efter departementets opfattelse af den vegt, at der er al grund til straks at optage revisionsarbeidet.»

I den for Stortingets beslutning saaledes angivne ramme har Justitsdepartementet imidlertid gjort en ikke uvæsentlig begrænsning ved Skrivelse til komitéens formand af 11 mai 1922 saalydende:

»Med hensyn til komitéens mandat skal departementet i tilslutning til, hvad der er anført i forslag om bevilning til komitéen (St. prp. 1, 1920 hovedp. III, kap. 4, side 46—47) bemærke, at efter departementets opfattelse vil især følgende paragrafer og kapitler i straffeloven maatte blive gjenstand for revision:

- 1) § 39, om sikkerhedsforanstaltninger mod utilregnelige og formindsket tilregnelige.
- 2) § 45, særlig forsaavidt angaar beruselse,
- 3) §§ 52—54, om betingede straffedomme,
- 4) § 65, om ubestemte straffedomme,
- 5) kapitel 19 om forbrydelser mod sedelighed,
- 6) kapitel 20 om forbrydelser med hensyn til familieforhold,
- 7) kapitel 22 om forbrydelser mod liv, legeme og helbred,
- 8) kapitel 23 om ærekrænkelser,
- 9) kapitel 24 om underslag, tyveri og naskeri,

- 10) kapitel 25, om udpresning og ran,
- 11) » 26, om bedrageri og utroskab,
- 12) de til forannævnte svarende kapitler 38—40 om forseelser,
- 13) de spredte bestemmelser i loven forøvrig som der efter de indkomne udtalelser maatte være særlig grund til at optage til revision.

Iøvrigt er det departementets forudsætning, at komitéen ogsaa skal have adgang til at bringe paa bane andre forandringer baade i den almindelige og i den specielle del, som komitéen selv maatte finde paakrævet.«

Af hensyn til den meget uensartede og idethele lidet tilfredsstillende behandling særlig af sedelighedsforbrydelser besluttede komitéen i sit første møde (høsten 1922) at afgive indstilling om dette emne, før de øvrige kapitler i straffelovens specielle del var færdigbehandlet. Man var imidlertid klar over, at en forandring i lovens bestemmelser om sedelighedsforbrydelser (navnlig en skjærpelse af straffen) ikke alene vilde yde nogen effektiv øgning i sikkerheden mod disse forbrydelser, og at beskyttelsen mod disse som mod mange andre misgjerninger først og fremst maatte søges i andre midler, bl. a. i ændrede regler om tilregnelighed, særlig om ansvar for drukkenskabshandlinger, i adgangen til sikkerhedsforholdsregler mod utilregnelige, formindsket tilregnelige, recidivister og farlige normale forbrydere.

Komitéen afsluttede i juni 1925 sin behandling af kapitlet om sedelighedsforbrydelser og af de emner i straffelovens almindelige del, som er angivet i mandatet fra Justitsdepartementet af 11 mai 1922. Paa et par omraader fandt komitéen det nødvendigt at gaa udenfor den ramme, departementet havde optrukket i skrivelsen af 11 mai 1922. Af tilregnelighedsreglerne skulde komitéen ifølge denne skrivelse alene drøfte bestemmelsen i § 45 angaaende ansvar for handlinger, som er foretaget i en utilregnelighedstilstand, hvori gjerningsmanden ved egen skyld har hen-

sat sig, derimod ikke det almindelige tilregnelighedsprincip (§ 44) og heller ikke spørgsmaalet om straffenedsættelse paa grund af formindsket tilregnelighed (§ 56).

II. Den almindelige Tilregnelighedsregel.

1. Komiteen giver i sin indstilling først en kort udsigt over den ældre ret, som jeg her ikke skal referere.

Loven af 20. august 1842 foreskriver i kap. 7:

§ 2. »De handlinger er straffrie, som forøves af galne eller afsindige eller af dem, som forstandens brug ved sygdom eller alderdomssvaghed er berøvet.

§ 3. Er nogen uden egen skyld kommen i bevidstløs tilstand, straffes han ei for de gerninger, som han i saadan tilstand forøver.

§ 4. Har døvstumme, af mangel paa undervisning eller erfaring, ikke kunnet indse gerningens strafbarhed, fritages de for straf«.

Bestemmelsen i § 3 skal jeg omtale i næste afsnit (III).

Loven har, som vi ser, ingen generel betegnelse for sindssygdom; det hænger sammen hermed, at den nævner særskilt alderdomssvaghed som en omstændighed, der berøver en gerningsmand forstandens brug. Heller ikke har loven i den almindelige regel (§ 2) opstillet bevidstløshed som straffrihedsgrund. Men den har angivet sygdom som aarsag til, at den handlende har manglet forstandens brug. Og i § 3 anvender loven den generelle karakteristik: »bevidstløs tilstand«; den forudsætter her, at enhver bevidstløshed, som ikke er selvforskyldt, fritager for straf, ikke bare den bevidstløshed, som skyldes sygdom i medicinsk betydning, men f. ex. skræk.

Ved loven af 17. august 1848 »om sindssyges behandling og forpleining« blev ordet »sindssyg« optaget i lovsproget som generel betegnelse for alle sindslidelser, der er af den art, at de efter lægevidenskabelig opfatning begrundes lovens anvendelse. Og ialfald fra denne lovs ikrafttræden har den norske straffelov i praksis været for-

tolket saaledes, at de personer, som blev erklæret sinds-
syge (og var gjenstand for asylbehandling eller andet ad-
ministrativt tilsyn), dermed ogsaa var erklæret utilregnelige
paa grund af den samme sygdomstilstand.

2. I sit første udkast (af 1887) til ny straffelov fore-
slog *Getz* følgende bestemmelse (§ 32): »En handling er
ikke den handlende tilregnelig som strafbar, naar han ved
dens foretagelse var vanvittig eller paa grund af manglende
forstandsudvikling eller svækkelse af sjælsevnerne, ei har
kunnet forstaa dens strafbare beskaffenhed, eller naar han
af nogen saadan grund eller formedelst tvang, nød eller
nogen særegen sjæls- eller legemstilstand ei var sig selv
mægtig.«

Getz bruger som man ser ikke den betegnelse om sinds-
lidelserne, som blev indført ved sindssygeloven af 1848 og
nu havde været anvendt i praksis i 40 aar, og heller
ikke den gamle straffelovs udtryk: »galne og afsindige«,
men en tredje af de termini, som findes i Lovbogen
(3. 19. 1): »vanvittig« — et udtryk, som her efter *Paul Winges*
undersøgelse skulde være ensbetydende med *mente captus*,
altsaa betegne bare en enkelt art sindssygdom. Af begrundelsen ser vi imidlertid, at *Getz* i dette første udkast vil lade al sindssygdom gjælde som straffrihedsgrund. »Endelig maa det spørgsmaal behandles — siger han (s. 85—86) — om den omstændighed, at handlingen er udført af en vanvittig i og for sig bør være tilstrækkelig til at udelukke den kriminelle tilregnelighed. Adskillige love og lovudkast kunne anføres til støtte for denne ordning, saaledes vor gjældende lov, den svenske, den danske, den franske, den genfiske, den belgiske, det finske, det italienske og det spanske udkast. Alle disse erklærer handlinger, der er udførte af »galne eller afsindige«, af »afwita«, »en état de démente« eller »d'alienation mentale« eller »in estado di follia« slet og ret for straffri formedelst utilregnelighed. Andre love og lovudkast kræver imidlertid et kausal-

forhold mellem afsindigheden eller sindsforvirringen og handlingen og ligestiller forsaavidt sindsforvirringen med enhver anden abnorm, sygelig sjælstilstand, der enten maatte udelukke villiefriheden eller evnen til at sondre mellem ret og uret. I virkeligheden er denne uenighed imidlertid mere tilsyneladende end virkelig — siger han videre —, idet man fra et retsmedicinsk standpunkt i det hele taget vil være enig om, at enhver virkelig sinds sygdom i enhver retning udelukker tilregneligheden, at der ei lader sig sondre mellem retninger, i hvilke den virker, og andre med hensyn til hvilke personen er at betragte som normal. Under disse omstændigheder vil det imidlertid til afskjærelse af misforstaaelse og ørkesløs strid anbefale sig, at loven fremdeles udtrykkelig erklærer vanvittige utilregnelige.«

I forhold til den gamle lov betegner udkastet i to henseender en udvidelse af utilregnelighedens omraade.

Den gamle lov anerkjendte bare for døvstumme mangel paa indsigt i gjerningens strafbarhed som straffrihedsgrund. Udkastet fritager derimod enhver, som »paa grund af manglende forstandsudvikling eller svækkelse af sjæls-evnerne« ikke har kunnet forstaa handlingens strafbare beskaffenhed. »En saadan manglende udvikling — siger *Getz* — kan selvfølgelig ogsaa forekomme af andre grunde end ung alder eller døvstumhed, og der er ingen grund til at behandle den strengere, hvor den f. ex. skriver sig fra fuldstændig forsømmelse af al opdragelse, end hvor grunden er, at vedkommende formedelst organiske fejl ei har kunnet bibringes de almindelige begreber. Der er heller ingen grund til at sondre mellem manglende udvikling og en sygelig forstyrret udvikling, der i sine følger leder til det samme som den manglende.«

For det andet har den generelle slutningsbestemmelse i udkastet: »naar han af nogen særegen sjæls- eller legems-tilstand ei var sig selv mægtig« en videre rækkevidde end

den hertil nærmest svarende regel i den gamle lovs kap. 7 § 2 om sygdom og alderdomssvagthed.

Getz nævner ikke bevidstløshed i sit lovforslag. Og som grund herfor anfører han i motiverne: »I det udkastets § 44 har udtalt, at forsæt eller uagtsomhed er betingelse for strafs anvendelse, er dermed implicite sagt, at alt som udelukker tilstedeværelsen af forsæt eller uagtsomhed, ogsaa udelukker straf. Det behøver da ei at udtales, at hvad nogen forvolder tvungen gennem ydre tvang er straffri, ei heller, at den bevidstløses bevægelser aldrig kan blive forbrydelser, eller at muligheden af saadanne udelukkes ved en sindsforvirring, der berøver vedkommende evnen til at opfatte de ham omgivende faktiske forhold.« Naar forfatteren nævner sindsforvirring, mener han i denne forbindelse antagelig de akutte arter (feberdelirier m. v.). Fra et teoretisk synspunkt er undladelsen af at angive bevidstløsheden som straffrihedsgrund uangribelig. Men det er neppe praktisk. Slutningsbestemmelsen i udkastet: at den handlende er straffri, »naar han af nogen særegen sjæls- eller legemstilstand ei var sig selv mægtig«, er forøvrigt saa generel, at den i virkeligheden ogsaa omfatter bevidstløshed.

I bedømmelsen af sindssygdom har *Getz*, som vi ser, i dette udkast fulgt det princip, som man i den senere tids teori og lovgivningslitteratur betegner den biologiske metode: Naar det ved sagkyndigt lægeudsagn er godtgjort, at en gjerningsmand paa handlingstiden var sindssyg, er det dermed uden videre givet, at han er straffri.

Dersom en handling er foretaget i en abnorm sjæls-tilstand, som ikke har karakteren sindssygdom i medicinsk forstand, skal der foretages en vurdering af dens betydning for erkjendelse eller vilje i det enkelte tilfælde. Udkastet følger forsaavidt den grundsætning man pleier kalde den blandede, biologisk-psykologiske metode.

Naar man bruger denne betegnelse om et tilregnelighedssystem, mener man imidlertid noget mere, nemlig at

der ved alle abnorme sjælstilstande, ogsaa sindssygdom, skal ske en saadan prøvelse i hvert enkelt tilfælde.

Og dette System gik *Getz* over til i de senere lovforslag. Det første udkast fra den samlede straffelovskommission (1887) har følgende bestemmelse:

§ 45. »En handling er ikke den handlende tilregnelig som strafbar, naar han ved dens foretagelse paa grund af manglende forstandsudvikling eller svækkelse af sjælsevnerne ei har kunnet forstaa dens retsstridige beskaffenhed, eller naar han af nogen saadan grund eller formedelst tvang, overhængende fare eller nogen særegen sjæls- eller legemstilstand ei var sig selv mægtig.«

Kommissionsforslaget af 1887 er ikke ledsaget af motiver.

I sit andet udkast (af 1893) optog *Getz* kommissionsforslagets § 45 uforandret som § 38. I motiverne til dette udkast gjør *Getz* den bemærkning, at kommissionsbeslutningen »afviger noget« fra hans oprindelige udkast.

Som man vil se, er det nye forslag blevet grundforskelligt fra det første, derved nemlig, at bestemmelsen om sindssygdom som ubetinget straffrihedsgrund er sløift (de andre ændringer er i sammenligning hermed af mindre betydning). *Getz* giver imidlertid i disse motiver ingen oplysning om grunden til denne forandring. Hans motiver indeholder bare en imødegaaelse af en kritik, som v. Liszt i mellemtiden (*Tidsskrift for Retsvidenskab* 1889, side 377) havde fremført mod betegnelsen »særegen« (tilstand) i slutningsbestemmelsen.

Kommissionens endelige udkast af 1896 har følgende bestemmelse:

§ 44. »En handling er ikke strafbar, naar den handlende ved dens foretagelse paa grund af mangelfuld udvikling af sjælsevnerne eller svækkelse af disse ikke har kunnet forstaa dens væsen og retsstridige beskaffenhed eller af nogen saadan grund eller formedelst tvang, overhæn-

gende fare eller nogen særegen sjælstilstand ei var sig selv mægtig.«

Der er, som man vil se, gjort flere ændringer i kommissionens første beslutning. Men i det før nævnte hovedpunkt er bestemmelserne ens; ogsaa i det endelige udkast har kommissionen forkastet den regel, som *Getz* oprindeligt foreslog: at sindssygdom i handlingsøjeblikket skal være en ubetinget straffrihedsgrund. Og i motiverne af 1896 giver kommissionen en udførlig begrundelse for sit standpunkt uden dog at nævne, at der var skeet en saadan principændring.

Dette forslag fremkaldte en sterk kritik fra psykiatikere, navnlig fra dr. *Winge*. Der blev fremsat flere ændringsforslag: i de to propositioner af 1898 og 1901, i en erklæring af 12. januar 1900 fra Medicinaldirektøren, i en henvendelse fra Den norske Lægeforening til Stortinget af 1. juli 1901 og i de to indstillinger fra Stortingets justitskomité af 1899—1900 og 1901—1902.

Lægeforeningen anbefalede følgende redaktion: »En handling er ikke strafbar, naar den handlende ved dens foretagelse var sindssyg eller led under nogen dybere bevidsthedsforandring.«

Indstillingen fra Justitskomiteen 1901—1902 lyder:

»En handling er ikke strafbar, naar den handlende ved dens foretagelse ikke var tilregnelig paa grund af mangelfuld udvikling af sjælsevnerne eller svækkelse eller sygelig forstyrrelse af disse eller formedelst tvang, overhængende fare eller nogen særegen sjælstilstand.«

Det sidste og ellefte forslag i rækken blev fremsat under forhandlingerne i Odelstinget af Justitskomiteens formand *Hagerup* paa komiteens vegne:

»En handling er ikke strafbar, naar den handlende ved dens foretagelse var sindssyg, bevidstløs eller iøvrigt utilregnelig paa grund af mangelfuld udvikling af sjælsevnerne eller svækkelse eller sygelig forstyrrelse af disse eller formedelst tvang eller overhængende fare.«

Dette forslag blev enstemmig vedtaget af Odelsting og Lagting som lovens § 44. Det blev af en repræsentant (Abrahamsen) i debatten betegnet som et kompromis mellem komitéflertallet og lægerne. *Hagerup* nævner i sin redegjørelse for den nye redaktion bare »de 4 lægekyndige herrer i Stortinget.« Det var imidlertid, efter hvad man ellers véd om kompromisforhandlingerne, først og fremmest dr. *Winge*, som ogsaa paa dette sidste stadium ledede kampen for at faa anerkjendt de sindssyges ubetingede straffrihed.

Kompromisforslaget blev af justitsminister *Qvam* og professor *Hagerup*, som principielt havde forfægtet to forskellige opfatninger, betegnet som den ældre rets grund-sætning. Saaledes har den gjældende lov ogsaa været praktiseret i én henseende: der har heller ikke under dens herredømme nogensinde været tale om at anvende straf for en handling, som er forøvet i sindssygdom. Men det kan neppe siges, at den efter en objektiv fortolkning virkelig giver udtryk for dette princip. Naar det hedder: »en handling er ikke strafbar, naar den handlende — — — var sindssyg, bevidstløs eller iøvrigt utilregnelig paa grund af mangelfuld udvikling af sjælsevernerne eller svækkelse eller sygelig forstyrrelse af disse«, ligger deri efter ordene, at de særlig nævnte biologiske kjendetegn »sindssyg« og »bevidstløs« er sideordnet med de øvrige sjælstilstande, loven angiver, og at det i alle tilfælde bliver en skønssag for dommeren, om tiltalte skal anses som »utilregnelig«. Saaledes er loven opfattet baade af den danske straffelov-kommission af 1905 (se dens betænkning side 39) og af den svenske kommission (se dens motiver side 92), hvor den norske lovs § 44 sammenstilles med fremmede love og lovudkast, som utvivlsomt har den blandede metode, deriblandt den tyske lovs § 51 og det danske kommissions-forslag af 1912 § 33. I motiverne til det østerrikske Vor-entwurf af 1909 (s. 7) nævnes § 44 derimod som eksem-

pel paa den biologiske metode, ligesaa i motiverne til det tyske Vorentwurf af 1909 (s. 227 note 1).

Til den blandede metodes lovgruppe kan den norske tilregnelighedsbestemmelse under ingen omstændigheder med rette henregnes. Den angiver nemlig intet kjendetegn paa den sygelige tilstands psykologiske virkning; at gjerningsmanden som følge af en saadan tilstand er »utilregnelig«, er jo bare et andet udtryk for, at hans handling ikke er strafbar.

Ogsaa i en anden henseende afviger § 44 fra den gamle lov: Den giver dommeren en noget nær ubegrænset adgang til at erklære en tiltalt utilregnelig paa grund af tilstande, som er saa vagt angivne, at de unddrager sig enhver virkelig sagkyndig (medicinsk) bedømmelse, mens den gamle lov som utilregnelighedsgrund foruden sindssygdom kun anerkjendte sygdomsdelirier og anden bevidstløshed samt den mangel paa indsigt, der kan være blevet en følge af døvstumhed.

3. Komitéen foreslaar følgende bestemmelse:

»En handling er ikke strafbar, naar gjerningsmanden ved dens foretagelse var sindssyg eller bevidstløs«.

Angaaende komitéens begrundelse for denne regel maa jeg af pladshensyn henvise til indstillingen. Jeg har gaaet ud fra, at det først og fremst var af interesse for Tidsskriftets læsere at faa en oversigt over tilregnelighedsrettens historie. Jeg skal bare fremhæve, at det har været komitéens ønske at forme tilregnelighedsregelen saaledes, at ansvarshetingerne saavidt muligt kan blive gjenstand for virkelig sagkyndig bedømmelse.

Videre skal jeg med hensyn til ansvarsfrihedens omraade nævne, at idioti stadig i norsk retspraksis er henregnet til sindssygdom, og at komitéen bygger paa denne opfatning.

Halvabnormitet bliver derimod, som man vil se, ikke anseet som straffrihedsgrund. Og komitéen har antaget, at den heller ikke bør medføre en sænkning af straffen

under det for handlingen bestemte minimum eller til en mildere strafart (d. v. s. bøder isteden for fængsel). Se udkastets § 56. Den norske lovs minima er nemlig i det store og hele meget lave. Og komitéens opfatning var denne: Skal man først anvende straf overfor de halvabnorme, er der ingen grund til at anvende kortvarige straffe. Men komitéen har i de nye bestemmelser i § 39a flg. givet anvisning paa sikringsmidler, som helt kan afløse en idømt straf.

III. Ansvar for handlinger, foretaget i selvforskyldt bevidstløshed.

1. Straffeloven af 1842 bestemmer som vi har set i kap. 7, § 3: »Er nogen uden egen skyld kommen i bevidstløs tilstand, straffes han ei for de gjerninger, som han i saadan tilstand forøver«. Objektivt set har denne bestemmelse samme indhold som den svenske lov af 16 februar 1864, kap. 5 § 5, andet led: »Har någon, utan egen skuld, råkat i en sådan sinnesförvirring, att han ej till sig visste; vare . . gärning den han i det medvitslösa tillstånd förövar, strafflös«. Den svenske lov er blevet fortolket paa den maade som ordene unegtelig ogsaa angiver: det er kun en bevidstløshed, gjerningsmanden ikke er skyld i, som fritager ham for det almindelige strafansvar (jfr. *Hagströmer*, Svensk Straffrätt I, s. 159—160 og den svenske straffelovskommissions betænkning af 1923, s. 102). Den norske lov af 1842 blev derimod fortolket derhen, at straffebestemmelser, som kræver forsæt, aldrig er anvendelige paa gjerninger, forøvet i bevidstløshed, medmindre gjerningsmanden har sat sig i saadan tilstand i den hensigt at udføre forbrydelsen, men at han kan straffes efter de regler, som rammer ogsaa den uagtsomme forøvelse, naar bevidstløsheden er selvforskyldt. (Se *Schweigaards* kommentar I, s. 341—343). Som et eksempel fra praxis kan nævnes høiesteretsdom i Retstidende 1893, s. 289. Og denne udlægning har støtte i kommissionsmotiverne af

1835 (s. 89). Hverken kommissionsmotiverne eller *Schwei-gaard* giver nogen bestemt oplysning om, hvorledes man nærmere tænkte sig dette uagtsomhedsansvar: om det var nok til straffeskyld, at bevidstløsheden kunde tilregnes gjerningsmanden; eller om det tillige maatte kræves, at han burde have beregnet, at han i det givne tilfælde kunde komme til at forøve den bestemte misgjerning eller en misgjerning af denne art eller af lignende art. Disse spørgsmaal har — saavidt jeg ved — heller ikke faaet nogen besvarelse i retspraxis under den gamle lov.

2. *Getz* havde følgende regel i sit første udkast § 53.

»Har nogen i den hensigt at begaa en strafbar handling forsætlig hensat sig i en forbigaaende tilstand af i § 52 omhandlet art, bliver denne tilstand uden indflydelse paa strafbarheden.

Er han ellers ved egen skyld kommet i en saadan, bliver i de tilfælde, hvor den uagtsomme handling er strafbar, den herfor bestemte straf at anvende.«

Kommissionens første beslutning gjengiver denne bestemmelse (som § 46) med den ændring, at ordet »forsætlig« i første led er sløifet. Og med denne forandring er paragraffen optaget i *Getz's* andet udkast (som § 39). I kommissionens endelige forslag (§ 45) er første led reelt uforandret. Andet led er omredigeret med den forklarende tilføielse, at den strafbare handling maa være foretaget paa grund af den bevidstløse tilstand. I denne form blev bestemmelsen optaget i lovens § 45, som lyder saaledes:

»Har nogen i den hensigt at forøve en strafbar handling hensat sig i en forbigaaende tilstand af nogen i § 44 omhandlet art, bliver denne tilstand uden indflydelse paa strafbarheden.

Er han ellers ved egen skyld kommen i en saadan tilstand, og foretager han paa grund af denne nogen handling, der er strafbar ogsaa naar den forøves af uagtsomhed, anvendes den for uagtsomhed bestemte straf«.

Det fremgaar af debatten i Odelstinget, at justitskomitéens formand *Hagerup* opfattede bestemmelsen i andet led som en anvendelse af den almindelige uagtsomhedsgrund sætning. Loven selv er imidlertid klar nok i én henseende: Skylden refererer sig bare til selve tilstanden, ikke til den herunder øvede forbrydelse.

Bestemmelsen i § 45 har sin væsentlige betydning for handlinger, som er foretagne i alkoholrus. Den gjældende lov udtaler den samme regel, som fortolkningen tillagde den gamle: at en handling er helt straffri, dersom den er udført i en rustilstand, som maa betegnes bevidstløshed, naar den ikke er strafbar ogsaa i den uagtsomme form, og det ikke har været gjerningsmandens hensigt med hensættelsen i denne tilstand at forøve handlingen; han er da ansvarsfri, selv om han af gjentagne tidligere erfaringer véd, at han pleier forøve saadanne forbrydelser i rusen. ja selv om han har en saa rig erfaring herom, at han, idet han beruser sig, regner med som sikkert eller ialfald overveiende sandsynligt, at han vil begaa en saadan forbrydelse.

Derimod skal en rustilstand aldrig tillægges betydning som straffenedsættelsesgrund. Loven giver i § 56 retten adgang til at nedsætte straffen under det for handlingen bestemte lavmaal og til en mildere strafart, bl. a. naar gjerningsmanden er mangelfuldt udviklet eller bevidstheden nedsat t. ex. paa grund af skræk, men ikke i en saadan grad, at han kan erklæres utilregnelig. Sidste punktum af § 56 bestemmer imidlertid: »Foranstaaende bestemmelse finder ikke anvendelse paa selvforskyldt beruselse«.

3. I komitéen er der enighed om, at ansvaret for drukkenskabs handlinger maa skjærpes.

Et flertal (*formanden, Aas, Fløystad, Mohr og Skilbred*) foreslaar som § 45: »Bevidstløshed, som er en følge af selvforskyldt rus (fremkaldt ved alkohol eller andre midler) udelukker ikke straf«.

Men i forbindelse hermed foreslaar formanden følgende bestemmelse i den nye § 56 (2):

»Har den skyldige foretaget handlingen under en bevidstløshed, som er en følge af selvforskyldt rus (§ 45), kan straffen nedsættes under det bestemte lavmaal, dersom ikke den skyldige har beruset sig med det forsæt at udføre handlingen«. For dette tillæg stemmer subsidiært komitéens mindretal, *Kjerschow, Omsted, Sund og Vogt*, nemlig for det tilfælde, at flertallets forslag i § 45 bliver vedtaget.

Det nævnte mindretal foreslaar principalt saadan bestemmelse:

»Den som i bevidstløshed foretager en ellers strafbar handling, straffes med bøder eller fængsel indtil 6 maaneder, dersom han ved selvforskyldt rus (fremkaldt ved alkohol eller andre midler) er kommet i denne tilstand. Under skjærpende omstændigheder er straffen fængsel indtil 3 aar eller i tilfælde af gjentagelse efter denne paragraf fængsel fra 6 maaneder til 4 aar.

Er handlingen af den art, som angives i §§ 192, 193 eller 195, eller har handlingen medført nogens død, betydelig skade paa legeme eller helbred eller nogen saadan ildebrand, sammenstyrtning, sprængning, sjøskade eller jernbaneulykke som nævnt i § 148, er straffen fængsel fra 6 maaneder til 6 aar og i tilfælde af gjentagelse efter denne paragraf fængsel fra 1 til 8 aar.

Straffen efter denne paragraf skal dog i intet tilfælde være høiere, end den som loven ellers har sat for handlingen«.

Denne bestemmelse kunde af systematiske hensyn ikke sættes i lovens første del (som en ny § 45). Komitéen antager, at den helst bør have sin plads i 14de kapitel om almenfarlige forbrydelser, og da enten efter første afsnit (§ 148—159) som § 159 a eller som sidste paragraf i kapitlet.

Bestemmelsen om ansvar for handlinger, foretaget i

selvforskyldt rus, faar sin væsentlige betydning i de tilfælde, hvor alkoholreaktionen er atypisk: den berusede taber den normale bevidsthed, men bevarer sine legemlige kræfter, kan udføre driftshandlinger og finde sig tilrette indenfor en snæver horisont, blandt andet slaa fra sig under et virkeligt eller indbildt angreb.

Mellem flertalsforslaget med det nævnte tillæg i § 56, nr. 2 og mindretalsforslaget er der ikke nogen skarp modsætning.

Begge rammer alle arter af ellers strafbare handlinger, som er forøvet i selvforskyldt rus.

Og belingelserne for, at straf i det givne tilfælde i det hele kan anvendes, er de samme efter begge forslag.

Dersom handlingen er objektivt berettiget, f. ex. paa grund af angreb, er den naturligvis straffri, ogsaa naar den er foretaget under en abnorm alkoholreaktion.

Og om vi tænker os, at den berusede har voldt skade paa fremmed eiendom, men under saadanne omstændigheder, at heller ikke en ædru og almindelig agtsom mand vilde have handlet anderledes, er handlingen straffri. Vilde gerningen, naar vi tænker os en ædru mand i A's sted, være uagtsom, men ikke forsættelig, beror det paa skadens størrelse eller gjenstandens art om handlingen er strafbar. Har A f. ex. kastet fra sig en brændende fyrstikke og derved foraarsaget ildebrand, er han — ligesom en ædru, men uagtsom ildspaasætter — straffri, dersom skaden ikke overstiger 1000 kroner (se strl. § 391); er værdien derimod f. ex. 1200 kr., eller har A i en saadan tilstand gjort skade paa en gjenstand, som er bestemt til almindelig nytte eller pryde (f. ex. en bro eller et parkanlæg), bliver A efter begge forslag ansvarlig i de tilfælde, hvor gerningen er udført under saadanne omstændigheder, at den, om gjerningsmanden havde handlet i klar bevidsthed, ialtfald maatte have været karakteriseret som uagtsomhed.

De straffebestemmelser, som kræver en bestemt hensigt, er efter begge forslag uanvendelige paa drukkenskabs-

handlinger — medmindre gjerningsmanden havde denne hensigt med beruselsen (noget som praktisk talt ikke vil forekomme). Om vi tænker os, at A i atypisk rus har overfaldet B, tilføiet ham en legemskrænkelser, taget fra ham hans ur og solgt eller givet bort dette, kan han ikke straffes for ran (efter § 267), medmindre det skulde kunne godtgjøres, at han har beruset sig for at rane uret eller andre værdigenstande fra B. Derimod kan han straffes for legemskrænkelsen (og for en retsstridig besiddelses-tagelse, om man i det hele vilde tage hensyn til denne uvæsentlige del af handlingen); og har han i ædru tilstand solgt, pantsat eller paa anden maade forføiet over uret — med bevidsthed om, at det ikke tilhørte ham — kan han naturligvis straffes efter § 255 jft. 256 for underslag.

I de tilfælde, hvor handlingen er strafbar baade i den forsætlige og den uagtsomme form eller er af den art, at den, udført af en mand ved fuld sans og samling, uden videre maa bedømmes som forsætlig (f. ex. voldtægt), bliver der efter mindretalsforslaget ikke tale om at skjelne mellem de to skyldformer. Dette har en særegen straffetrusel, og denne forudsætter bare, at handlingen idethele vilde have været strafbar, om den havde været udført af en person, som var tilregnelig i gjerningsøjeblikket. Den særegne straffetrusel angiver bare visse omstændigheder, som graderer straffens størrelse.

Efter flertalsforslaget bliver lovens almindelige straffetrusler at anvende. Dersom A i abnorm alkoholrus har dræbt B, bliver han at straffe efter § 233, saafremt den dræbende handling er udført under saadanne omstændigheder, at den, naar vi tænker os en ædru (tilregnelig) person i A's sted, maatte bedømmes som forsætlig, men efter § 239, om den isaafald maatte betragtes som uagtsom drabshandling.

Det har været anført som en indvending mod flertalsforslaget, at det giver anledning til en saadan sontring.

Efter min opfatning har denne indvending ikke nogen afgjørende betydning.

Det maa for det første erindres, at baade mindretalsforslaget og gjældende ret ogsaa kræver en sammenlignende skyldvurdering under den tænkte forudsætning, at gjerningsmanden var tilregnelig paa handlingstiden. Efter lovens § 45, andet led, kan den, som har handlet i selvforskyldt bevidstløshed, straffes for handlinger, som er straffbare, ogsaa naar de forøves af uagtsomhed; men det maa da selvsagt godtgøres, at en forøvelse som den paa-talte vilde være uagtsom, om handlingen var foretaget af en tilregnelig person; og grænsen mellem uagtsomhed og hændelse er ofte meget vanskeligere at trække end grænsen mellem uagtsomhed og forsæt. Efter mindretalsforslaget er det ikke en betingelse, at gjerningen er strafbar ogsaa i den uagtsomme form; men naar den forøvede gjerning hører til dem, som kun er straffbare i den forsætlige form, kræves der en undersøgelse af, om handlingen vilde være forsættelig, hvis den var udført af en tilregnelig gjerningsmand; ogsaa mindretalsforslaget kræver nemlig som ansvarsbetingelse »en ellers strafbar handling«.

For det andet bør man heller ikke i denne forbindelse glemme, at den subjektive skyld som regel ikke kan bevises direkte; man er i de fleste tilfælde henvist til slutninger fra det ydre til det indre. Og det er derfor man idethele kan godtage den hypotetiske skyldvurdering, som ogsaa loven og mindretalsforslaget forudsætter.

Naar flertalsforslaget faar det nævnte tillæg i § 56, nr. 2, som giver adgang til at nedsætte straffen under det for gjerningen bestemte lavmaal, bliver der paa de fleste af de omraader, hvor de her omhandlede ansvarsbestemmelser har størst praktisk betydning, ikke noget stort skille mellem de to forslags straffesatser.

Den indvending, som ellers bliver gjort mod det system, flertallet foreslaar: at straffen for drukkenskabshandlingen idethele retter sig efter noget, som i reglen er tilfældig,

nemlig de retskrænkelser drukkenskaben bliver aarsag til, er efter flertallets mening ikke afgjørende, naar man har en saadan regel om straffenedsættelse som den nye § 56, nr. 2. Om indvendingen var begrundet, vilde den forøvrig ogsaa ramme mindretallets forslag, rigtignok delvis i mindre grad. Med den nævnte udmaalingsregel kan dommeren tage alt fornødent hensyn til omstændighederne ved selve beruselsen i de enkelte tilfælde.

Og det lader sig da heller ikke nægte, at de udslag drukkenskaben giver sig, er et symptom paa den enkelte persons farlighed i den bevidstløse tilstand. I gjentakelses-tilfælde bliver udslagets art tillige en maalestok for den skyld han viser deri, at han beruser sig. Da faar det sin gyldighed ogsaa subjektivt, hvad *Ørsted* udtaler generelt om ansvaret for drukkenskabshandlinger: »Da der ingen anden maalestok gives, hvorefter man kan bestemme beskaffenheden af det onde, som man, ved at bringe sig selv i en fornuftløs tilstand, udsætter samfundet for, end netop det onde, som virkelig derved afstedkommes, saa er den borgerlige lovgivning nødsaget til at udmaale straffen derefter«.

Der er imidlertid ogsaa en anden omstændighed, som efter flertallets mening gjør den ordning begrundet, at man principielt anvender lovens almindelige straffebestemmelser paa handlinger, forøvet i drukkenskab. Naar der bliver spørgsmaal om sindssygdom, d. v. s. en varig sjælstilstand, eller om bevidstløshed, som er udslag af en varig psykose eller af en legemlig sygdom, er diagnosen som regel sikker. Naar det gjælder at afgjøre, om en beruselse paa et vist tidspunkt har medført bevidstløshed, bliver bedømmelsen derimod altid vanskelig og ofte usikker. Derfor er det netop paa dette omraade af den største betydning, at loven giver dommeren adgang til at gaa en middelvei i strafansvaret. Efter flertallets forslag bliver det et strafudmaalingsspørgsmaal, om tiltalte paa gjerningstiden var bevidstløs som følge af selvforskyldt rus, mens det efter

loven og efter mindretalsforslaget altid er et skyldspørgsmaal. Efter loven bliver svaret paa dette spørgsmaal i alle de tilfælde, hvor uagtsomhed ikke er strafbar, det absolute skille mellem straffrihed og straf, undertiden mellem straffrihed og en minimumsstraf paa 1 aar (saaledes efter lovens § 192 og 195). I de tilfælde, hvor ogsaa den uagtsomme handling er strafbar, kan svaret blive et skille mellem 6 aars fængsel (§ 233) og 3 kroner i bot (§ 239) som minimumsstraf. I det virkelige liv er der en gradvis overgang fra den rus, som bare medfører en indsnævring i sjælsvirksomheden, til den drukkenskab, som helt ophæver selvkontrollen.

Naar loven opgiver den skarpe grænse mellem strafansvar og straffrihed, som paa dette omraade ikke har noget grundlag i virkeligheden, bliver der ogsaa mindre fristelse til at vælge beruselse som handlingstilstand, og der bliver under straffesagen mindre at vinde for tiltalte ved en forsvarers procedure paa hans vanære.

Et andet mindretal i komitéen gaar videre i kravet paa ansvar for drukkenskabshandlinger end de her omtalte flertalsforslag. Komitéens medlemmer *Fløystad*, *Mohr* og *Skilbred* foreslaar principalt, at ordet »selvforskyldt« i § 45 og den anførte bestemmelse i § 56, nr. 2, udgaar.

IV. Straffenedsættelsesgrunde.

Den gjældende straffelov indeholder ikke — saaledes som loven af 1842 i kap. 6, § 1 — nogen almindelig regel om straffens udmaaling. Men den giver i kap. 5, som har til overskrift: »grunde, hvorfor straffen kan nedsættes eller forhoies«, forskrifter bl. a. om betinget eftergivelse af straffen (§§ 52—54), om straffenedsættelse paa grund af formindsket tilregnelighed m. v. (§ 56), om frifindelse eller straffenedsættelse paa grund af retsvildfarelse (§ 57) og om straffetillæg af relativt ubestemt størrelse for særlig farlige, som har begaaet to eller flere af visse, grovere forbrydelser (§ 65).

Som man vil se af indledningen (I), omfatter komitéens mandat kun bestemmelserne i §§ 52—54 og i § 65. Den sidste vil blive behandlet i næste afsnit (V), de første under afsnit VI. Her skal jeg bare omhandle § 56 og komitéens forslag til nye regler istedenfor denne paragraf. Paa grund af dens nøie sammenhæng med tilregnelighedsreglerne har man fundet det nødvendigt at optage den til revision, uagtet den ligger udenfor komitéens mandat.

Lovens § 56 lyder saaledes: »Retten kan nedsætte straffen under det for handlingen bestemte lavmaal og til en mildere strafart, naar nogen under overskridelse af nødværge eller drevet af berettiget harme har forøvet en strafbar handling, eller naar han ved dens foretagelse be-
fandt sig i nogen tilstand af de i §§ 44 og 47 omhandlede slags, men dog ei i saa høi grad, at strafskyld udelukkes. Foranstaaende bestemmelse finder ikke anvendelse paa selvforskyldt beruselse«.

Denne bestemmelse er tildels noget uklart affattet. Loven bruger nemlig betegnelsen »tilstand« ved henvisningen til to bestemmelser, som omhandler helt forskelligartede straffrihedsgrunde. Efter § 44 er det en psykisk tilstand, som bevirker straffriheden, efter § 47 derimod en objektiv stilling. Det er ikke nogen betingelse for straffrihed efter § 47, at redningshandlingen er foretaget i en art sindsforvirring. At dette ikke er meningen i § 47, viser sig klart, om vi tænker os det tilfælde, at A gjør skade paa en gjenstand, som tilhører B i det øiemed at redde en værdifuldere gjenstand for C. Naar de objektive betingelser, som § 47 angiver, er tilstede, bliver redningshandlingen straffri, selv om den er udført med den største sindsro. De subjektive virkninger, som en »nødtilstand« kan fremkalde, er der taget hensyn til som straffrihedsgrund ved lovens bestemmelse i § 44 om »overhængende fare« og som straffenedsættelsesgrund ved henvisningen i § 56 til § 44.

En »sindsbevægelse eller bestyrtelse« som et retsstridigt angreb kan bevirke, har loven i § 48 sidste led aner-

kjendt som grund til straffrihed for en nødvergehandling, der gaar ud over lovens grænser, selv om den saaledes beskrevne sjælstilstand ikke er nogen sindsforvirring, som vilde begrunde straffrihed efter § 44. Og straffenedsættelse vil det retsstridige angreb begrunde efter henvisningen i § 56 i alle de tilfælde, hvor det fremkalder en lettere sindsforvirring.

Loven maa da fortolkes paa én af to maader: Enten er det lovens mening, at de faresituationer, den angiver i §§ 47 og 48 skal kunne begrunde straffenedsættelse for en handling, som har overskredet straffrihedsgrænserne, selv om de ikke har fremkaldt nogen sindsforstyrrelse hos den handlende. Eller omtalen af nødverge og nødtilstand bliver overflødig ved siden af den almindelige henvisning i § 47 til § 44. Man kan ikke forkaste den sidste løsning med den begrundelse, som ellers tildels har været anført: at man ikke kan forudsætte en saadan ufuldkommenhed i en ny og omhyggelig udarbejdet systematisk straffelov; blandt andre giver dens tilregnelighedsregler eksempler paa, at den slags mangler kan forekomme: det var saaledes overflødigt at nævne »overhængende fare« som utilregnelighedsaarsag efterat den tilstand (bevidstløshed), som forestillingen herom fremkalder, var opstillet som generel fritagelsesgrund. Man bør imidlertid vælge den første løsning, fordi den giver det bedste resultat.

Og enten nu lovens § 56 er at forstaa paa den ene eller den anden maade, bør der ialfald være en adgang til straffenedsættelse paa grund af angreb og fare i de tilfælde, hvor de ikke som objektive omstændigheder begrundet hel straffrihed, og hvor de heller ikke har fremkaldt nogen sindsforstyrrelse, som ophæver eller nedsætter tilregneligheden. Om stillingen i handlingsøjeblikket er ganske paa det rene for dommeren, og om den ogsaa var aabenbar for den handlende, kan der ofte være meget stor tvil om, hvorvidt en forsvarshandling eller nødshandling skal siges at være lovlig. Om dommeren da under tvil erklærer f. ex. et drab i nødværge ulovligt, bør der være

adgang til at anvende lavere straf end 6 aars fængsel (§ 233).

I den forbigaaende bevidsthedsindsnevring er der overgang fra de letteste grader til den (relative eller absolutte) bevidstløshed, som begrundet hel straffrihed. Der bør være adgang til en tilsvarende gradation i straffen — saaledes som ogsaa gjældende lov foreskriver i § 56. For at ikke en bestemmelse herom skal nedbryde lovens straffesamme, foreslaar imidlertid komitéen, at kun en sterk nedsættelse i bevidstheden skal godkjendes som grund til at nedsætte straffen under det foreskrevne lavmaal og til en mildere strafart (men selvsagt vil ogsaa lettere tilfælde faa betydning ved strafudmaalingen indenfor lovens ramme). Man beholder gjældendes lovs regel, at selvforskyldt rus ikke kommer i betragtning.

Det er allerede nævnt under afsnit II, at komitéen ikke har fundet det rigtigt at lade halvabnormitet gjælde som grund til at nedsætte straffen under det bestemte lavmaal eller til en mildere strafart.

Lovens § 56 nævner berettiget harme som straffenedsættelsesgrund. Der er i dette tilfælde to omstændigheder, som kommer gjerningsmanden tilgode, nemlig baade sindsbevægelsen (harmen) og en forudgaaende adfærd fra krænkede, som gjør harmen berettiget, f. ex. et overfald paa sagesløs person, en skadegjerning paa offentlig eller privat eiendom eller en hensynsløs udnyttelse af en retslig magt. Straffen for en ærekrænkelse kan efter § 250 bortfalde i alle tilfælde, hvor krænkede har gjort sig skyldig i en »utilbørlig adfærd«; for en legemsfornærmelse kan straffen bortfalde, naar fornærmede har fremkaldt den ved en legemsfornærmelse eller en ærekrænkelse. Forøvrigt har provokationen efter gjældende lov kun den i § 56 angivne betydning som straffenedsættelsesgrund. Der kan nok være spørgsmaal om at give adgang til hel frifindelse i flere tilfælde. Men regler herom har sin plads i lovens specielle del.

Komiteen har sløfet »tvang« i § 44, fordi ordet er

overflødigt ved siden af »sindssyg« til betegnelse for den sygelige drift, som det efter kommissionsudkastet skulde angive, og fordi det, om man tager det i betydning af trusler, ikke har nogen berettiget plads i denne paragraf ved siden af ordet »bevidstløs«. Af den sidste grund har komitéen ogsaa sløifet betegnelsen »overhængende fare«. Derimod bør baade »tvang« og »overhængende fare« nævnes som straffenedsættelsesgrunde i § 56. Tvang i betydning af trusler kan begrunde en mildere strafudmaaling, end lovens ordinære ramme giver adgang til, selv om den ikke har medført nogen »sterk nedsættelse i bevidstheden«, og der heller ikke idethele kan være tale om nogen nødret og saaledes heller ikke om en overskridelse af grænserne for en saadan. Det samme gjælder overhængende fare. Det vanlige skole-exempel herpaa er det tilfælde, at A og B er i livsfare, og at A med fuldstændig sindsro tager et redningsmiddel fra B for at redde sit eget liv. I de fleste tilfælde vil imidlertid bestemmelsen om »overhængende fare« ikke faa nogen selvstændig betydning ved siden af de generelle regler om overskridelse af nødverge eller nødret og om en forbigaaende sterk nedsættelse i bevidstheden.

Komitéens forslag til ny § 56 er saalydende:

1. Retten kan nedsætte straffen under det for handlingen bestemte lavmaal og til en mildere strafart:

- a. naar handlingen er foretaget for at redde nogens person eller gods, men grænserne for retten hertil efter §§ 47 og 48 er overskredet;
- b. naar handlingen er foretaget i berettiget harme, under tvang eller overhængende fare eller under en forbigaaende sterk nedsættelse af bevidstheden, som ikke er en følge af selvforskyldt rus.

2. Naar handlingen er foretaget under en bevidstløshed, som er en følge af selvforskyldt rus (§ 45), kan straffen nedsættes under det bestemte lavmaal, dersom den skyldige ikke har beruset sig med det formaal at udføre handlingen.

V. Sikkerhedsforanstaltninger, som ikke har karakteren straf.

1. Saalænge kun den aabenbare sindssygdom anerkjendtes som straffrihedsgrund, og straffen for de grovere forbrydelser allerede første gang eller i gjentagelsestilfælde var døden eller livsvarigt strafarbeide, opstod ikke spørgsmaalet om andre sikringsmidler end forvaringen af de sindssyge og beskyttelse mod udførelsen af trusler — forsaavidt ikke disse belægges med samme strenge straffe som en iverksat forbrydelse.

Lovbogen satte dødsstraf bl. a. for drab, som ikke sker af vaade eller i nødverge, for fosterdrab, voldtægt, røveri, pengefalsk og mordbrand. Den satte livsvarigt strafarbeide (i jern paa Bremerholm) for visse legemskrænkelser, naar de ikke blev øvet i slagsmaal, videre for anden gangs stort tyveri (af hest eller ko eller af gjenstande, som var værd 20 lod sølv) og for fjerde gangs ringe tyveri (Dersom tyven brød ud og derefter stjal, var straffen hængning). Loven af 20 august 1842 satte ordinært dødsstraf for overlagt drab; livsvarigt strafarbeide for andet forsælligt drab, for grov legemsbeskadigelse øvet med overlæg og for visse grove arter røveri (bl. a. snig-røveri mod veifarende mand); strafarbeide fra 9—12 aar for voldtægt og utugt med pigebarn under 12 aar og for den forsællige grove legemsbeskadigelse. For simpelt tyveri var straffen første gang fængsel eller strafarbeide i femte grad (d. v. s. 6 maaneder til 3 aar), og dersom tiltalte før havde været dømt for tyveri, blev straffen hver Gang skjærpet en grad, indtil den kom op i strafarbeide paa livstid. Anden gang blev den saaledes strafarbeide i femte grad eller fjerde grad (3—6 aar), tredje gang: fjerde eller tredje grad (6—9 aar), fjerde gang: tredje eller anden grad (9—12 aar) og femte gang: anden grad eller strafarbeide paa livstid.

Lovbogen gav i 1. 21. 1 den som bliver truet »med feide, brand eller i andre maader« ret til at kræve, at øvrigheden sætter fredsforstyrren i arrest, indtil han stiller

borgen saaledes, »at hans vederpart kan være forsikret«. Denne bestemmelse blev opretholdt i loven af 1842.

Tilsynet med en sindssyg (óðr eller ørr) var i vor ældre ret paalagt og overladt til hans arvinger. Lovbogen foreskrev (1. 17. 7.), at øvrigheden skal sætte rasende eller galne i forvaring, dersom deres frender ikke har midler dertil. Om en sindssyg skal sættes i forvaring som farlig, blev i regelen avgjort administrativt (af øvrigheden eller overøvrigheden jfr. reskript af 15. 2. 1793). Dersom en person var sat under tiltale, men blev frikjendt paa grund af sindssygdom blev det imidlertid undertiden fastsat i dommen, at han skulde holdes indespærret (jfr. Ørsted: Haandbog I s. 530).

Efter loven af 17. august 1848 blev enhver sindssygdom bedømt som straffrihedsgrund. Men loven lagde paa den anden side grundlaget for et bedre administrativt tilsyn med sindssyge. Og det var efter straffeloven af 1842 kun sindssygdom (og bevidstløshed), ikke halvabnormitet, der var anerkjendt som utilregnelighedsgrund; heri blev der først gjort forandring ved straffeloven af 1902.

Derimod blev straffen formildet ved de tre revisioner af den gamle lov: i 1866, 1874 og 1889—90. Den første af disse gjælder straffen for tyveri, den anden og tredje omfatter de fleste bestemmelser undtagen 18de kapitel (om sedelighedsforbrydelser), som i det væsentlige blev staaende urørt indtil loven af 1902. Ogsaa efter den omfattende revision i 1874 var strafferammerne imidlertid forholdsvis snævre: der var som regel bare valg mellem to arter, og om dette valg gav loven den bestemte regel i kap. 6 § 4, at dommeren skal vælge den, som er nævnt først, saafremt ikke særdeles formildende eller særdeles skjærpende omstændigheder foreligger, som kan begrunde valget af den anden — eftersom denne var mildere eller strengere. Men ved revisionen i 1889—90, som blev foretaget efter forslag fra straffelovskommissionen, blev der i de fleste straffetrusler af praktisk betydning sat flere strafarter og

dermed blev udmaalingsregelen i kap. 6 § 4 uanvendelig. Allerede ved denne revision blev straffesatserne saa ubestemte, at de i virkeligheden ingen vejledning giver dommeren. Og hertil kommer, at høiesteret efter overgangen til mundtlig forhandling og bevisumiddelbarhed (i 1890) i meddomsret og lagmandsret ikke længer kan øve den regulerende indflydelse som før i strafudmaalingen.

Det maa først og fremmest være revisionen af 1889—90 i forbindelse med forandringen i rettergangsordningen, som hos os har havt den virkning, *Getz* angiver i motiverne til sit annet udkast (af 1893) side 15: »Tanken ved dette vide raaderum, som herved er givet domstolenes skjøn ved strafudmaalingen har vistnok været, at et væsentligt hensyn skulde tages til forbryderens uforbederlighed, ligesom til den mere eller mindre farlige karakter, som hans forbryderske hang maatte vise. Resultatet er imidlertid ialfald de fleste steder, og deriblandt ogsaa hos os, blevet, at disse hensyn lidet er kommet i betragtning, og at som følge deraf straffældte personer, om hvem med stor sikkerhed kan siges, at deres frihed indeholder en vedvarende fare for medmenneskers liv, helbred, ære og eiendom, dog igjen inden høist nogle faa aar regelmæssig slippes løs paa disse. Statistiken viser da ogsaa blandt de samlede tal domfældte et stadig stigende tal recidivister, og intet er almindeligere end at høre om store forbrydelser begaaede af personer, som tidligere har været straffede under forhold, som maatte betegne dem som en permanent samfundsfare«.

Getz og kommissionen trak imidlertid ikke den konsekvens af erfaringen, at »de vide raaderum« maatte indskrænkes, saa lovgiveren virkelig kunde faa sin tanke gennemført i retspraksis. Lovforslagene af 1893 og 1896 og loven af 1902 gaar tvertom endnu længere i at udviske grænsene.

Og den nye tilregnelighedsbestemmelse i lovens § 44 giver retten en ubegrænset og ukontrollbar adgang til at

bedømme en person som utilregnelig paa grund af »mangelfuld udvikling af sjælsevernerne eller svækkelse, eller sygelig forstyrrelse af disse«. Mange af de farligste forbrydere kan saaledes blive frifundne for straf, uagtet de ikke kan tages i forvaring efter sindssygeloven.

Og loven har som før nævnt i § 56 givet retten en ubegrænset adgang til straffenedsættelse af de samme grunde.

2. Til beskyttelse mod utilregnelige foreslog *Getz* i sit første udkast (§ 54) følgende bestemmelse: »Naar retten frifinder nogen som utilregnelig, kan den efter omstændighederne bestemme, at passende sikkerhedsforanstaltninger bliver at tage mod ham«. Under kommissionens første behandling (1887) blev der tilføjet: »hvilke dog igjen af øvrigheden kan ophæves, naar de efter indhentet lægeerklæring ikke længere findes nødvendige« (§ 47). Dette forslag blev saaledes overensstemmende med § 38 i den danske straffelov af 1866.

I sit andet udkast (af 1893) foreslog *Getz* (§ 40): »Naar retten helt eller delvis frifinder (sic) nogen som utilregnelig, bør den, hvor omstændighederne gjør det paakrævet, bestemme, at passende sikkerhedsforanstaltninger, saasom anbringelse i sindssygeanstalt, drankerasy, arbejdsanstaltsafdeling for drankere eller anvisning af et bestemt opholdssted eller lignende, bliver at tage imod ham, hvilke dog igjen af øvrigheden kan ophæves, naar de efter indhentet lægeerklæring ikke længer findes nødvendige.

I lagmandsretssager kan retten til sin vejledning forelægge lagretten spørgsmaal om, hvorvidt nogen og i tilfælde hvor mange har stemt for frifindelse paa grund af utilregnelighed«.

I motiverne til procesreglen udtaler *Getz*: »Hvorvidt den tiltalte skal frifindes som utilregnelig afgjør ogsaa i lagmandsretssager retten alene¹⁾, og noget spørgsmaal her-

¹⁾ Denne fortolkning af straffeprocesslovens oprindelige § 345 var neppe holdbar.

om behøver da ikke at forelægges lagretten. Er det imidlertid tvivlsomt, om tiltalte overhovedet har begaaet den paastaaede forbrydelse, vil det kunne være af interesse at erfare, om den frifundne er frifunden paa grund af mangel paa bevis eller af utilregnelighed«.

I kommissionens endelige udkast er foruden enkelte omredaktioner foretaget den vigtige realitetsændring, at bestemmelsen positivt opregner de forholdsregler som retten kan give anvisning paa.

I den første proposition (1898) blev valget af sikkerhedsforholdsregler overladt til øvrigheden, og myndigheden til at ophæve rettens beslutning blev henlagt til justitsdepartementet. Med disse ændringer blev regelen optaget i første stortingskomité-indstilling og anden proposition. I anden komitéindstilling blev der bl. a. gjort den forandring, at procesregelen blev overført til § 356 i Straffeprocessloven.

Under behandlingen i Odelsting og Lagting blev der i den almindelige debat fra flere repræsentanter gjort en sterk opposition mod hele lovforslaget paa grund af de omkostninger man tænkte sig vilde følge af reformen og særlig af bestemmelsen i § 39. En af lovens modstandere, *Vinje*, angiver vistnok opfatningen rigtig, naar han i en senere debat udtaler: »Jeg tager vist ikke fejl, naar jeg siger, at det som gjorde de fleste betænkelige, det var netop bestemmelsen i § 39«. Under den specielle debat blev behandlingen af indstillingens § 39 udsat to gange, for at man kunde finde en form, som gav klart udtryk for, at der ikke skulde paalægges staten nogen pligt til at sørge for, at man ogsaa fik de anstalter, som var nødvendige, om sikkerhedsbestemmelsen skulde anvendes. Det blev fra lovens forsvarere, særlig *Hagerup* og *Qvam*, fremhævet, at allerede indstillingen havde den fornødne reservation i saa henseende, nemlig derved, at valget af sikkerhedsforholdsregel var lagt i øvrighedens haand, og at den ikke kunde bestemme anbringelse i anstalter, medmindre man havde saadanne til raadighed. Men oppositionen var

ikke tilfreds med denne forsikring. Og resultatet blev, at man under tredje gangs behandling af paragrafen (efter gjentagne fornyede behandlinger i justitskomitéen) vedtog den tilføielse, at øvrigheden kun »forsaa vidt dertil efter almindelige forskrifter udfærdigede af kongen eller den han dertil bemyndiger, er adgang« kan bestemme anbringelse i sindssygeasyl, kur- eller pleieanstalt eller arbejds- hus. Der kom forøvrig ogsaa i denne sag tilsyne en vis modsætning mellem by og land. »Jeg maa spørge« — udtalte *Vinje* i en replik til statsraad *Qvam* — »har der da været saa forfærdelige tilstande nu, da vi ikke har haft denne bestemmelse. Jeg har ikke haft erfaring for, at det har været saa frygtelig ud over landet, fordi om man ikke har kunnet sætte en alkoholist eller en anden utilregnelig person ind paa en kuranstalt. Det er forhold, som ud over store dele af landet er ganske ukjendte — det vil jeg paastaa. Jeg vil nok sige, at i de store byer og da specielt Kristinia, kan der være en hel menneske, som man gjerne vilde være kvit — det kan jeg godt forstaa. Men da maa der ogsaa spørges om, hvad saadanne foranstaltninger koster« (side 507).

Under behandlingen i Odelstinget blev der videre — efter fornyet behandling i komitéen — gjort den forandring, at der i § 39 atter blev sat ind en processuel bestemmelse, men af et helt andet indhold end *Getz* (og kommissionen) havde foreslaaet. Det nye forslag gik ud paa, at retten i lagmandsretssager ikke kan foreskrive sikringsmidler, medmindre lagretten har svaret ja paa det spørgsmaal: »om tiltalte paa grund af utilregnelighed eller formindsket tilregnelighed er farlig for retssikkerheden«. Som grund til denne forandring anfører *Hagerup* (Odelstingsforhandlingerne side 501), at retten ikke altid faar et klart svar paa det spørgsmaal, som kommissionsudkastet gav den adgang til at stille lagretten, nemlig hvorvidt nogen og i tilfælde hvor mange af lagrettemændene har stemt for frifindelse af den grund, at tiltalte ansaaes utilregnelig. Desuden

nævner han, at det »i grunden er i strid med jurysystemets aand at forelægge lagretten direkte spørgsmaal om, hvad der er præmisserne for dens kjendelse«.

Bestemmelsen fik tilslut følgende lydelse i lovens § 39:

»Naar Retten finder, at en tiltalt, der enten frifindes eller i Henhold til §§ 45 eller 56 idømmes nedsat straf, er farlig for retssikkerheden paa grund af utilregnelighed eller formindsket tilregnelighed, kan den beslutte, at han efter øvrighedens nærmere bestemmelse bliver at anvise eller forbyde et bestemt opholdssted eller, for saa vidt dertil efter almindelige forskrifter, udfærdigede af Kongen eller den, han dertil bemyndiger, er adgang, at anbringe i sindssygeasyl eller kur- og pleieanstalt eller arbejds- hus. Den trufne forholdsregel bliver igjen af vedkommende regjeringsdepartement at ophæve, naar den efter indhentet lægeerklæring ikke længere findes nødvendig.

I lagmandsretssager skal retten, inden den fatter saadan beslutning som i forrige led omhandlet, forelægge lagretten spørgsmaal, om tiltalte paa grund af utilregnelighed eller formindsket tilregnelighed er farlig for retssikkerheden. Alene et for tiltalte gunstigt svar er bindende for retten.«

Denne bestemmelse har sin plads i andet kapitel som har overskriften: »straffene«. Det fremgaar imidlertid baade af paragrafens eget indhold og af §§ 15 og 16, at de her omhandlede sikkerhedsforanstaltninger ikke er straf.

Først i udkastet af 1893 (§ 60) stillede *Getz* forslag om en særlig sikkerhedsforanstaltning mod farlige forbrydere. Det blev med en ændring i andet led optaget i kommissionsudkastet af 1896, og dette gik uforandret over i lovens § 65: »Har nogen gjort sig skyldig i flere fuldbyrdede eller forsøgte forbrydelser, strafbare efter §§ 148, 149, 152, 2det led, 153, 1ste, 2det og 3dje led, 154, 159, 160, 161, 174, 178 jfr. 174, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 217, 224, 227, 230, 231, 233,

245 2det led, 261, 266, 267, 268 eller 292, kan retten beslutte at stille lagretten spørgsmaal, om den skyldige i betragtning af forbrydelsernes beskaffenhed, den drivfjær, som for samme ligger til grund, eller det sindelag, som gjennem dem aabenbarer sig, maa anses særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velfærd.

Bejaes det stillede spørgsmaal, kan dommen bestemme, at domfældte kan beholdes i fængsel, saalænge det findes fornødent, dog ikke længere ud over den fastsatte straffetid end det tredobbelte af denne og i intet tilfælde længere end 15 aar ud over samme.«

Loven siger ikke i § 65, at den tillægsforvaring, som her omhandles, er straf. Bestemmelsen har rigtignok sin plads i 5te kapitel, som bærer overskriften: »grunde, hvorfor straffen kan nedsættes eller forhøies«. Men vi ser bl. a. af § 39 sammenholdt med overskriften til 2det kapitel, at man ikke uden videre kan følge lovens egen karakteristik. Forarbejderne viser imidlertid, at det har været meningen at gjøre ogsaa tillægsforvaringen til straf. *Getz* giver i motiverne til udkastet af 1893 (s. 21—22) en begrundelse herfor (som er ordlydende optaget i motiverne af 1896) og hvori han til slutning udtaler: Det antages »ubetinget at anbefale sig ikke ved her at sondre mellem straf og prævention at fremtvinge en tvedeling i behandlingsmaaden, som maaske ellers er upaakrævet og vil kunne lede til ulemper«.

Hverken § 39 eller § 65 har i praxis faaet en anvendelse, som svarer til behovet. Indtil udgangen af 1924 var § 39 anvendt paa 23 mænd og 1 kvinde, som alle blev anbragte i tvangsarbeidshus (mændene paa Opstad). Og § 65 var paa den tid komitéens indstilling blev afgivet (juni 1925) anvendt bare to gange: først ved dom af 17. mars 1914 overfor en person, som tidligere havde været straffet 4 gange bl. a. for grove tyverier, indbrud og forbrydelse mod offentlig myndighed og nu blev idømt 5 aars

fængsel for flere grove tyverier; anden gang ved dom af 21. september 1921 overfor en tiltalt, som havde været straffet tre gange tidligere bl. a. for tyverier, bedrageri, dokumentfalsk, sidst for voldtægt (§ 192) og forbrydelse mod strl. § 155 (paaførelse af venerisk sygdom) og nu blev dømt a) efter § 192 og 155 og b) efter § 195 (utuglig omgængelse med barn under 13 aar). (Ifølge avismeddelelser har § 65 desuden været anvendt i august 1925; men ogsaa den sag gjaldt et gjentagelsestilfælde.)

3. Istedenfor lovens § 39 og § 65 foreslaar komitéen følgende regler, indtaget i kapitel 2 under den nye overskrift: »Straf og andre sikringsmidler«.

§ 39 a.

»1. Dersom en ellers strafbar handling er foretaget i sindssygdom eller bevidstløshed, eller en strafbar handling er begaaet i bevidstløshed, som er en følge af selvforskyldt rus (§ 45), eller under en forbigaaende nedsættelse af bevidstheden eller af en person med mangelfuldt udviklede eller varig svækkede sjælsevner, og der er fare for, at gerningsmanden paa grund af en saadan tilstand atter vil foretage en handling som foran nævnt, kan retten beslutte, at paatalemyndigheden i sikringsøiemed skal

- a. anvise eller forbyde ham et bestemt opholdssted,
- b. stille ham under opsig af politiet eller en dertil særlig opnævnt tilsynsmand og paalægge ham at melde sig for politiet eller tilsynsmanden til visse tider,
- c. forbyde ham at nyde alkoholholdige varer,
- d. anbringe ham i betryggende privat forpleining,
- e. anbringe ham i sindssygeasyl, kur- eller pleieanstalt eller arbejds- hus, saafremt der er adgang hertil efter almindelige forskrifter udfærdiget af Kongen,
- f. holde ham i fængslig forvaring.

2. Er der paa grund af saadan tilstand fare for handlinger af den art, som er omhandlet i §§ 148, 149, 152 an-

det led, 153 første, andet og tredje led, 154, 155, 159, 160, 161, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 212, 217, 224, 225, 227, 230, 231, 233, 245 andet led, 261, 266, 267, 268 eller 292, skal retten beslutte anvendelse af sikringsmidler.

3. I de tilfælde som er nævnt i nr. 2 skal retten foreskrive forvaring af den i nr. 1 bogstav e eller f nævnte art eller anbringelse i privat forpleining (d), naar dette anses tilstrækkelig. Retten kan ogsaa ellers bestemme, at de i foregaaende punktum nævnte sikringsmidler eller et bestemt af disse skal anvendes.

Dersom ikke retten har truffet nogen saadan bestemmelse, har paatalemyndigheden valget mellem de under nr. 1 angivne sikringsmidler; den kan ombytte det ene med et andet, og den kan anvende flere af de under a—d nævnte samtidig.

Finder paatalemyndigheden, at et i dommen foreskrevet sikringsmiddel bør ombyttes med et andet, indbringer den spørgsmaalet herom for fængselsretten (jfr. § 25 i lov om fængselsvæsenet m. v.).

4. Retten kan bestemme, hvor lang tid forholdsreglerne kan eller skal vare. Den kan tillige bestemme, at de ikke maa ophøre uden dens samtykke. I sidste tilfælde, og naar paatalemyndigheden finder, at det er paakrævet at fortsætte anvendelsen ud over en fastsat tidsgrænse, eller at den fastsatte mindstetid har vist sig for lang, indbringer paatalemyndigheden sagen paany for den ret, som har truffet afgjørelsen.

5. Er straf ilagt for handlingen, kan retten bestemme, at den skal helt eller delvis bortfalde, saafremt der anvendes sikringsmidler af en vis art og varighed. Naar en del af straffen er fuldbyrdet, kan fængselsretten træffe tilsvarende bestemmelse.

6. Indenfor de grænser, som maatte være sat af retten, kan fængselsretten indstille forholdsreglerne, naar de ikke længer ansees paakrævede, men gjenoptage dem, naar dertil

findes grund. Den tid domfældte har været fri paa prøve regnes ikke med i en af retten fastsat længstefrist.

7. Før retten træffer beslutning om sikkerhedsforholdsregler, og før den eller fængselsretten beslutter at indstille saadanne, skal der som regel indhentes erklæring fra sagkyndig læge. Det samme bør ske med visse mellemrum under anvendelsen af disse forholdsregler.

8. Er gjerningsmanden anbragt i sindssygeasyl, uden at retten før hans indlæggelse har behandlet spørgsmaalet om sikringsmidler, skal paatalemyndigheden — overensstemmende med nærmere regler som gives af Kongen — varsles før udskrivning besluttet, og udskrivning maa ikke iverksettes, før der har været anledning til at faa rettens afgjørelse om yderligere forholdsregler overensstemmende med denne paragraf. Gjerningsmanden maa dog ikke i paavente heraf tilbageholdes i asylet i mere end 3 maaneder, efterat asyldirektøren har varslet paatalemyndigheden om, at han vil blive erklæret helbredet.

9. Dersom gjerningsmanden ikke er norsk statsborger, kan vedkommende departement bestemme, at han, saafremt dertil er adgang, skal udvises istedenfor at undergives sikkerhedsforholdsregler efter denne paragraf.

§ 39 b.

1. a. Har den, som dømmes til tidsbegrænset fængsel efter §§ 148, 149, 152 andet led, 153 første, andet eller tredje led, 154 eller 160, tidligere været straffet med fængsel efter en eller anden af disse bestemmelser, og er den nye forbrydelse øvet inden 3 aar efter straffens afsoning, skal det i dommen bestemmes, at domfældte, efterat straffen helt eller delvis er afsonet, skal holdes i forvaring, saa længe det findes paakrævet, dog saaledes af avsoningen og forvaringen tilsammen maa vare mindst 5 aar og mindst saa længe som den i dommen fastsatte straffetid, men ikke længer end 5 aar ud over denne.

Det samme gjælder:

b. naar den som dømmes til tidsbegrænset fængsel efter en af §§ 191, 192, 193, 195, 196 eller 212 tidligere har været straffet med fængsel efter en eller anden af disse paragrafer,

c. naar den som dømmes til tidsbegrænset fængsel efter en af §§ 200, 201, 202, 203, 204, 206 eller 217 tidligere har været straffet med fængsel efter en eller anden af disse paragrafer,

d. naar den som dømmes til tidsbegrænset fængsel efter en af §§ 231, 233, 267 eller 268 tidligere har været straffet med fængsel efter en eller anden af disse paragrafer, og

e. naar den som dømmes til tidsbegrænset fængsel efter en af §§ 206, 217, 256, 257, 261, 318 eller 402 eller efter en bestemmelse i kapitlerne 17, 18, 25, 26 eller 27 tidligere har været straffet mindst seks gange efter en eller anden af disse bestemmelser eller tidligere har været straffet mindst tre gange efter en eller anden af disse bestemmelser og tilsammen med mindst tre aars fængsel for disse strafbare handlinger alene eller i forbindelse med andre.

Retten kan give disse regler anvendelse ogsaa i det tilfælde, at domfældte i henhold til udenlandsk dom har afsonet frihedsstraf for en handling, som vilde være strafbar efter de i bogstav a—e nævnte bestemmelser.

Retten kan bestemme, at løsladelse for den fastsatte længstetid ikke maa iverksættes uden dens samtykke.

2. Dersom tiltalte har gjort sig skyldig i flere forbrydelser strafbare efter §§ 148, 149, 152 andet led, 153 første, andet eller tredje led, 154, 159, 160, 161, 174, 178, jfr. 174, 191, 192, 193, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 203, 204, 206, 212, 217, 224, 225, 227, 230, 231, 233, 245 andet led, 261, 266, 267, 268 eller 292, og retten finder grund til at antage, at han paany vil begaa en eller anden forbrydelse af de her nævnte slags, skal den beslutte, at han, efterat straffen helt eller delvis er afsonet, skal holdes

i forvaring, saa længe det findes paakrævet, dog saaledes at afsoningen og forvaringen tilsammen maa vare mindst lige saa længe som den idømte straf og mindst 5 aar. Retten kan bestemme, at forvaringen ikke maa fortsætte ud over en vis tid, før den fatter beslutning herom.

3. Dersom tiltalte er en person med mangelfuldt udviklede eller svækkede sjælsevner, kan retten bestemme, at der istedenfor straf og forvaring efter denne paragraf skal anvendes sikringsmidler efter § 39 a.

4. Begaar den, som ifølge denne paragraf har været dømt til forvaring inden 5 aar efter endelig løsladelse nogen saadan forbrydelse som nævnt i nr. 1 eller 2, skal retten bestemme at han holdes i forvaring indtil paa livstid, efterat straffen helt eller delvis er udstaaet. Afsoningen og forvaringen maa tilsammen vare mindst 8 aar og mindst saa længe som den fastsatte straffetid.

5. Fængselsretten kan bestemme, at domfældte skal overføres fra fængsel til forvaringsanstalt, naar mindst en tredjedel af den idømte straf er afsonet. Er domfældte en person med mangelfuldt udviklede eller svækkede sjælsevner, kan fængselsretten bestemme, at der ogsaa før dette tidspunkt anvendes sikringsmidler efter § 39 a istenfor videre straf og forvaring efter nærværende paragraf.

Dersom fængselsretten under straffens fuldbyrdelse faar grund til at antage, at straffen vil naa det øiemed at afholde domfældte fra nye strafbare handlinger, kan den beslutte at han løslades paa prøve, naar den idømte straf er afsonet.

6. Saafremt der under fuldbyrdelsen bliver grund til at antage, at den foreskrevne længstetid for en forvaring er for kort, kan den ret, som i første instans har paadømt straffesagen, forlænge fristen.

Bliver der under fuldbyrdelsen grund til at antage, at den i nr. 1, 2 og 4 foreskrevne mindstetid for en forvaring er for lang, kan fængselsretten forkorte den; dog maa den

fuldbyrdede straf og forvaring tilsammen have mindst samme varighed som den idømte straf.

7. Efter udløbet af den foreskrevne mindstetid kan fængselsretten løslade domfældte paa prøve. Den kan som vilkaar for løsladelsen anvise eller forbyde ham et bestemt opholdssted, paalægge ham at melde sig til visse tider for politiet eller en opnævnt tilsynsmand, forbyde ham at nyde alkoholholdige varer og paalægge ham at betale en efter hans evne afpasset erstatning og opreisning til fornærmede.

Dersom domfældte i 5 aar har opfyldt de fastsatte vilkaar og ikke har øvet nogen forsætlig forbrydelse, bliver løsladelsen endelig. I modsat fald bliver han gjenindsat i forvaring; dog ikke ud over den fastsatte længstetid.

8. Har den dømmende ret overensstemmende med nr. 1 sidste led bestemt, at løsladelse ikke maa iverksættes før den fastsatte længstetid, maa spørgsmaalet om tidligere løsladelse indbringes for denne domstol.

9. Naar den, som er dømt til livsvarigt fængsel har afsonet 10 aar, kan fængselsretten bestemme, at straffen skal ombyttes med forvaring, og naar tilsammen 20 aars straf og forvaring er fuldbyrdet, kan den løslade ham paa prøve.

Naar den, som er dømt til tidsbegrænset fængsel, har afsonet mindst en tredjedel af den idømte straf og mindst 3 aar, kan fængselsretten beslutte, at straffen skal ombyttes med forvaring, selv om dommen ikke har nogen bestemmelse om forvaring.

10. Dersom den fastsatte straf fuldbyrdes delvis, anses den udstaaet fra den tid, domfældte bliver løsladt fra forvaring uden at blive gjenindsat.

11. Dersom domfældte ikke er norsk statsborger, kan vedkommende departement bestemme, at han, saafremt dertil er adgang, skal udvises, efterat den idømte straf er afsonet.

§ 39 c.

1. Paatalemyndigheden kan anlægge sag efter § 39 a uden at paastaa straf, saa længe adgangen til at reise straffe-

sag ikke er forældet, og i det tilfælde at en forfølgning er indstillet, uden hensyn til om betingelserne i straffeproceslovens § 87 er tilstede. Begjæring fra fornærmede er ikke nødvendig. En saadan sag indbringes i alle tilfælde for meddomsret.

2. Er der under en straffesag ikke truffet nogen afgjørelse om sikringsmidler efter § 39 a eller § 39 b, kan paatalemyndigheden indbringe dette spørgsmaal for retten inden et aar, efterat straffen er afsonet.

3. Naar en domstol bestemmer, at sikkerhedsforholdsregler skal anvendes, og naar den afslaar en begjæring herom, skal afgjørelsen træffes ved dom.

Afgjørelsen træffes i lagmandsretssager af retten. Der- som straf ikke har været paastaaet, eller lagretten har erklæret tiltalte ikke skyldig, bliver der at forelægge den spørgsmaal: om han har foretaget den i tiltalebeslutningen beskrevne handling, og om denne vilde være strafbar, saafremt den ikke var foretaget i sindssygdom eller bevidstløshed. Rettens adgang til at beslutte sikkerhedsforholdsregler er betinget af, at lagretten har svaret ja paa disse spørgsmaal. Til et bekræftende svar kræves over seks stemmer.

4. Rettens øvrige afgjørelser angaaende forvaring og andre sikringsmidler træffes ved kjendelse eller i dommen.

§ 39 d.

Nærmere regler om de i §§ 39 a og 39 b omhandlede sikkerhedsforholdsregler gives af Kongen.»

Om den fængselsret, som er nævnt i § 39 a flg. foreslaar komitéen regler i fængselsloven af 12. december 1903 § 25.

Som overgangsbestemmelse foreslaar man:

»Paa grund af handlinger, som er foretaget for denne lovs ikrafttræden, kan andre sikringsmidler end anbringelse i sindssygeasyl, kur- eller pleieanstalt ikke anvendes, medmindre der ogsaa efter den paa handlingstiden gjældende lovgivning var adgang hertil

Er endelig dom afsagt før lovens ikrafttræden, kan retten i en sag anlagt efter § 39 c nr. 2 ikke beslutte anvendelse af andre sikringsmidler end anbringelse i sindssygeasyl, kur- eller pleieanstalt.»

Idet jeg ogsaa i dette afsnit maa henvise til komitéens begrundelse, skal jeg her bare fremhæve hovedpunkterne i det nye forslag sammenlignet med gjældende lov.

a. Den processuelle betingelse for anvendelse af sikringsmidler efter lovens § 39 er, at der anlagt straffesag. Dermed er disse udelukket i alle tilfælde, hvor det allerede under efterforskning eller retslig forundersøgelse er paa det rene, at gjerningsmanden var utilregnelig; der skal da ingen straffesag anlægges. Komitéen forudsætter, at det administrative tilsyn med sindssyge foregaar som hidtil, og at de administrative myndigheder har det principale tilsynsansvar. Men den antager, at der bør være adgang for paatalemyndigheden til at gribe ind og kræve rettens afgjørelse om anvendelse af sikringsmidler baade i det tilfælde, at ingen administrativ forføining bliver truffet, og i det tilfælde, at f. ex. en ildspasætter bliver udskreven fra asyl som for tiden ikke længere sindssyg, mens der efter sygdommens art dog er grund til at frygte tilbagefald og derunder nye misgjerninger. Særlig utilfredsstillende er lovens regel i de tilfælde, at en misgjerning er øvet i bevidstløshed under abnorm alkoholreaktion og hører til de arter, som ikke kan straffes med hjemmel af lovens § 45 (fordi der kræves forsæt). Dersom den abnorme reaktionsmaade ikke har sin aarsag i (eller staar i sammenhæng med) en psykose, der kan betegnes som sindssygdom, bliver stillingen efter gjældende lov den, at gjerningsmanden hverken kan sættes under tiltale eller administrativt tages i forvaring, selv om der er en aabenbar fare for gentagelse. Komitéen foreslaar (§ 39 c) at paatalemyndigheden kan anlægge sikringssag uden straffepaastand, og at asyldirektøren — efter

nærmere regler fastsat af Kongen — skal give paatalemyndigheden underretning, før en udskrivning iverksættes.

Efter komitéens forslag er det ogsaa i lagmandsrets-sager retten, som afgjør, om betingelserne for anvendelsen af sikringsmidler er tilstede.

Som materiel betingelse sætter loven for det første, at tiltalte er »farlig for retssikkerheden« paa grund af utilregnelighed eller formindsket tilregnelighed. Denne angivelse har vistnok været en væsentlig årsag til, at ogsaa § 39 har faaet saa liden anvendelse. Efter komitéforslaget kræves kun, at der er fare, at gerningsmanden paa grund af sindssygdom, bevidstløshed osv. atter vil foretage en strafbar handling. Er der saadan fare, bliver det som regel en skønssag, om der skal anvendes sikringsmidler og i tilfælde hvilke. Men naar der er fare for visse grove forbrydelser skal retten beslutte anvendelse af betryggende sikringsmidler (se § 39 a nr. 2 og 3).

Efter loven kan en tiltalt blive dømt til at underkaste sig sikringsmidler, selv om han bliver frifundet af mangel paa bevis for gerningen, saafremt retten af det som ellers er oplyst finder, at han er »farlig for retssikkerheden«. Dette var dog ikke lovgivernes mening. Efter komitéudkastet er bevis for en (objektivt seet) strafbar handling i alle tilfælde en betingelse for dom lydende paa anvendelse af sikringsmidler.

Bliver tiltalte domfældt, er det en betingelse for anvendelse af lovens § 39, at han »i henhold til §§ 45 eller 56 idømmes nedsat straf«. Denne betingelse medfører en meget væsentlig indskrænkning i lovens rækkevidde.

I henhold til § 45 kan der aldrig blive tale om straffenedsættelse. Forsaavidt paragrafens første led idethele faar nogen anvendelse, er straffen den almindelige. Og andet led giver heller ingen hjemmel for straffenedsættelse. Der-som tiltalte dømmes for en handling, som er udført i selv-forskyldt rus, uagtet han ikke kan overføres nogen uagtsomhed med hensyn til selve gerningen, bliver han tvert-

imod dømt strengere end efter lovens almindelige skyldgrundsætning, og i de tilfælde hvor ogsaa gjerningen kan tilregnes ham som uagtsomhed, og hvor den særlige regel i § 45 saaledes er overflødig, bliver han behandlet efter lovens almindelige ansvarsregel.

En straffenedsættelse i henhold til § 56, d. v. s. en nedsættelse »under det for handlingen bestemte lavmaal eller til en mildere strafart«, er udelukket i de meget talrige tilfælde, hvor den anvendelige straffetrusel har alternativet bøder eller fængsel (uden minimum i fængselsstraffen). At der i en fældende dom maa være skeet straffenedsættelse »i henhold til § 56« synes, eiendommelig nok, at være overseet i praxis.

Det nye udkast har opgivet betingelsen straffenedsættelse. Retten kan med andre ord foreskrive sikringsmidler ved siden af en straf, som er udmaalt efter de almindelige regler.

Paa den anden side giver udkastet den dømmende ret adgang til at bestemme, at en idømt straf helt eller delvis skal bortfalde, saafremt sikringsmidler af en vis art og varighed bliver anvendt, og naar en del af straffen er fuldbyrdet, kan fængselsretten træffe tilsvarende bestemmelser.

Ligesom lovens § 39 har udkastet angivet, hvilke sikringsmidler kan anvendes. Men udkastet har — som man vil se — givet anvisning paa flere arter.

Efter lovens § 39 er det helt overladt til den udøvende magt at afgjøre, hvor længe et sikringsmiddel skal vare. Komitéudkastet giver den dømmende ret adgang til at bestemme, hvor lang tid forholdsreglerne kan eller skal vare. Og om den ikke har truffet nogen bestemmelse herom, skal dette spørgsmål afgjøres af fængselsretten. Den dømmende ret kan ogsaa bestemme, hvilke arter sikringsmidler skal anvendes. Komitéen antager, at disse garantier vil gjøre loven mere effektiv.

b. Om den forvaring, som udkastet i § 39 b foreslaar anvendt overfor normale forbrydere, skal jeg først bemærke,

at straf i alle tilfælde skal idømmes og ialfald delvis fuldbyrdes (med mindst $\frac{1}{3}$). Men tillægsforvaringen skal ikke have karakter af straf (saaledes som i lovens § 65).

Udkastet beholder princippet i § 65: at der skal være adgang til at anvende forvaring overfor en tiltalt, som har gjort sig skyldig i flere af visse nærmere angivne grove forbrydelser, selv om han ikke har været straffet tidligere. Men komitéen foreslaar væsentlige ændringer i reglerne herom. Jeg skal her foreløbig nævne, at udkastet ikke kræver saa vidtgaaende bevistema som loven, nemlig at tiltalte »maa ansees særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velfærd«; det er efter udkastet nok, at retten finder grund til at antage, at han paany vil begaa en eller anden af de nævnte forbrydelser.

Selv om man ændrer regelen paa denne maade og henlægger skjønnets til retten (ikke til lagretten), og selv om man ikke giver forvaringen karakter af straf, antager komitéens flertal (alle undtagen *Omsted*), at man ved siden heraf maa have bestemmelser, som paalægger dommeren at anvende forvaring overfor recidivister i visse forbrydelsesgrupper. Den erfaring man nu har gjort i 20 aar med gjældende lov synes at vise, at en subjektivt formet forvaringsbestemmelse vanskelig kan blive effektiv.

Særlig gjælder dette med hensyn til formueskrænkelser. Naar tiltalte saaledes har afsonet 6 straffe for tyveri, hæleri osv. og inden kort tid efter den sidste afsoning begaar en ny forbrydelse af denne art, vil dette som regel sige, at han er »farlig for retssikkerheden« i den betydning dette kan siges om en almindelig tyv. Den fremgangsmaade man hidtil har fulgt overfor de professionelle tyve er ligefrem en komedie. Naar loven foreskriver, at et vist antal straffe for tyveri, underslag, hæleri osv. uden videre skal medføre forvaring paa relativt ubestemt tid, vil man straks kunne befri samfundet for disse forbrydere og sætte dem til nyttigt arbejde istedenfor at lade dem gaa omkring som plagsomme snyltere. Mange af dem viser sig forøvrig

at være eller efterhvert at blive farlige ogsaa for den personlige sikkerhed.

Det er overfor disse forbrydere udkastets objektive forvaringsregler hyppigst vil komme til anvendelse.

I de forbrydelsesgrupper, som er omhandlet under nr. 1 a, b, c og d kræver man kun én tidligere straf, og man kan da ikke med samme ret betegne den nye forbrydelse som vidnesbyrd om forbrydersk hang. Men naar det gjælder handlinger som f. ex. ildspaa sættelse (§ 148) er dog allerede én gjentagelse af denne eller en lignende misgjærningsart som regel et tydeligt varsel om, at der er en fare for ny gjentagelse. Og det samme gjælder om gjentagelse indenfor de forbrydelsesgrupper, som er angivet i nr. 1 b, c og d (f. ex. voldtægt og utuglig omgængelse med barn).

Det som komitéen har villet opnaa med disse objektivt formede bestemmelser er at give fuldbyrdelsesmyndighederne adgang til en nærmere prøvelse. Det viser sig maaske, at den idømte straf er tilstrækkelig overfor enkelte; isaafald kan fængselsretten bestemme, at forvaringen skal bortfalde. Eller det viser sig, at straffebehandlingen ikke er hensigtsmæssig; da kan fængselsretten bestemme, at fangen efter afsoning af $\frac{1}{3}$ skal overføres til forvaring (arbeidshus). Det kan vise sig, at om en forvaring er paa krævet ved siden af straffen, er dog den mindstetid for en forvaring, som loven har opstillet, unødigt lang overfor enkelte; isaafald kan fængselsretten forkorte de lovbestemte frister. Og viser det sig omvendt, at den i dommen angivne længstetid ikke er tilstrækkelig, kan den ret, som har afsagt dommen, forlænge den.

Den ved dommen trufne bestemmelse om forvaring er med andre ord bare en foreløbig afgjørelse.

Men recidivister og de som særlig farlige bedømte førstegangs-forbrydere kommer under en kontrol, som giver en helt anden sikkerhed for samfundet end den nuværende ordning, og tillige et bedre begrundet haab ogsaa om en virkelig forbedring af forbryderen.

(Fortsættes.)

Om Tilregnelighedsspørgsmaalet i Belysning af moderne psykiatriske Problemer.

Af Dr. med. GEORG NEVE.

»Nirgends wird die Frage: Krank oder nichtkrank so oft, in so unerbittlicher Form und mit so schweren Konsequenzen gestellt wie bei der Beurteilung der Geisteszustände. Es ist aber eine falsch gestellte Frage. Es gibt ja keine Grenzen des Irreseins, so wenig als einer anderen Krankheit. —

Man will eigentlich gar nicht wissen, ob jemand gesund oder krank sei, sondern man will wissen, ob man ihn ernst nehmen soll, ob man ihn in die Irrenanstalt einsperren müssen, ob er zurechnungs — und handlungsfähig sei u. dgl., und das will man aus der Feststellung »krank oder nichtkrank?« schliessen. Dieses Schlussverfahren ist aber an sich ein falsches, nicht nur weil man in einer ganz breiten Zone die Begriffe gesund und krank überhaupt nicht anwenden kann, sondern auch darum, weil es Kranke gibt, die nicht eingesperrt werden müssen, die gute Ideen haben können, die nicht handlungsunfähig, nicht unzurechnungsfähig sind. Man kann heutzutage die Schizophrenie, die Paralyse oft diagnostizieren, bevor man solche sozialen Konsequenzen aus der Feststellung ziehen möchte, und mit der Verfeinerung unserer diagnostischen Hilfsmittel wird es immer mehr solcher Fälle geben. Umgekehrt kann unter bestimmten Umständen ein Psychopath, der nicht geisteskrank ist, für einen bestimmten Moment die Überlegungsfähigkeit so eingebüsst haben, dass er weder zurechnungs — noch handlungsfähig ist. Und innerhalb der Grenzzone wird man oft nach äusseren Umständen entscheiden müssen, indem der gleiche Grad von Schwachsinn, der einem Tagelöhner gar nichts schadet, denjenigen, der ein grosses Geschäft geerbt hat, handlungsunfähig macht.

Wir werden also die Ausdrücke gesund und krank nur in den klar ausgesprochenen Fällen und im übrigen, soweit wir

dazu gezwungen sind, brauchen. Dabei werden wir bei den Aberrationen wie Debität, Psychopathie etwa die unter gegebenen Umständen notwendige Leistungsfähigkeit des Kranken als Kriterium zur Bestimmung der Grenze nehmen; sobald aber eine erworbene Krankheit sicher, wenn auch nur in wenigen und relativ leichten Symptomen nachgewiesen ist, werden wir von »Krankheit im medizinischen Sinne« reden und dann aber erst die Frage zu stellen haben, ob und welche Konsequenzen aus diesem Befund unter Berücksichtigung aller Umstände zu ziehen sind.« (Bleuler: Lehrbuch der Psychiatrie).

I det af Justitsministeren den 2. December 1924 i Folketinget fremsatte Forslag til almindelig borgerlig Straffelov lyder § 17 saaledes:

Handler foretagne af Personer, der ifølge Erklæring af Retslægeraadet eller en af Justitsministeren dertil autoriseret Læge er lidende af Sindssygdom eller udpræget Aandsvaghed eller i Gerningens Øjeblik har været i en Tilstand, som ganske maa ligestilles med Sindssygdom, straffes ikke, medens der i Medfør af § 75 kan træffes andre Foranstaltninger overfor Gerningsmanden.

Dette Forslag følger saaledes i Realiteten det ene Mindretal (Goll, Torp) indenfor Straffelovskommissionen af 1917 i den tilsvarende Paragraf — § 16 — der er affattet saaledes:

Straffri er Handler foretagne af Sindssyge, udpræget aandssvage samt Personer, der i Gerningens Øjeblik har været i en Tilstand, som ganske maa ligestilles med Sindssygdom.

En Affattelse, der som disse bygger paa en rent medicinsk Afgørelse, maa nødvendigvis bl. a. forudsætte, at Lægen altid vil være istand til at drage en skarp Grænse for Begrebet Sindssygdom, og at Sindssygdom altid — ogsaa i de letteste Former — er en saa indgribende Lidelse, at det vilde være urimeligt og uhensigtsmæssigt at anvende Straf; thi der skelnes her ikke mellem de forskellige Arter af Sindssygdom, ejheller mellem forskellige Grader af en Sindsli-

delse; men alle skæres over en Kam: Straffri er Handlinger foretagne af Sindssyge.

Til Bedømmelse af disse Forudsætninger skal jeg kort omtale de to Sygdomsformer, der tilsammen danner Hovedmængden af Sindssygdommene: Stemningslidelserne (den maniodepressive Psychose) og Dementia præcox s. Schizophrenia.

Lad os først betragte den manio-depressive Psychose.

Selv om Ytringsformerne for denne Lidelse kan variere meget, horer de dog naturligt sammen i een Gruppe, fordi det væsentligste Symptom er en sygelig Stemning enten i depressiv eller exalteret Retning, fordi Sygdommen optræder i Anfald, fordi disse Anfald hos samme Patient kan skifte mellem Depression og Exaltation og undertiden hente Symptomer fra begge disse Faser paa een Gang, og fordi Sygdomsanfaldene som Regel ender i Helbredelse. Den depressive, melankolske Fase kan i sin alvorligste Form medføre en frygtelig Angst og Raadvildhed, til Tider med Hallucinationer, melankolske Vrangforestillinger og Selvbebrejdelser, og Fortvivlelsen kan drive Patienterne til Mord og Selvmord; men langt hyppigere er de mindre voldsomme Former af Sygdommen, der kan optræde i alle mulige Grader; fælles for dem er Hæmningen af Hjernens Funktioner, Ulystbetoningen indenfor Følelseslivet; sjæleligt og legemligt gør de et slapt Indtryk, selv de mindste Beslutninger kræver stor Anstrengelse, alt er haabløst, sort i sort, Patienterne ønsker ofte blot at ende denne Tilværelse, og kun altfor ofte gør de Alvor heraf. Naar dette Billede bliver mindre udpræget, ender vi efterhaanden i de lette Former, der er overordentlig almindelige, og som viser sig ved periodisk mere eller mindre Uoplagthed, Træthed, Tilbøjelighed til at finde Skyggesiderne ved alt, til at overvurdere Vanskeligheder. Mange saakaldte Neurasthenikere lider i Virkeligheden slet ikke af Neurastheni, men af en let Depression. Det er Mennesker, der i Perioder klager over Træthed, Uoplagthed, trykkende Hovedpine, daarlig Søvn.

Hvor kan vi her sætte Grænse mellem Sindssyg og ikke-sindssyg? Umuligheden af at kunne sætte dette Skel skyldes ikke alene, at Sygdommen som omtalt kan optræde i en meget afsvækket Form, men ogsaa — hvad der bliver det samme seet fra den anden Side —, at vi ikke nøje kan definere Normen. Begrebet: det normale Menneske er en Abstraktion; ikke alt abnormt er sygeligt abnormt; sygeligt abnormt bliver det først, naar det overskrider en eller anden Grænse (*Wilmanns*). Dette gælder saavel legemlige som sjælelige Egenskaber.

Kontrasten til Depressionen dannes af Manien, ved hvilken de psykiske Funktioner forløber med sygelig Letthed; der er ikke langt fra Tanke til Handling; der er Bevægelsestrang, Tankeflugt, Vanskeligheder bortelimineres, de syge indlader sig paa Grund af den manglende Hæmning uden Overvejelse paa alskens tvivlsomme Ting, f. Ex. ved Handler og seksuelle Forhold. Tilstanden kan stige til en voldsom Exaltation med Rasen og Agressivitet, med Hallucinationer og Vrangforestillinger; men den kan ogsaa forløbe under afsvækkende Ytringsformer, som en Hypomani. Om denne skriver *Friedenreich*: »De letteste Grader, som ofte ikke erkendes for Sindssygdom, er ikke de mindst vigtige, idet Patienterne ofte under en saadan Sygdom kan gøre sig selv eller andre ikke saa lidt Fortræd. Saadanne Patienter er i en længere Periode opstemte, ser alt lyst, er flotte og odsle, de er fulde af Planer og har den største Tillid til deres Realisation, de har umaadelig travlt, kender ikke til Træthed, er uafslædt paa Færde, taler meget og arbejder ogsaa meget. I Virkeligheden kan saadanne Patienter udrette en Del, men ogsaa gøre meget galt, man har set Former skabes, men nok saa hyppigt sættes overstyr, og Handlinger udfores, som havde Betydning for manges Ve og Vel i saadanne Anfald af, hvad man kunde kalde »ambulant« Mani. Patienterne er tillige meget irritable, taaler ingen Modsigelse, er rethaveriske og paastaelige, hensynsløse og vanskelige at omgaaes, stundom sygeligt jaloux. Det værste

er imidlertid, at de ogsaa er tilbøjelige til at sætte sig ud over Ret og Moral; de stærke Drifter og den ringe Modstand, de kan sætte mod deres Tilskyndelser, medfører i mange Tilfælde en betydelig moralsk Depravation, som bevirker, at de gør Ting, som de i sund Tilstand ikke vilde nedværdige sig til.« Som omtalt kan depressive Faser skifte med exalterede; ogsaa disse kan forløbe godt skjulte. *Friedenreich* skriver: »Ogsaa ganske lette circulære Former forekommer. Patienterne er skiftevis i Maaneder nedslaaede, uvirksomme, uselskabelige og sortseende og livlige, energiske, foretagsomme og livslystne uden i nogen af Retningerne at overskride, hvad der kan gælde for fysiologisk (Cyclotymi)«; og »den circulære Sygdomstype gaar uden synlig Grænse over i den cyclothyme Personlighed« (*Gaupp*).

Vi gaar saa over til den anden store Sindssygdomsgruppe: Dementia præcox. Da denne Sygdom imidlertid ikke altid medfører Demens, kaldes den nu — efter *Bleuler* — nok saa hyppigt, paa Grund af den psychopathologiske Proces, Schizophreni. Denne Lidelses kliniske Udtryk er ganske overordentlig broget. Til de væsentligste Symptomer hører: tilfældige, ofte bizarre Associationer, manglende affektiv Modulation, en Leven-sig-ind i en indbildt, fantastisk Verden, Demens, manglende Initiativ, Hallucinationer, ulogiske Vrangforestillinger (Forfølgelses- og Storheds-idéer), fuldstændig Indesluttethed og Tavshed, Negativisme, paafaldende Gang, Holdning og Bevægelser, Stivnen i aparte, ofte højst ubekvemme Stillinger, Stereotypi i Tale og Bevægelser, Impulsivitet. Flere eller færre af disse Symptomer kan være tilstede og kan veksle i Forløbet, og Styrken af dem er højst forskellig. Vi seer Tilfælde, der ender i det dybeste Sløvsind, og Former med pinefulde Hallucinationer og Voldsomhed. I andre Tilfælde er Sygdommen mindre odelæggende, saaledes at Ofrene vel maa værnes paa et Hospital, men dog der kan være i Stand til at udføre forskelligt Arbejde, dog som Regel under den Forudsætning, at de sta-

dig sættes i Gang og ledes under Arbejdet. Sygdommen kan imidlertid standse paa saa tidligt et Stadium eller forløbe saa mildt, at Defekten bliver endnu mindre; mange Patienter udskrives og kan klare sig mere eller mindre godt ude i Livet, og maa betragtes som »socialt helbredede«. Endelig er der de Tilfælde, hvor Sygdommen volder saa ringe Forstyrrelse, at selv Fagmanden kun med Vanskelighed erkender Lidelsens Art. Allerede forlængst er man blevet klar over, at der findes saadanne ganske lette, afdæmpede Former af Schizofreni; saaledes skriver *Ilberg* i 1898, at talrige af de Mennesker, der trods udmærket Opdragelse og Uddannelse ender f. Ex. som Kopister eller Gartnere, og mange forsumpede Studenter og Skuespillere, Vagabonder og Tiggere hører herhen. Kun en nøjagtig Undersøgelse sætter os i Stand til at diagnosticere disse stillfærdigt forløbende Former. Hvis de ikke bukker under for Livets forskellige Fristelser og Storme, lever mange af dem Livet til Ende, uden at Omgivelserne tænker paa eller faar Brug for at hæfte en Diagnose paa dem. Jo blidere de sociale og økonomiske Forhold er, des lettere vil de klare sig, og man findes disse Typer i de forskelligste Samfundsklasser. Der er dem, der mener, at de latente Schizofrenier er langt hyppigere end de manifesterede. Mange som Neuroser opfattede Sygdomme er i Virkeligheden latente Schizofrenier (*Bleuler*). En Vanskelighed, der kan gøre sig gældende saavel i diagnostisk som i forensisk Henseende, skyldes Sygdommens ofte overordentlige langsommelige Udvikling, der kan strække sig over mange Aar, i hvilke den syges Personlighed stadig og jævnt forfalder, saaledes at Sygdommen ofte først paa et relativt sent Tidspunkt bliver evident. I sin Lærebog skriver *Bleuler*, at Differentialdiagnosen er særlig vanskelig mellem Schizofreni og Psychopathi: Vi har her endnu ingen Maalestok, der kan lære os, hvor udtalt Symptomerne skal være, for at vi med Sikkerhed kan antage eller udelukke en schizofren Proces. Man vil i disse Tilfælde kun anlægge en Schizofreni, naar der foreligger mere bestemte

Tegn derpaa, men maa vogte sig for at ville »udelukke« den.

Vi har nu i det foregaaende seet den »ununterbrochene Abstufung von der Gesundheit bis zur Psychose«. Paa sin klare Maade siger *Bleuler*: »Der Begriff der Dementia praecox oder Schizophrenie hatte von jeher keine naturwissenschaftlichen Grenzen. Wie jede andere Geisteskrankheit wird diese Psychosengruppe vom Gesunden oder vom Psychopathischen nach sozialen Gesichtspunkten (Unfähigkeit, sich durchzubringen, in der Gesellschaft zu halten u. s. w.) abgetrennt«. Og ganske det samme har vi seet indenfor den manio-depressive Gruppe.

Gang paa Gang er det hævdet, at Sindssygdommenes Grænser er saa ubestemte, at Diagnosen Sindssygdom ikke kan danne Grundlag for den strafferetlige Tilregnelighedsafgørelse. Hertil svarer *Wimmer*, at »vi Psykiatere kan virkelig ret godt stille Diagnosen »Sindssygdom««. Utvivlsomt — thi Diagnosen kan stilles i langt videre Grad, end Juraen har Brug for. Det nytter ikke, at man i saadanne Tilfælde fra psychiatrisk Side vil indvende, at disse lette, henholdsvis abortive Tilfælde regner man ikke for egentlig Sindssygdom; der skelnes jo i Lovforslaget ikke mellem svære og lette Tilfælde, men spørges kun om: sindssyg eller ej. Vi kan ikke, naar det drejer sig om biologiske Fænomener, vente altid at kunne drage skarpe Grænser. Naturen retter sig nu engang ikke efter Lærebøgerne, og den gør det heller ikke her. *Aschaffenburg* siger i et Foredrag, at Vanskelighederne i det væsentlige ikke kommer frem, naar vi har at gøre med Psychoserne i snævrere Forstand, men ved Grænsetilstandenes brede Omraade, særlig naar vi staar overfor Spørgsmaalet, om den karaktereologiske Ejendommelighed nærmer sig Grænsen for det sikkert sygelige eller rager saa langt ind i det psychotiske Omraade, at vi er berettiget til at antage, at Utilregnelighedens Grænse er overskredet; og ganske udflydende bliver Forholdene, naar man som *Kretschmer* udtaler, at biologisk seet er de endogene

Psychoser intet andet end normale Temperamentstypers pointerede Tilspidsninger. Hvor ofte seer ikke vi Læger, der arbejder ude i Livet, Patienter eller Patienters Paarørende, der har sikre omend lidet indgribende Symptomer paa en Stemningssindssygdom eller paa en Schizophreni; men naar disse Mennesker iøvrigt kan passe deres Gerning, hvad enten det er som Gartner eller Skuespiller, Læge, Fabrikant eller Jurist, skal de saa være sacrosancte, fordi en fin psykiatrisk Næse kan opsnuse f. Ex. en typisk schizofren Assoziations- eller Affektforstyrrelse?

Helt sikkert er det vel ikke, at man næsten altid kan finde en Causalnexus mellem Sindssygdom og Lovovertrædelse; man er meget udsat for at suggerere sig selv og Patient til dette Resultat. De samme Lovovertrædelser forøves jo ogsaa af andre, af normale, o: af Mennesker, hos hvem man ikke har kunnet paavise noget sygeligt. Aarsagen til Lovovertrædelser blandt de ikke-syge kan ligge forskellige Steder — i ydre Forhold som i indre, i Karakter, Temperament, Forstandsevner, Pligtfølelse, Opdragelse, Milieu. Det samme gælder for de pathologiske Lovovertrædere. Blandt Patienterne paa et Sindssygehospital er det jo dog heller ikke altid Sindssygdommen i og for sig, der alene er Skyld i, om de er paalidelige eller ej, flittige eller dovne o. s. v.

Tilregnelighedsdiscussionen her i Landet har haft et ejendommeligt Forløb: Psychiaterne har i Tillid til den voxende Videnskab i mange, mange Aar kæmpet som Løver for en klarere, videnskabeligt mere betrygget Tilregnelighedsafgørelse. Endelig fremlægges der saa et Lovforslag, bygget paa Psychiatriens hidtidige Læresætninger — og netop nu viser det sig, at vor biologiske Opfattelse af Sindssygdommene muligvis maa revideres og ikke egner sig til at være strafferetligt Tilregneligheds-Kriterium. Ejendommeligt er det derfor ogsaa at se, at medens Straffelovforslagene som Helhed gennemses af en forfriskende individualiserende Tendens, saa har Tilregnelighedsparagrafferne netop gennemgaaet en regressiv Forandring, er blevet snæ-

versynede, idet de kun tager Hensyn til eet: den psychopatiske Tilstand, og ikke til de mange andre handlingsbestemmende Egenskaber — og end ikke til de forskellige Grader af de psychotiske Tilstande. Den skarpsindige *Bleuler* angiver da ogsaa, at en Patient kan være tilregnelig f. Ex. for Brandstiftelse, men utilregnelig for en eller anden Art af Bedrageri, fordi han er ude af Stand til at forstaa den sidste Lovovertrædelses Forhold til Straffeloven; og *Bleuler* vil ogsaa i enkelte Tilfælde plædere for Tilregneligheden hos en latent Schizophreniker: en Schizophreniker med kun faa og vage Symptomer — og hvor er Grænsen mellem en latent og en manifest Schizophreni? —

Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden af at anvende Straf overfor sindssyge kan, som det let vil sees af det foregaaende, ikke besvares med et simpelt ja eller nej, men maa underkastes et individualiserende Skøn.

Enhver, der kender Forholdene paa Sindssygehospitalerne, vil vide, at Ordet: Straf er bandlyst. Tidligere Tiders ofte ret brutale Forhold er afløst af den moderne humane Behandling. For at kunne gennemføre denne Ændring i Behandlingen var det ikke mindst vigtigt at indprente Plejepersonalet den humane Aand, der lærer aldrig at glemme, at Patienternes Optræden skyldes Sygdom, og at de derfor skal behandles som syge Mennesker. Men er Straffbehandlingen nu realiter afskaffet paa Sindssygehospitalerne? Korporelig Revselse, kolde Doucher o. l. anvendes selvfølgelig ikke; men hvis Patienterne overtræder Reglementet eller paa anden Maade viser sig vanskelige, kan det undertiden hjælpe at fratage dem smaa Friheder, lægge dem tilsengs, flytte dem paa en anden Afdeling o. l. Med rette vil man i saadanne Tilfælde paa et Hospital aldrig kalde det Straf; men det er dog en Paamindelse til Patienten; man haaber, at disse Forholdsregler vil være mere overensstemmende med Patientens Tilstand, og at Patienten heraf vil tage ved Lære. Det virker altsaa ogsaa som en Reprimande, om man vil — men Patienterne selv er ikke sene til at kalde det

Straf. I mange Tilfælde skikker Patienterne sig, fordi de ved, at det ellers gaar ud over dem selv.

Gælder det saaledes, at en Del af Sindssygehospitalernes Patienter er paavirkelige af corrigerende Forholdsregler, maa man kunne vente, at dette i endnu højere Grad er Tilfældet med de Personer, hvis psychotiske Lidelse er saa lidet ødelæggende, at de kan leve ude i Livet. Saafremt vedkommende iøvrigt skønnes tilregnelig og strafpaavirkelig, hvorfor saa ikke straffe ham? Lovovertrædere vil staa sig derved, istedetfor at blive underkastet Forholsdregler maaske paa ubestemt Tid; og skulde det endelig vise sig, at han ikke forbedres af Straf, saa deler han jo kun Skæbne med mange ikke-abnorme Lovovertrædere. Ogsaa her gælder det, at Nyttens af at tildele Straf i visse »Overgangstilfælde« ikke alene afhænger af den tilstedeværende lette psychotiske Tilstand, men ogsaa f. Ex. af vedkommendes Dannelsesstrin, Karakter, Temperament.

I Praxis vil det neppe komme til at dreje sig om mange Tilfælde; men der maa kunne opstaa Situationer, hvor Lægen er nødt til at stille Diagnosen paa en lidet udtalt, men utvivlsom Form af Sindssygdom, men hvor det dog ifølge Lovovertræderens Gerning og Personlighed vilde stride mod al sund Sans at betragte ham som straffri — Tilfælde, hvor man maa sige, at vedkommende er tilregnelig. Jeg tror ikke, man i det praktiske Liv kan komme uden om Begrebet: Tilregnelighed. Det er rigtigt, at man ikke kan definere Tilregnelighed; men det samme gælder ogsaa andre Ord og Begreber, som vi tillrods herfor meget vel forstaar at manovrere med. *Bleuler* betragter Meningen med Tilregnelighed som »selbstverständlich«; selv om vi ikke kan forklare det, saa forstaar vi saa udmærket allesammen, hvad vi mener, naar vi siger: tilregnelig. Jeg skal tillade mig at citere Professor *Bentzon*¹⁾: »Man siger om dette Ord — Tilregnelighed —, at det er inletsigende. Nej, det er me g e t s i g e n d e! Vi veed igennem Aarhundreder, hvad det betyder. Jeg hen-

¹⁾ Dansk Kriminalistforenings Aarbog XVII p. 112—13.

viser blot til det, man paa Latin kalder »imputatio« og »imputabilitas«. Det vil sige, at man, naar man staar overfor den mere eller mindre sindssyge, maa spørge, om han kan siges at være i Stand til at handle strafferetlig seet forsætligt eller uforsætligt. Det er dette gamle Skyldbegreb, som de Herrer ikke tør forelægge Nævningerne. Jo, de kan roligt forelægge dem det; er der noget, almindelige Menne-sker forstaar sig paa, er det Skyldbegrebet. De er opdraget deri, fra de var 2 Aar; de arbejder med det ogsaa overfor sig selv, vi bruger det overfor vore Børn, overfor underordnede og overordnede, ustandseligt. Det er noget af det mest indovede, der eksisterer i Samfundet. Det kan en fornuftig Dommer udmærket godt gøre Rede for uden at være bange for at fortabe sig i filosofiske Spekulationer, endsige noget saa rædselsfuldt som at rejse Diskussionen om, hvorvidt Livet skal opfattes deterministisk eller indeterministisk«. For *Thyrén* er Utilregnelighed et saa forstaaeligt Begreb, at han anvender dette Ord som forklarende Udtryk; jeg tager følgende Citat fra: Betænkning afgiven af Straffelovskommissionen af 1917 Motivernes Sp. 40: »Kap. IV § 1 bestemmer: »Gärning, som begås af avvita, vare från straff fri«, om hvilket Udtryk det i Indledningen hedder: »Dette avser här at omfatte hvarje fullständig otillräknelighet av mera permanent natur, alså dels sinnessjukdom (i inskränkt mening) dels sådan utvicklingshämmning, som är höggradig nok att grunda full otillräknelighet««. Og vi saae (p. 106) *Aschaffenburg* tale om Vanskeligheden ved at afgøre, om »Utilregnelighedens Grænse« var overskredet.

De senere Aars Arvelighedsforskninger indenfor Sindssygdommenes Omraade har frembragt interessante Problemer om Forholdet mellem sygt og sundt. Vi har seet, at Sindssygdommene kan optræde i alle Afskygninger lige fra de voldsomste Former til de næsten ukendelige. Man fandt nu i Schizophrenikernes Familier en Del Psychopather, der i deres Karaktertræk i høj Grad mindede om de syge Fami-

liemedlemmers Psychose (*Bleuler, Kraepelin, Willmanns*). *Hoffmann* og *Kretschmer* fandt ved Undersøgelser af de syges Slægt talrige Overgangstilfælde mellem abnorme og sunde; de schizophrene saavel som de hypomane, depressive og cyclothyme Grundsymptomer viste alle Overgange til det normale Sjæleliv. Indenfor Schizophreniens Kreds kalder *Kretschmer* Overgangsformerne mellem syg og sund henholdsvis sygelige Abortivformer schizoide, de manio-depressive Overgangsformer cycloide (= *Bleulers* syntone). *Bleuler* finder saa flydende Overgange mellem Schizoidi og Schizophreni, at man ikke engang theoretisk kan afgrænse den schizophrene Psychose fra den schizoide Konstitution. For *Kretschmer* gaar den circulære (manio-depressive) Sygdomstype uden synlige Grænser over i den cyclothyme Personlighed; og den schizophrene Patient har i Schizoidien sin Abortivform og i den schizothym-sunde sit karaktereologiske Rudiment. »Für unsere konstitutionelle Betrachtungsweise sind die Psychosen nur noch vereinzelte Knotenpunkte, eingestreut in ein vielverzweigtes Netz normaler, körperlich-charakterologischer Konstitutionsbeziehungen« (*Kretschmer*). *Bleuler* fører Tanken videre, idet han hos ethvert Individ mener at finde saavel noget syntont som noget schizoidt; den, man kalder schizoid, burde derfor kaldes »overvejende schizoid«, ligesom den syntone i Virkeligheden er »overvejende synton«. Blandingen af disse to psykiske Bestanddele kan optræde i alle mulige indbyrdes Forhold.

Ganske vist er disse Problemer endnu kun i deres Vorden; men hvor ofte møder vi ikke Tilfælde, der lader os se Nødvendigheden af, at disse Spørgsmaal tages op til Behandling. Vil Rammerne sprænges for det Kraepelin'ske tidligere saa skarpt afgrænsede System? Forholdene er endnu ikke klare — »efter 30 Aars Forløb staar vi kun ved Begyndelsen til Forstaaelsen af Schizophrenien« (*Willmanns*). Men netop nu at ville gøre Begrebet Sindssygdom til et saa afgørende Tilregnelighedskriterium synes dog lidet opportunt. En Degenerationstilstand kan gøre en Lovovertræder

straffri, og vi har seet, at Sindssygdomme kan optræde i en saadan »Fortynding«, at det vilde være rent ud sagt meningsløst at lade dem medføre Straffrihed. Derfor er det ikke tilstrækkeligt at stille en Diagnose. Den psychiatrisk sagkyndige maa sørge for en omhyggelig Anamnese og en indgaaende Undersøgelse og deraf drage sin Konklusion uden derved at lade sig binde af Diagnosen. Heller ikke Strafmodtageligheden synes jeg bør være det afgørende. Strafmodtageligheden er Tilregneligheden underordnet, idet den kun tager Hensyn til en enkelt Side, men lader Skyldspørgsmaalet ude af Syne, og dette forekommer mig at være ethisk forkasteligt og i det lange Løb ikke sundt for Folkesjælen.

I Motiverne til det af Justitsministeren forelagte Lovforslag staar der p. 69: »Retsordenen (Domstolene) maa overfor Sindssygdommene, ligesom paa andre Omraader, hvor der haves Brug for ikke-juridisk Sagkundskab, tage Konsekvenserne af, at den opererer med en anden Videnskabs Materier, og uden Kritik acceptere denne Videnskabs Resultater som en Helhed. . . . Ved Afgørelsen af, om Tiltalte skal straffes, har Domstolene (Nævninger og Dommere) saaledes kun at tage Stilling til Spørgsmaalet om, hvorvidt han efter Lægernes Skøn er sindssyg, og er ganske fri for at komme ind paa de — navnlig for Nævningerne — langt vanskeligere og allerede af den Grund mindre brugbare Kriterier: »Tiltaltes Egnethed til Paavirkning gennem Straf eller Tiltaltes Tilregnelighed«. Og i Samklang hermed staar der p. 70: »Naar man i Lovforslaget udtrykkelig har fremhævet, at den sygelige Tilstand skal være konstateret ved Erklæring af Retslægeraadet eller en af Justitsministeren dertil autoriseret Læge, skyldes det en dobbelt Grund. Dels finder man nemlig, at det udtrykkelig bør udtales i Loven, at ikke enhver Lægeerklæring skal kunne betragtes som fyldestgørende ved Afgørelsen af et saa vigtigt Spørgsmaal som det foreliggende, dels tilsigter man ved

den nævnte Tilføjelse at fastslaa, at der ved »Sindssyg« forstaas den i lægevidenskabelig Betydning Sindssyge, eller med andre Ord, at Lægens Diagnose — som ovenfor nævnt — bliver ikke blot vejledende, men absolut bindende for Domstolene«. Men ind her imellem finder man følgende: »Overfor Betæneligheder ved, at Lægen hermed vil faa det afgørende Ord ved Afgørelsen af det til sociale Hensyn nøje knyttede Spørgsmaal om Straf eller ikke Straf, skal fremhæves: Spørgsmaalet, om Tiltalte er sindssyg, horer som Skyldspørgsmaalets øvrige Dele ind under Domstolenes Afgørelse, og de lægevidenskabelige Autoriteter maa — eventuelt ved personlig Forklaring i Retten — overbevise denne om deres Votums Rigtighed, uden at der i saa Henseende kan paavises nogen Forskel mellem dette Skøn og Sagens øvrige Bevismidler«.

Forst siges det altsaa, at Lægens Diagnose er ikke blot vejledende, men absolut bindende for Domstolene; men ifølge det sidst citerede Stykke ligger det afgørende i, om Lægerne kan overbevise Retten om deres Votums Rigtighed.

En saa rig Fortolkningsmulighed synes at gøre Tilregnelighedsparagraffens Ordlyd temmelig irrelevant.

Literaturhenvisning.

Forslag til almindelig borgerlig Straffelov (fremsat i Folketinget den 2. December 1924).

Betænkning afgiven af Straffelovskommissionen af 9. November 1917.

Aschaffenburg: Schizophrenie, schizoide Veranlagung und das Problem der Zurechnungsfähigkeit (Zeitschr. für die ges. Neurologie u. Psychiatrie. B. 78).

Bleuler: Lehrbuch der Psychiatrie.

Bleuler: Die Problem der Schizoidie und der Syntonie (Z. f. d. g. N. u. P. B. 78).

Friedenreich: Kortfattet, speciel Psychiatri. 1921.

Ilberg: Das Jugendirresein. 1898.

Kretschmer: Körperbau und Charakter. 1922.

Willmanns: Die Psychopathien i Lewandowsky: Handbuch der Neurologie. 1914.

Wimmer: Om Lovovertræderens mentale Tilstand som Betingelse for Straf efter Straffelovsudkastet. (Dansk Kriminalistforen. Aarb. XVII).

Fængselsvæsen.

Sverige 1924.

Under år 1924 intogos i Sveriges fångvårdsanstalter 12.500 män och 758 kvinnor eller sammanlagt 13.258 personer mot 13.771 under år 1923.

Förhållandet mellan nykomna fångar under åren 1923 och 1924 framgår av följande tablå:

	1923	1924
för brott häktade.....	2869	2570
» lösdriveri häktade.	948	864
» undergående av straffarbete insatta..	1274	1163
» » » urbota fängelse in-		
satta	885	771
» » » bötesförvandlings-		
straff insatta	7465	7490
» » » tvångsarbete insatta.	547	540

Fångantalet utgjorde vid 1924 års början 1755 och vid årets slut 1739.

Av de vid 1924 års slut kvarvarande 1739 fångarna voro:

häktade för brott....	206 män, 10 kvinnor, tillsm.	216
» » lösdriveri	11 » 6 » »	17
straffarbetsfångar ...	1127 » 65 » »	1192
urbota fängelsefångar	142 » 5 » »	147
bötesfångar	163 » 4 » »	167

Antalet för brott häktade visar under år 1924 i jämförelse med näst föregående år en minskning av 267 män och 32 kvinnor eller sammanlagt 299 personer. Under tioårsperioden 1915—1924 har antalet för brott häktade minskats från 3709 till 2570 eller således med 30.71 %.

Antalet nykomna straffarbetsfångar har under ovannämnda period nedgått från 2011 år 1915 till 1163

år 1924. Minskningen, 848, faller på de på bestämd tid i 2 år och därunder dömda med 860, medan däremot livstidsfångarna ökats med 1 och antalet på viss tid över 2 år dömda med 11.

Antalet under år 1924 nykomna livstidsfångar utgjorde 2 män och antalet på bestämd tid dömda straffarbetsfångar 1161, därav 1077 män och 84 kvinnor.

Tidslängden av de straff, som ådömts nyssnämnda 1161 straffarbetsfångar, har varit:

från 2 till och med 3 månader . . .	för 179 män och 19 kvinnor
» 3 » » » 6 » . . . »	314 » » 28 »
» 6 » » » 2 år »	445 » » 33 »
över 2 år »	139 » » 4 »

Av de nykomna straffarbetsfångarna hade 73 män och 7 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

69 män och 6 kvinnor i 1 år och därunder
3 » » 1 » från 1 till och med 2 år
1 » » - » » 2 » » 3 »

Av återstående 1006 män och 77 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

704 män och 63 kvinnor i 1 år och därunder
162 » » 10 » från 1 till och med 2 år
70 » » 3 » » 2 » » 3 »
68 » » 1 » över 3 år
2 » » - på livstid.

Av de kvarvarande straffarbetsfångarna hade 46 män och 3 kvinnor vid straffets början ej fyllt 20 år, och voro dessa dömda:

32 män och 1 kvinna i 1 år och därunder
5 » » 1 » från 1 till och med 2 år
5 » » 1 » » 2 » » 3 »
4 » » - över 3 år.

De återstående kvarvarande 1081 män och 62 kvinnor, som vid straffets början fyllt 20 år, voro dömda:

364 män och 31 kvinnor i 1 år och därunder
237 » » 13 » från 1 till och med 2 år
173 » » 4 » » 2 » » 3 »
273 » » 12 » över 3 år
34 » » 2 » på livstid.

Av de nykomna straffarbetsfångarna, 1079 män och 84 kvinnor, hade 448 män och 27 kvinnor eller 40.8 % förut undergått straffarbete. Motsvarande siffra för tioårsperioden 1915—1924 har utgjort 33 %. Procentsiffrans ökning är en följd av den villkorliga domens vidgade användning, i det att det stora antalet första gångens förbrytare, som dömts villkorligt till straffarbete, icke ingår i antalet nykomna straffarbetsfångar. Den utgallring av de bättre elementen, som genom den villkorliga domen skett, har orsakat, att i övervägande grad sämre element tillförts de nykomnas klass.

Av de nykomna straffarbetsfångarna voro 479 män och 28 kvinnor ådömda påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen.

Vid slutet av år 1924 voro kvarvarande				
livstidsfångar	34	män och	2	kvinnor
straffarbetsfångar på bestämd tid 1093	»	»	63	»
	1127	män och	65	kvinnor

Av dessa förvarades				
i enrum jämlikt 5 § 1 st. verk-				
ställighetslagen	699	»	»	49
i enrum (s. k. mellanklass) jäm-				
likt 5 § 2 st. verkställighets-				
lagen	232	»	»	8
och i gemensamhet	196	»	»	8

Den genom lag 8 maj 1921 införda rätten att utföra enrumsfångar i gemensamt arbete med andra fångar, sedan viss strafftid avtjänats, har i regel tillämpats, så att den stränga enrumsbehandlingen inskränkts till ett år för äldre och fyra månader för yngre fångar, som dömts till straffarbete på tid därutöver.

Av de till straffarbete dömda fångarna hava 3 män och 2 kvinnor på egen begäran, utöver den för dem gällande längsta tid för straff i enrum, fortsatt enrumsstraffet.

Vid slutet av år 1915 utgjorde gemensamhetsfångarnas antal 174, därav 160 män och 14 kvinnor.

Straffskärpning har tillämpats på 4 manliga straffarbetsfångar, vilka ådömts skärpning, 2 genom 10 dagars och 1 genom 16 dagars hårt nattläger samt 1 genom 10 dagars hårt nattläger i förening med mörkt enrum under 4 dagar.

Av nåd hava under året frigivits 2 livstidsfångar, 14 på viss tid dömda straffarbetsfångar och 1 bötesfånge.

Villkorlig frigivning med skyldighet att under bestämd tid vara underkastad särskild tillsyn har beviljats 70 män och 6 kvinnor eller tillsammans 76 personer, samtliga dömda till straffarbete. Under år 1923 blevo 60 personer villkorligt frigivna. Under de aderton år, 1907—1924, som rättsinstitutet villkorlig frigivning tillämpats, har hela antalet villkorligt frigivna utgjort 811 män och 90 kvinnor, tillhopa 901 personer, av vilka 367 varit dömda för förfalskning, bedrägeri och förskingring, 144 för mord, dråp och misshandel, 199 för sedlighets- och våldtäktsbrott samt återstående 191 för mened, barnamord, mordbrand, rån m. m.

Under år 1924 har prøvotiden gått till ända för 64 personer, som frigivits, 1 under 1921, 11 under 1922 och 52 under 1923.

Av strafftiden hava vid den villkorliga frigivningen återstått följande tidslängder:

för 564 personer intill 1 år	
» 243 » från 1 till och med 2 år	
» 80 » » 2 » » 3 »	
» 14 » » 3 » » 4 »	

Av de villkorligt frigivna, som under år 1924 stått under tillsyn, har 1 avvikit utan att sedermera kunna anträffas och 1 dömts för nytt brott, i samband varmed den villkorligt medgivna friheten förverkats. I fråga om 9 saknas vederbörliga rapporter. De återstående hava, fränsett en varning, som meddelats av vederbörande länsstyrelse, uppfört sig utan svårare anmärkning, många hedrande.

Till urbot af fängelsestraff dömda personer voro:
 nykomna..... 742 män 29 kvinnor
 vid årets slut kvarvarande.. 142 » 5 »

Tidslängden av de straff, som ådömts de nykomna fängelsefångarna, var:

från 1 till och med 6 månader för 721 män, 27 kvinnor
 » 6 » » » 12 » » 17 » 2 »
 utöver 1 år..... » 4 » — »

Antalet nykomna fängelsefångar har under år 1924 i jämförelse med år 1923 minskats med 114.

Antalet nykomna fångar, som hållits i fängelse i saknad av tillgång till gäldande av böter, utgjorde 7239 män och 251 kvinnor, tillsammans 7490 personer emot 7465 år 1923. I jämförelse med år 1923 har antalet således ökat med 25. De böter, som vid bristande tillgång börjat under år 1924 avtjänas, hava motsvarat 67.664 bestraffningsdagar eller 1127 mindre än under år 1923. Medeltalet bötesittare för dag belöpte sig till 185 emot ett medeltal av 188 år 1923. Att antalet bestraffningsdagar minskats, ehuru de förvandlingsstraff underkastades antal ökats, är en följd av lagändringen den 9 juni 1922, varigenom förvandlingsstraffens längd i förhållande till bötesbeloppen väsentligen minskades. Vid början av tioårsperioden 1915—1924 utgjorde antalet nykomna bötesfångar 11.108 män och 513 kvinnor, tillhopa 11.621 personer, bestraffningsdagarnas antal 99.245 och medeltalet bötesittare för dag 271.

I fängelserna intogs år 1924 sammanlagt 1214 personer, som första gången dömts till straffarbete eller urbota fängelse, och 326 personer, som andra gången dömts till sådant straff. Sistnämnda siffra utvisar antalet av dem, som under året inträtt i de återfallnas klass, utgörande 26.9 % av antalet av dem, som första gången undergått frihetsstraff. Under den senaste tioårsperioden kan antalet av dem, som efter att en gång hava undergått frihetsstraff icke vidare ådraga sig sådant straff, beräknas till omkring 74 %, under det att inemot 26 % visat sig återfalla.

Proportionsförhållandet mellan antalet under år 1924 nykomna, inom riket födda straffarbetsfångar och folkmängden vid årets slut utgjorde 19 straffarbetsfångar på varje 100.000 invånare.

Antalet barn, som under år 1924 åtföljt sina mödrar i fängelset, var 8.

Antalet häktade för lösdriveri och bettlande utgjorde 617 män och 269 kvinnor, tillsammans 886 personer. Om däriifrån avräknas de vid årets början kvarvarande, 22 personer, utgör antalet under året häktade 864 personer, därav 367 från Stockholms stad och 497 från rikets övriga delar. Av de häktade blevo 534 dömda till tvångsarbete.

Hela antalet under år 1924 nykomna, till tvångsarbete dömda utgjorde, såsom förut nämnts, 540 personer, av vilka 513 dömts för lösdriveri och 27 enligt fattigvårdsförordningen. Av de 513 för lösdriveri dömda — 336 män

och 177 kvinnor — hade 180 män och 44 kvinnor förut hållits till straffarbete samt 156 män och 133 kvinnor icke förut undergått dylikt straff.

Extra judiciella bestraffningar hava under år 1924 ålagts: vid straffängelserna och kronohäktena 17 fångar, motsvarande i förhållande till det i dessa fängelser förvarade medeltal fångar 2.5 %, samt vid centralfängelserna för män 68 fångar eller 7.5 % och vid centralfängelset för kvinnor 2 fångar eller 3.2 % av medeltalet fångar.

Rymning har företagits av 3 manliga straffarbetsfångar och 4 manliga rannsakningsfångar. Av nämnda fångar grepos 3 efter kort tid.

Försök till självmord har gjorts av 2 manliga rannsakningsfångar.

Av de nykomna, till straffarbete eller urbota fängelse dömda personerna, tillsammans 1934, hava de, som begått sitt brott i rusigt tillstånd, utgjort:

straffarbetsfångar.....	358	män	och	10	kvinnor
fängelsefångar	302	»	»	5	»

Fängpersonalens kristendoms kunskap har enligt predikanternas årsberättelser varit god hos 15.6 %, försvarlig hos 65.8 %, ringa hos 13.9 % och saknats hos 4.7 %. I den sista siffran hava inräknats icke kristna trosbekännare, varjämte i en del fall hit hänförts sådana fångar, som icke varit konfirmerade.

14 fångar hava under året för första gången erhållit del av den heliga nattvarden.

Fängelsebiblioteken innefattade vid årets slut 36.660 volymer.

För frigivna fångars stödjande har, i likhet med föregående år, utom direkt beviljat statsanslag, utgivits avkastningen av fångvårdens besparingskassa, som vid 1924 års utgång visade en behållning av 420.171 kronor. Samtliga utbetalningar uppgingo till 51.700 kronor, därav 33.500 kronor till centralföreningen till stöd för frigivna, 10.900 kronor till föreningen Skyddsvärnet och resten till enskilda stiftelser samt skydds- och arbetshem.

Sammanlagda beloppet av de arbetspremiemedel, som de under året frigivna vid avgången hade inestående i postsparbanken, utgjorde 8930 kronor, fördelade på 78 motböcker.

Hälsotillståndet i fängelserna har under år 1924

varit gott. Antalet döda har uppgått till 7, och medeltalet sjuka för dag har utgjort 34.7.

Antalet lungsiktiga har varit 48 män och 8 kvinnor, därav 26 män och 2 kvinnor kvarvarande vid årets början samt 22 män och 6 kvinnor tillkomna under året. Av de nykomna voro 18 män och 6 kvinnor sjuka vid interneringens början. 4 män hade således insjuknat i fängelset.

Antalet sinnessjuka och sinnesslöa har varit 156 män och 6 kvinnor, sålunda fördelade:

kvarvarande vid årets början	68 män och 1 kvinna
tillkomna:	
sjuka vid interneringens början	52 » » 5 »
insjuknade i fängelset	36 » » - »

Vid årets slut voro 82 män kvar.

Fångvårdens utgifter uppgingo för räkenskapsåret 1924—1925 ($\frac{1}{7}$ 1924— $\frac{30}{6}$ 1925) till 3.827.276 kronor.

Statens nettoinkomst av arbetsdriften vid fångvårdsanstalterna belöpte sig för budgetåret 1924—1925 till 515.890 kronor.

På grund av fångantalets nedgång har straffängelset i Stockholm, vilket i december månad 1898 uppläts till begagnande och som innehöll 112 dagceller, enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 januari 1924 nedlagt den 1 april 1924. Vidare har kronohäktet i Lycksele, vilket innehöll 4 dagceller och som sedan augusti månad 1871 använts till förvarande av rannsakningsfångar och för verkställande av bötesförvandlingsstraff, på grund av dess allt mer minskade användning genom Kungl. Maj:ts beslut den 28 mars 1924 indragits från och med den 1 juli 1924.

Henry Lindberg.

Litteratur.

Olaf Salomonsen: Den norske Straffeprocesslov med Kommentar. Anden udgave, I—II. Oslo 1925.

Dette anselige Værk er nu udkommet i anden Udgave, efterat Bogen, der første Gang udkom i 1911—13, i længere Tid havde været udsolgt. Straffeprocessloven fremstilles her i den Skikkelse, som den vil have fra 1. Januar 1927, naar den nye Civilprocesslov med Bilove vil træde i Kraft. Ikke blot disse Love, men ogsaa en Række straffeprocessuelle Tillægslove har i Aarenes Løb grebet ændrende ind i »Lov om Rettergangsmaaten i Straffesaker av 1 Juli 1887«, som den officielle Titel lyder. Der er ikke udkommet nogen offentlig Bekendtgørelse af Loven i dens endelige Affattelse, men den endelige Tekst meddeles altsaa nu her. Paa Grund af den temmelig forskellige Retskrivning, der har været anvendt i Lovene, og som er bibeholdt, faar Paragrafferne et noget uensartet Udseende, men, som Forf. bemærker, har dette den Fordel, at man lettere ser, hvad der er gammelt, og hvad der skriver sig fra de nyere Tillægslove. For at have Alt vedkommende Straffeprocessen samlet paa et Sted er i Slutningen af 2. Bind aftrykt Lovene om Domstolene af 13. August 1915 og om Vidners og Sagkyndiges Godtgørelse m. v. af 21. Juli 1916. Ogsaa disse Love, hvoraf den første rummer 228 Paragraffer, er — dog kun paa enkelte Punkter — forsynet med Forf.s Kommentar.

I det hele modtager man gennem Bogen Indtryk af en fyldig Retsudvikling indenfor en Processlovgivning af moderne Type. Ikke blot er Loven i sig selv udførlig specificeret i sine c. 500 Paragraffer, men Retsanvendelsen har i de forløbne Aar haft Lejlighed til at komme ind paa en Række af de tvivlsomme Spørgsmaal, som nødvendigvis trods al Lovtekstens Udførlighed maa opstaa. Her har Forf.

gennem sin nuværende Stilling som Lagmand og sine tidligere Stillinger som Statsadvokat og konstitueret Rigsadvokat de bedst mulige Forudsætninger for at kunne meddele Oplysning og Vejledning. Han anvender hertil den Form af Kommentar til de enkelte Paragraffer, der for en Praktiker og til Brug for Praktikere i og for sig er den naturlige, ikke mindst naar allerede Lovteksten har en systematisk Karakter. Flere af hans Noter er særdeles udførlige, saaledes at Værket, indbefattet det grundige Sagregister, kommer til at omfatte over 1000 Sider. En Anmeldelse heraf fra dansk Side kan af letforstaaelige Grunde ikke komme ind paa Diskussion af de Meninger, Forf. de forskellige Steder udvikler som sine. Dette maa være forbeholdt hans Landsmænd. Derimod kan det formentlig være af Interesse at henlede Opmærksomheden paa forskellige Punkter, hvor Straffeprocessloven afviger fra vor Ordning, baade forsaavidt dette kan give Grund til at overveje, om der er noget, vi bør søge ændret, og for at give Klarhed over, at den i forskellige Retninger har et andet System end vor Retsplejelov, saaledes at en Overførelse af visse enkelte Regler maaske netop ikke kan finde Sted. Det Følgende maa da ses som en Række spredte Bemærkninger ud fra dette Synspunkt.

S. 43 ff. meddeles den udførlige Paataleinstruks af 6. Februar 1920, der giver nærmere Regler for Paatalemyndighedens Ordning. Der findes heri bl. a. Regler for Indhentelse af Forklaringer hos Vidner, Mistænkte eller Sigtede, og man lægger Mærke til, at der forudsættes at være Sandhedspligt for Vidner ogsaa overfor Politiet, naar der indvilges i at afgive Forklaring, hvilket stemmer med norsk Straffelovs § 166, hvorefter der straffes for falsk Forklaring, »hvor denne er bestemt til at afgive Bevis«. Ved Spørgsmaalet om, hvorvidt en Forbrydelse skal forfølges, eller om Paatale skal undlades, hvor Hjemmel hertil haves, bør der — som det hedder — tages tilbørligt Hensyn til, om Forfølgningen i Sammenligning med Forbrydelsens Betydning vil medføre uforholdsmæssige Udgifter for det Offentlige, ligesom der ogsaa ved de Skridt, der foretages eller begæres under Efterforskning eller Forundersøgelse, bør tages Hensyn til at spare det Offentlige for alle Udgifter, som ikke er strængt paakrævede. Her er sikkert et Hensyn, der ikke maa overses; man tænke paa Bekostningen af Regnskabsrevisioner eller Undersøgelser af Skriftprover.

§ 86 hjemler, at naar Forfølgning frafalder overfor en

Sigtet — hvorved forstaas den, mod hvem Forfølgning er indledet ved Domstolene eller Beslag, Ransagning, Paagrielse el. lign, foretaget eller besluttet — skal der, hvis ikke Frifindelsesdom afsiges, gives skriftlig Meddelelse til ham om Forfølgningens Bortfald. Bortset fra, at højere Myndighed indenfor en Frist af 2 Maaneder kan ændre Beslutningen, kan der da kun ske Genoptagelse af Forfølgningen efter de almindelige Regler om Genoptagelse af paadømte Straffesager eller, hvis den er indstillet af Mangel paa Bevis, naar Beviser af Vægt senere opdages. Denne hos os ukendte Regel synes paa en meget tiltalende Maade at underbygge Borgerens Stilling som en Procespart, der kun een Gang skal møde under strafferetlig Undersøgelse af sine Forhold.

Efter vor Retsplejelovs § 221 er Retten med Hensyn til Berigtigelse af den afsagte Dom — bortset fra Skrive- og Regnefejl og Rettelser i Udfærdigelsens Form — indskrænket til at berigtige Fremstillingen af Sagens faktiske Sammenhæng, forsaavidt Fremstillingen erkendes at lide af Fejl, bestaaende i Uklarheder, Forbigaaelser eller Modsigelser. Den norske Lovs § 169, jfr. Tillægsloven af 14. Dec. 1917, giver derimod en betydelig videre Adgang til Rettelser, hvilket altsaa betyder, at der ikke behøves Anke for at faa den foreliggende Dom ændret. Det bestemmes nemlig først, at Retten af egen Drift retter Skrive- og Regnefejl »eller andre aabenbare Urigtigheder eller Udtalelser« og dernæst, at der efter Begæring og efterat den anden Part er hørt, kan ske Rettelse af andre »Urigtigheder, Uklarheder, Modsigelser eller Ufuldstændigheder«. Ved aabenbare Fejl forstaas ifølge Forf. saadanne, der kan ses af enhver kyndig ved blot at gennemløse Dommen, og Praksis er enig i, at der ud fra dette Synspunkt kan rettes juridiske Fejl som Anvendelse af Straf under Lovens Minimum, Gentagelsesstraf trods manglende Betingelser herfor, Forglemmelse af at paalægge Domfældte Sagens Omkostninger eller Bøders Henførelse til urigtige Kasser. Efter det andet Led i Reglen kan ogsaa de Fejl rettes, som kun kan erkendes af dem, der har deltaget i Sagens Behandling. Begæringen maa fremsættes inden Ankefristens Udløb og afbryder denne. Kæremaal mod Beslutninger af denne Art kan kun gaa ud paa, at Rettelsen gaar videre, end Loven hjemler. Paa lignende Maade maa man antagelig forstaa vor Rpl. § 221, naar den siger, at Beslutningen angaaende Berigtigelse ikke er Genstand for Anke eller Kære. Denne norske Regel kunde der være Grund

til at optage i hvert Fald for første Leds Vedkommende. Det er i Virkeligheden urimeligt, at Anklageapparatet skal sættes i Virksomhed, naar en Dommer f. Eks. af Vanvare har idømt Tugthusarbejde i 18 Maaneder.

Blandt Vidnereglerne bemærker man Fritagelsen for Vidnepligt for Sigtedes Ægtefælle, Forlovede og andre Nærmeste og Vidnets Ret til at fordre sig fritaget for at besvare Spørgsmaal, hvis Besvarelse kan forudsættes at ville udsætte ham eller disse hans Nærmeste for Straf eller Tab af den borgerlige Agtelse. Vor Rpl. § 170, der kun giver Adgang til at nægte Vidnesbyrd, naar Besvarelsen maa forudsættes at ville udsætte Vidnet selv for Tab af borgerlig Agtelse eller Velfærd, er betydelig mindre — og vel for lidet — skaansom overfor Familiebaandene, smgn. ogsaa svensk Rättegångsbalk, 17. Kap. 9 §. Hermed hænger sammen § 214, hvorefter skriftlige Meddelelser mellem Sigtede og hans Nærmeste, saalænge de er i disses Besiddelse, og de Nærmeste ikke er mistænkte for Delagtighed i den strafbare Handling, ikke kan beslaglægges uden deres Samtykke.

Om Omfanget af Vidnepligten findes en Række gode Bemærkninger I S. 182 ff. Forf. tager Afstand fra Begrebet sagkyndige Vidner som liggende udenfor Loven: enten er Vedkommende Vidne eller Sagkyndig.

Uagtet vor Retsplejelovs Regler om Bortfald af Fængsling kun omtaler Retten som den Myndighed, der tager Beslutning herom, gaar Anklagemyndighedens Praksis ud fra, at den fuldtud er Herre over, hvorvidt en Fængsling skal opretholdes, saa at den altsaa til enhver Tid kan give Fængslede fri. I den Henseende kan norsk Ret tages til Forbillede — og har vel ogsaa tjent som saadant. Det hedder i § 224, at Fængslingen ophæves, saasnart Grundene for samme bortfalder, eller det begæres af den Paataleberettigede, hvorved ogsaa forstaas den offentlige Paatalemyndighed, og naar det i § 249 siges at skulle foranstattes ved en Domstol, forudsætter dette ifølge Forf., at der er Strid mellem Parterne om Spørgsmaalet, hvorimod Paatalemyndigheden, naar den selv er af den Mening, at Løsladelse bør finde Sted, uden videre kan iværksætte denne. Det maa ikke overses, at dette Forholds Ordning maa ses i nøje Sammenhæng med, hvilken Rolle der overhovedet tildeles Dommeren under Forundersøgelsen. For norsk Ret gælder det efter § 269, at Retten af egen Drift kan foretage saadanne Skridt, som ikke uden Skade kan opsættes, samt hvad der hensigtsmæs-

sigt kan gøres i Forbindelse med andre Rettergangsskridt, men at Rettens Virksomhed forøvrigt ikke strækker sig udover det Begærede og standser, naar Begæringen tages tilbage. Vor Rpl. indeholder derimod i §§ 819 og 820 Bestemmelser, der peger i Retning af større Initiativ for Dommeren under Forundersøgelsen, hvorfor det er tvivlsomt, om det vil være korrekt, at Paatalemyndigheden under denne paa egen Haand lader en af Dommeren besluttet Fængsling bortfalde, naar Forundersøgelsen dog opretholdes. Afhørelse af Sigtede og Vidnerne foretages under Forundersøgelsen ligesom hos os af Dommeren.

Om det ogsaa hos os omtvistede Spørgsmaal, hvorvidt Paatalemyndigheden kan begrænse Faktum med bindende Virkning for Dommeren, udtaler Forf. I S. 433, at dette i Almindelighed maa besvares benægtende, og at den tidligere i et Cirkulære fra Rigsadvokaten hævdede Lære, at Paatalemyndigheden skulde være berettiget til at paatale f. Eks. groft Tyveri som simpelt med den Virkning, at Domstolene derved blev bundet, er forkastet af disse. Der anføres dog en Række Domme, der viser, at ved Idealkonkurrence, hvor samme Gerning falder ind under flere strafferetlige Synspunkter, bliver en udtrykkelig Begrænsning af Paatalen til en enkelt Side af Gerningen respekteret.

Naar man vil anstille Sammenligning mellem Lagrettens (Lagrettemændenes) og vore Nævnings Stilling, maa det ikke overses, at idet begge Lovgivninger er enige om at begrænse deres Opgave til Afgørelsen af Skyldspørgsmaalet, saa er dog derved i Virkeligheden fastsat to forskellige Ting. Skyldspørgsmaalet defineres i Straffeprocesslovens § 344, jfr. § 165, saaledes, at hertil hører ikke Spørgsmaalet om Straffens Udelukkelse paa Grund af Forældelse og lignende udenfor det forbryderske Forhold liggende efterfølgende Omstændigheder, som har Indflydelse paa Strafbarheden, samt Spørgsmaalet om Straffens Forhøjelse paa Grund af Gentagelse. Alt andet hører under »Strafspørgsmaalet«, medens hos os Hovedreglen er, at kun Spørgsmaal om Straffens Udmaaling indenfor Lovens Strafferamme er forbeholdt Retten, saaledes at hin Sondring mellem selve det forbryderske Forhold og efterfølgende Omstændigheder er uden Interesse. Dette faar Betydning, naar Straffeloven — som det kan ventes at ville blive Tilfældet hos os — knytter Straffrihed til Gerningsmandens efter Forbrydelsen foretagne Handlinger saasom Afværgelse af Faren eller Selv-

anmeldelse. Herom skal hos os Nævningerne spørges, og dette kan logisk kun ske gennem Tillægsspørgsmaal til Hovedspørgsmaal angaaende den forbryderske Handling's Foretagelse, hvorimod det norske snævrere Begreb om Skyldspørgsmaalene logisk tillader at nøjes med et enkelt Spørgsmaal, der underforstaar de oprindelig tilstedeværende strafudelukkende Momenter. Straffeprocesslovens Regler om Spørgsmaalsstillingen vil derfor ikke uden en tilsvarende Ændring i Retsplejelovens Regler om, hvad der overhovedet er Genstand for Nævningeafgørelse, kunne overføres til dansk Ret.

I denne Forbindelse kan omtales Reglen i § 166 om Afstemning indenfor Retten, hvorefter de ved Afstemning om Skyldspørgsmaalet frifindende Stemmer udelukkes fra Afstemning om Straf, idet de paa Forhaand regnes blandt de gunstigste Stemmer med Hensyn til Udmaaling. Hos os har vi dels Reglen om Nævningesager, at Nejstemmerne til Hovedspørgsmaalet regnes til Gunst for Tiltalte ved de dertil sig sluttende Tillægsspørgsmaal, dels den Regel, at de Dommere, der ved Spørgsmaalet om Skyld har erklæret sig mod Tiltaltes Skyld, ved særskilt Afstemning om Strafforhøjelses- eller Strafnedsættelsesgrunde anses at have stemt til Gunst for Tiltalte. Disse Regler maa begrundes med humane Hensyn, og der er altsaa hos os tilvejebragt Overensstemmelse mellem Nævningesager og Behandlingen indenfor kollegiale Retter, men til at gaa saa vidt som efter Straffeprocessloven synes der ikke at være Anledning.

Den for Straffeprocessloven ejendommelige Sondring mellem Skyldspørgsmaal og Strafspørgsmaal har ogsaa givet sig Udtryk i Reglen i § 379, hvorefter en frifindende Dom kan paaankes af Tiltalte, naar Skyldspørgsmaalet er afgjort imod ham. Hos os er det afgørende, om Tiltalte er blevet domfældt altsaa idømt Straf. Dette er en altfor udvendig Betragtning af en Straffesags reelle Betydning for Tiltalte, der ikke burde være afskaaret fra at rehabilitere sig ved en Anke til højere Ret, naar Frifindelsens Begrundelse rummer væsentlig Dadel af hans Optræden.

Reglerne om Retsmidler mod afsagte Domme er i forskellig Henseende afvigende fra vore. Fra Lagmandsret ankes til Højesteret, dog at Bevisspørgsmaalet ikke kan paaankes, og at der ejheller til Skade for Tiltalte kan grundes Anke paa, at Lagrettens Kendelse er urigtig, medmindre Anken støttes paa, at Lagmandens Vejledning med Hensyn til

Loven har været fejlagtig. For at Krænkelse af Rettergangsregler kan begrunde Anke, maa Indsigelse eventuelt have være betimelig fremsat. Anken skal ledsages af Begrundelse, og som Hovedregel er Retten bundet ved de paaberaabte Ankegrunde, men — ligesom hos os — er denne Regel, som Forf. bemærker, »uthult ved vidtgaende undtagelser«, som det vilde føre for langt at gennemgaa. Med Hensyn til Fejl ved Anvendelse af Rettergangsregler kræves det sandsynliggjort, at Fejlen har virket bestemmende paa Dommens Indhold, men samtidig nævnes visse Fejl — saasom at et utilstrækkeligt Antal eller uberettigede Personer har deltaget i Dommen, at denne ikke er afsagt af ret Domstol, at Hovedforhandlingen ulovlig er foregaaet for lukkede Døre, at Forsvarer ikke har medvirket, eller at Dommen har manglet Domsgrunde — som ubetinget medfører Ugyldighed.

De ved Herreds- og Byretter af Enkeltdommere med Doms mænd afsagte Domme kan enten indbringes til fornyet Behandling ved Lagmandsret eller indankes for Højesteret. Disse to Retsmidler udelukker hinanden, og det førstnævnte kan anvendes, naar det bestrides, hvad der i Dommen er antaget med Hensyn til Skyldspørgsmaalet; i mindre Sager kræves der dog Tilladelse til saadan Behandling af Højesterets Kjæremaalsudvalg. Støtter Begæringen sig udelukkende paa, at Loven er urigtig anvendt, er Anke til Højesteret Retsmidlet, men denne Fremgangsmaade faar udvidet Anvendelse ved en Praksis, der, hvor Talen er om flere ensartede Handlinger, nøjes med, at der givet er Skyld i nogle af disse, saaledes at vedkommende Straffebud er anvendeligt. Forholdet opfattes da som et Straffudmaalingsspørgsmaal.

Om Kæremaal og Genoptagelse er Reglerne i det væsentlige svarende til vore. Ved »Domfældte«, til Fordel for hvem Genoptagelse kan finde Sted, forstaas ogsaa de, til hvis Skade blot Skyldspørgsmaalet, ikke Strafspørgsmaalet, er afgjort, og Adgangen til dette Retsmiddel er overhovedet noget større end hos os. Er Grundlaget herfor, at der er begaaet Mened eller anden Mislighed, er Adgangen tilstede ikke blot naar det »ikke er uantageligt«, at dette kan have bevirket eller medvirket til Domfældelsen, men ogsaa naar det kan have haft Betydning for »Anvendelse af en for streng Straffebestemmelse eller en for stor Straf«. Og er Grundlaget Tilvejebringelse af nye Oplysninger, kræves kun, at disse synes egnede til at bevirke Frifindelse eller Anvendelse af en mil-

dere Straffebestemmelse og en mindre Straf (hos os: Frifindelse eller Anvendelse af en væsentlig mildere Straffebestemmelse).

En vigtig Side ved de moderne Proceslove er denne, at de udvider Rammen for de Retsforfølgninger, Staten i særlig Grad tager i sin egen Haand, altsaa Brugen af det Sæt Regler, der ifølge en *denominatio a potiori* kaldes Strafferechtsplejen. Efter dansk Ret forfølges private Straffesager i den borgerlige Retsplejes Former, men med en vis Adgang til straffeprocessuel Anke, hvorhos Statsadvokaten, naar han finder, at en offentlig Interesse kræver Handlingen gjort til Genstand for offentlig Forfølgning, kan rejse offentlig Paatale. Norsk Ret gør en Række af Straffeprocesslovens Regler anvendelige paa de af privat Sagsøger paatalte Sager. Sagsøgeren maa dog selv møde og fremme Sag, hvilket for Lagmandsretten maa ske ved en Sagfører. Dommeren optræder vejledende og kan paalægge begge Parter at give Møde. I denne Forbindelse kan bemærkes, at efter § 2 behandles Sager, hvori en Ærekrænkelse paastaas erklæret for død og magtesløs, straffeprocessuelt, og efter Straffelovens § 251 har det Offentlige Paataleret, naar Beskyldningen gælder en offentlig Tjenestemand. Det er anerkendt, at det Offentlige kan nøjes med at paastaa Mortifikation, og for denne vigtige Gruppe af Sager, der nærmest vil dække de Tilfælde, hvor en offentlig Interesse kræver offentlig Paatale, haves der altsaa Hjemmel for saadan Paatale.

Af Reglerne om Paatale af borgerlige Retskrav i Forbindelse med Straffesager kan nævnes den Bestemmelse, at Paatalemyndigheden ogsaa uden Begæring af den Fornærmede gør hans borgerlige Retskrav gældende, men at den Paagældende i saa Fald indenfor en Frist af 3 Maaneder kan frafalde den trufne Afgørelse, naar han ikke er tilfreds med den, og gøre sit Krav gældende ved borgerlig Rettergang.

Der har allerede flere Gange i det foregaaende været Anledning til at fremhæve Regler i Straffeprocessloven, der udtrykker en større Hensyntagen til det Offentliges Modpart, end vor Retsplejelov har ment at burde udvise. Den frifindende Dom fritager vel hos os Tiltalte fra at betale Omkostningerne, der saa maa bæres af det Offentlige, men den Tanke, at Tiltalte har billigt Krav paa at blive holdt skadesløs for sine økonomiske Ofre, er Retsplejeloven fremmed. Vederlag til valgte Forsvarere og Udgifter i Anledning

af Beviser, som Sigtede fremskaffer uden Rettens Foranstaltning, vedkommer — som det hedder — ikke det Offentlige. I Modsætning dertil siger den norske Lovs § 454: » Ender en offentlig forfølgning med frifindelse . . . skal retten tilkjende sigtede erstatning af statskassen for nødvendige udlæg til hans forsvar. Har han haft usedvanlige eller i forhold til hans vilkaar betydelige reiseudgifter, som har været nødvendiggjort ved forfølgningen, kan der tilkjendes ham erstatning herfor.«

Et endnu større Eksempel paa det samme afgiver § 469, der foruden at hjemle de ogsaa hos os kendte Erstatningskrav for Skade ved uforskyldt Straffuldbyrdelse og uforskyldt Varetægtsfængsel giver den almindelige Regel, at Retten i Tilfælde af Frifindelse eller Indstilling af Strafforfølgningen — bortset fra Tilfælde, hvor dette undtagelsesvis sker uden Hensyn til Bevisets Stilling — kan tilkende Sigtede Erstatning for væsentlige Velfærdstab, som Forfølgningen har medført. En saadan Regel burde egentlig være selvfølgelig i en moderne Proceslov — men vi mangler den endnu hos os. —

I disse Aar, hvor vi er ved at indarbejde vor nye Strafferetspleje, har norsk Straffeprocess i nogen Grad staaet som et Forbillede, hvis større Erfaringer vi har glædet os ved at kunne støtte os til. Olaf Salomonsens Bog giver saa fyldig og lettilgængelig Oplysning om de Svar, der fra norsk Lovgivnings og Retspraksis' Side gives paa alle herhenhørende Spørgsmaal, at den maa anbefales alle, der arbejder dermed. Som det forhaabentlig vil fremgaa af det Foranstaaende, indeholder den adskillige Impulser til Videreudvikling af vor Lovgivning, der langt fra kan betragtes som fuldendt. At Overførelse af Regler fra fremmed Lovgivning altid maa ske med Hensyntagen til hele den Sammenhæng, hvori de staar, maa naturligvis have i Erindring.

Troels G. Jørgensen.

Hartvig Nissen: Hovedtrekk i Sveriges Fængselsvesen.

»Hovedtrekk i Sveriges Fængselsvesen« er Titten paa en lille Bog, som daværende Bureauchef i det norske Justitsdepartement, nuværende Direktør for Bodsfængslet i Oslo Hartvig Nissen har udgivet sidste Vinter. Tidspunktet for

Udarbejdelsen af en Oversigt over Sverrigs Fængselsvæsen kunde næppe være bedre valgt, da netop de senere Aar har bragt adskillige Reforme indenfor de svenske Fængsler og af deres Centraladministration.

Forfatteren opregner straks i Indledningen den lange Række af Love, Instruktioner og Reglementer — hvoraf Størsteparten stammer fra Aarene fra 1916 og nedefter — paa hvilke Ordningen af Sverrigs Fængselsvæsen nu hviler. Udenfor Bogens Ramme falder Behandlingen af Tvangsarbejdsanstalterne, efter at disse fra 1921 er overgaaet fra Fængselsvæsenet til Socialministeriet. Udenfor Rammen falder endvidere Behandlingen af Opdragelsesanstalterne for unge Forbrydere, men af Interesse er de Overvejelser, der har været fremme om at henlægge Overledelsen af Opdragelsesanstalterne til Fængselsvæsenets Centralstyrelse, og de herfor anførte Grunde findes derfor citeret i Afsnittet om Overledelsen (S. 16—17).

Efter en kort historisk Oversigt over Udviklingen af Fængselsvæsenets Centralstyrelse citeres (S. 11—13) de af Justitsdepartementets Chef i 1919 fremførte Bemærkninger om Fængselsvæsenets Opgaver og det af Fængselsstyrelsen fremsatte Forslag til Kongen om en Omordning af Styrelsen. Interessant er her den Vægt, der lægges paa den sociale Side af Fængselsvæsenets Opgaver, hvilket bl. a. viser sig i Ønsket om en ensartet Ledelse af og effektiv Kontrol med Forundersøgelsen i Sager, der kan ventes sluttet med betinget Dom, samt med den Tilsynsvirksomhed, der normalt bliver at øve overfor de betinget dømte og de paa Prove løsladte. Hele denne Virksomhed foreslaas henlagt fra Justitsdepartementet til Fængselsstyrelsen, der ogsaa bør sættes i Stand til at have bedre Indseende med selve Behandlingen af Fangerne, deres moralske Udvikling, Faguddannelse og Skoleundervisning samt med Hjelpevirksomheden til Fordel for de løsladte.

Derefter skildres Fængselsvæsenets nuværende Organisation, som paa Grundlag af de foranførte Forslag og Ønsker er nærmere udformet ved Instruktionen af 31. Decbr. 1921 og Arbejdsordningen af 9. April 1923 (S. 14—16). I det følgende Afsnit omtales de forskellige Kategorier af Fængsler. Medens i Norge alle Fængslerne nu tilhører Staten, er i Sverrig ligesom i Danmark Fængslerne dels Statsfængsler dels kommunale Fængsler. I Sverrig er det dog kun Varetægtsfangerne, hvis Forvaring paahviler Kommunerne.

De enkelte Fængsler opregnes med Angivelse af Størrelse og Aaret for deres Ibrugtagelse, og endelig findes udførligt omtalt Reglerne for Fangernes Fordeling mellem de forskellige Fængsler. Ved denne vil det bemærkes, hvor stor Vægt der i Sverrig lægges paa, at Fangerne bliver beskæftiget i et Fag, som de har Kendskab til eller Anlæg for.

En sammenlignende Tabel (S. 27) udviser, hvorledes Sverrig i Modsætning til Danmark og Norge har samlet sine Straffanger i færre og større Fængsler og derved i langt højere Grad muliggjort en rationel Fangebehandling.

I Afsnittet om Administrationen omtales Ledelsen af og Tilsynet med Fængslerne. Det nævnes, at Tilsynet med de mindre Statsfængsler: Kronohefterne (de større staar alle under Fængselsstyrelsens umiddelbare Tilsyn) ikke maa overdrages nogen under Anklagemyndigheden ansat Embedsmand. Sverrig har iøvrigt — fremfor baade Danmark og Norge — en stor Stab af fængselsuddannede Ledere (Direktører) og overordnede Embedsmænd — i høj Grad til Gavn for Fangebehandlingen. Af Interesse er i denne Forbindelse Reglen om, at Direktionen mindst 4 Gange aarlig skal holde Møde med samtlige ved Fængslet ansatte Tjenestemænd, som har Pligt til at komme tilstede. Paa Moderne skal behandles almindelige Fængselsspørgsmaal eller Sager, som gælder den stedlige Tjeneste eller Tjenestemændenes etiske og praktiske Opgaver. Disse Møder virker i Hovedsagen i samme Retning som de Uddannelseskursus, der er oprettet ikke alene for lavere Tjenestemænd — som her i Landet — men ogsaa, siden 1918, for de overordnede (S. 43—47).

Udførligt omtales de enkelte Klasser af Tjenestemænd, deres Ansættelse og Afskedigelse, Lønnings- og Pensionsforhold samt Virksomhedsomraade. Særlig nævnes den stærke Udvikling, som Assistentklassen (i Danmark Viceinspektører), der oprettedes i 1905 som Følge af Arbejdsvirksomhedens Overgang til Statsdrift, er undergaaet (S. 36—38).

I Afsnittet om Bygninger (S. 66) findes en nærmere Beskrivelse af det nyeste af de større Fængsler: Centralfængslet i Malmö, der toges i Brug i 1915. Endvidere omtales Drøftelserne af Spørgsmaalet om Installation af elektrisk Lys i Fængslerne, Klosetindretninger, Indretning af særlige Arbejdsceller, Celler eller Afdelinger for tuberkulose Fanger og Sindssygeafdelinger (S. 68—72).

Bogens sidste 50 Sider indtages af Hovedafsnit IV om

Fangebehandlingen. Her omtales først de Krav, der henimod Aarhundredets Slutning fremførtes om Skærpelse af Forvandslingsstraffen og de korte Frihedsstraffe — efter at Vand- og Brødstraffen, der kun kendtes som Forvandlingsstraf for Bøder, var afskaffet i 1884. Disse Krav resulterede i Loven af 22. Juni 1906, der for visse Forbrydelser, og naar Straffetiden ikke er over 2 Aar, som Skærpelse indfører haardt Natteleje eller mørk Celle i kortere Tid.

Hovedinteressen knytter sig naturligvis til Spørgsmaalet om Behandling i Celle eller Fællesskab, der i Sverrig har fundet sin Løsning ved Strafffuldbyrdelsesloven af 24. Marts 1916 med Ændringer af 6. Maj 1921. Disse Love betegner en Reaktion mod den vide Anvendelse af Cellestraf, hvortil man var naaet ved en Lov af 22. Juni 1906. Da de tidligere har været omtalt i dette Tidsskrift, skal deres Indhold ikke nærmere angives her. Det skal blot nævnes, at den ved disse Love skabte Mellenform mellem Celle og Fællesskab overalt synes at vinde Bifald indenfor fængselskynlige og derfor ogsaa af Forfatteren anbefales som en Form, der fortjener Opmærksomhed ved Spørgsmaalets Løsning i Norge.

I et særligt Afsnit omtales Ungdomsfængsler og Jordbrugsfængsler (S. 88—96).

Om Fangearbejdet handler det følgende Afsnit (S. 96—105), og der gøres her Rede for, hvorledes Sverrig ligesom Danmark efterhaanden er gaaet helt over til Statsdrift til Statsbrug. Naar det økonomiske Udbytte herved ikke er blevet saa godt i Sverrig som i Danmark, maa dette efter Forfatterens Mening i første Række søges i, at de svenske Statsfængsler — jævnført med de danske Straffeanstalter — rummer ikke saa faa Fanger med relativt korte Straffetider. Iovrigt er Forfatteren ikke saa sikker paa, at man ved Arbejdsdriftens Ordning i Norge bør følge de af Sverrig og Danmark anviste Veje, i hvert Fald ikke i saa stor Udstrækning som sket her, idet han mener, at det efter norske Forhold falder naturligere at slaa ind paa Træarbejde, dels som fagmæssigt Snedkerarbejde og dels som Husflidsarbejde.

I de sidste Afsnit af Bogen behandles Spørgsmaalene om Løsladelse paa Prove og Forsorgen for de løsladte og deres Familier. I Afsnittet om Proveløsladelse omtales den af Straffelovskommissionen foreslaede Sondring mellem »vilkaarlig Udskrivning« og »vilkaarlig Frigivning«, der tidligere har været omtalt her i Tidsskriftet (1924). Af Afsnit-

tet om Forsorgen for de løsladte vil det ses, at Fængselsvæsenet i høj Grad har taget sig af hele Forsorgsvirksomheden og betragter denne — som tidligere omtalt — som et væsentligt Led i Fangebehandlingen.

Det vil iøvrigt føre for vidt her at komme ind paa en nærmere Omtale af de enkelte Afsnit i Bogen, der utvivlsomt vil blive læst med Interesse, ikke alene af alle fængselskyndige og fængselsinteresserede, men ogsaa af mange andre Kriminalister. Ved stadig at jævnføre Forholdene i Sverrig med de tilsvarende i Danmark og Norge har Forfatteren i høj Grad forøget Bogens Værdi. Den være da hermed anbefalet til alle Interesserede. Det var at ønske, at den maatte blive efterfulgt af lignende Skildringer af norsk og dansk Fængselsvæsen.

— Samling af Bestemmelser vedrørende Arrestvæsenet i Danmark ved Kontorchef *Erik Kampmann*. Udgivet af Direktoratet for Fængselsvæsenet. (København 1925).

I Forordet oplyses, at Forfatteren havde faaet til Opgave at udarbejde en ny, kommenteret Udgave af Arrestreglementet af 7. Maj 1846, af hvilket det i en længere Aarrække har været umuligt at opdrive Exemplarer, og at Arbejdet med denne Opgave naturligt førte med sig en Gennemgang af samtlige foreliggende Bestemmelser om Arrestvæsenet. Det vil vække almindelig Tilfredshed, at Forfatteren ikke har nøjedes med at kommentere og udgive Arrestreglementet, men gennem den foreliggende Samling har skabt en værdifuld Haandbog for alle, der maatte søge Oplysning om eller til daglig beskæftige sig med Arrestvæsen.

Samlingen omfatter Tiden fra 1683 til 1924 og indeholder foruden alle i Tidens Løb udsendte Cirkulærer og Skrivelser, der direkte omhandler Arrestforhold og enten endnu er gældende, eller til hvis Indhold Kendskab er fornøden til Forstaaelse af de nugældende — tillige Uddrag af en Række Love og Bekendtgørelser, som direkte omhandler Arrestvæsenet eller behandler Æmner, der tangerer dette Væsens Omraade.

Samlingen er forsynet med en kortfattet kronologisk Angivelse af de optagne Bestemmelser Indhold, med et særdeles udførligt Sagregister samt med talrige Henvisninger, saaledes at man hurtigt og let finder sig til Rette. Den bærer

Vidnesbyrd om, at Arrestvæsenet ikke er slet saa fattigt paa Bestemmelser, som Praktikerne maaske paa Forhaand er tilbøjelige til at formode, og den vil desuden danne et udmærket Grundlag for den Kodifikation og Nydannelse paa Arrestvæsenets Omraade, som den ny Straffelov og Loven om Arresthusenes Overgang til Staten ultvivlsomt vil fore med sig.

V. Waagensen.

Frantz Dahl. Almindelig borgerlig Straffelov. 5te gennemsete Udgave. Kbhvn. 1926.

Professor Frantz Dahl har udsendt en ny Udgave af den gældende danske Straffelov af 10. Februar 1866. Dette meget benyttede, omhyggelig annoterede Værk er ved det foretagne ny Gennemsyn bleven forøget derved, at ikke blot det midlertidige Straffelovstillæg af 1. April 1911, men ogsaa Loven af 30. Marts 1906 om Modarbejdelse af offentlig Usædelighed og venerisk Smitte er bleven optaget. Desuden er de ældre Udgavers Henvisninger ved de enkelte Paragraffer bleven reviderede og ført à jour, og — hvad der har særlig Betydning — Udgiveren har nu ved de enkelte Paragraffer tilføjet Henvisning til den mer eller mindre tilsvarende Bestemmelse i Straffelovkommissionens Udkast fra 1923 og Regeringsforslaget fra 1924. I denne Henseende havde allerede Justitsministeriet vist Vejen ved at ledsage Regeringsforslaget af en skematisk Sammenstilling af de enkelte Paragraffer i Forslaget, Udkastet og den gældende Straffelov. Det har imidlertid sin store Betydning, at denne Sammenstilling nu ogsaa med den gældende Straffelov som Udgangspunkt er foretaget i Dahls Udgave af Straffeloven, der idelig benyttes saavel af de studerende som af Praktikere. Ved sin Beskæftigelse med Straffeloven bør enhver i den nærmeste Tid bestandig have Blikket rettet mod, hvorledes det tilsvarende Forhold vilde blive opfattet efter den Lov, hvis snarlige Gennemførelse efter mangeaarige Forarbejder og talrige Vanskeligheder man nu maa have Ret til at vente. Ved et saadant sammenlignende Studium vil den interesserede iøvrigt ogsaa have god Brug for de Oplysninger, som Kommissionsudkastet af 1923 ved de enkelte Paragraffer har anført om de tilsvarende Bestemmelser ikke blot i den gældende Straffelov, men ogsaa i Torps Udkast (1917) og i den første Straffelovskommissions Udkast

(1912). Hvis man en Gang — i en Udgave af den ny Straffelov — kunde sammenføre alle disse Henvisninger, om muligt ogsaa ledsaget af Henvisninger til Motiverne i de forskellige Udkast, vilde der være tilvejebragt et godt Grundlag for Fortolkningen og den praktiske Indarbejden af den ny Straffelov. Dette er imidlertid endnu Fremtidsmusik. Indtil videre maa man være glad ved det Udblik mod det ny, som Dahl har givet ved sine Henvisninger.

E. O.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft 1925.

I ottende Hæfte skriver Professor i Frankfurt a. M. Berthold Freudenthal om Forsorg for losladte som en Samfundspligt i Tilknytning til et af Forfatteren i Schlesischer Gefängnisgesellschaft holdt Foredrag.

Der eksisterer efter Forfatterens Mening intet Modsætningsforhold mellem Straffen og Forsorgen for losladte. Dels erkendes det, at Straffens Formaal er en Paavirkning af Individet i samfundsgavnlig Retning, der fuldstændig harmonerer med en fortsat yderligere Paavirkning, dels vil Samfundets Ikkeopfyldelse af denne Opgave gøre Straffens Formaal og Hensigt illusorisk. Forsorgen for den losladte afrunder Straffen. Kun herigennem vil Strafffuldbyrdelsen være et Hele. Men ikke blot maa det benægtes, at der er et Modsætningsforhold til Stede. Det maa fastslaas, at Samfundet har en positiv Pligt til at drage Omsorg for den losladte.

Forholdet mellem den frihedsberøvede og Samfundet er et Retsforhold reguleret af Lovregler. Indgrebet i Forbryderens Frihed kan kun ske, naar de i Lovgivningen angivne Forudsætninger er opfyldte. Indgrebets Omfang er kun det af Domstolene for hvert enkelt Tilfælde bestemte. Indgrebets Eftervirkninger er lovregulerede. Men dette Retsforhold adskiller sig ikke fra andre. Det er et Forhold rummende Rettigheder og Pligter for begge »de kontraherende Parter«. Samfundets umiddelbare Rettigheder over Individet er indlysende. Men Samfundets Pligter er ogsaa givne. Og først og fremmest maa man her forlange, at Samfundsreaktionens ponale Virkninger ophører ved Losladelsen, og at Straffen ikke faar Lov til at gribe skadende ind i Individets menneskelige og økonomiske Chancer efter denne. Men naar Samfundet ved Straffens Iværksættelse river Individet ud af dets Eksistens, maa man forlange, at Samfundet

ikke svigter sin Pligt til at sætte Individet i Gang igen. Heri ser Forfatteren den teoretiske Begrundelse for Kravet om Forsorg for løsladte.

Det vilde være urigtigt at tro, at dette Krav kun skulde være teoretisk begrundet. Forholdet er i Virkeligheden det, at Samfundets Forsømmelse af denne Pligt er lige saa taabelig, som hvis en Kirurg vilde foretage det operative Indgreb med al teknisk Dygtighed og derefter lade Saaret staa aabent. Kravet om Forsorg støttes af Erfaringen. I ét Tilfælde var en ren Erhvervs- og Vaneforbryder (Indbrudstyv) straffet 34 Gange for Udovelse af sin Profession, derimellem med 1 Aars, 2 Aars, 2½ Aars og 5 Aars Tugthus og 10 Aars Æresfortabelse og Polititilsyn. Under stadigt Tilsyn havde han faaet Stilling i en Virksomhed, hvis Indehaver efter et Aars Forløb kunde give ham Skudsmaalet »brugbar, ærlig og flittig«. Gennem sin Virksomhed under stadigt Tilsyn lærte han, at Forbryderbanen kun gav et kummerligt Udbytte. Fra 1905 til 1921, fra hvilket Tidspunkt Beretningerne om ham ophørte, havde han ikke gjort sig skyldig i Lovovertrædelser.

Et andet Tilfælde: Forfatteren modtog en Dag Besøg af en yngre Fange, der i Fængslet i Elmira havde virket som Bibliotekar og derved lært Navnet paa Forfatteren at kende. Han fik af Forfatteren en mindre Dagløn for at delagliggøre ham i sine Erfaringer fra Fængsler i Østrig, Baden, England og Amerika. Efter nogen Tids Forløb fik han efter sit Ønske Rejsepenge til London, hvor han fik Stilling som Oversætter ved Borsen. Kort efter fik han Stilling som Manager for en amerikansk Mineejer. Han havde stillet som Betingelse, at han selv og hans Arbejde blev stillet under stadig Kontrol, blot fordi han ikke var sikker paa sig selv. Kontrollen med den løsladte er ikke Samfundets Kontrol med Individet, men Individets Kontrol med sig selv. — Og den lille Beretning ender med, at den mange Gange straffede, der blev sat i Gang under Kontrol, bliver Generalmanager for samtlige Chefens Miner og kendt og skattet for sin Virksomhed i Colorado. Var det ogsaa lykkedes uden en Haandsrækning?

Forudsætningen for Forsorgen er den helt eller delvist udstaaede Straf. Ikke fordi man maa nære den Illusion, at Straffen virker etisk forbedrende eller forædlende paa Individet, men kun fordi den tvinger den, erhvervsmæssige Forbryder ind i det rationelle Arbejde. Og selv den fuldstændige Straffritagelse kan accepteres, naar den erstattes af ra-

tionel Forsorg. Men denne er til Gengæld af den største Vigtighed. Forbryderen, der i det første Tilfælde endte som et samfundsnyttigt Menneske, blev formodentlig kun lovlydig, fordi han ikke mere behøvede at krænke Lovene. Det gik daarlige ad den uærlige Vej — giv ham saa Chansen ad den ærlige! Spørgsmaalet maa løses praktisk og ikke sentimentalt. I det andet Tilfælde: Var Aarene i London og Amerika ikke en Nettogevinst for Samfundet? Vilde en Udgift for Samfundet ikke være kommet tifold igen som Indtægt.

Ogsaa af denne Grund er Samfundsforsorg Samfundspligt. —

Forsorgen for de løsladte har hidtil kun i ringe Grad været behandlet som en Statsopgave. Foreninger og enkelte private har søgt at løse Spørgsmaalet. I Schlesien var der alene i 1924 ca. 50 saadanne Foreninger. En Schweizer beretter, at han i 1924 ved Hjælp af 3 betalte Hjælpere førte Tilsyn med 600 løsladte. I Staten Illinois brugte man til Rejser og Diæter for 20 Tilsynsførende ikke mindre end 194,000 Dollars. Det engelske Fængselsselskab har i 1924 trods Statsunderstøttelse kun formaaet at skaffe Arbejde for 166 af 533 løsladte, der søgte dets Assistance. Men det kan desværre ikke nægtes, at de daarlige Resultater foruden Manglen paa det statslige Initiativ skyldes den kontrære Stilling, man i store Kredse indenfor Samfundet indtager overfor Ansættelsen af straffede Personer.

Den totale Svigten for de private Forsøg understreger altsaa ogsaa Kravet om en Samfundsløsning.

Spørgsmaalet er i Virkeligheden herefter alene, hvorledes Samfundet skal opfylde sin Forpligtelse. Spørgsmaalet er delt i Forsorgen for den straffede og Forsorgen for hans Familie. Ved Forsorgen for den løsladte gælder det naturligvis først og fremmest at finde ham en Stilling. Erfaringen viser, at Pladser indenfor Landbruget er ganske særligt egnede til at bringe den løsladte paa ret Kol, men det gælder her først og fremmest at tage de omhyggeligste individuelle Hensyn. Og det kan jo ikke nægtes, at der her møder to alvorlige Hindringer: Risikoen for en Kompromittering af den opdragende Metode ved stadige Tilbagefald og den organiserede Modstand fra Fagarbejdernes Side. Paa disse Punkter vilde dog formentlig det statslige Initiativ kunne hjælpe. I Amerika har man med Held anvendt løsladte Fanger som Kontrol for andre, og Systemet har virket godt. Saaframt det ikke lykkes straks at faa den løsladte anbragt i en egnet

Stilling, vil der for den første vanskelige Tid, Overgangen fra Fangenskab til den fuldstændige Frihed, i hvilket Stadium Recidivet ganske naturligt er særlig stort, blive Anvendelse for de af Forfatteren betegnede Overgangshjem. Saadanne Arbejdshjem skal søges frivilligt af den løsladte. Det maa ikke faa Karakteren af et sidste, tvungent Trin i den progressive Straff fuldbyrdelse. Risikoen for Ødelæggelse ved Paavirkning af mere defekte Individuer maa modarbejdes af Ledelsen, og man kan formentlig regne med, at saadanne Personer kun i ringere Grad vil søge disse Anstalter. Udgiften til Anstalternes Drift maa dækkes af Staten, dog saaledes at man gennem de løsladtes Arbejde søger at indvinde en Del af Udgifterne.

Foruden gennem det ofte vanskelige Forsøg paa at skaffe den løsladte en Stilling og gennem Optagelse paa et Overgangshjem, kan Hjælpen ydes som en direkte pekuniær Understøttelse. Forfatteren henleder navnlig her Opmærksomheden paa den Indtægt, Fangen har ved sit Arbejde i Fængslet. Det har været omstridt, om dette var en Indtægt, der hvilede paa et retligt Krav, eller en Gave fra Staten, der skulde tjene som Hjælp for den løsladte. For den praktiske Virkning er Spørgsmaalets Løsning selvfølgelig uden den fjerneste Betydning, men Forfatteren ønsker dog at præcisere, at Straffen kun er Frihedsberøvelse, at Samfundet ikke har Krav paa Udnyttelse af Fangens økonomiske Ydeevne uden herfor ydet Vederlag, og at dette derfor maa være et Retskrav for Individet imod Samfundet. Administrationen og Anvendelsen af den i Fængslet opsparede Sum vil være af vital Betydning for Samfundets Forsorg for den løsladte.

Men endelig er der Spørgsmaalet om Forsorgen for Familien. Det maa her hævdes, at Samfundets Reaktion kun maa ramme det direkte straffede Individ, og at det derfor er en uomtvistelig Pligt for Samfundet at yde den økonomiske Bistand, der er nødvendig til Familiens Eksistens. Paa dette Omraade har det private Initiativ svigtet fuldstændigt, og det offentlige kender kun den triste Hjælp, der hedder Fattiggaarden.

Man kan vist uden Overdrivelse sige, at Forsorgen for de løsladte i saa godt som alle civiliserede Lande er det Omraade indenfor den sociale Forsorg, der er mest forsømt. Og dog er det maaske det Felt, hvor den sociale Pligt er mest iøjnefaldende og den materielle Samfundsfordel mest evident.

Leif Gamborg.

Mindre Meddelelser.

✠ S. A. Bjerre.

Ett för svenska kriminalister vemodigt dödsfall inträffade, då f. d. professorn vid Dorpats Universitet, juris Dr. Sören Andreas Bjerre d. 22 nov. 1925 bortgick med döden på höjden av sin mannaålder. Född i Göteborg d. 21/3 1879, avlade han i Upsala fil. kand. examen år 1900, ock i Lund juris. kand. examen år 1904. Vid Stockholms Högskola avlade han därefter juris. licentiat-examen och promoverades där till juris doktor i maj 1910 efter ventilering av en straffrättslig avhandling: »Om rättsstridighetsrekvisitet vid förtalsförbrytelseerna». Hans huvudintresse var dock ägnat åt kriminalpsykologiska studier. Detta intresse hade grundlagts redan i unga år, då han varit en intresserad deltagare i v. Liszts seminarium i Berlin. Om detsamma vittnar redan en liten, år 1907 av honom publicerad skrift: »Kriminalpsykologiska studier I. Bidrag till tjuvnadsbrottets psykologi»; samt även en intressant studie över »Dostojevskij som kriminalpsykolog», publicerad i tidskriften Forum under hans professorstid i Dorpat. Sitt förnämsta intresse ägnade han åt individualspsykologiska undersökningar av konkreta förbrytaregestalter, försträdesvis på grundval av material från Långholmens straffanstalt. I likhet med många kriminalist i nutiden höll han före, att »the thorough examination of the individual offender is the line of investigation in which we can hope to solve the problems which criminality presents» (Hamblin Smith). Den första frukten av dessa mödosamma och tidskrävande undersökningar var det metodiskt samvetsgranna och psykologiskt högintressanta arbetet: »Bidrag till mordets psykologi», som utkom sistlidna höst, och recenserats i föregående häfte av denna tidskrift. — I likhet med åtskilliga andra svenskar togs Bjerre år 1919 i anspråk av den estniska regeringen såsom professor vid det av densamma nyorganiserade, ursprungligen svenska universitetet i Dorpat. Valutabesvärligheter och ohälsa nödgade honom att förlidet år lämna detsamma. Åtgärder hade just blivit vidtagna för att tillförsäkra honom en docentur i kriminalpsykologi i Lund. Men innan så kunde ske, föll pennan ur hans hand. Det blev honom så-

hunda icke förunnat att fortsätta publiceringen av sina mödosamt förvärvade undersökningsresultat. Kriminalisten, som haft tillfälle följa hans strävanden, tänker därpå med vemod. Hans vänner sörja förlusten av en sällsynt nobel och försynt personlighet.

N. S—g.

L'Association Internationale de Droit Pénal afholder en international Kongres i Bryssel i Dagene fra den 26. til 29. Juli 1926. Der er opstillet følgende tre Spørgsmaal til Behandling:

1) La mesure de sûreté doit-elle se substituer à la peine ou simplement la compléter?

2) Faut-il préconiser le travail à l'aperte des détenus et, en cas d'affirmation, comment l'organiser?

3) Ya-t-il lieu d'instituer une juridiction criminelle internationale; et, dans la supposition d'une réponse affirmative, comment l'organiser?

Der søges tillige fra de enkelte deltagende Lande tilvejebragt korte Oversigter over de siden Aarhundredskiftet vedtagne eller forberedte Love og over Lovgivningens Tendenser, særlig i hvilken Grad Tanken om socialt Forsvar (défense sociale) er bleven anerkendt og er traadt i Stedet for det klassiske Begreb om strafferetlig Ansvarlighed.

Den gamle Union internationale de droit pénal, der i en væsenlig Grad var bleven til paa tysk Initiativ (Stifterne var som bekendt von Liszt, Prins og v. Hamel), splittedes som Følge af Verdenskrigen. Den ny Association, der væsenlig er bleven til paa fransk-belgisk Initiativ, ønsker at fremtræde som dens Arvtager. Det bør dog bemærkes, at flere Stater holder sig tilbage, deriblandt navnlig Tyskland, hvilket der vel blev givet Adgang til Associationen, men ikke under Former, som Landet fandt acceptable. Den tyske Landsgruppe indenfor den gamle internationale Forening har allerede i Sommeren 1925, sikkert som en Protest mod den ny Sammenslutning, holdt Mode i Innsbruck sammen med den østrigske Landsgruppe, og et nyt Mode er berammet til Afholdelse i Bonn i Efteraaret 1926.

Saavidt vides har de danske, norske og svenske Kriminalistforeninger, der udgjorde Landsgrupper indenfor den gamle internationale Forening, under disse Omstændigheder ikke fundet det rigtigt allerede nu at træffe Bestemmelse om Tilslutning til den ny Association.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Dansk Tidsskrifts-Index. Ved S. Dahl og Th. Døssing. 10. Aargang (1924). Kbhvn. 1925.
- Studentersamfundets Retshjælp for ubemidlede. 40. Aarsberetning, 1924—25. Kbhvn. 1925.
- Bertil Sjöström: Om formell procesledning. Helsingfors 1925.
- Frantz Dahl: Almindelig borgerlig Straffelov. 5. gennemsete Udgave. Kbhvn. 1926.
- Ugo Conti: Ancora della pena indeterminata. Estratto dalla Rivista penale Vol. CII fasc. 4.
- Ugo Conti: Diritto penale penitenziario. Estr. d. Riv. pen. Vol. CIII fasc. 2.
- Fra Nær og Fjærn (Dansk Fangeblad) Nr. 28a—34.
- Defensor legis 1925 Nr. 10—12, 1926 Nr. 1.
- Tidskrift, utgiven av Juridiska Föreningen i Finland, 1925 Hft. 5—6, 1926 Hft. 1—2.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, Bd. XXXXVI Hft. 7—8.
- Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform 17. Aargang, 1.—2. Hft.
- Rivista penale CII fasc. 5—6, CIII fasc. 1.
- La Giustizia penale e la procedura penale Italiana. 1925, Januar—Februar 1926.
- Revista de Ciencias jurídicas y sociales. Año II. Nr. 9.

Det nye norske straffelovsudkast.

En redegørelse fra Professor SKEIE.

(Fortsat fra forrige hefte).

VI. Straffens udsættelse paa prøve (betinget eftergivelse af straffen).

Dette institut blev i Norge indført ved lov af 2den mai 1894 (med den ikke helt træffende titel »lov om betingede straffedomme). Dens regler er i det væsentlige uforandret optaget i loven af 1902 §§ 52—54, som lyder saaledes:

»§ 52. Naar retten idømmer straf af bøder, hefte indtil 6 maaneder eller fængsel indtil 3 Maaneder, kan det i dommen bestemmes, at fuldbyrdelsen af de nævnte straffe skal udsættes.

Retten bør herved foruden til forbrydelsens eller forseelsens størrelse og de omstændigheder, hvorunder den forøvedes, tage hensyn til den skyldiges alder og vandel samt til, om der er hengaaet lang tid siden forbrydelsens forøvelse, om den skyldige har afgivet fuldstændig og oprigtig tilstaaelse og ydet den fornærmede den opreisning og erstatning, hvorpaa denne har krav, eller erklæret sig rede til efter evne at yde saadan erstatning. I sidste tilfælde kan dommen opstille som betingelse, at en i samme bestemt erstatning ydes inden en fastsat frist.

§ 53. Forøver den efter § 52 dømte senere nogen forsætlig forbrydelse eller forseelse, hvorfor han inden 3 aar efter dommens afsigelse som sigtet undergives forfølg-

ning med det udfald, at han dømmes til fængsel, bliver ogsaa den udsatte straf at fuldbyrde. Er den nye strafbare handling uforsættelig, eller dømmes han til anden straf end fængsel, bliver det ved dommen at afgjøre, hvorvidt den udsatte strafs fuldbyrdelse fremdeles skal udstaa. Afgjøres den senere sag ved vedtagelse af forelæg, bliver herved ogsaa at afgjøre, om den udsatte straf skal fuldbyrdes.

Er ydelse af erstatning opstillet som betingelse, bliver, om fristen oversiddes, straffen ligeledes at fuldbyrde, medmindre oversiddelsen skyldes omstændigheder, der ikke kan tilregnes domfældte. Paastaaes dette at være tilfældet, bliver spørgsmaalet overensstemmende med straffeprocesslovens § 481 at indbringe til afgjørelse af retten, der i tilfælde kan bestemme en ny frist eller frafalde betingelsen.

Kommer den, der er dømt til frihedsstraf, hvis fuldbyrdelse er udsat, inden 3 aar efter dommens afsigelse under forfølgning som sigtet for nogen anden før dommen forøvet strafbar handling, for hvilken en frihedsstraf, hvis fuldbyrdelse ikke bliver at udsætte, findes at burde idømmes, bliver en ny for begge handlinger fælles straf at idømme. Er straffen for begge handlinger bøder eller for den ene frihedsstraf, for den anden bøder, bliver efter de nærmere omstændigheder at afgjøre, om den udsatte strafs fuldbyrdelse fremdeles skal udstaa.

Kommer den udsatte straf ikke til fuldbyrdelse, betragtes den som udstaaet ved dommens afsigelse.

§ 54. Ved forkyndelsen af en dom, hvori udsættelse med straffens fuldbyrdelse er bestemt, gjøres domfældte bekjendt med foranstaaende regler. Dommeren bør, saafremt domfældte er under 21 aar, tildele ham en saadan alvorlig advarsel og formaning, som omstændighederne maatte opfordre til, og kan i dette øiemed indkalde ham til særskilt retsmøde.

De processuelle regler om straffeudmaalingen finder anvendelse paa spørgsmaalet om straffefuldbyrdelsens udsættelse.

Komitéen foreslaar følgende regler:

§ 52.

»1. Naar der er særlig grund til at antage, at straffens fuldbyrdelse ikke er nødvendig for at afholde den skyldige fra nye strafbare handlinger, kan retten i dommen bestemme, at den skal udsættes, saafremt han

- a) idømmes bøder, hefte ikke over 2 aar eller fængsel ikke over 1 aar,
- b) i løbet af de sidste 5 aar før den strafbare handling foretagelse ikke har afsonet fængselsstraf, eller en tilsvarende frihedsstraf i udlandet, og
- c) ikke nu dømmes eller tidligere er dømt for en handling, som er strafbar efter §§ 148, 149, 152, andet led, 153 første, andet og tredje led, 154 andet led, 160, 161, 191, 192, 193, 195, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 217, 224, 225, 231, 233, 245 andet led, 267 eller 268 eller tilsvarende bestemmelser i udenlandsk lov.

Ved denne afgjorelse skal retten særlig tage i betragtning bevæggrunden til den strafbare handling og dennes ydre omstændigheder, den skyldiges alder, forstandsudvikling, karakter,andel og omgang, om han har afgivet en uforbeholden tilstaaelse uden at antage, at der forelaa beviser mod ham, om han har ydet fornærmede erstatning og opreisning eller erklæret sig villig dertil, og om der er gaaet lang tid efter handlingens foretagelse.

2. Rettighedstab, som er fastsat i dommen eller følger af denne, indtræder ikke, saalænge fuldbyrdelsen er udsat, med mindre retten bestemmer noget andet. Dersom retten bestemmer, at en rettighed skal tabes uden hensyn til fuldbyrdelsens udsættelse, regnes tabet fra afsigelsen af den endelige dom.

Hvorvidt andre tillægsstraffer eller en inddragning, som ikke er straf, skal iverksættes straks eller udstaa sammen med hovedstraffen, afgjøres af retten.

Disse bestemmelser gjælder ogsaa i det tilfælde, at den idømte hovedstraf anses som helt afsonet ved varetægts-

fængsel, men retten finder, at der vilde have været grund til at udsætte dens fuldbyrdelse. Reglerne om hovedstraffens udsættelse faar isaafald tilsvarende anvendelse med hensyn til de her nævnte retsfølger.

3. Naar retten bestemmer, at fuldbyrdelsen skal udsættes, fastsætter den en prøvetid fra 2—5 aar regnet fra afsigelsen af den endelige dom.

4. Dersom domfældte inden prøvetidens udløb kommer under forfølgning som sigtet for en strafbar handling øvet før domsafsigelsen, bliver straffen at fuldbyrde, saafremt han dømmes til en samlet straf (§ 64) eller for en forbrydelse, som ifølge reglerne i nr. 1 ikke giver adgang til udsættelse. Ellers afgjør retten, om den fastsatte straf skal fuldbyrdes eller udsættes. I sidste tilfælde fastsætter retten en ny prøvetid, som regnes fra afsigelsen af den endelige dom i den nye sag.

5. Er der ved afsigelsen af dommen i den sidste sag ikke taget hensyn til den første dom, indbringes begge domme for den ret, som i første instans har dømt i den sidste sag, til fastsættelse af en fælles straf efter § 64 og til afgjørelse angaaende fuldbyrdelsens udsættelse.

6. Bliver det efter afsigelsen af en dom, som bestemmer, at straffens fuldbyrdelse skal udsættes, men før prøvetidens udløb oplyst, at domfældte tidligere er dømt for nogen saadan forbrydelse, som er nævnt i nr. 1 c, eller de sidste 5 aar før den paadømte handlings foretagelse er straffet med fængsel, kan paatalemyndigheden forelægge den ret, som i første instans har paadømt sagen, spørgsmaal, om den udsatte straf af den grund skal fuldbyrdes.

§ 53.

1. Er en domfældt, som bliver indrømmet udsættelse efter § 52, ilagt fængselsstraf, skal han i prøvetiden staa under rettens tilsyn, med mindre retten finder dette upaa-krævet. Bliver dommen afsagt af anden domstol end forhørsretten eller meddomsretten paa hans hjemsted eller

opholdssted, eller flytter domfældte fra underdommerens embedskreds, afgjør den dømmende ret, hvilken domstol skal have tilsynet (være tilsynsret).

Tilsynsretten skal snarest mulig opnævne et medlem af en godkjendt forsorgsforening eller en anden dertil villig person, som er skikket til at føre det nærmere tilsyn med domfældte, yde ham raad og søge at skaffe ham arbejde m. v.

Naar det anses paakrævet, kan tilsynsretten forlænge indtil 5 aar en prøvetid som er sat kortere. Den kan opheve tilsynet, naar den antager, at det ikke længere er paakrævet. Rettens beslutninger efter dette led kan ikke paaankes eller paakjæres.

Nærmere regler om tilsynet gives af kongen.

2. Retten skal som vilkaar for udsættelsen paalægge domfældte at yde en efter hans evne fastsat erstatning og opreisning, som fornærmede har ret til og gjøre krav paa. Er domfældte paalagt underholdningsbidrag, kan betaling heraf opstilles som vilkaar.

Er det oplyst, at handlingen er forøvet i drukkenskab, eller at domfældte jevnlig misbruger berusende drikke, kan retten stille som vilkaar for udsættelsen, at han helt afholder sig fra at nyde alkoholholdige varer, eller at han tager ophold i en af kongen godkjendt kuranstalt.

Retten kan ogsaa stille andre vilkaar for udsættelsen, bl. a. at domfældte skal søge arbejde eller uddanne sig til et erhverv — efter samraad med tilsynsmanden — eller at han skal tage et ophold eller holde sig borte fra omraader, som angives i dommen.

Under prøvetiden kan tilsynsretten sætte saadanne vilkaar.

§ 54 a.

1. Dersom domfældte inden prøvetidens udløb forøver nogen strafbar handling, hvorfor han inden et aar efter dens udløb bliver idømt fængsel, fuldbyrdes straffen for begge handlinger; dømmes han for den nye handling til bøder eller hefte, afgjør retten, hvorvidt straffen for den

tidligere handling alene eller sammen med straffen for den nye handling skal fuldbyrdes. Bliver fuldbyrdelsen af straffen for begge handlinger udsat, fastsætter retten en ny prøvetid.

Er der ved afsigelsen af dommen i den sidste sag ikke taget hensyn til den første dom, indbringes begge domme for den ret, som i første instans har dømt i den sidste sag til afgjørelse angaaende fuldbyrdelsens udsættelse.

2. Dersom domfældte ikke opfylder de vilkaar, som er opstillet for udsættelsen, unddrager sig det foreskrevne tilsyn eller sætter sig ud over givne anvisninger eller hengiver sig til drik, lediggang eller anden utilbørlig levevis, afgjør tilsynsretten ved kjendelse, om dommen skal fuldbyrdes eller om fuldbyrdelsen fremdeles skal udstaa.

§ 54 b.

1. Saafremt der ikke inden et aar efter prøvetidens udløb bliver truffet afgjørelse, som bestemmer eller har til følge, at en udsat straf skal fuldbyrdes, ansees den som bortfaldet.

2. Dersom straffen fuldbyrdes, bliver et udsat rettig-hedstab at regne fra afsigelsen af den endelige dom eller kjendelse, som bestemmer fuldbyrdelsen eller har denne tilfølge.

§ 54 c.

1. Dersom en sag afgjøres gennem vedtagelse af forelæg, faar reglerne i §§ 52—54 b tilsvarende anvendelse paa dette.

Er i de tilfælde, som er nævnt i § 52 nr. 5 og § 54 a nr. 1 andet led, den ene sag afgjort ved dom, den anden ved forelæg, indbringes spørgsmaalet om straffens udsættelse for den ret, som i første instans har paadømt sagen.

2. Spørgsmaalet, om fuldbyrdelsen af en idømt straf skal udsættes, og om en udsat fuldbyrdelse skal iverk-sættes, afgjøres i forbindelse med en af andre grunde er-klæret anke. Ellers er afgjørelserne gjenstand for kjære-

maal, naar intet modsat er bestemt. Det samme gjælder rettens afgjørelser om, hvorvidt rettighedstab skal indtræde og andre tillægsstraffe eller inddragning, som ikke er straf, skal iverksættes uden hensyn til udsættelsen af hovedstraffens fuldbyrdelse. «

Som man vil se, har udkastet i én henseende væsentlig udvidet adgangen til straffeudsættelse paa prøve: den kan anvendes, selv om tiltalte dømmes til fængsel i 1 aar, mens maximum efter loven er 3 maaneder. Men den er udelukket, dersom tiltalte nu dømmes eller tidligere er dømt for visse grovere forbrydelser, og naar han i løbet af de sidste 5 aar før handlingens foretagelse har afsonet fængselsstraf. Og som positiv betingelse opstiller udkastet, at »der er særlig grund til at antage, at straffens fuldbyrdelse ikke er nødvendig for at afholde den skyldige fra nye strafbare handlinger«. Komitéen har villet forebygge, at udsættelsen bliver anvendt i flæng uden nogen virkelig prøvelse i hvert enkelt tilfælde. Man har i andet led af § 52 nr. 1 søgt at angive noget nærmere end i loven de momenter, retten skal tage hensyn til i denne vurdering; men fuldstændig kan en saadan angivelse ikke blive.

Loven har fastsat en bestemt prøvetid paa 3 aar for alle tilfælde. Komitéen har fundet det mere hensigtssvarende at give retten adgang til at afpasse tiden efter handlingens art og omstændigheder og har valgt samme spatium som i det schweiziske, østerrigske, tyske og danske udkast, nemlig 2—5 aar.

I Amerika og England har som bekjendt straffeudsættelsen været forbundet med et tilsyn. Dette led i reformen blev fra først af overseet ved institutets optagelse i de europæiske fastlandslovgivninger. Saaledes i den norske lov af 1894 og 1902; først ved en lov af 25. juli 1919 blev der gjort en tilføielse herom; og den gaar bare ud paa, at dommeren kan opstille som vilkaar for udsættelsen, at

domfældte underkaster sig et tilsyn. Komitéen foreslaar, at den, som indrømmes udsættelse af fængselsstraf, skal sættes under tilsyn, medmindre retten i det enkelte tilfælde finder dette upaakrævet. Et saadant tilsyn er som regel nødvendigt, ikke bare for at man kan holde øie med domfældte og forvisse sig om, at han opfylder vilkaarene for straffens eftergivelse; det er i mange tilfælde og særlig overfor unge forbrydere endnu mere paakrævet til raad og hjælp for den domfældte, bl. a. naar det gjælder at skaffe ham arbejde. Komitéen foreslaar tilsynet ordnet saa, at en bestemt dommer altid er ansvarlig for tilsynets udøvelse, og at han opnævner et medlem af en forsorgsforening eller en anden dertil villig og skikket person, som udfører tilsynet.

Den første betingelse for, at en udsættelse af fuldbyrdelsen skal gaa over til en eftergivelse af straffen, maa naturligvis være, at domfældte i den angivne prøvetid afholder sig fra nye strafbare handlinger, som vilde være brud paa den forventning, udsættelsen er begrundet i. Det vilde neppe være rigtigt at lade enhver forseelse bevirke straffens fuldbyrdelse. Paa den anden side maa en handling, som medfører fængselsstraf, i alle tilfælde forspilde adgangen til eftergivelse af den utsatte straf. Bestemte grænser kan man neppe angive i loven. I alle tilfælde, hvor en skade er voldt, og domfældte har evne til at erstatte, selv om det kun er en liden del af skaden, bør erstatningsydelsen være en absolut betingelse for straffens eftergivelse.

Naar man gaar ud fra den opfatning, at domfældte ikke bare ved at afholde sig fra nye forbrydelser, men ogsaa i positiv gjerning bl. a. ved erstatningsydelse og ved arbejde skal vise, at han fortjener den tillid, retten har vist ham i straffens udsættelse paa prøve, vilde det rigtige være, kan man sige, at straffens eftergivelse ikke indtræder, medmindre retten efter prøvetidens udløb saa beslutter. Saaledes er det ogsaa ordnet i det østrigske udkast (§ 52),

ligesaa i det tyske (§ 68). Komitéen antager imidlertid, at man bør beholde vor gjældende lovs regel, nemlig at straffen ikke skal fuldbyrdes, medmindre dette bliver besluttet. Det stemmer med den svenske lov, det svenske, danske og schweiziske udkast. Kræver man rettens beslutning om, at straffen skal bortfalde, vil dette medføre øget arbejde. Og for domfældte er det bedst, at man, saa meget som muligt, undgaar alt, som kan vække opmærksomhed, saaledes ogsaa en ny retsforhandling.

Vor gjældende lov indskrænker i to henseender betydningen af, at domfældte bestaar prøven.

For det første bestemmer den, som man vil se, i § 53 sidste led, at den udsatte straf skal betragtes som udstaaet, selv om domfældte bestaar prøven og straffen af den grund ikke bliver fuldbyrdet. En følge heraf skulde jo være, at den begrundet gjentagelsesstraf. Høiesteret har imidlertid i en dom af 6te mai 1905 (Retst. 1905 side 392) fundet dette resultat saa urimeligt, at den har sat bestemmelsen ud af betragtning. Det naturlige synes at være, at loven ligefrem vedkjender sig ogsaa retslig det, som sker faktisk, nemlig at straffen bortfalder. Dette udtates i den svenske lov (§ 14) og i det svenske, østrigske, tyske og danske udkast. Det schweiziske udkast gaar videre; det erklærer, at dommen skal betragtes som uskreven (art. 39 nr. 4): »Bewährt sich der bedingt Verurteilte bis zum Ablauf der Probezeit, so gilt die Verurteilung als nicht geschehen.« Der er neppe grund til at opstille en saadan fiktion. For domfældtes gode navn og rygte har den ikke stor betydning; saa langt dommen er kjendt, kan det faktum, at gjerningsmanden har været dømt, ikke udviskes ved en saadan lovfiktion. Og det vilde i andre henseender, i al fald efter vor ret, have sine betænkeligheder at erklære domfældelsen ugjort. Ophævelse maatte under enhver omstændighed indskrænkes til at gjælde dommens fastsættelse af strafansvaret; ellers vilde folgen blive, at den bortfaldt som retsgrundlag for et erstatningskrav, som allerede er

afgjort ved dommen (straffeprocesslovens kap. 32). Men ogsaa med den begrænsning kan dommens ophævelse i visse tilfælde volde retstab for andre. Jfr. saaledes lov om ulykkesforsikring § 32.

For det andet bestemmer loven i § 31, at en ved dommen fradømt rettighed tabes, selv om fuldbyrdelsen af hovedstraffen bliver udsat, og domfældte bestaar prøven (gjælder rettighedstabet en bestemt tid, regnes tidsfristen fra den dag, dommen bliver endelig). En saa absolut regel synes ikke at være tilstrækkelig begrundet. Da forekommer det mig at være bedre sammenhæng i den svenske lov og det svenske udkast, som siger, at straffen ikke kan udsættes i de tilfælde, hvor en dom foreskriver tab af offentlige rettigheder. Dette spørgsmaal om straffeudsættelsens og prøvens virkning paa rettigheder faar en langt større betydning end før, dersom komitéens forslag om straffegrænsen 1 aar bliver vedtaget. Med den nugældende grænse for en strafudsættelse, 3 maaneder, er rettighedstab aldrig en nødvendig følge af dommen. Lyder dommen derimod paa fængsel i 6 maaneder eller derover, taber domfældte uden videre enhver offentlig tjeneste, og lyder den paa fængsel i aar eller mere, taber domfældte for en tid af 10 aar stemmeret i offentlige anliggender og adgangen til at opnaa offentlig tjeneste. Efter komitéens mening bør det være reglen, at dersom hovedstraffen udsættes paa prøve, bliver ogsaa rettighedstabet udsat. At domfældte bliver strøget af stemmeretsmandtallet, kan i mange tilfælde vanskeliggjøre hans arbejde paa at bevare eller gjenvinde medborgernes agtelse. Og dette er netop af den største betydning for prøveinstituttets heldige virkning. Der kan imidlertid forekomme tilfælde, hvori dommeren maa sige: Jeg vil gjerne spare denne tiltalte for fængselsstraffens fuldbyrdelse, fordi den vil ruinere ham, og fordi jeg tror, den er overflødig. Men jeg tør ikke tage ansvaret for, at denne mand f. eks. bliver sat i en betroet offentlig eller kommunal stilling, eller at han bliver læge, præst

eller lærer — eller faar adgang til at drive en næringsvei, som forudsætter en vis grad af tillid. Komitéen foreslaar derfor, at loven giver dommeren adgang til at bestemme, at visse rettigheder tabes straks, selv om fuldbyrdelsen af hovedstraffen udstaar.

De andre tillægsstraffer, som loven angiver i § 16: forvisning fra bestemte steder (§ 33), bekjendtgjørelse af dommen (§ 130, 173, 254) og inddragning af en gjenstand, som er frembragt ved den strafbare handling eller har været benyttet eller bestemt til at benyttes ved en forsættelig forbrydelse (§ 34), følger aldrig med retsnødvendighed af en dom. Er stillingen den, som loven forudsætter i § 33, bliver der vel ikke tale om at udsætte hovedstraffen. Derimod kan det nok tænkes, at dommeren vil udsætte hovedstraffen, men samtidig bestemme inddragningen efter lovens § 34; det kan ogsaa forekomme, at han finder grund til at anvende inddragning, som ikke er straf, i forbindelse med en udsættelse af straffen. Dersom den kundgjørelse af dommen, som loven giver anvisning paa i § 130, 173 og 254, iverksettes, vil det gjøre en udsættelse af hovedstraffen mindre værdifuld for domfældte. Men paa den anden side har fornærmede krav paa, at den virkelige sammenhæng, som dommen fastslaar, bliver kjendt. Og dette maa efter min mening gaa foran hensynet til forbryderen.

VII. Sedelighedsforbrydelser.

1. Det er en udbredt opfatning, at voldtægt og sedelighedsforbrydelser mod barn har tiltaget i den senere tid, og at disse forbrydelser i det hele bliver bedømt for mildt af vore domstole. Og det er ikke bare paa tilfældige iagttagelser en saadan opfatning har været bygget. Den daværende direktør for Bodsfængslet, *Johs. Omsted*, fandt i 1914 at maatte henlede Justitsdepartementets opmærksomhed paa det store antal fanger, som da udsonede straf for utugt med barn, nemlig 37 (eller 16 pCt. af hele belægget

i Bodsføngslet). Han gjorde samtidig opmærksom paa den herskende ujevnhed i strafudmålingen baade for disse og andre forbrydelser.

Komitéen har søgt at skaffe det bedst mulige grundlag for en bedømmelse af kriminaliteten og retspleien paa dette omraade. Jeg skal her bare hidsætte en opgave, som Det statistiske Centralbureau efter Komitéens anmodning har udarbejdet over antallet af domfældelser for voldtægt og utugt med barn og over antallet af saadanne forbrydelser gennemsnitlig for femaarsperioder, absolut og i forhold til folkemængden (pr. million indbyggere).

Gennemsnitlig	Voldtægt				Utugt med barn			
	Strl. 1842 kap. 18 § 1, strl. 1902 § 192				Strl. 1842 kap. 18 § 19, strl. 1902 §§ 195 og 196			
	Antal domfældelser	Pr. 1,000,000 indbygg.	Antal forbrydelser	Pr. 1,000,000 indbygg.	Antal domfældelser	Pr. 1,000,000 indbygg.	Antal forbrydelser	Pr. 1,000,000 indbygg.
1846—50.....	0,8	0,6						
1851—55.....	2,6	1,8						
1856—60.....	2,2	1,1						
1861—65.....	4,2	2,5						
1866—70.....	2,6	1,5						
1871—75.....	4,4	2,5						
1876—80.....	3,0	1,6						
1881—85.....	6,8	3,5						
1886—90.....	2,8	1,4						
1891(92)—95(94).....	4,4 ¹⁾	2,2 ¹⁾	5,7 ²⁾	2,8 ²⁾	13,3 ³⁾	6,5 ³⁾	15,7 ²⁾	7,7 ²⁾
1896(95)—1900.....	5,6	2,6	5,8 ⁴⁾	2,6 ⁴⁾	12,8	5,9	15,8 ⁴⁾	7,3 ⁴⁾
1901—04.....	5,0	2,2	5,0	2,2	7,8	3,4	8,5	3,7
1905—09.....	6,8	2,9	6,8	2,9	25,4	10,9	32,0	13,7
1910—14.....	6,2	2,6	7,0	2,9	24,6	10,1	37,0	15,2
1915—19.....	7,0	2,7	8,6	3,4	28,0	11,0	52,4	20,5
1920—22.....	10,7	4,0	13,7	5,1	36,3	13,6	89,3	33,5
1892—1904.....	5,2	2,4	5,5	2,5	11,4	5,3	13,5	6,2
1905—13.....	6,4	2,7	6,7	2,8	23,8	10,0	30,1	12,7
1914—22.....	8,2	3,2	10,3	4,0	31,7	12,3	67,1	26,0

¹⁾ 1891—95. ²⁾ 1892—94. ³⁾ 1892—95. ⁴⁾ 1895—1900.

Angaaende voldtægt (strl. 1842 kap. 18 § 1, l. 1902 § 192) har vi statistik fra 1846; sedelighedsforbrydelser mod barn er derimod til og med 1891 slaaet sammen med flere andre sedlighedskrænkelser til en fællesgruppe, hvorfra de nu ikke kan udskilles. Loven af 1902 omhandler al kjønslig usedelighed overfor barn: §§ 195 og 196 sætter straf for utugtig omgjængelse med barn resp. under 13 og 16 aar; § 212 andet led rammer det at foretage »utugtig handling med barn under 16 aar« eller at forlede barn under 16 aar til »utugtig adfærd«, og § 212 første led det at krænke ærbarhed med utugtig adfærd i handling eller ord, bl. a. naar det sker i overværd af barn under 16 aar. Loven af 1842 havde i kap. 18 § 19 bestemmelser om »utugt« med piger under 15 aar (første punktum) og under 12 aar (andet punktum), og utugt blev i loven af 1842 fortolket som ensbetydende med samleie. Andre sedelighedsforbrydelser mod barn blev straffet efter den da fremdeles gjældende bestemmelse i Lovbogens 6.22.3, som blev ophævet ved ikrafttrædelsesloven af 22. mai 1902. Domfældelser efter 6.22.3 er ikke medregnet i statistiken over sedelighedsforbrydelser mod barn for aarene 1892—1904, og heller ikke er forbrydelser mod strl. af 1902 § 212 medregnet for tiden efter denne lovs ikrafttræden.

Opgaverne viser, som man vil se, en sterk stigning efter 1905, særlig i antallet af utugtsforbrydelser mod barn. Det gjælder imidlertid paa dette omraade som paa andre, at statistikkens tal ikke uden videre kan betragtes som udtryk for den virkelige forandring i kriminaliteten.

Det maa for det første erindres, at det billede, statistikken kan give, retter sig efter materialet, og man antager, at dette er blevet meget fuldstændigere i de senere aar.

For det andet er det en forudsætning for sammenligningen mellem to tidsrum (eller to lande), at forbrydelsesbegreberne er ens. I voldtægtsbegrebet er der praktisk talt ingen forandring gjort fra 1842 til 1922; loven af 1902 rammer rigtignok enhver art utugtig omgjængelse og er

rettet mod begge kjøen, mens loven af 1842 bare gjælder voldtægt øvet af mænd mod kvinder og den almindelige form for legemlig omgjængelse (samleie); men de nye arter voldtægt har, saavidt man ved, ikke forekommet i retspraksis og har i al fald ingen betydning for det samlede antal forbrydelser. — Derimod blev der i bestemmelserne om utugt med barn gjort den forandring, at alderen blev sat op fra 12 (den gamle lovs kap. 18 § 19 sidste punktum) til 13 aar (loven af 1902 § 195) og fra 15 (kap. 18 § 19 første punktum) til 16 aar (§ 196). Da grupperne er slaact sammen, vil det imidlertid kun blive den sidste forandring, som faar betydning. Hvor mange af de forbrydelser, som er straffet efter § 196, er øvet mod barn i alderen 15—16 aar, kan ikke ses af det statistiske materiale. I femaarsperioden 1916—1920 blev ialt straffet 136 personer for forbrydelser mod §§ 195 og 196, deraf 58 efter § 195 og 78 efter § 196. Nogle procent deraf er antagelig dømt for utugtig omgjængelse med barn over 15 aar. I denne forbindelse maa paa den anden side erindres: Loven af 1902 har i § 212 en angivelse af sedelighedsforbrydelser mod barn, som antagelig i mange tvilstilfælde bliver anvendt istedenfor §§ 195 og 196, der svarer til kap. 18 § 19 i loven af 1842, og det er sandsynligt, at denne reduktion i anvendelsen af §§ 195 og 196 mere end opveier den øgning i tallet, som følger af, at aldersgrænsen blev forhøiet fra 15 til 16 aar. — Loven af 1902 rammer videre utugt øvet af kvinder med gutter under de nævnte aldersgrænser, mens loven af 1842, kap. 18 § 19 kun gjælder mænds utugt med piger. Av de nævnte 136 personer, som blev dømt efter §§ 195 og 196, var 2 kvinder (dømt efter § 196). Fra 1905 til 1922 er ingen forandring gjort i loven. Den stigning, som sidste niaarsperiode viser i sammenligning med første periode under den nye lovs herredømme, kan saaledes ikke for nogen del forklares i en forskjellig rækkevidde af lovreglerne.

For det tredje giver statistikken bare oplysning om

de tilfælde, som kommer under paatale og leder til fældelse. Og man kan ikke gaa ud fra, at disse til enhver sid udgjør den samme brøkdel af alle forbrydelser, saaledes, med andre ord, at man af dem kan læse sig til en virkelig opgang eller nedgang i sedelighedsforbrydelser. Om en forøvet forbrydelse bliver straffet, afhænger bl. a. af paatalereglerne, af opdagelsespolitiets effektivitet og af rettergangsmaaden; det afhænger videre af, i hvilken udstrækning psykiatrisk undersøgelse bliver anvendt, og hvorledes grænsen bliver trukket mellem sindssyge og normale. — I paatalereglerne er ingen forandring gjort for utugt med barn. For voldtægt var paatalen efter den gamle lov (kap. 27 § 3) som regel betinget af krænkedes begjæring, mens den efter loven af 1902 er ubetinget offentlig. Dette har dog neppe medført nogen stor forandring i forholdet mellem forøvede og paatalte voldtægtsforbrydelser. Paatalemyndigheden vil jo praktisk talt aldrig kunne begynde en forfølgning, uden at der er gjort anmeldelse fra krænkede. Hun kunde jo rigtignok før tage en klage tilbage med den virkning, at sagen da maatte indstilles (se straffeprocelseslovens § 84 sidste punktum); og det forekom. Men paatalemyndigheden har ogsaa nu adgang til at undlade paatale, naar intet offentlig hensyn kræver den; og en frafaldelse af begjæringen vil ofte være et vigtigt moment i saa henseende. — Opdagelsespolitiet er visseelig langt bedre nu end omkring 1850; og der har vel været en jevn fremgang ogsaa i anden halvdel af det 19de aarhundrede. Sammenligner vi derimod perioden 1891—1904 med de efterfølgende 1905—1913 og 1914—1922, er der neppe grund til at regne med nogen stor øgning i effektivitet. Og i al fald har den relativt liden betydning paa dette omraade; i de fleste tilfælde er nemlig forbryderen kjendt af krænkede. — Psykiatrisk undersøgelse af den sigtede sedelighedsforbryder bliver i de senere aar foretaget meget hyppigere end før og med det resultat, at paatale undlades (eller at tiltalte frifindes). I denne hen-

seende er der en væsentlig forskjel ogsaa mellem perioden 1891—1904 og den sidste periode.

For det fjerde maa det erindres, at tallene er relativt smaa, og at tilfældigheder derfor kan give billedet af en bestemt tid feilagtig farve. Navnlig gjælder dette voldtægtsforbrydelserne. Der er, som man vil se, enkelte meget sterke udslag fra gjennemsnittet. Antallet var saaledes 5,1 i 1909, mens det var 2,1 i 1907, 1,7 i 1908 og i de to efter 1909 følgende aar 2,1 og 2,5. Vi kan se lignende skarpe udslag i ældre opgaver. Der blev i 1864 domfældt 9 personer for voldtægt eller 5,5 pr. million af den daværende folkemængde og i 1883 10 personer eller 5,2 pr. million. Disse afvigelser kan have to grunde: enten at der i et bestemt tidsrum bliver forøvet og anmeldt særlig mange forbrydelser af denne art, eller at der samler sig op mange ældre sager til paadømmelse et bestemt aar. For de ældre aar er der ikke tilgængeligt materiale til opklaring af sammenhængen. For aaret 1909 giver en undersøgelse følgende resultat: 12 personer blev domfældt for voldtægt, 1 af disse havde forøvet forbrydelsen i 1908, de andre 11 i 1909; og en af de 5 personer som det følgende aar (1910) fælles for voldtægt, havde øvet forbrydelsen i 1909; der blev med andre ord i dette aar forøvet 12 voldtægtsforbrydelser, som ledede til domfældelse. Til sammenligning kan nævnes: Der blev i 1908 domfældt 4 personer, forbrydelsen var i 1 tilfælde forøvet i 1905, 1 i 1907, 2 i 1908. I 1910 blev 5 domfældt; 4 af forbrydelserne var øvet samme aar, 1 i 1909. I 1911 blev 5 domfældt; 3 af forbrydelserne var øvet 1910 og 2 i 1911. Naar man har saavidt lange tidsperioder til sammenligning som de her omhandlede, bliver imidlertid ogsaa de smaa tal oplysende.

Alt i alt er der vistnok grund til at antage, at øgningen i voldtægt og utugt med barn ikke er saa stor, som statistiken synes at vise, men at den dog er meget betydelig.

Det vilde selvsagt have sin interesse at sammenligne

antallet ogsaa af andre sedelighedskrænkelser. Jeg har imidlertid fundet at kunne begrænse fremstillingen til disse to groveste arter forbrydelser. Jeg skal bare videre nævne, at der i aarene 1905—1913 af forbrydelser mod § 212 ialt er paadømt 401 og i aarene 1914—1922: 585.

Byråchef, nu direktør *Hartvig Nissen* har efter komitéens anmodning samlet og bearbejdet et mere detaljert materiale vedkommende sedelighedsforbrydelser. Se bilag 7 til komitéens indstilling. Denne redegjørelse giver bl. a. oplysning om forbryderens alder, om størrelsen af den idømte straf, om gentagelse, om forbryderne har været drikfældige og om handlingen er øvet i drukkenskab.

Videre har komitéen i sin indstilling s. 13 flg. til belysning af strafudmaalingen meddelt uddrag af dommen i 45 sager angaaende voldtægt og utugtlig omgængelse med barn. Disse uddrag viser for det første, at strafudmaalingen er meget ujevn under den gjældende lov og bekræfter paa dette omraade den erfaring, som der blandt fængsels-tjenestemænd er enighed om i det hele. For det andet viser uddragene, at straffen selv for de groveste sedelighedsforbrydelser gjennemsnitlig er meget mild, ikke alene i sammenligning med de straffeminima, som gjaldt indtil 1 januar 1905, men ogsaa i forhold til middeltallet af minimum og maximum i den gjældende lovs vide strafferammer. Som et eksempel paa strafudmaaling skal jeg nævne: Ved en lagmandsretsdom af 11 september 1923 blev en mand idømt 1 aars fængsel for »at have taget strubetag paa N. A., revet hendes benklæder ned og havt samleie med hende mod hendes vilje«. Ved en lægmandsretsdom af 19 september 1911 blev følgende sag paadømt: Den ene tiltalte A greb pigen H. H., som søgte at gjøre modstand, kastede hende overende, og medens tiltalte B efter A's anmodning holdt pigens hænder, tiltvang A sig samleie med hende. Derefter byttede mændene roller: A holdt pigens hænder, mens B tiltvang sig samleie. For denne forbrydelse blev A, som var fuldvoksen, idømt 1½

aars fængsel, og B, som var 17 aar, 6 maaneders fængsel. Ved en lagmandsretsdom af 24 oktober 1913 blev tiltalte (57 aar gammel) for gjentagne utugtige omgængelser med en pige i 11—12 aars alderen idømt 9 maaneders fængsel.

I den almindelige opfatning har den nugældende straffelov og domstolenes milde strafudmaaling faaet hovedskylden for den store øgning, som man (uden bestemte statistiske opgaver) har regnet med. Det er ikke min mening at benegte, at straffens størrelse har sin betydning, og komitéen foreslaar væsentlige skjærper. Men det vil nok vise sig paa dette omraade som ellers, at selv de strengeste straffe ikke kan gjøre noget underverk, hverken i at hindre, at kriminaliteten stiger, eller i at drive tilbage en kriminalitet, som er steget under en mild eller slap retspleje.

Naar den gjældende straffelov har faaet skylden for, at sedelighedsforbrydere bliver for mildt behandlet, er dette kun delvis begrundet. Loven giver nemlig adgang til en meget streng retshaandhævelse mod de grovere sedelighedsforbrydelser. For voldtægt til samleie er maksimumsstraffen fængsel i 15 aar og for voldtægt til anden utugtig omgængelse 10 aar. Dersom forbrydelsen har haft døden eller betydelig skade paa legeme eller helbred til følge, kan fængsel paa livstid anvendes (§ 192). Samme straf gjælder utugtig omgængelse med barn under 13 aar (§ 195). For utugtig omgængelse med barn under 16 aar er maksimumsstraffen 3 aar (§ 196). Anden utugtig handling med barn under 16 aar kan ogsaa straffes med fængsel indtil 3 aar, og den, som i overvær af barn under 16 aar krænker ærbarhed ved utugtig adfærd i handling eller ord, kan straffes med fængsel i 1 aar (§ 212).

Men kun for fuldbyrdet samleie ved voldtægt eller med barn under 13 aar sætter loven nogen minimumsstraf (1 aar); i de andre tilfælde gjælder ingen anden grænse nedad end lovens almindelige lavmaal for fængselsstraf, 21 dage. Og straffeloven af 1902 har gennemgaaende saa

vide rammer for strafudmaalingen, at der nok kan være meget forskellige meninger om, hvad lovgiveren har villet fastsætte som norm (som straf for den almindelige, typiske forbrydelse af en vis art). Dette gjælder bl. a. dens bestemmelser i det 19de kapitel om forbrydelser mod sedelighed. Som et andet karakteristisk eksempel paa lovens strafferammer skal jeg fra et andet omraade nævne, at § 153 har fængsel fra 21 dage — indtil paa livstid. Det er aabenbart, at en bestemmelse som denne i virkeligheden ikke giver dommeren nogensomhelst veiledning. Selv om loven har et maximum, gjælder det samme, naar det er saa hoit som 15, 12, 10 eller 8 aar. Og heller ikke en straffetrusel, som lyder paa fængsel fra 1 til 15 aar, giver nogen tanke om, hvad straffen skal være for en middels forbrydelse af den art, loven omhandler.

Den mangel paa veiledning, som saadanne bestemmelser efterlader, bliver endnu føleligere derved, at der ikke er noget fast system i lovens strafferammer. Det synes nærmest at være noget tilfældigt, om der i en straffetrusel er sat en minimumsstraf eller ikke. Det kan nemlig ikke siges, at omstændighederne ved gerningen er mindre variable i de tilfælde, hvor loven sætter et minimum end i de tilfælde, hvor intet minimum er fastsat. Jeg kan til eksempel nævne lovens § 153 og § 312. Naar loven i visse tilfælde har sat et minimum, mens den intet har i andre tilfælde, hvor der er ligesaa stor eller større grund til det, bliver virkningen ikke alene den, at dommeren i de sidste tilfælde mangler enhver veiledning; lovens mangel paa sammenhæng maa ligefrem vildlede dommeren i vurderingen af handlingens strafverdighed. For det er nu engang saa, at det først og fremmest er i straffetruslens minimum, dommeren søger veiledningen, naar maksimum ligger saa hoit, at der praktisk talt ikke bliver spørgsmaal om at gaa til den øvre grænse.

Paa samme maade virker en anden inkonsekvens i loven: Den har paa flere omraader tillagt samme omstæn-

dighed ved en handling en meget forskellig virkning paa strafferammen (maximum eller minimum). Saaledes i §§ 292 og 256. Ikke mindre eiendommelig er sammenhængen mellem straffen i § 256 og § 192, andet led: Dersom A underslaar en gjenstand, som er mere værd end kr. 1000, og hans handling faar den uforsællige følge, at nogen omkommer eller faar betydelig skade paa legeme eller helbred, er minimumsstraffen 3 aars fængsel (se § 256); men om A voldtager en ærbar kvinde og mishandler hende, saa hun omkommer eller faar betydelig skade paa legeme eller helbred, er minimum fremdeles bare 1 aars fængsel, og har utugtshandlingen ikke bestaaet i (fuldbyrdet) samleie, er minimum ogsaa i dette tilfælde 21 dage (se § 192).

Til sammenligning med den gjældende lovs strafferammer og med de strafudmaalinger, som er anvendt under dens herredømme, skal jeg citere den ældre lovs straffetrusler for de groveste sedelighedsforbrydelser:

Kapitel 18 § 1. »Hvo, som enten ved anvendelse af vold eller ved trusler, der medfører overhængende fare for nogens liv eller helbred, tvinger en kvinde til legemlig omgjængelse, ansees med strafarbeide i anden (d. v. s. 9—12 aar) eller i tredje grad (6—9 aar). Har hun af gjerningen lidt betydelig skade paa legeme eller helbred, dommes han til strafarbeide i første grad (d. v. s. paa livstid). Omkommer hun desformedelst, skal han have sit liv forbrudt.«

§ 2. »For den, som bedriver utugt med kvinde, efterat han ved noget bedøvende eller andet middel har bragt hende i svindel, afmagt eller lignende tilstand og dermed betaget hende brugen af hendes frie vilje eller sat hende ud af stand til at modsætte sig gjerningen, gjælder, hvad som i § 1 er bestemt«.

§ 3. »Hvis nogen bedriver utugt med kvinde, der ham vitterligen, men uden hans skyld er i saadan tilstand, som i § 2 er sagt, ansees med strafarbeide i fjerde eller femte grad (d. v. s. 3—6 aar eller 6 maaneder til 3 aar).«

§ 19. »Bedriver nogen utugt med kvinde, som er over tolv, men yngre end femten aar, ansees han med strafarbeide i femte grad eller fængsel. Utugt med kvinde, som er yngre end tolv aar, betragtes som forøvet med vold (§ 1), om hun end i gierningen har sammentykket«.

Ved revisionen i 1874 blev der foretaget store nedsættelser i de fleste af lovens straffesatser.

Men i det 18de kapitel fandt man dengang ikke grund til at gjøre væsentlige ændringer. Den ordinære straf for voldtægt blev som før: strafarbeide i anden grad (9—12 aar). For voldtægt, som har medført betydelig skade paa legeme eller helbred, blev strafarbeide i 12—15 aar (som nu betegnes strafarbeide i 1ste grad) det ordinære; strafarbeide paa livstid skal kun anvendes under særdeles skjærpende omstændigheder. Og for voldtægtsforbrydelse, som har krænkedes død til følge, kan dommeren vælge mellem dødsstraf og strafarbeide paa livstid. — Disse ændringer faar betydning ogsaa i § 2 og § 19 andet led, som henviser til straffen for voldtægt. — Videre blev den ordinære straf for utugt med slegtning i nedstigende linje (§ 11) nedsat fra strafarbeide paa livstid til den nye første grad (12—15 aar). — »Nogen yderligere formildelse tror man ikke at kunde foreslaa, hverken i den her omhandlede § (11) eller i nogen af de øvrige bestemmelser i det 18de kapitel«, siger Justitsdepartementet i den første proposition om revisionen (Ot. prp. nr. 10 for 1872 side 27). Og Stortingets justitskomité, hvor *O. Richter* var formand, udtaler i sin indstilling 1872: »Mod de med hensyn til §§ 1 og 2 saaledes foreslaaede formildelser finder komitéen ikke, at der bør være noget at erindre, medens den paa den anden side heller ikke tror, at det er tilraadeligt at gaa videre i strafnedsættelse«. (Komitéen nævner ikke, at nedsættelsen vil faa anvendelse paa utugt med pgebarn under 12 aar). Komitéen er ogsaa enig i straffenedsættelsen i § 11. Nogen nedsættelse i andre paragrafer bringer heller ikke komitéen paa bane. Derimod foreslaar den i

alle sine indstillinger (1872, 1873 og 1874) en ny bestemmelse (§ 30), som sætter straf for paaførelse af venerisk sygdom. I Odelsting og Lagting blev propositionen med den af komitéen gjorte tilføielse vedtaget enstemmig og uden debat (naar man undtager, at der efter Lagtingets anmerkning blev gjort et tillæg i konkubinatsparagrafen, § 22).

Ved revisionen i 1889 og 1890 blev der ingen forandring gjort i det 18de kapitel, naar man undtager, at der efter forslag fra justitskomitéen blev foretaget en omredaktion af bestemmelsen i § 21 om unaturlig utugt.

Sammenligner vi straffen for de to groveste sedelighedsforbrydelser i loven af 1842 og i loven af 1902, finder vi én iøjnefaldende forskjel. Minimum i den ordinære straf for voldtægt og for utugt med pgebarn under 12 aar var i loven af 1842: over 9 aars strafarbeide og minimum under særdeles formildende omstændigheder: strafarbeide over 6 aar; minimum for de tilsvarende forbrydelser er i loven af 1902: et aars fængsel (se §§ 192 og 195).

Om straffen for voldtægt udtaler kommissionen i motiverne af 1896, side 178—79:

»Straffens minimum i § 192 er, som sees, i høj grad nedsat. I virkeligheden gives der her alle mulige overgange fra de mest brutale forgribelser paa den kvindelige kyskhed til attentater paa provokatorisk letfærdige kvinder, om hvis modstands oprigtighed den mest berettigede tvivl kan opkastes, og hvem ialfald intel andet er berøvet end friheden til selv at bestemme, naar og med hvem de vil hengive sig til lasten. I betragtning heraf har ogsaa de fremmede love ret lave minima.«

I kommissionens lovbestemmelse om utugtig omgjængelse med barn under 13 aar (§ 195) hedder det — ligesom i lovens § 193 andet led — at denne forbrydelse »straffes som i § 192 bestemt«. Den almindelige straf for utuglig omgjængelse med barn under 13 aar bliver med andre ord fængsel fra 21 dage til 10 aar; kun i det til-

fælde, at gjerningsmanden har haft fuldbyrdet samleie med en pige under denne alder, sætter loven en mindste straf, og denne er et aars fængsel. Det kan vel ikke godt have været kommissionens mening, at der ogsaa blandt barn under 12 aar kan være saa »provokatorisk letfærdige kvinder«, at der for samleie med dem maa være det samme lave minimum som for voldtægt. Men den har ikke givet nogen anden begrundelse for den store nedsættelse i straffen for utuglig omgængelse med barn.

Kommissionen har imidlertid ikke udtalt sig for nogen mildere behandling end før af »de mest brutale forgribelser paa den kvindelige kyskhed«. Og at dette heller ikke har været kommissionens mening, maa vi slutte af lovforslagets (og lovens) bestemmelser om straffens maximum. Efter den ældre lov var maximum i den ordinære straffesamme 12 aars strafarbejde: efter loven af 1902 er maximum 15 aar. Det maximum loven af 1902 sætter for voldtægt (og for utugt med barn under 13 aar) i det tilfælde, at gjerningen har medført døden eller betydelig skade paa legeme eller helbred, er fængsel paa livstid; d. v. s. den samme (maximums-) straf, som den gamle straffelov havde for disse tilfælde efter revisionen i 1874, naar vi ser bort fra alternativet livsstraf, som i det hele ikke for nogen forbrydelse har været fuldbyrdet siden 1875. Videre maa nævnes, at loven af 1902 har forøget maximum for to andre forbrydelser: Efter loven af 1842 var straffen for samleie med vanvittig kvinde strafarbejde i femte grad (indtil 3 aar), for samleie med bevidstløs kvinde strafarbejde i fjerde eller femte grad (indtil 6 aar). Den nye lov sætter fængsel indtil 8 aar som straf for begge disse forbrydelser.

Naar man skal sammenligne de to straffelove, bør man ogsaa tage i betragtning, hvilke handlinger den har henført under en straffetrusel. Det maa da erindres, at den gamle lovs betegnelser: »tvinger en kvinde til utuglig omgængelse« (§ 1), »have legemlig omgængelse« (§ 21),

»bedriver utugt« (§§ 2, 3, 20 m. fl.) blev fortolket derhen, at de kun omfattede samleie (coitus). Loven af 1902 bruger i tilsvarende straffebestemmelser udtrykket »utugtig omgængelse« for at ramme ogsaa den »samleielignende« tilfredsstillelse af kjønsdriften, og fremhæver i enkelte bestemmelser samleie som en kvalificeret art af forbrydelsen (se §§ 192 og 193). Kun efter §§ 193, 207—8 og 209 er straffetruslen begrænset til samleie. Naar tiltalen gjaldt utugt med pigebarn, var det jo aabenbart lovens mening, at bestemmelsen i § 19 skulde anvendes, selv om egentlig samleie var umuligt. Den omstændighed, at § 192 første alternativ er anvendelig ogsaa paa tvang til utugtig omgængelse med person af samme kjønn, og at §§ 195 og 196 rammer ogsaa en kvindes utugtige omgængelse med gutter under 13 eller 16 aar, har naturlig nok øvet indflydelse i valget af strafferammen i disse bestemmelser.

Videre bør man tage hensyn til, at den gjældende lov ogsaa har erklæret handlinger strafbare, som den gamle lov ikke rammede; § 193 er saaledes anvendelig ogsaa i det tilfælde, at en kvinde har utugtig omgængelse med en sindssyg mandsperson.

Det er meget vanskeligt at foretage en sammenligning mellem straffesatserne i to love, der er saa forskellige som loven af 1842 (efter revisionen af 1874) og loven af 1902. Men jeg tror dog ikke, man kan sige, at det har været meningen i loven af 1902 at give udtryk for en stor nedsættelse i de grove sedelighedsforbrydelsers strafværdighed.

Og ialfald kan der neppe være nogen tvil om, at den vurdering, som vi finder i retspraxis, ikke stemmer med lovgiverens vilje.

Komitéen finder det paakrævet at ændre loven i det øiemed at faa straffen for sedelighedsforbrydelser jevnere og gennemgaaende strengere udmaalt, særlig da for voldtægt og utugt med barn.

Efter min opfatning er det system med nærsagt ube-

stemte strafferammer, som efter forbillede fra enkelte fremmede love og lovudkast hos os blev indført ved revisionen af 1889—1890 og videre udviklet i loven af 1902, et feilgreb. Det ligger imidlertid udenfor komitéens mandat at skrive en helt ny straffelov, hvori man opstiller relativt faste straffesatser, men da paa den anden side differentierer gjerningsindholdene og graderer satserne mest muligt efter de omstændigheder, som bør være bestemmende for straffens størrelse. Og man kan ikke godt i et enkelt eller i nogle faa kapitler af loven helt bryde med det system, som loven forøvrigt er bygget efter.

Komitéen har derfor væsentlig været henvist til at give udtryk for straffeskjærpelsen ved en forhøielse af minimum. Der har været forskellige meninger inden komitéen om, hvor langt man bør gaa i saa henseende. Jeg skal gjengive de forslag, som er vedtaget af et flertal eller af den samlede komité. Angaaende dissenser om straffens størrelse skal jeg her bare nævne, at *Omsted* stemmer mod forandring i den almindelige mindstestraf for voldtægt (§ 192 første og andet led).

Komitéudkastet er saalydende:

§ 191. Den, som ved trusler bevæger nogen til utugtig omgjængelse eller som medvirker hertil, straffes med fængsel fra 3 maaneder til 6 aar.

Offentlig paatale finder alene sted efter fornærmedes begjæring, medmindre almene hensyn kræver paatale.

§ 192. Den, som ved vold eller ved at fremkalde frygt for nogens liv eller helbred tvinger nogen til utugtig omgjængelse eller som medvirker dertil, straffes for voldtægt med fængsel fra 1 til 10 aar.

Var den utugtige omgjængelse samleie, er straffen fængsel ikke under 3 aar. Under særdeles formildende omstændigheder kan straffen nedsættes til fængsel i 2 aar.

Forsøg straffes paa samme maade som den fuldbrydede forbrydelse.

Dersom fornærmede som følge af forbrydelsen omkommer eller faar betydelig skade paa legeme eller helbred, eller den skyldige tidligere er straffet efter denne paragraf eller efter §§ 191, 193 eller 195, anvendes fængsel fra 4 aar indtil paa livstid. Som betydelig skade paa legeme eller helbred ansees efter denne paragraf i alle tilfælde veneriske sygdomme.

Offentlig paatale kan undlades, saafremt fornærmede fremsætter begjæring herom og almene hensyn ikke antages at tale derimod.

§ 193. Den, som har eller medvirker til, at en anden har utugtig omgjængelse med nogen, som er sindssyg eller som er bevidstløs eller af andre grunde ude af stand til at modsætte sig handlingen, straffes med fængsel indtil 5 aar.

Var den utugtige omgjængelse samleie med kvinde i saadan tilstand, er straffen fængsel i mindst 2 aar; under særdeles formildende omstændigheder kan straffen ned sættes under dette lavmaal, dog ikke under fængsel i 6 maaneder. Har den skyldige fremkaldt tilstanden i hensigt at fremme forbrydelsen eller medvirket hertil, straffes han med fængsel i mindst 3 aar.

Offentlig paatale kan undlades, saafremt fornærmede fremsætter begjæring derom og almene hensyn ikke antages at tale derimod.

§ 194. Den, som med nogen tilsniger sig samleie, som den vildfarende anser for egteskabeligt, eller som medvirker til at saadant samleie finder sted, straffes med fængsel fra 1 til 6 aar.

Offentlig paatale finder alene sted efter fornærmedes begjæring.

§ 195. Den, som har eller medvirker til, at nogen har utuglig omgjængelse med et barn under 14 aar, straffes med fængsel i mindst 2 aar. Paa samme maade straffes forsøg.

Under særdeles formildende omstændigheder kan straf-

fen nedsættes, dog ikke lavere end til fængsel i 1 aar, dersom fornærmede er under 12 aar, og ellers ikke lavere end til fængsel i 6 maaneder.

Dersom fornærmede omkommer eller faar betydelig skade paa legeme eller helbred, eller den skyldige tidligere har været straffet efter denne paragraf eller efter §§ 191, 192 eller 193, er straffen fængsel fra 4 aar indtil paa livstid. Som betydelig skade paa legeme eller helbred ansees efter denne paragraf i alle tilfælde veneriske sygdomme.

Vildfarelse med hensyn til alderen udelukker ikke straffeskylden.

§ 197. Med fængsel indtil 1 aar straffes den, som har utugtig omgjængelse med nogen person under 18 aar, som staar under den skyldiges myndighed eller opsig.

Vildfarelse med hensyn til alderen udelukker ikke straffeskylden.

§ 198. Den, som ved særlig underfundig adfærd eller ved at misbruge afhængighedsforhold, forfører nogen til utugtig omgjængelse, straffes med fængsel indtil 1 aar, og indtil 2 aar, saafremt den forførte enten er under 18 aar eller er under 21 aar og staar under den skyldiges myndighed eller opsig.

Vildfarelse med hensyn til alderen udelukker ikke straffeskylden.

Offentlig paatale finder alene sted efter fornærmedes begjæring.

§ 199 uforandret.

§ 200. Den, som forfører nogen til utugtig omgjængelse med en anden eller som medvirker til, at nogen forføres til utugtig omgjængelse med en anden, straffes med fængsel fra 3 maaneder til 2 aar.

Offentlig paatale finder alene sted efter fornærmedes begjæring, med mindre almene hensyn kræver paatale.

§ 201. Den, som fremmer en andens utugtige omgjængelse med barn under 16 aar, straffes med fængsel fra 6 maaneder til 6 aar.

Vildfarelse med hensyn til alderen udelukker ikke straffeskylden.

§ 202. Den, som forleder nogen til at gjøre sig en næringsvei af at holde sit legeme tilfals til utugt, eller som medvirker til saadan forledelse, straffes med fængsel fra 6 maaneder til 6 aar, og med fængsel ikke under 2 aar, saafremt den forledede er under 18 aar eller i saadant utugtig øiemed føres ud af riget.

§ 203. Den, som søger at afholde nogen, der gjør sig en næringsvei af at holde sit legeme tilfals til utugt fra at ophøre dermed, eller som medvirker dertil, straffes med fængsel fra 3 maaneder til 4 aar.

§ 204. Har den, som er skyldig efter en af §§ 200, 201, 202 eller 203, handlet sedvanemæssig eller anvendt tvang, trusler eller underfundig adfærd eller benyttet sig af nogens nød eller forstandssvagheid, forhoies straffens lavmaal til det dobbelte. Det samme gjælder, hvis den, som er skyldig efter § 202 eller 203, har handlet af vindesyge eller forøvet forbrydelsen mod sin egtefælle eller sit barn eller mod nogen, som staar under hans myndighed eller opsigst, eller til fremme af forbrydelsen har misbrugt sin offentlige stilling som sjælesorger, læge eller lærer.

Forøves forbrydelsen under udøvelsen af en næringsvei, kan den skyldige fradømmes retten til at fortsætte denne.

§ 205 uforandret.

§ 206. Den, som af vindesyge fremmer andres utugtige omgjængelse eller som udnytter denne i vindesygt øiemed, straffes med fængsel fra 3 maaneder til 4 aar.

Saafremt den hvis utugtige forhold fremmes er under 18 aar eller i utugtig øiemed befordres ud af riget, er straffen fængsel ikke under 1 aar.

Bliver forbrydelsen forøvet under udøvelsen af en næringsvei, kan den skyldige fradømmes retten til at fortsætte denne.

§§ 207 og 208 (om blodskam) er uforandret.

§ 209 (om egteskabsbrud) foreslaaes ophævet.

§ 210. Med fængsel fra 3 maaneder til 2 aar straffes den som enten uden gyldig grund vægrer sig for at indgaa egteskab med eller selv forsættlig har fremkaldt nogen egteskabshindring ligeoverfor en kvinde, der efter den skyldiges fyldte 21de aar under vitterlig forlovelse eller i tillid til givet egteskabsløfte af ham har ladet sig besvangre.

Er 1 aar hengaaet efter nedkomsten, uden at egteskab er indgaaet, ansees han i ethvert tilfælde for at vægre sig.

Offentlig paatale finder alene sted efter fornærmedes begjæring.

§ 211. 1. Med fængsel indtil 2 aar straffes

- a. den som holder offentlig foredrag eller istandbringer offentlig forestilling eller udstilling af utugtlig indhold eller som medvirker til saadanne foredrag, forestillinger eller udstillinger finder sted,
- b. den som udgiver, falholder, udstiller eller paa anden maade søger at udbrede utugtige skrifter, billeder og deslige eller som medvirker hertil,
- c. den som overlader utugtige skrifter, billeder og deslige til personer under 18 aar eller som medvirker hertil.

2. Med bøder eller fængsel indtil 6 maaneder straffes den, som af uagtsomhed foretager nogen saadan handling som i nr. 1 nævnt.

Paa samme maade straffes den indehaver eller overordnede, som forsættlig eller af uagtsomhed undlader at hindre, at der i en virksomhed bliver foretaget handling som nævnt i denne paragraf.

3. Dersom nogen i sin næring to gange i løbet af to aar gjør sig skyldig i en forbrydelse mod denne paragraf, bliver retten til at fortsætte næringen at frakjende ham.

§ 212. Med bøder eller med fængsel i indtil 1 aar straffes den, som ved utugtlig adfærd i handling eller ord krænker ærbarhed eller medvirker hertil, saafremt krænkelsen er sket

1. offentlig,

2. i overværelse af eller overfor nogen som deri ikke har samtykket, eller
3. i overværelse af eller overfor barn under 16 aar.

Den, som foretager utugtig handling med barn under 16 aar eller forleder barn under 16 aar til utugtig adfærd, straffes med fængsel fra 3 maaneder til 3 aar, men med fængsel fra 6 maaneder til 3 aar, dersom fornærmede er under 14 aar eller staar under den skyldiges myndighed eller opsigst, eller den skyldige til fremme af forbrydelsen har anvendt trusel. Har den skyldige tidligere været straffet efter denne paragraf eller efter §§ 195—199, er straffen fængsel fra 1 til 5 aar.

Vildfarelse med hensyn til alderen udelukker ikke straffeskylden.

§ 213. Med fængsel indtil 2 aar straffes

1. Den som forfører til utugtig handling med sig person af samme køn under 21 aar,
2. person over 25 aar, som foretager utugtig handling med person af samme køn under 21 aar,
3. person over 18 aar, som holder sig tilfals til utugtig handling med personer af samme køn i det øiemed at gjøre sig en indtægt deraf.

Vildfarelse med hensyn til alderen udelukker ikke straffeskylden.

§ 214 om straffrihed paa grund af efterfølgende ægteskab med krænkede er uforandret.

§ 379 om konkubinat ophæves.

I forbindelse med de her gjengivne nye bestemmelser i det 19de kapitel foreslaar komitéen en betydelig straffeskjærpelse i lovens § 217.

I §§ 194, 197, 198, 202, 204, 206, 210 og 217 har komitéen forandret straffesatserne.

I de andre paragrafer er der foruden straffeskjærpelsen gjort disse forandringer:

I § 191 foreslaar komitéen adgang til offentlig paatale

uden begjæring fra fornærmede, naar den maa ansees paa-krævet af almene hensyn.

Efter forslaget § 192 skal forsøg paa voldtægt straffes paa samme maade som den fuldbyrdede forbrydelse. Som betydelig skade, der begrundet mindstestrafen 4 aars fængsel, ansees i alle tilfælde venerisk sygdom. Bestemmelsen i sidste led, som modificerer den ubetinget offentlige paa-tale, er ogsaa ny.

I lovens § 193 hedder det: »Den som har ... utugtig omgængelse med nogen, der er sindssyg, bevidstløs eller iøvrigt utilregnelig, straffes ...«. Det er ogsaa efter lovens utilregnelighedsbestemmelse (§ 44) urigtigt at identificere den tilstand, som skal begrunde straf for kjønslig misbrug (§ 193), med en tilstand, som vilde udelukke tilregnelighed hos den anden person i kjønnsforbindelsen, om vi tænker os, at denne person blev sat under tiltale for en eller anden handling, foretaget i samme tilstand. Saaledes kan den, som har samleie med en beruset kvinde, være straffskyldig, selv om hun ikke er bevidstløs i den forstand, at hun vilde blive erklæret straffri for en legemskrænkelser; og om en kvinde lider af en legemlig lammelse, som har givet tiltalte anledning til at opnaa samleie mod hendes vilje uden at anvende vold eller trusler (§ 192), behøver hendes sjælelige tilstand ikke at være af den art, at hun vilde være straffri, om hun f. ex. havde anstiftet en ildspaaasættelse eller et tyveri. Komitéen foreslaar istedenfor den citerede betegnelse: »den som har ... utugtig omgængelse med nogen, som er sindssyg eller som er bevidstløs eller af andre grunde ude af stand til at modsætte sig handlingen ...«. Ogsaa i denne paragraf er paataleregelen ny.

I § 195 er aldersgrænsen hævet fra 13 til 14 aar; det er væsentlig af hensyn hertil, at komitéens flertal ikke har vovet at sætte det ordinære minimum saa høit her som i § 192. Ogsaa efter § 195 skal veneriske sygdomme ansees som betydelig skade, der begrundet mindstestrafen 4 aar.

Baade her og i §§ 196, 201, 212 og 213 foreslaar komitéen den regel, som loven har i §§ 197 og 198: at vildfarelse om den til kønslig omgang misbrugte persons alder ikke udelukker straffeskylden; en saadan regel er efter komitéens opfatning mere begrundet, naar tiltalen gjælder utugtig omgjængelse med personer under 14 eller 16 aar end i de aldersspørgsmaal, som en sag efter §§ 197 og 198 kan fremkalde, nemlig om grænserne 18 og 21 aar. Baade i § 195 og 196 har komitéen søgt at differentiere forbrydelserne mere end i loven.

I § 211 stemmer nr. 1 a og b med første og andet led i gjældende lov, mens nr. 1 c og nr. 2 er nye. Efter loven er det en betingelse for straf, at tiltalte vidste, at foredraget, skriftet, billedet o. s. v. var af utugtig art. Han vil da ofte gaa fri en velfortjent straf ved at forsikre, at han ikke havde kjendskab f. ex. til skriftets indhold eller til de billeder, han har solgt i et lukket omslag. Og indehaveren af en forretning, som er den virkelige skyldige, kan anføre, at han ikke kjendte, hvilke billeder eller skrifter der blev indkjøbt og solgt i forretningen. Efter sidste led i loven kan den, som 2 gange i løbet af 2 aar i sin næring har gjort sig skyldig i en forbrydelse mod § 211, fradømmes retten til at fortsætte næringen; komitéen foreslaar, at den skyldige isaafald skal fradømmes retten.

I § 212 første led har komitéen (under nr. 2 og 3) gjort tilføielsen: »overfor«; dermed vil bestemmelsen ramme ogsaa det tilfælde, som forekommer, at den utugtige adfærd sker i breve eller tilsendte billeder. I andet led er straffen varieret efter gjerningens nærmere omstændigheder.

I § 213 har komitéen sløifet straffen for utugtig omgang med dyr. Og den har gjort en væsentlig indskrænkning i straffelovens anvendelse paa sexuel omgang mellem personer af samme køn. Se herom komitéens indstilling s. 35—40.

Ophævelsen af § 209 foreslaaes af 5 mod 4 og ophævelsen af § 379 af 8 mod 1.

Mord paa et i ekteskap nyfødt barn.

Hvilken av foreldrene var den skyldige?

Gjerningsmannens motiv.

Av riksadvokat KJERSCHOW.

En 25-aarig gaardbruker engagerte i aaret 1892 en 23-aarig pike som husholderske. Allerede kort efter hendes ankomst indlededes kjønsligt forhold mellem hende (som nedenfor vil bli betegnet med bokstavet E.) og gaardbrukeren (betegnet med M.). Forholdet førte til, at E. blev besvangret og fødte antagelig i februar 1893 i hemmelighet et foster, som formentlig blev tilintetgjort. Om denne fødsel fik myndighetene ikke nogen kundskap i nevnte aar.

Den 24 mars samme aar (1893) indgik M. og E. ekteskap med hinanden.

Paa M.'s gaard opholdt sig i begyndelsen av 1894 hans tjenestepike T., en gammel føderaadsmand og dennes husholderske, enken Ma.

Om morgenen lørdag den 3 februar 1894 kom M. til distriktets jormor for aa hente hende til sin hustru (E.), idet han angav, at E. foregaaende nat hadde født en fosterkrop uten hode, armie og ben, og at hun siste nat hadde født særskilt en arm. Underveis spurte han jormoren, om det hender ofte, at fostre fødes saadan stykkevis, og da jormoren besvarte spørsmålet benektende, spurte han, om det kunde tenkes, at hans kone var skyld i dette. Jormoren bemerket hertil alene, at det fik nærmere undersøkes, naar de kom tilgaards. Ved ankomsten henvendte

jormoren sig straks til E., som laa tilsengs, og som paa hendes spørsmaal, om hvorledes hun befandt sig, svarte, at hun hadde aborteret og at hendes svangerskap kun hadde varet den halve tid. Paa jormorens spørsmaal om den arm, hun skulde ha født særskilt, svarte E., at den ikke lengere var i sengen, men at katten, som hadde været oppe i sengen, maatte ha trukket den bort. Da E. derpaa tilføiede, at hun nu skulde føde noget mere, undersøkte jormoren hende og forefandt da i hendes kjønsdele en arm, som hun troede stod i forbindelse med et andet endnu ikke født foster, hvorfor hun foreløbig intet foretog dermed. Jormoren spurte saa efter den angivelig fødte fosterkrop uten hode, arme og ben, og da E. angav, at den fandtes i anden etage, og da M. sa, at han hadde seet den der, gik han og den tilstedeværende Ma. didop, men fandt ikke kroppen. E. bemerkede da, at rotterne maatte ha trukket den bort. Men da jormoren uttalte sin tvil herom, foretog M. og Ma. paany eftersøkning i anden etage, men atter forgjæves. Under denne eftersøkning undersøkte jormoren atter E.'s kjønsparti og fremdrog nu av dette en løs fosterarm, som jormoren straks saa var skaaret fra kroppen ved skulderbladet. Jormoren bad nu M. henvende sig til E. for aa faa hende til aa meddele, hvor den omtalte fosterkrop var. Han gik ogsaa bort til sengen og talte med E., uten at jormoren kunde høre, hvad der blev talt mellem dem, hvorpaa han sa til jormoren, at E. nu fortalte, at kroppen laa gjemt i en seng i et tilstøtende kammer. Her blev den ogsaa fundet tillikemed et til kroppen hørende, avskaaret, ben. For selv den usakkyndigste var det med en gang aapenbart, at hodet, armene og benene var blitt skaarne fra kroppen. Da jormoren nu uttalte dette saavel til M. som til E., forklarte denne sidste, at hun hadde bortskaaret hodet, armene og benene og opbrendt hodet, den ene arm og det ene ben. Paa jormorens spørsmaal om fødselens forløp paastod E. først, at der ikke hadde været liv i barnet, men saa senere, at det hadde

rørt lidt paa sig. Endvidere forklarte hun paa jormorens sporsmaal, at hun hadde lagt barnet i et spand og øst lidt vand paa det. Under denne samtale mellem jormoren og E. yttrede M. beklagelse over det passerte og uttalte bl. a., at det var ingen ting, han heller hadde ønsket end aa faa et barn.

Jormoren anmeldte derpaa det passerte for myndigheterne.

Ved den derpaa foretagne obduksjon av fosteret konstaterte de sakkyndige, at barnet (kvindekjøn) hadde været fuldbaaret, at det var født levende, hadde været levedygtigt og at arme, ben og hode var avskaaret fra kroppen. De uttalte derhos, at der, efter hvad der var forefundet ved obduksjonen, ikke var noget, som talte mot E.'s utsagn om, at barnets død var fremkaldt ved drukning.

Barnelikets hode blev nogen tid efter tilfeldigvis fundet av enken Ma. i bakerovnen paa P. (M.'s gaard).

Samme dag som jormoren hadde meldt det passerte, lørdag 3 februar, blev E. i henhold til sin tilstaaelse arresteret som siktet for mord.

Den 10 februar blev siktete avhørt av forhørsdommeren. Hun forklarte da i det vesentlige følgende: Hun fødte torsdag den 1 februar ved middagstider inde i dagligstuen. Ingen andre var tilstede. Barnet var fuldbaaret og levende. Allerede halvanden maaned før hadde hun besluttet aa ombringe barnet. Hun bar det derfor ut i spisekammeret og la barnet i en ember med vand, saa det druknet. I emberen blev barneliket liggende til paafølgende dag (fredag). Da imidlertid de to paa gaarden værende kvinder utover dagen (fredag) hadde fundet barneliket i emberen, og da hun hadde faaet vite dette, besluttede hun sig til, i haab om desuagtet aa kunne skjule fødselen, aa sonderlemme liket, hvilket hun udførte efter middagen samme dag. Lemlestelsen medtog to à tre timer. Da hun var ferdig hermed, kom hendes mann ind. Hun fortalte ham da, at hun hadde født. Da han ønskede aa

se fosteret, viste hun ham kroppen. Han spurte, om hun hadde brukt kniv paa den, hvilket hun benektet. Han sa, at han »ikke skjõnte noget paa det«, hvorpaa han begyndte aa graate. De blev saa enige om aa hente jormoren, hvilket imidlertid først blev gjort neste dag. Hun erkjendte forøvrig, at jormorens foran gjengivne forklaring om, hvad der passerte, da jormoren var kommet tilstede lørdag 3 februar, var riktig.

Hendes grunn til aa dræpe barnet var den, at hendes tjenestepike hadde opsagt for aa flytte, og da kunde hun ikke alene paata sig omsorgen for barnet. Aa feste en anden pike vilde hun ikke, da hendes mann var bange for utgifterne til fremmed hjælp. Foreholdt, at hun efter dette maa ha talt med ham om sit svangerskap med dets følger, svarte hun, at »han maa ha skjønnet det«.

I samme rettsmøte blev M. avhort som vidne. Forhørsdommeren maatte stanse avhørelsen en stund, da M. besvimte. Han forklarte følgende: Han erindrede ikke, naar det var, at han troede aa merke, at E. var frugtsommelig. Han spurte hende, om saa var tilfellet, men hun benektet det, idet hun tilføiet, at hun hadde hat menstruasjon ved juletider. Han troede paa riktigheten av hendes benektelse. Torsdag den 1 februar vilde han ha E. med sig til en auktion paa nabogaarden B., men hertil var hun uvillig, idet hun angav aa være syk. Han gik derfor nevnte dag ved 3-tiden alene til auktionen, hvorfra han ikke kom hjem før fredag morgen. Senere utover dagen drog han atter til auktionsstedet for aa hente det auktionsgods, han hadde kjøpt dagen forut. E. fulgte nu med ham. Da de ved middagstid var kommet hjem, fortalte enken Ma. ham, at »noget var kommet fra E.«, men nogen full rede paa, hvad det var, fik han dog ikke av Ma. Men senere utover eftermiddagen fortalte E. ham, at der var kommet en »kladd« eller klump fra hende, og at den var uten hode, arme og ben. Nat til lørdag blev M. kaldt ned i fjøset for aa bistaa tjenestepiken med aa for-

løse en ko. Da han herunder fortalte hende, at hans kone hadde født en »kladd«, sa piken: »Fosteret var da helt, da jeg saa det«, idet hun tilfeldigvis var kommet ind i spisekammeret fredag morgen og hadde der seet et helt foster i en ember. M. skjønte nu, at der var noget galt paaferde, dette saa meget mere som han fredag eftermiddag hadde været med E. oppe i anden etage og der seet kroppen, som bar merker av, at der var skaaret i den. Han reiste lørdag morgen til jormoren. Hensigten var paa denne maate aa anmelde det passerte. Men i det samme han skulde reise, viste E. ham en arm, som hun sa netop var kommet fra hende. Da armen laa mellem hendes ben, begyndte han aa tvile paa, at hun hadde begaaet nogen forbrydelse.

Mens disse rettslige avhørelser fandt sted, fortsattes den utenrettslige efterforskning, hvis resultater førte til, at ogsaa M. 27 februar blev indsat i varetektsfengsel og siktet for mord paa sit barn eller medvirkning dertil. Som siktet fastholdt han sin som vidne afgivne forklaring om aa være uskyldig.

I rettsmøte den 3 april forandrede imidlertid E. sin tidligere forklaring. Hun gav nu følgende forklaring, som her gjengives suppleret med de tilleggsforklaringer, som senere, ogsaa under hovedforhandlingen, fremkom fra hende. Som i sin første forklaring angit, fødte hun torsdag den 1 februar. Allerede vaaren 1893 fortalte hun sin mann, at hendes menstruation var ophørt. Hun utregnete da sammen med ham, at fødselen vilde finde sted i begyndelsen av februar. Hun hadde flere gange talt til ham om dette. Særlig en gang kort efter jul 1893, da de passerte en handelsmann, foreslog hun ham, at de skulde kjøpe barnetoi. Han svarte da, at det hastede ikke dermed. Ogsaa 2 à 3 uker før fødselen talte hun til ham om barnetoi, men herpaa gav han intet svar. Engang i januar nevnte hun for ham, at hun var daarlig og troede, at hun var barselsyk. Hun hadde ogsaa talt med sin mor om

sin frugtsommelige tilstand. Det var fullt synlig paa hende, at hun var frugtsommelig. Hun hadde gjort istand en »list« til barnet, men ikke noget andet barnetøi, da M. ikke vilde skaffe hende tøi dertil. Hun troede imidlertid, at hun skulde faa laane barnetøi paa en nabogaard, hvor slægtninge boede.

Hun hadde merket liv i fosteret en maanedstid før jul og merkede det senere jevnlig.

Om morgenen torsdag den 1 februar, da hun skjønte, at fødselen nærmet sig, bad hun M. gaa til nevnte nabogaard for aa faa laane barnetøi. M. svarte imidlertid, at de fik vente og se, hvordan det vilde gaa med fødselen. Ved 10-tiden spiste M. og en smed, som da var tilstede paa gaarden, »dugurd«. Herunder laa hun paa sengen. Senere stelte hun istand middagen, som M. og smeden fik ved 7-tiden. Under maaltidet laa hun paa sengen i samme værelse, hvori der spistes. M. bad hende derpaa hente kaffen. Idet hun gik over gulvet for aa hente kaffen i kjøkkenet, gik fostervandet fra hende paa gulvet med en klask. Da smeden hadde forladt stuen, fortalte hun M. det passerte. Allerede før middagen, da M. var inde et øieblik for aa hente en hammer, hadde hun sagt ham paany, at hun var syk og bedt ham reise efter jormor, men han svarte da, at han maatte sko hesten, hvorpaa han gik ut igjen. Uaktet tjenestepiken var i kjøkkenet, da hun gik dit for aa hente kaffen, nevnte hun intet til hende om, at fostervandet netop var gaaet, da M. tidligere paa dagen hadde forbudt hende aa si noget til piken. Hun gjorde, som han vilde, fordi hun var bange for, at han ellers vilde bli sint. Han hadde ved tidligere leiligheter skjendt paa hende, naar han var misfornøiet med stellet i huset.

Da smeden hadde drukket kaffen, forlot han gaarden. M. gik en stund ut, men kom saa ind igjen. Hun sa igjen til ham, at hun var syk. Hun la sig saa atter paa sengen. M. erklærte nu, at han vilde gaa paa en auktion

paa en av nabogaardene (B.). Hun bad ham bli hjemme, da fødselen var forestaaende. Mens dette foregik, kom barnet meget hurtigt. Hun hadde ikke klædt av sig. M. stod ved sengen og tog imot barnet. Hun vet ikke, om det rørte sig eller skrek. M. »skille« navlesnoren, hyllede barnet ind i et klæde og gik med det ut i kjøkkenet. Hun bad ham ikke gjøre barnet noget ondt, hvis det var levende, men han svarte, at det var dødt. Hun hørte ham gaa fra kjøkkenet op i anden etage. En stund efter kom han igjen ind i stuen og vaskede sig. Hun spurte ham da, hvor han hadde gjort av barnet, men herpaa gav han intet svar. Efter aa ha byttel klær, bad han hende forsøke aa staa op og gi hestene høi tilkvelde, og gik saa — ved 3¹/₂ tiden — til auktionen paa B. Før han gik, sa han, at hun ikke maatte tale til nogen om det passerte.

Hun hadde frygtet for, at M. tenkte paa aa gjøre barnet noget, da han ikke vilde skaffe barnetøi. Men hun hadde ikke foretatt noget i den anledning, da hun ikke vovede aa gjøre anderledes, end han vilde.

Straks efter at M. var gaaet, kom tjenestepiken T. ind for aa spise middag. Men der blev ikke talt noget om, hvad der var foregaaet.

Efter M.'s bortgang, gik E. ovenpaa og ledte efter barnet, men fandt det ikke.

Om aftenen stelte hun hestene, og idet hun gik over gaardsplassen, kom efterbyrden.

Da M. kom tilbake fra auktionen neste (fredag) morgen, spurte hun ham, hvor han hadde gjort av barnet, men herpaa gav han intet svar, men la sig til aa sove.

Senere paa dagen fulgte hun ham til auksjonsstedet. Under kjørselen dertil spurte han hende, om hun hadde stengt spisekammerdøren, men fik intet svar paa sit spørsmål, hvorfor kun skulde ha stengt døren. Da de om eftermiddagen var kommet tilbake, fortalte Ma. hende, at hun og T. hadde seet et barnelik ligge i et vandspand i spisekammeret. E. gik da dit og fandt barneliket i span-

det. Vandet stod over barnet. Hun tog det og bragte det ovenpaa. Da hun kom ned igjen, mødte hun M. og fortalte ham, at Ma. hadde seet barnet. Hun sa ham, at hun syntes, det var besynderligt, at han hadde lagt barnet i vand, saafremt barnet hadde været dødt. Men han paa-stod imidlertid, at det var dødt ved fødselen. E. gik nu ovenpaa for aa se nærmere paa barnet, idet hun da mente aa kunne avgjøre, om det hadde levet. M. fulgte med hende. Barneliket laa paa et bord under et klæde. M. tog det frem og sa, at han vilde skjære det itu. Han hentede derpaa en tollekniv og en kniv, som man pleiede aa bruke ved slagting av grise. Han vilde nu ha E. til aa skjære liket istykker, idet han sa, at det gjorde ingen ting. Hun nektede imidlertid aa gjøre det, da hun syntes, det var uriktigt. Ved lemlestningen skulde det gives utseende av, at E. var nedkommet med en »kladd«. Hun gik nu ned, mens M. forblev deroppe nogen tid. Saa kom han ned med en arm og et ben av liket, som han talte om aa brende. Hvorvidt han gjorde det, vidste hun da ikke. Han blev imidlertid en tid alene i kjøkkenet. Siden gik han atter ovenpaa og var der en lang stund. Ogsaa hun gik nu derop. Han viste hende da barnekroppen, som nu var uten hode og lemmer. Hvor han hadde gjort av disse, vidste hun da ikke. Han paala hende aa fortelle, at hun hadde født en slik »kladd«, hvad han sa, at han vilde si til Ma., hvilket han ogsaa gjorde. Da han kom ind igjen fra Ma., sa han, at denne hadde sagt, at han burde hente jormor. Senere paa aftenen saa E., at M. bar barnekroppen og en arm og et ben nedenunder og la dem i en seng i kammeret.

Tidlig lørdag morgen vilde M. reise efter jormoren, hvortil E. sa, at det ikke burde gjøres, naar det ikke var gjort før. Men M. vilde hente jormoren for aa vise hende »kladden«. Han bad E. si jormoren, naar denne kom, at hun (E.) var syk, for aa gi det utseende av, at hun endnu ikke var ferdig med fødselen. Han gik derpaa ind i kam-

meret og hentede en arm, kom med den bort til sengen, hvori E. laa, og stak den ind i hendes kjønsdele for aa narre jormoren. Hun lot ham gjøre dette, dels fordi hun mente, hun ikke hadde ret til aa gjøre motstand, og dels fordi hun forstod, at det var galt, at barnet var blitt lem-læstet og maaskje drept. M. hadde derhos sagt, at hvis hun ikke gjorde, som han vilde, saa skulde det gaa galt med hende ogsaa. Hun var ræd ham og frygtet, at han kanske tenkte aa gjøre det samme med hende, som han hadde gjort med barnet.

Saa hentede M. jormoren, og da hun var kommet, foregik det, som er meddelt foran. Alt, hvad hun sa under jormorens nærvær, hadde M. paalagt hende aa si. Og efterat jormoren var reist, bad M. hende (E.) ta det hele paa sig, hvilket hun ogsaa lovet. Hun skjønte nok, det var en strafbar gjerning, hun tog paa sig, men M. sa, at »det skulde ikke bli mange aar«, og at det vilde bli værst for gaarden, om han skulde være fraværende i flere aar. Under senere sammentræf med en av M.'s søstre i forhørsretten hadde ogsaa denne bedt E. ta det hele paa sig.

Naar hun tidligere hadde forklaret, at hun halvanden maaned før fødselen havde besluttet aa dræpe barnet, saa skyldtes denne uriktige forklaring paalægg fra M.

Foreholdt E.'s foranstaaende forklaring betegnede M. denne som usandferdig. Han fastholdt sin egen.

Saa hengik nogle dage. Den 9. april fragik E. for fogden, som indfandt sig i arresten hos hende, den forklaring, som hun angav 3 s. m. og som foran er gjengitt. Hun erklærte først, at det var hun selv, som hadde druknet barnet i spandet og parteret det. Foreholdt, at hun hadde avgitt en anden forklaring i forhørsretten, sa hun, at denne forklaring skyldtes den omstendighet, at hun var blitt bekjendt med, at M. for lensmannen skulde ha uttalt, at han vilde søke skilsmisse fra hende. Da saa fogden stillede hende det spørsmaal: »Hvad er nu sandt, enten din forklaring for sorenskriveren eller din forklaring nu

for mig«, svarte hun: »Jo, det jeg har fortalt sorenskriveren« (3 april). Hun tilføiet, at hun hadde talt usandhet for fogden og paatat sig skylden, fordi hun syntes synd i sin mann. Dog fastholdt hun nu, at det var hun og ikke M., som hadde parteret liket.

Den 14 april sendte E. bud efter fogden, som indfandt sig hos hende i fengslet. Efter at hun for ham hadde gitt endel nye forklaringer angaaende fødselen i 1893, forklarte hun nu, at fødselen i 1894 foregik om formiddagen torsdag straks efter »dugurd« (et maaltid ved 10-tiden), og at den allerede var tilendebragt, mens smeden var paa gaarden.

Den 23 april holdtes paany forhørsrett. Her tilbakekaldte E. sin forklaring i rettsmotet 3 april og gjentog nu, at det var hun selv, som druknede barnet, og uten M.'s vidende med en kniv parterte liket. Hun omtalte ikke det passerte for M., førend de fredag vendte tilbake fra auktionsstedet. Da foreviste hun kroppen for ham. Hendes svangerskap hadde M. imidlertid kjendt i lang tid, og at hendes nedkomst var nær forestaaende, hadde hun sagt ham samme morgen som den foregik, idet hun hadde bedt ham hente jormor. Hans vegring ved aa skaffe barnetøi hadde hun forstaaet derhen, at han helst vilde være fri for barn. Hun tilføiet i denne forbindelse, at M. i det daglige liv i hjemmet var »net og nøie«, et uttryk som betyr gjerrig. Hun tilla yderligere, at M. har et nekte barn, for hvilket han maa betale bidrag, og naar saadant avkrevedes ham, var han vred og uttalte et par gange ønsket om, at dette barn var dødt. Ved en leilighet i vinterens løp var hun og M. paa en gaard, hvor M.'s søster hadde faaet et barn, som skreg baade sent og tidlig. Da nevnte søster, siktende til E.'s frugtsommelige tilstand, sa: »Det vil bli noget andet, naar du faar en sint unge«, svarte M.: »Hun (E.) har noget andet aa gjøre end aa fare med sligt«.

Hun erklarte, at M.'s opførsel mot hende, særlig hans vegring ved aa skaffe barnetøi, hadde fremkaldt tanken

hos hende om aa dræpe barnet. Hvis M. hadde gitt hende den ringeste støtte, saa vilde hun ikke faldt paa aa ombringe barnet, i hvilken forbindelse hun gjentog, at M. i husholdningen var nøie og syntes, at der gik for meget til, hvorfor han var misfornøiet med hende. M. hadde altid selv sine penge under henderne og hadde dem indlaaset. Da hun under sit ophold i fengslet av en nærmere angitt person fik vite, at M. hadde henvendt sig til lensmannen for aa faa skilsmisse fra hende, blev hun forbittret, og dette var grunden til, at hun forklarte sig som skjeet den 3 april.

Samtidig fastholdt hun dog, at det var M., som lørdag morgen vilde ha jormoren hentet, og at han hadde været hende (E.) behjælpelig med aa faa barnearmen ind i hendes kjønsdele, før han reiste til jormoren, samt at han hadde instrueret hende om, hvad hun skulde forebringe for jormoren. Da denne var kommet, og M. lot, som han ikke vidste, hvor barnekroppen var, var han dog fullt bekjendt hermed, idet han selv hadde lagt den i en seng i kammeret.

Den 2 mai holdt forhørsretten nytt rettsmøte i saken. Her forandrede E. paany forklaring, idet hun nu tilbakekaldte sin forklaring den 23 april om selv aa være den skyldige og gjentog sin forklaring om, at M. var den skyldige. Hun tilføiede, at da torsdag middag under smedens nærvær fostervandet gik fra hende, var M. fullt opmerksom herpaa, idet han efter smedens bortgang sa, at smeden ingen mistanke hadde fattet om, hvad »skvalpen« var.

De viktigste vidner i saken var de siktedes tjenestepike T. og ovennevnte husholderske hos føderaadsmanden paa gaarden (Ma.).

T. hadde i lang tid forstaaet, at E. var frugtsommelig, men paa grund av sin stilling ikke talt med hende derom. Hun hadde faaet det indtrykk, at E. mot slutningen af sit svangerskap lagde an paa aa skjule det. Efterat kaffen var drukket torsdag middag, gik T. i fjøset hen-

imod kl. 2.45. Der forblev hun vel en time. Herunder kjørte M. noget vand, hvorefter han bad T. selv tømme vandkarret. Han gik derpaa ind og kom antagelig en kvart time derefter ut igjen og hadde da byttet klær. Han gik saa til auktionsstedet. T. gik kort efter fra fjøset ind i stuen. Kl. var da vel 3.15. E. laa tilsengs paaklædt ovenpaa sengklærne. Paa T.s spørsmål om hendes befindende sa E., at hun hadde saa græsselig ondt i hodet. I kjøkkenet saa T. en del levret blod i komfyrens aske og en blodig vaskeklut paa kjøkkenbænken. En paa denne staaende jernkop med skaft var noget blodigt. Det saa ut, som om det var benyttet til aa tørre op blod med. Efter en halv times forløp gik T. igjen ned i fjøset. Da hun ved 7-tiden kom ind, var E. oppe og sad ved oynen. Hun sa da, at hun var bedre. Hun hadde byttet linned.

Da vidnet fredag morgen kom ind i stuen, var E. oppe og hadde koft kaffe. Vidnet merkede da, at E. var blitt smalere. Efter »dugurd« ved kl. 10 à 11 fm. reiste M. og E. til auktionsstedet B. Da vidnet nu hadde faaet mistanke om, at der maatte være noget galt paaferde, begyndte hun aa eftersøke i værelsene. Da hun kom ind i spisekammeret, fandt hun der en blodflek paa gulvet med merker efter, at den var blitt optørret med en klut. Hun fik saa øie paa et spand eller en ember med et klæde over, og da hun fjernet dette, fandt hun i emberen et barn. Det hadde baade hodde og lemmer. Hun saa tydelig bl. a. dets hodehaar, ører o. s. v. I emberen var der saa meget vand, at det stod over barnet. Kun den ene albu stak op over vandet, paa hvilket der var frosset is. Vidnet lot emberen med barnet bli staaende, hvor hun fandt den, og gik ned til enken Ma., som fulgte hende op i spisekammeret og saa paa barnet. T. og Ma. besluttete aa henvende sig til E. om, hvad de hadde fundet, saasnart E. kom tilbake fra auktionsstedet. Ved 2-tiden kom M. og E. hjem. Da vidnet mødte E., hadde Ma. allerede fortalt E. om fundet. E. spurte T., om ogsaa hun hadde

seet barnet, hvilket vidnet bekræftede. E. sa da, at det ingen fare var med dette, da barnet alene var halvt fullbaaret, og der ikke hadde været liv i det. E. lovede senere paa dagen T. et linned, saafremt hun ikke talte om det forefundne. E. saa sørgmodig ut og var paa graaten. Da vidnet senere om eftermiddagen kom ind i kjøkkenet, saa hun M. og E. gaa med en tændt lykte op i anden etage. Hun hørte herunder E. si: »Kom, saa skal du faa se det«.

Nat til lørdag kl. 3 gik vidnet, som laa i fjøset, op i stuen for aa faa M. til aa hjælpe sig med en syk ko. M. var da oppe, delvis paaklædt. E. laa i sengen. Da han kom ned i fjøset, fortalte han vidnet, at E. var syk og at der igaar var kommet en »kladd« fra hende, idet han tilføiede: »Du har vel seet den, du ogsaa?« Han kunde ikke skjønne, hvorledes den kunde være blitt saa stor, da den var uten baade hode, arme og ben. Disse var »koltet av« tilla han senere. »Men den hadde jo alle sine lemmer igaar«, svarte vidnet, hvortil M. bemerkede: »Den har det ikke nu«. Under den videre samtale med vidnet sa M. bl. a., at han ikke hadde vidst, at E. var frugtsommelig. Derpaa forlot han fjøset, men kom en stund efter tilbake og sa til vidnet, at han maatte reise efter jormor, da »det kom noget fra E. igjen«. Da M. var kjørt efter jormoren, gik baade T. og Ma. ind i stuen, hvor E. laa i sengen. Hun sa, hun var daarlig. Men de spurte hende ikke nærmere ut om hendes tilstand.

Om hvad der passerte, da jormoren var kommet, forklarte T. sig overensstemmende med denne.

Føderaadsmannens husholderske Ma. forklarte bl. a., at hun sammen med T. hadde seet barnet i emberen. Da M. og E. ved 2-tiden fredag kom hjem fra auktionsstedet, kom E. straks ind til Ma. i føderaadsstuen. Vidnet spurte hende da, hvorfor hun ikke hadde været paa auktionen paa B. igaar, hvortil hun svarte, at hun hadde hatt saa ondt i hodet. »Hadde du ikke ondt i maven da«, spurte vidnet. »Nei«, sa E. Vidnet oplyste saa E. om, at hun

og T. »hadde seet noget i et spand, som mest har forstyrret os«. »Aa, det er vel ikke saa farligt«, svarte E. Paa vidnets spørsmål, om der hadde været liv i barnet, svarte E. nei, blev »forandret«, tog vidnet om halsen og begyndte aa graate. E. gik derpaa ut.

Om eftermiddagen kom M. ind til føderaadsmannen og Ma. hørte M. tale til ham om det passerte. Han sa bl. a.: »Hun (E.) siger, det er en kladd«, og tillaa, at E. hadde bedt ham (M.) fortelle føderaadsmannen, at hun hadde »faret ilde«, for at føderaadsmannen ikke skulde bli forskrekket.

Ved 8-tiden om aftenen kom M. paany til føderaadsmannen og fortalte nu, at han hadde seet en »kladd uten hode, armer og ben«. Han vidste ikke, hvorledes han skulde bære sig ad med den. De raadede ham da til aa henvende sig til jormoren, hvilket han ogsaa fandt rigtigst.

Den tidligere nevnte smed hadde spist middag med M. torsdag middag. Under maaltidet laa E. paa sengen, idet hun klagede over aa ha ondt i hodet. Da E. paa M.'s anmodning stod op og gik over gulvet mot kjøkkenet for aa hente kaffen, kom der noget fra hende. Det hortes som en »skvalp«. Da han vidste, at E. var frugtsummelig, saa han i det samme paa M. for aa erfare, om denne hadde merket det passerte. Og det hadde han aabenbart gjort, ti han saa i samme oieblik paa vidnet paa en eienommelig maate, antagelig for aa undersøke, om vidnet hadde været opmerksom paa det passerte.

Den paafølgende mandag spurte vidnet M., om han hadde merket den nevnte »skvalp«, og det erkjendte M. aa ha gjort, men sa, at E. hadde kastet op. Vidnet mente imidlertid, at den var kommet fra E.'s kjønsdele.

Den 3 juli 1894 blev der reist tiltale mot begge de siktede — foruten for mislig forhold likeoverfor et av E. i februar 1893 født barn utenfor ekteskap — principalt for mord begaaet torsdag den 1 februar 1894 paa deres i ekte-

skap fødte barn og subsidiært for anstiftelse eller medhjelp til mordet.

Hovedforhandlingen tog sin begyndelse i lagmandsrett den 1 august og tilendebragtes efter uavbrudte rettsmøter baade formiddag og eftermiddag den 16 samme maaned om aftenen.

Tiltalte E. fastholdt nu den hele tid sine forklaringer i forhørsrettsmøtene 3 april og 2 mai om, at det var M., som hadde dræpt og parteret barnet, og at dette var skjeet uten hendes vidende og vilje. Tiltalte M. vedblev sin under hele saken fastholdte forklaring om, at han var uten skyld i barnets død, men at E. var den skyldige.

Under hovedforhandlingen avhørtes henimot 60 vidner og derhos 5 sakkyndige. Der fremkom vistnok ikke vesentlig andre eller yderligere opplysninger under hovedforhandlingen end de, som var tilveiebragt under forundersøkelsen. Men paa grunn av den mere indgaaende og alsidigere eksaminasjon saavel av de tiltalte som av vidnerne traadte dog billedet av det passerte klarere frem end tidligere.

Den 16 august avgav lagretten sine kjendelser. Ved disse erklærtes M. skyldig i mord, E. derimot ikke skyldig, hverken i mord eller delagtighet deri. Lagmandsretten idømte M. livsvarigt straffarbeide og paala ham aa betale det offentlige for saksomkostninger et beløp av 1500 kroner. E. frifandtes.

Paatalemyndigheten frafaldt derpaa efter konferanse med lagmandsretten sin tiltale for M. og E.'s forhold med hensyn til det av sistnevnte i begyndelsen av 1893 utenfor ekteskap fødte barn, hvis far M. var. Det blev nemlig sandsynliggjort, at dette barn hadde været ufuldbaaret og dødfødt.

Traf lagretten ved sine kjendelser det rette?

Det blev bragt paa det rene, at fødselen i 1894 hadde foregaaet torsdag den 1 februar, efterat smeden hadde forladt gaarden ved kl. 2.15 og inden M. antagelig ved 3-tiden

gik til auktionen paa B. Det blev oplyst, at han kom dit mellem 3.15 og 3.30, og at det medtar 15 à 20 minutter aa gaa fra M.'s gaard til B. Da tjenestepiken T. ved 3.15-tiden kom ind i stuen, forefandt hun de tidligere nevnte mange blodflekker, som maatte være spor af den stedfundne fødsel. Denne maa saaledes ha foregaaet i løpet av de tre kvarter mellem 2.15—3. I dette tidsrum var M. paa gaarden. Kort efter smedens bortgang kjørte M., som tidligere nevnt, vand til fjøset, hvilket alene medtog nogle minutter. Derefter gikk han ind for aa bytte klær i anledning av den besluttede tur til B. Han maa efter dette antages aa ha været inde ialfall i henimot en halv time og kan saaledes ha været tilstede ved fødselen. Forutsetningen herfor er imidlertid, at fødselen har foregaaet meget hurtigt.

Dette blev ogsaa paastaaet av E. Og de sakkyndige læger uttalte, at der intet var til hinder for, at fødselsakten kunde være tilendebragt i løpet av et kvarter eller en halv time. E. var ved denne anledning ikke førstefødende.

Hvad der særlig talte mod M. var hans paastand om ikke aa ha vidst, at E. var frugtsommelig. Alle naboer hadde tildels allerede fra høsten tydelig merket hendes tilstand. M. erkjendte derhos, at han hadde hatt samleie med E. like til henimot tiden for fødselen, og de sakkyndige erklærte i den anledning, at det da ikke kunde ha undgaaet hans opmerksomhet, at E. var svanger. Det oplystes endvidere, at M. likeoverfor naboers antydninger om E.'s frugtsommelige tilstand hadde forholdt sig avvisende, og at M. under sit og E.'s besøk hos den sisstes mor aapenbart hadde søkt aa hindre E. fra aa tale i enrum med moren og derunder komme ind paa E.'s tilstand. M. uavvidende var dog dette skjeel, og E. hadde da likeoverfor moren erkjendt sin tilstand. Ogsaa hans benektelse av i 1922—3 aa ha forstaaet E.'s daværende for omgivelserne aapenbart frugtsommelige tilstand øvede en sterk indflydelse til hans ugunst.

Om forholdet mellem ektefellerne blev det oplyst, at E. stod fullstendig under M.'s herredømme. Han var den befalende og bestemmende, hun den adlydende og tjenende. Man fik ogsaa under den langvarige hovedforhandling et sterkt indtryk av, at han var en kraftig og brutal natur, mens hun aapenbart var det motsatte. Hendes intelligens var ogsaa under det gjennemsnitlige maal.

M.'s paastand om ikke straks aa ha forstaaet, at barne-
liket var lemlæstet av menneskehaand, da E. angivelig
foreviste ham kroppen, talte sterkt mot ham. Det var
nemlig aabenbart selv for den mest usakkyndige, at lem-
merne og hodet var blitt avskaaret. Det kan derfor synes
uforklarligt, at han kunde tenke sig muligheten av aa faa
jormoren til aa tro, at barnet var født uden hode, arme
og ben. Men forklaringen til hans handlemaate i saa hen-
seende er vistnok den, at han under enhver omstendighet
kunde gi det utseende av, at hans henvendelse til jormo-
ren var en »anmeldelse« om hustruens forbryderske for-
hold, saafremt jormoren opdagede lemlestelsen. Det sees
ogsaa av hans foran refererte uttalelser til jormoren under-
veis, at han hadde begge eventualiteter for øie. Han spurte
saaledes først, om det hendte oftere, at kvinder søder fo-
ster stykkevis. Da han saa av jormorens benektende svar
faar bekreflet sin frygt for, at hun ikke vil la sig narre,
antyder han ved et nytt spørsmaal muligheden av, at E.
har lemlestet barnet. Derhos har han maattet indse, at
alt avhang av, at E. holdt sit løfte om aa paata sig en-
hver skyld. Sviktete denne forutsetning, vilde der naturlig
opstaa en sterk mistanke mot ham selv for at ha forøvet
mordet eller medvirket dertil. Frygten for, at E. ikke vilde
eller kunde spille sin rolle som den ene skyldige, har da
nedsat hans evne til klart og roligt aa overveie den for
hans egen redning hensigtssvarende fremgangsmaate. Under
dette trykk har han tappt besindelsen og grepet efter halm-
straaet som redningsmiddel.

Det var psykologisk usandsynligt, at barnets mor

skulde ha foretatt lemlestelsen av barneliket. Selve den maate, hvorpaa lemlestelsen var foretatt, talte ogsaa for, at M. var den, som var eksekutor. Efter de sakkyndige lægers erklæring var nemlig armer og ben avskaaret i ledene og det paa en saa kyndig maate, at uløveren ialfall maatte være en person, som var øvel i aa slagte dyr, hvilket M. oplystes aa være.

Det brutale arrangement med indførelsen av en barne-arm i E.'s efter fødselen saare kjønsparti talte ogsaa mot M. De sakkyndige erklærte, at indførelsen maatte ha voldt hende adskillig smerte og motvilje, til hvis overvindelse en andens vilje og medvirkning sandsynligvis hadde været fornøden.

Hvad var nu motivet til det mord, som saaledes var begaaet paa det i ekteskap førstefødte barn?

M. erkjendte under sine stadig gjentagne paastande om E.'s skyld, at han ikke kunde skjønne eller angi, hvilket motiv hun hadde hatt til aa dræpe sit barn. Hun hadde heller ikke for ham antydning nogen beveggrund.

M. var vistnok en mindre gaardbruker, men hans økonomiske kaar maatte betegnes som forholdsvis gode. Hans eiendom ansattes til en omsetningsverdi av 14000 kroner. Hans gjæld var omkring 7000 kroner. Han ansaaes, naar føderaadsydelsen og løsøre og besætning toges i betragtning, som eier av en 6000 kroner. Der var saaledes ingen nød tilstede, som skulde foranledige ham eller E. til aa fjerne barnet som en utgiftspost.

Derimot kom der fra en rekke vidner uttalelser om, at M. var »net og nøie«, d. v. s. gjerrig. Han karakteriseres som meget paaholdende i pengeveien og karrig, naar det gjaldt underhold til tjenerskap. E. fik under sine hender kun det allernødvendigste. Sine penge holdt han under laas og lukke, saa hun ikke uten hans vidende og vilje kunde komme i besiddelse av noget av dem.

De mange uttalelser om hans gjerrighet eller paaholdenhet i forbindelse med oplysningerne om hans haarde

og brutale karakter gav den psykologiske forklaring til, at han paa en saa oprørende maate skilte sig med sit barn for aa undgaa utgifter, og formaadde aa faa E. til ialfall foreløbig, men stadig vigende, aa paata sig skylden.

Uten selv aa merke det, gav han selv i lagmandsretten et ejendommelig og opsigtsvekkende bevis paa sin økonomiske sans. I det samme lagmannen hadde oplæst dommen i retten, spurte M.: »Hvor meget blev jeg ilagt i saksomkostninger?« Man skulde jo tro, at for den mann, som netop har hørt sig inddømt i fengsel paa livstid, skulde det ialfall i det øieblik være av underordnet betydning, hvor store omkostninger der i dommen var ham paalagt. Han paakjærte ogsaa lagmannsrettens omkostningsansettelse til kjæremaalutvalget.

Kan der saaledes ikke raade — og sikkerlig heller ikke inden lagretten og retten raadet — nogen tvil om M.'s skyld, kunde der maaskje med nogen føie spørres om, hvorvidt lagretten ved ikke aa erklære E. skyldig, end ikke i delaktighet, traff en riktig avgjørelse. Hendes, som det synes, noget passive forhold under M.'s forbrydelse og hendes delvis reserverte holdning like overfor antydninger om hendes frugtsommelige tilstand kunde gi anledning til mistanke mot hende, særlig naar dette saaes i forbindelse med hendes oprindelige forklaringer om selv aa være den skyldige, noget der kunde betragtes som utslag av en erkjendelse om ialfall nogen skyld i det passerte.

Jeg tror imidlertid, at lagrettens kjendelse ogsaa for hendes vedkommende var riktig. Hendes svakhet like overfor hans styrke og kraft, hendes aabenbare frygt for hans trusler og hendes tro paa hans forsikring om, at barnet var dødt ved fødselen, i forbindelse med den fysisk og psykisk eiendommelige tilstand, hvori kvinden befinner sig under en fødsel, kan forklare hendes passivitet. I det hele tatt fik man under hovedforhandlingen et sterkt indtrykk av, at hendes der angivne forklaring i alt væsentlig var sandferdig.

Domfelte M. blev den 2 oktober 1894 indsat i Akershus strafanstalt til avsoning av den idømte straff.

Den 16 juli 1901 blev E. tiltalt for nat til den 7 juni samme aar i hensigt aa dræpe, under eller inden et døgn efter fødselen aa ha forvoldt sit nevnte nat fødte uekte barns død. Ved lagmannsrettsdom av 17 august samme aar blev hun domfelt overensstemmende med tiltalen til strafarbeide i 4 aar og 6 maaneder. E., der var blitt be-svangret av eieren av den gaard, paa hvilken hun nu boede, erkjendte, at hun hadde født den nevnte nat i hemmelighet, at barnet hadde været levende, og at hun hadde indhyllet det i et laken, saaledes at det kvaltes.

Da M. i Akershus straffanstalt erfarte hustruens domfellelse, indgav han begjæring om gjenoptagelse av sin egen sak under paaberop av nevnte domfellelse og av, at E.'s forklaring i 1894 om hans skyld nu maatte bli aa sette ut av betragtning. Lagmandsretten avslog imidlertid begjæringen.

I 1905 indkom andragende fra M. om benaadning. Dette var støttet av nogle av hans tidligere naboer. Ved regjeringens resolusjon av 29 juni 1905 blev det bestemt, at M. skulde løslates paa prøve overensstemmende med fengselslovens bestemmelse derom. Siden da er han forblitt paa fri fot.

Fængselsvæsen.

Norge.

Fra fængsels- og tvangsarbeidsvæsenet i Norge i aaret 1925.

Av ekspeditionschef ARNE OMSTED.

Fængselsstyrelsen har fra 1 mars 1925 navn af Fængselsstyret. Ekspeditionschef *Fr. Woxen* fratraadte 1 februar 1925 som chef for fængselsvæsenet og efterfulgtes av direktør for Botsfængslet *Arne Omsted*. Bureauchef *Hartvig Nissen* blev fra s. d. konstitueret som direktør for Botsfængslet. Som bureauchef i Fængselsstyrets 1ste kontor har fra 1 februar 1925 fungeret sekretær *Haakon Skattum*.

Forsorgs- og verneforeningene er fra 1 januar 1925 overført fra Justisdepartementets almindelige afdeling til Fængselsstyrets administration. Fra 1 mars 1925 har Fængselsstyret ogsaa overtaget benaadningssakene som tidligere blev behandlet i Justisdepartementets almindelige afdeling.

Lønsregulativ (jfr. dette tidsskrift for 1926 s. 61 og for 1923 s. 174 med henvisning). Fra 1 juli 1925 blev der foretaget følgende forandringer i regulativet: Førstelæreren ved Botsfængslet fik et fjerde alderstillæg stort kr. 500,00, saa toplønnen efter 12 aar er kr. 7000,00, de øvrige fængselslærere fik ligeledes et alderstillæg efter 12 aar med topløn kr. 6000,00. Lærerinden ved Landsfængslet for Kvinder fik toplønnen forhøiet fra kr. 4500,00 til kr. 4800,00 (efter 15 aar). Butikdamene ved Fængslenes udsalg fik et 4de alderstillæg stort kr. 250,00, saa deres topløn blev kr. 3600,00.

Flytningsbidrag (jfr. dette tidsskrift for 1921 s. 233). Ved Stortingets beslutning av 3 juli 1925 blev fastsat nye regler om offentlige tjenestemænds flytningsgodtgørelse. Disse regler er overensstemmende med de tidligere midlertidig gjældende, dog med følgende forandringer:

Godtgjørelse ved første gangs ansættelse i statstjenesten tilslaaes kun naar vedkommende fagdepartement finder det paatrængende nødvendig for at faa stillingen tilfredsstillende besat, og hvor paa grund herav godtgjørelse har maattet tilsiges. Godtgjørelsen beregnes som tidligere, idet dog grundbidraget paa kr. 150,00 er sloifet.

Militærtjeneste. Regler om civil avlønning under militærtjeneste for vernepliktige som er offentlige tjenestemænd, blev vedtaget av Stortinget 13 juli 1925. Efter disse regler betales der i det til den ordinære ferie i vedkommende etat svarende tidsrum fuld civil løn. I det tidsrum tjenestemandens utførelse av verneplikt strækker sig utover det til den ordinære ferie svarende tidsrum, betales der tjenestemænd med forsørgelsesbyrde en tredjedel av den civile løn. I den civile løn fragaar dog for vernepliktige korporaler og menige et beløp svarende til det vedkommende eventuelt tilkommende familietillæg. For vernepliktige officerer og underofficerer fragaar et beløp svarende til den av vedkommende kontant oppebaarne militære godtgjørelse. Foranstaaende gjælder kun for militærtjeneste hvortil vedkommende er kommandert. Under frivillig tjeneste bortfalder den civile løn helt.

Arbeidspenger. Ved Fængselsstyrets skrivelse av 21 februar 1925 blev ophævet bestemmelsene i landsfængselsreglementet (kap. 24 § 16) og tvangsarbeidshusreglementet (kap. 24 § 14), hvorefter Fængselsstyrets samtykke ulkræves for at landsfængselsfanger kan anvende mere end en fjerdedel eller 20 kroner av de godskrevne arbeidspenger og tvangsarbeidere mere end 50 kroner til kjøp av ting som det av direktoren tillates dem at skaffe sig.

Tilsyn med tvangsarbeidere som er løslatt paa prøve. Som meddelt i dette tidsskrift for 1926 s. 60 blev der ved lov nr. 2 av 11 august 1924 foretaget endel forandringer i lovgivningen om fængselsvæsenet og om tvangsarbeide. Fængselslovens § 57 blev ophævet og § 22 istedet git anvendelse ogsaa paa tvangsarbeide. Følgen herav er at prøvetiden for tvangsarbeidere, som er løslatt paa prøve, forandres fra 1 til 3 aar, saa den blir den samme som for fanger. Av forskjellige grunde bestemte Fængselsstyret imidlertid, at det særlige tilsyn, som regelmæssig anordnes

for tvangsarbeidere som løslates paa prøve, bare skal gjælde i det første aar efter prøvetiden, idet dog direktøren har anledning til i det enkelte tilfælde at bestemme, at tilsynet skal vare prøvetiden ut.

Opstad tvangsarbeidshus. Som meddelt i dette tidsskrift for 1926 s. 63 blev fra 1 mai 1924 taget i bruk en kolonibygning, beregnet for 36 tvangsarbeidere, som i det væsentlige skulde skjøtte sig selv og ha mindst mulig tilsyn. Tvangsarbeidshusets direktør uttaler følgende i sin aarsberetning for 1924—25: »Koloniens arbeidere har utført et særlig godt arbeide. Disciplinen har ogsaa været den bedste der og arbeiderne har sat stor pris paa den tillid som har været vist dem.«

Mæresmyren (jfr. dette tidsskrift for 1923 s. 178 med henvisninger). Fangearbeidet paa myren har sommeren 1925 været drevet av 16 fanger fra Botsfængslet. Fangenes arbeide har væsentlig været nydyrkning og almindelig gaardsarbeide, men de har ogsaa utført noget arbeide med reparation av bygninger og redskaper. Nydyrkningen er fortsatt paa Hamrumsmýren, hvor der i sommerens og høstens løp er flaa hugget, avbrændt og grøftet henimot 50 maal. Naar undtages en romning, har det disiplinære forhold paa myren været særdeles godt. Avlingen kan anslaaes til ca. 16000 kg. byg, ca. 2000 kg. havre, ca. 4000 hl. turnips, ca. 60000 kg. hoi og ca. 20000 kg. halm.

Lokalfængslene. Den stærke stigning i lokalfængslenes fangetal, som er omtalt i dette tidsskrift for 1925 s. 251, har fremdeles fortsatt. Medens fangedagenes antal i budgetaaret 1923—24 var 250138 dage, var det i 1924—25 260574 dage, det høieste tal man hittil har hat.

Arbeidsdriften i lokalfængslene (jfr. dette tidsskrift for 1923 s. 177 og 1926 s. 62). Styret foretok ogsaa i november 1925 uten varsel en stikprøve for at faa rede paa, hvor stor del av lokalfængslenes fanger hadde arbeide. Det viste sig, at 78 pct. av fangene var i arbeide mot 79 pct. og 69 pct. henholdsvis i oktober 1924 og november 1923.

Bestyrelsen av lokalfængslene. Ved kgl. res. av 27 mars 1925 blev Justisdepartementet bemyndiget til indtil videre at anta bestyrere for kreditsfængsler, hjelpe-

fængsler og politiarrester overensstemmende med lov av 12 december 1903 §§ 4 og 5.

Fængelsstyrets strafferegister (jfr. dette tidsskrift for 1926 s. 63 med henvisninger). I 1925 blev der rekvireret udskrifter for 3268 personer mot henholdsvis 2012, 2504 og 3057 i 1922, 1923 og 1924.

Danmark.

Meddelelser om dansk Fængselsvæsen 1925.

Ved ERIK KAMPMANN, Kontorchef i Direktoratet for Fængselsvæsenet.

Med Hensyn til Pladsforholdene og Fangebelæget i Straffeanstalterne bemærkes:

Mænd:	Plads til;	Fangebelæg:	
		1/1 1925	31/12 1925
Horsens Straffeanstalt	423	370	396
Kolonien i Kølsen.....	38	31	18
Vridsløselille Straffeanstalt ..	383	353	360
Nyborg Straffeanstalt	457	402	425
Ialt....	1301	1156	1199
Tuberkulosesygehuset ved Nyborg Straffeanstalt	17	7	11
Kvinder:			
Christianshavns Straffeanstalt..	293	69	55

Ved Tallene for Fangebelæget i Straffeanstalterne for Mænd maa imidlertid erindres, at der i 1925 ligesom i tidligere Aar har hensiddet en Del til Strafarbejde domte Mandspersoner i Landets forskellige Arresthuse for at afvente Plads i de paagældende Straffeanstalter. Tallet paa disse »Ventere«, der den 1. Januar 1925 udgjorde 8 og den 31. December 1925 51, har i Aarets Løb svinget mellem Yderpunkterne 57 og 6, der naaedes henholdsvis i Begyndelsen af Juli Maaned og i Slutningen af September. Det samlede Antal Dage, i hvilke Domfældte har afventet Plads i Straffeanstalt, var for 1925 10,582, for 1924 9143 og for 1923 39,441.

I Tidsskriftets 7. Aargang Side 113—15 og i 11. Aargang Side 138—39 er der bl. a. gennem tabellariske Oversigter gjort Rede for den siden 1910 stedfundne Stigning i Antallet af Mænd idømte Strafarbejde. Et Sammendrag af disse Oplysninger for hele Tidsrummet 1910—1925 vil formentlig have Interesse:

			Hensiddende		Ialt
			i Straffeanstalterne	i Arresthusene	
¹ / ₁	1910		799	40	839
³¹ / ₃	1911		797	126	923
—	1912		823	78	901
—	1913		776	138	914
—	1914		905	0	905
—	1915		888	0	888
—	1916		1,004	0	1,004
—	1917		1,001	0	1,001
—	1918		1,075	84	1,159
—	1919		1,229	199	1,428
—	1920		1,114	30	1,144
—	1921		1,226	55	1,281
—	1922		1,299	102	1,401
—	1923		1,281	152	1,433
—	1924		1,255	55	1,310
—	1925		1,214	28	1,242
³¹ / ₁₂	1925		1,210	51	1,261

Det højeste Tal naaedes herefter den 31. Marts 1923 med 1433, men Tallene for 1919 og 1922 kommer dog tæt op hertil, og i det hele kan man ikke tale om nogen væsentlig Nedgang i Strafarbejdsfangernes Antal. Tallene for 1925 er i al Fald fuldt paa Højde med Tallet fra 1918, det Aar, da Verdenskrigen ophørte.

Til Sammenligning med foranstaaende Tal for Straffeanstalterne vil det imidlertid — for at faa et virkeligt Overblik over Kriminaliteten — være nødvendigt ogsaa at se, hvorledes Fangebelæget stiller sig i de kommunale Arresthuse, og jeg skal derfor hidsætte følgende Oversigt, der omfatter Perioden fra 1901—1925 eller nøjagtig et kvart Aarhundrede:

Oversigt over Antallet af Arrestdage i Landets civile Arresthuse i Aarene 1901—1925¹⁾.

Det daglige Gennemsnitsantal af Arrestanter²⁾ var:

i 1901	800	deraf	556	el. 69,5 %	und. Varet. og	244	el. 30,5 %	und. Straf ³⁾
- 1902	795	»	545	» 68,6 %	»	250	» 31,4 %	»
- 1903	793	»	546	» 68,9 %	»	247	» 31,1 %	»
- 1904	828	»	580	» 70,0 %	»	248	» 30,0 %	»
- 1905	856	»	585	» 68,3 %	»	271	» 31,7 %	»
- 1906	905	»	525	» 58,0 %	»	380	» 42,0 %	»
- 1907	891	»	505	» 56,7 %	»	386	» 43,3 %	»
- 1908	1014	»	566	» 55,8 %	»	448	» 44,2 %	»
- 1909	1177	»	666	» 56,6 %	»	511	» 43,4 %	»
- 1910	1335	»	793	» 59,4 %	»	542	» 40,6 %	»
- 1911	1347	»	747	» 55,5 %	»	600	» 44,5 %	»
- 1912	1244	»	665	» 53,5 %	»	579	» 46,5 %	»
- 1913	1296	»	689	» 53,2 %	»	607	» 46,8 %	»
- 1914	1166	»	574	» 49,2 %	»	592	» 50,8 %	»
- 1915	1255	»	620	» 49,4 %	»	635	» 50,6 %	»
- 1916	1276	»	641	» 50,2 %	»	635	» 49,8 %	»
- 1917	1280	»	713	» 55,7 %	»	567	» 44,3 %	»
- 1918	1687	»	1012	» 60,0 %	»	675	» 40,0 %	»
- 1919	1258	»	713	» 56,7 %	»	545	» 43,3 %	»
- 1920	856	»	455	» 53,2 %	»	401	» 46,8 %	»
- 1921	1024	»	474	» 46,3 %	»	550	» 53,7 %	»
- 1922	959	»	371	» 38,7 %	»	588	» 61,3 %	»
- 1923	970	»	433	» 44,6 %	»	537	» 55,4 %	»
- 1924	846	»	352	» 41,6 %	»	494	» 58,4 %	»
- 1925	926	»	406	» 43,8 %	»	520	» 56,2 %	»

Det samlede Antal Arrestdage var:

i 1901	292,107	hvoraf	114,021	el. 39,0 %	falder paa Staden Kbh. Arresth.
- 1902	290,000	»	112,109	» 38,7 %	»
- 1903	289,535	»	115,391	» 39,9 %	»
- 1904	303,051	»	128,628	» 42,4 %	»
- 1905	312,606	»	127,841	» 40,9 %	»

¹⁾ Det bemærkes, at man i nærværende Oversigt for Sammenligningens Skyld har set bort fra Arresthusene i de sønderjyske Landsdele, om hvilke der foreligger Oplysninger fra og med 1921, saaledes at Tallene for hele Perioden udelukkende omfatter de nord for den gamle Grænse beliggende Arresthuse.

²⁾ Ved disse Tal maa dog have i Erindring, at de ogsaa omfatter det ikke ubetydelige Antal til Strafarbejde hændte Mandspersoner, der paa Grund af Pladsmangel i Straffeanstalterne midlertidig er tilbageholdt i Arresthusene. For de københavnske Arresthusenes Vedkommende er disse Domfældte for alle de nævnte Aars Vedkommende henførte under Rubrikken »Varetægt«, medens man for det øvrige Lands Vedkommende først fra og med Aaret 1923 har Sikkerhed for, at en tilsvarende Rubricering er gennemført. For Aarene 1923—25's Vedkommende andrager det samlede Dageantal for disse Domfældte henholdsvis 39,441, 9143 og 10582.

³⁾ Herunder Afsoning af Bøder og Underholdsbidrag.

i 1906	330,349	hvoraf	150,531	el.	45,6 %	falder paa Staden Kbh. Arresth.					
- 1907	325,169	»	154,998	»	47,7 %	»	»	»	»	»	»
- 1908	370,905	»	171,640	»	46,3 %	»	»	»	»	»	»
- 1909	429,484	»	189,303	»	44,1 %	»	»	»	»	»	»
- 1910	487,296	»	217,158	»	44,6 %	»	»	»	»	»	»
- 1911	491,664	»	199,783	»	40,6 %	»	»	»	»	»	»
- 1912	469,161	»	195,191	»	41,6 %	»	»	»	»	»	»
- 1913	473,185	»	186,935	»	39,5 %	»	»	»	»	»	»
- 1914	425,605	»	167,743	»	39,4 %	»	»	»	»	»	»
- 1915	458,227	»	187,152	»	40,8 %	»	»	»	»	»	»
- 1916	467,132	»	201,249	»	43,1 %	»	»	»	»	»	»
- 1917	467,416	»	203,123	»	43,5 %	»	»	»	»	»	»
- 1918	615,829	»	281,790	»	45,8 %	»	»	»	»	»	»
- 1919	459,123	»	200,196	»	43,6 %	»	»	»	»	»	»
- 1920	313,246	»	125,771	»	40,2 %	»	»	»	»	»	»
- 1921	372,764	»	141,425	»	37,9 %	»	»	»	»	»	»
- 1922	349,892	»	125,760	»	35,9 %	»	»	g	»	»	»
- 1923	354,291	»	124,433	»	35,1 %	»	»	»	»	»	»
- 1924	309,385	»	112,437	»	36,3 %	»	»	»	»	»	»
- 1925	337,906	»	123,893	»	36,5 %	»	»	»	»	»	»

Det højeste samlede Antal af Arrestdage har 1918 med 615,829 Dage, hvilket svarer til et dagligt Gennemsnitsantal af 1687 Arrestanter. Derefter kommer 1911 med 491,664 Dage og en daglig Gennemsnitsbelægning af 1347 og 1910 med henholdsvis 487,296 og 1335. De laveste Tal træffer man dels i Periodens Begyndelse, 1901, 1902 og 1903, hvor Arrestdagens Antal er ca. 290,000 og Gennemsnitsbelægningen 800, 795 og 793, dels i Periodens Slutning, d. v. s. efter Retsplejereformens Gennemførelse i Oktober 1919. Medens 1919 endnu har et dagligt Gennemsnitstal af 1258, er man pludselig i 1920 helt nede paa 856. Størst er Nedgangen for Varetægtsarrestanter, nemlig fra 713 til 455, d. v. s. en Nedgang paa ca. 36 pCt. Men ikke mindre bemærkelsesværdig er Nedgangen i det gennemsnitlige Antal af Arrestanter under Straf, nemlig fra 545 til 401, d. v. s. en Nedgang paa ca. 26 pCt. Denne pludselige Nedgang staar rimeligvis til en vis Grad i Forbindelse med, at de fleste Dommere formentlig i Slutningen af 1919 har bestræbt sig for at faa det størst mulige Antal af de Sager, der skulde behandles efter de tidligere gældende Regler, jfr. Lov Nr. 448 af 4. August 1919 § 3, tilendebragt, hvorved der er blevet sluttet flere Sager i dette Aar end normalt. Dette synes i al Fald at stemme med, at Nedgangen i Antallet af Arrestanter under Straf i 1920 var et mere forbigaaende Fænomen, medens Nedgangen i Antallet af Varetægtsfanger, hvor Retsplejeloven jo først og fremmest over sin Indflydelse, i det store og hele fortsættes

i de følgende Aar. Antallet af Varetægtsfanger udviser nemlig i Forhold til 1920 kun en Stigning for Aaret 1921 og ligger allerede for 1922 betydeligt under Tallet for 1920. Den Stigning i det samlede Antal Arrestdage, der finder Sted i Aarene 1921—23, skyldes saaledes i alt væsentligt det forøgede Antal Straffesonere, og den Omstændighed, at disses Antal er steget, maa sikkert betragtes som en Følge af de Vanskeligheder, som Efterkrigstiden paa forskellige Omraader har ført med sig, Arbejdsløshed, Bølgens o. s. v., og er derfor muligvis kun af forbigaaende Karakter. Denne Antagelse synes at faa nogen Bekræftelse derved, at det samlede Antal af Arrestdage i 1924 atter er gaaet saa langt ned, at det ligger under det tilsvarende Tal for Aaret 1920, men ganske vist er der for 1925's Vedkommende igen en Stigning, der dog navnlig falder paa Antallet af Varetægtsarrestanter (fra 352 i 1924 til 406). Det med Hensyn til Varetægtsarrestanter gunstigste Aar er 1922 med kun 38,7 pCt. af samtlige Arrestdage faldende paa Varetægtsarrestanter. — Procentvis udtrykt ser Nedgangen i Arresthusenes Fangebelæg siden 1919 — naar Belæget i dette Aar sættes til 100 — saaledes ud:

	1919	1920	1921	1922	1923	1924	1925
København.....	100	62,8	70,6	62,8	62,2	56,2	61,9
Ovrige Land (exclus. Sønderjylland)....	100	72,4	89,3	86,6	88,6	76,1	82,6

Med Hensyn til de til Straffeanstalterne knyttede Tjenestemænd bemærkes:

Ved *Christianshavns Straffeanstalt* har der fundet Inspektorskifte Sted, idet fung. Fængselsinspektør, cand. juris *Carl Holberg* den 11. Juli 1925 afgik ved Døden, hvorefter hidtilværende Viceinspektør ved Hørsens Straffeanstalt, cand. juris *H. C. L. Klüwer* konstitueredes som hans Efterfølger.

Ved Normeringsloven for Finansaaret 1925—26 oprettedes 17 nye Tjenestemandstillinger som *Inspektionsbetjente* ved de 3 Straffeanstalter for Mænd. Tilsynet med den egentlige Opsynstjeneste i Straffeanstalterne har hidtil været ført — foruden af Inspektør og Viceinspektør — af Overbetjentene, hvoraf der ved de 3 Straffeanstalter for Mænd

er normeret ialt 11. Imidlertid er der i Straffeanstalterne Dagen igennem mangfoldige Foranstaltninger af forskellig Art, hvis Iværksættelse ikke kan paases af de forholdsvis faatallige Overbetjente, men maa være overladt til Tjenestemænd, der til Stadighed er til Stede i de enkelte Afdelinger indenfor Straffeanstalten. Til at udføre denne Tjeneste har man da i de senere Aar udtaget de dygtigste og mest erfarne blandt Fængselsbetjentene, saaledes at der i hver enkelt Afdeling (Floj) Dagen igennem er posteret een saadan ledende Betjent, hvis Stilling er et Mellemlid mellem de andre Betjente og Overbetjentene. Disse Fængselsbetjente har derigennem udført ikke blot et Arbejde, der er kvalitativt forskelligt fra det, der kræves af det øvrige Opsynspersonale, men de har faktisk i visse Henseender været dette Personales Foresatte, og det har derfor været følt som en Ulempe, at disse Poster hidtil har maattet besættes med Tjenestemænd, der i Tjenestegrad stod lige med det øvrige Opsynspersonale. Hertil kommer, at Antallet af Avancementsstillinger for Straffeanstaltens Opsynspersonale var ringe, i hvilken Henseende kan oplyses, at Antallet af Fængselsbetjente ved de tre Straffeanstalter for Mænd den 31. Marts 1924 var 218, hvortil kom 56 Reservefængselsbetjente. Disse Forhold virkede ikke blot hæmmende paa Tilgangen af kvalificerede Ansøgere udefra, men de medførte ofte, at netop de bedste blandt Betjentene søgte over i andre Stillinger, navnlig i Politiets Tjeneste, hvor Lønnings- eller Avancementsforholdene var gunstigere. Justitsministeriet stillede derfor Forslag om Oprettelsen af 17 nye Stillinger som Inspektionsbetjente, der lønningsmæssigt set blev placeret et Trin højere end Fængselsbetjente.

Under 25. April 1925 udfærdigedes efter Samraad med Lønningsraadet et *Reglement om ekstraordinær Tjenestefrihed for det underordnede Personale* ved Straffeanstalterne. Tjenestefrihed uden Betaling kan herefter tilstaaes dels paa Grund af særlige Begivenheder i Tjenestemandens nærmeste Familie (Dødsfald, alvorlig Sygdom, Bryllup, Solv- eller Guldbryllup), dels i Anledning af Tjenestemandens 25-Aars, 40-Aars og 50-Aars Jubilæum, dels endelig — til Medlemmer af Bestyrelsen for Betjentforeningen for Danmarks Straffeanstalter — i Anledning af Deltagelse i Forhandlingsmoder, Bestyrelsesmoder, Delegeretmoder m. v.

Der er ved Direktoratet for Fængselsvæsenets Foranstaltning i Aarets Lob udgivet 2 *Bøger vedrørende Fængsels-*

væsenet i Danmark, nemlig: »Fangers Anvendelse til Fri-luftsarbejde. De danske Fangekoloniers Virksomhed igen-nem 25 Aar. Af Fængselsinspektør J. H. Wandall«¹⁾ og »Samling af Bestemmelser vedrørende Arrestvæsenet i Dan-mark. Ved Kontorchef Erik Kampmann«²⁾).

I de for Fangerne i Straffeanstalterne gæl-dende Bestemmelser er der sket enkelte Ændringer af mere almen Interesse:

Ved Justitsministeriets Bekendtgørelse af 1. Maj 1925 er der bl. a. foretaget følgende Ændring i § 25 i *kgl. Anord-ning af 28. Maj 1913* om Fuldbyrddelse af Forbedringshusar-bejde i Nyborg Straffeanstalt:

§ 25, 1. Stk., affattes saaledes: »Den sidste Maaned for Løsladelsen tilbringer Fangeren paa Slutningsstadiet. Ligesom paa Mellemstadiet arbejder Fangeren enten under Afsondring fra andre Fanger eller, efter Indstilling af Anstaltens Inspek-tør med Justitsministeriets Billigelse, i Fællesskab med andre Fanger. Overfor en Fange, der arbejder under Afson-dring fra andre Fanger, bestemmer Inspektøren, om saadan Afsondring ogsaa skal finde Sted under Gudstjeneste, Under-visning og Gaardtur, samt i Fritiden og Spisetiderne. For saa vidt Fangeren behandles i Fællesskab, gælder de i § 24 indeholdte Regler.«

Til Sammenligning skal anføres Bestemmelsen, saaledes som den oprindelig lød: »Den sidste Maaned for Løsladel-sen tilbringer Fangeren paa Slutningsstadiet. Fangeren holdes afsondret fra andre Fanger under Arbejdet, medmindre hans Helbredstilstand gør det betænkeligt. Inspektøren be-stemmer, om Fangeren skal holdes afsondret fra andre Fan-ger under Gudstjeneste, Undervisning og Gaardtur, samt i Fritiden og Spisetiderne. For saa vidt Fangeren behandles i Fællesskab med andre Fanger, gælder de i § 24 indeholdte Regler.«

Den til Grund for den oprindelige Bestemmelse liggende Tanke har navnlig været, at Fanger, der paa det tidligere Stadium af Straffen (Mellemstadiet) har været undergivet Fællesskabsbehandling, vilde faa bedre Lejlighed til alvor-ligt at henvende Tankerne paa sig selv og deres forestaaende Genoptagelse i det frie Samfund, naar de den sidste Maaned for Løsladelsen fjærnes fra Samkvem med andre Fanger.

¹⁾ Se Tidsskriftets XIII Aargang Side 258—60.

²⁾ Se — XIV — — 165—66.

Imidlertid har Straffeanstaltens Inspektør henledt Ministeriets Opmærksomhed paa, at Praksis efterhaanden har udviklet sig derhen, at der i vid Udstrækning er meddelt Tilladelse til, at Fanger, der under deres Ophold paa Mellemstadiet have været behandlet i Fællesskab, ogsaa paa Slutningsstadiet undergives saadan Behandling, idet man har været af den Opfattelse, at det for de paagældende Fanger var af meget stor Betydning at bevare den legemlige Træning, som Arbejdet i Fællesskab i Almindelighed giver fremfor Arbejdet i Cellen, og at en Tilbageflytning til Celle ved Fangernes Overgang til Slutningsstadiet paa den anden Side ofte vil forekomme Fangerne uforstaaelig og ubillig og saaledes ikke svare til sin Hensigt. Justitsministeriet maatte herefter anse det for ønskeligt, at der, efter Indstilling fra Straffeanstaltens Inspektør i hvert enkelt Tilfælde, aabnedes Adgang til at tillade Behandling i Fællesskab paa Slutningsstadiet i samme Omfang som paa Mellemstadiet.

I samme Anordning er der endvidere ved Justitsministeriets Skrivelse af 11. Februar 1925 sket den Ændring, at Fanger allerede paa Mellemstadiets 1. Klasse, hvortil de oprykkes efter 2 Maaneders Ophold i Straffeanstalten, kan faa Adgang til at deltage i *Sangundervisning*. Den hidtil gældende Regel, at Fangerne først kunde deltage i Sangundervisningen i Mellemstadiets 2. Klasse, havde efter Inspektionens Skøn vist sig hæmmende for Sangundervisningen, idet Fangerne med de i Nyborg Straffeanstalt i Reglen kortvarige Straffe kun i en temmelig kort Periode kunde naa at deltage i dette Fag.

Med Hensyn til Fangernes Adgang til i Straffeanstalten at disponere over de dem godskrevne *Arbejdsducører* er der den 9. Februar 1925 af Direktoratet fastsat følgende Regler:

»§ 1. Fanger, hvis Arbejdspenge udelukkende bestaar af faste Arbejdsducører (de saakaldte *Klasseducører*), kan i Straffeanstalten disponere over Halvdelen af Arbejdspengene.

Fanger, hvis Arbejdspenge bestaar dels af faste Arbejdsducører (*Klasseducørernes Minimumsbeløb*), dels af Akkordbetaling eller de *Ekstraducører*, der i visse Tilfælde ydes i Stedet for Akkordbetaling, kan i Straffeanstalten disponere over Halvdelen af Arbejdspengene, med mindre disse overstiger de faste Arbejdsducørers (de paagældende *Klasseducørers*) Maksimumsbeløb, i hvilket Tilfælde Fangerne kun kan disponere over et Beløb, svarende til Halvdelen af nævnte Maksimumsbeløb.

§ 2. Naar Omstændighederne særlig taler derfor, kan der af Straffeanstaltens Inspektør under skyldig Hensyntagen til, at

Fangen ikke bliver subsistensløs ved Løsladelsen, indrømmes Fangen Tilladelse til i Straffeanstalten at disponere over de ham godskrevne Arbejdspenge i større Udstrækning end hjemlet ved de i § 1 indeholdte Regler.

§ 3. Samtidig med nærværende Reglers Ikrafttræden bortfalder de Bestemmelser, som hidtil har været gældende om Fangernes Adgang til i Straffeanstalten at disponere over den dem godskrevne Akkordbetaling og de i Stedet for denne trædende Ekstraducører.

Fra samme Tidspunkt bortfalder endvidere den i Direktoratet for Fængselsvæsenets Skrivelse af 16. Maj 1913 indeholdte Bestemmelse om de i Kolonierne anbragte Fangers Adgang til at disponere over de faste Arbejdsducører.»

I det for Fangerne gældende *Kostreglement* er fastsat bestemte Brødrationer pr. Fange. Da det erfaringsmæssigt har vist sig, at en Del Fanger vanskeligt kan nøjes med den fastsatte Portion, medens den for andre Fanger er for stor, har Direktoratet under 23. Juni 1925 udfærdiget følgende Tillægsbestemmelse til *Kostreglementet*: »For en Fange, som til Stadighed opspiser den ham tilkommende daglige Kostportion, kan efter hans Begæring de i det almindelige *Kostreglement* angivne Rugbrødsportioner forhojes, for saa vidt og saa længe han viser sig i Stand til at opspise den forøgede Portion. Hvis de i nævnte *Kostreglement* angivne Brødportioner for nogen Fange viser sig at være for store, idet en Del deraf regelmæssigt lades uspist, formindskes Portionen i passende Grad.«

Ved Skrivelse af 26. Juni 1925 bestemte Direktoratet, at der til de i Straffeanstalterne hensiddende Fanger, der tilhører det *romersk-katholske Trossamfund*, vil være at udlevere i Stedet for den evangelisk-lutherske Udgave af det nye Testamente og Salmebogen et Eksempplar paa Dansk af den romersk-katholske Udgave af det nye Testamente, hvorhos man anmodede Inspektorerne om, for saa vidt der ikke allerede i Straffeanstaltens Biblioteker forefandtes et passende Antal romersk-katholske Opbyggelsesskrifter paa Dansk, at drage Omsorg for, at der til Indlemmelse i Anstaltens Biblioteker, straks eller efterhaanden, anskaffedes det fornødne Antal af saadanne Skrifter, idet man til Vejledning i saa Henseende vedlagde en gennem den herværende katholske Biskop modtagen Bogfortegnelse.

Med Hensyn til Fangernes *Gymnastikundervisning* bemærkes:

Ved Skrivelse af 7. August 1925 forhojede Direktoratet

den for Gymnastikundervisningen for Fanger i Vridsløselille Straffeanstalt¹⁾ fastsatte Aldersgrænse fra 25 til 30 Aar.

Angaaende Gymnastikundervisningen i Nyborg Straffeanstalt skal anføres følgende Uddrag af en Indberetning fra Inspektøren:

»De første Aar her i Anstalten blev Gymnastik drevet alene i Forbindelse med de store Fællesgaardture, hovedsagelig fritstaaende Øvelser og ganske enkelte Redskabsøvelser som Springning o. lign. Men meget kunde man ikke faa ud af det, da man stærkt savnede en Gymnastiksal og fornødne Redskaber. Det var først, efter at den nye Fængselsbygning i 1920 var taget i Brug, at man fik en moderne udstyret Gymnastiksal med dertil hørende Inventar og derved Mulighed for en regelmæssig Undervisning i Gymnastik som Led i den almindelige Fangebehandling.

En Begrundelse for Gymnastikundervisning, en Henviisning til dennes sanitære og disciplinære Betydning er formentlig nu overflødig, men Inspektionen ønsker dog at anføre, at man anser Undervisning i Gymnastik for et endog meget vigtigt Led i en rationel Fangebehandling. Interessen for Faget blandt Fangerne er stor, og den ydre Virkning paa den enkelte Fange absolut iøjnefaldende. At Gymnastik ogsaa betyder noget for Individet herudover, giver Individet mere Selvtillid, en friere og rankere Holdning og ogsaa i psykisk Henseende har sin store Betydning, er givet.

Undervisningen er foregaaet paa Grundlag af Gymnastikreglement af 1912, idet man dog i Aarenes Løb fra nyere Gymnastiksystemer, bl. a. Niels Bukhs System, har medtaget saadanne Øvelser, som kunde overføres paa de særlige Forhold i et Fængsel.

Undervisningen ledes af en særlig ansat Gymnastiklærer og foregaar i Fællesskab under absolut Tavshedspligt. Fangerne faar 3 Lektioner om Ugen, hver paa 50 Minutter. Størrelsen af Holdene kan variere noget, højst ca. 50 Elever. Til Hjælpek lærere anvendes dertil egnede Betjente.

Paa Begyndelsesstadiet, 1 à 2 særlige Hold, lægges særlig Vægt paa Ordningsøvelser og fritstaaende Øvelser, idet man paa dette Stadium særlig har den disciplinerende Betydning af Gymnastikken for Øje. Enkelte Redskabsøvelser øves ogsaa her som Indledning og Forberedelse til Deltagelse i Gymnastikundervisningen for de paa Mellemstadiet oprykkede Fanger. Paa dette Stadium øves tillige alle Redskabsøvelser.

For de flinkeste og mest interesserede Fanger har der flere Aar været dannet et Ekstrahold, hvor man anlægger Øvelserne under mere fri Form.

For de i Straffeanstalten hensiddende ældre Fanger har der været dannet et særligt Hold, idet dog Fanger over 40 Aar er fritagne for Deltagelse. Disse ældre Fanger har faaet to ugentlige Lektioner.

¹⁾ De derom gældende Regler findes gengivet i Tidsskriftets III. Aargang Side 152.

Udbyttet af Uddannelsen synes at have været særdeles tilfredsstillende, og Interessen og Forstaaelsen blandt Fangerne er god.

I den senere Tid har man i Undervisningen forsøgsvis tilagt en Del Øvelser fra Kaptajn J. P. Jespersens System, særlig Aandedrætsøvelser, men Forsøget var ved Aarets Udgang endnu ikke afsluttet.»

Med Hensyn til *Undervisningen iøvrigt* i Nyborg Straffeanstalt hidsættes følgende Bemærkninger af Anstaltens Overlærer:

»Undervisningsaaret 1924—25 kan sikkert karakteriseres som et Normalaar. Vedrørende det nye Fag Papsløjde og ligeledes »Nyttesløjden« bør dog bemærkes, at der trods ihærdigt Arbejde med begge Fag endnu ikke kan siges, at Undervisningen heri har naaet det faste Leje, som er ønskeligt. Papsløjden i den Form, den har naaet ved Fangeskolen her, har næppe tidligere været drevet her i Landet, og det er derfor rimeligt, at der vil gaa nogle Aar, inden Undervisningens Metode og Plan faar sin endelige Form. Dog kan det allerede nu fastslaaes, at Skolen i Papsløjden har fundet et udmærket Fritidsarbejde, og der er stadig stærk Tilgang til Faget. Materialerne til dette Fag er faa og billige. Arbejdet kræver en Nøjagtighed og Paapasselighed, der er stærkt opdragende for Haand og Øje, og det er glædeligt at se den Interesse, hvormed der arbejdes — og ligeledes den Forstaaelse, der hos Fangerne vokser frem for god Byggeskik. Bliver meget Arbejde end middelmaadigt — dette gælder særligt for de Fangers Vedkommende, der er her paa kort Tid — er til Gengæld meget Arbejde saa fortræffeligt, at det kan staa selv for en meget stærk Kritik. Det maa siges, at der udefra — fra Arkitekternes Side — vises dette Arbejde megen Forstaaelse og Interesse, saa Skolen har let ved at faa Tegninger. Ikke mindst har »Bedre Byggeskik« (Arkitekt Harald Nielsen) vist Arbejdet megen Interesse, og Skolen har faaet og vil fremdeles faa en god Støtte fra denne Forening.

Ogsaa »Nyttesløjden« ligger i et fastere Leje, og Forstander ved »Skolen for dansk Kunsthaandværk«, Jens Møller Jensen, der i Efteraaret holdt Foredrag i Fangeskolen om godt Haandværk, har med stor Beredvillighed givet Tilbud om Laan af Tegninger og færdige Modeller.

I det forløbne Aar er der gjort Forsøg med at tildele Akvarier, især til Fanger, der sidder her paa længere Tid. Om Akvariets Pleje og Behandling har Formanden for »Stuekultur«, Redaktør Lund fra København, holdt Foredrag for Fangerne. Skolen har til en Begyndelse anskaffet 15 Akvarier, og det viser sig, at disse er til stor Opmuntring for Fangerne, som hurtigt lærer at passe dem — og baade Planter og Fisk trives særdeles godt. Baade Fisk og Planter har Fangeskolen faaet som Foræring af Medlemmer af »Stuekultur« i København. En af Grundene til dette Forsøg er, at de fleste Potteplanter kun trives daarligt indenfor Anstaltens Mure — og derfor alt for ofte bringer Skuffelse.»

Som bekendt er en hensigtsmæssig Sysselsættelse af Fangerne i Fritiden et af Straffuldbyrdelsens vanskeligste Problemer, og man bør derfor følge ethvert Skridt, der gores til Løsning heraf, med Opmærksomhed.

Efter Vedtagelsen af *Lov af 11. April 1925 om Sikkerhedsforanstaltninger mod visse Personer*, der udsætter Rets-sikkerheden for Fare, blev det paalagt Straffeanstaltneres Inspektorer fremtidig, naar en Person for Sædelighedsforbrydelse eller Forsøg derpaa er idømt Strafarbejde, og Inspektøren skønner, at der er Anledning til at give ham Tilhold efter Reglerne i nævnte Lovs § 6, 2 Maaneder inden Straffetidens Udlob at ville gøre Indstilling til Justitsministeriet om Meddelelse af saadant Tilhold med Forslag angaaende dets nærmere Indhold.

Ifølge § 35 i det hidtil gældende Fællesregulativ for Statens Sindssygehospitaler af 1. Oktober 1915, jfr. Socialministeriets Bekendtgørelse af 24. Septbr. 1924, kunde *Indlæggelse til Observation* paa et af Statens Sindssygehospitaler kun finde Sted enten paa Grundlag af en Retskendelse og da ved Politimesterens eller Anklagemyndighedens Foranstaltning eller paa vedkommendes egen Begæring og da ved Socialministeriets Foranstaltning. Da en Fange i Horsens Straffeanstalt, om hvis mentale Tilstand der var opstaaet Tvivl, ikke selv vilde indvilge i at lade sig indlægge til Observation, tilskrev Justitsministeriet Socialministeriet, at man maatte anse det for ønskeligt, at der med Hensyn til Personer, der hensidder til Afsoning af en dem idømt Frihedsstraf, blev truffet en Ordning, hvorefter Indlæggelse til Observation kunde finde Sted efter Justitsministeriets Begæring uden Hensyn til vedkommende Straffafsoners eget Ønske. Det bemærkes herved, at det bl. a. ikke helt sjældent har Interesse at faa undersøgt den mentale Tilstand hos en Straffefange, der gør sig skyldig i vedholdende Brud paa Disciplinen eller de for Straffuldbyrdelsen iøvrigt gældende Bestemmelser, f. Eks. ved stadig Vægning ved at arbejde, idet Anvendelse af disciplinære Midler overfor en saadan Fange selvfølgelig ikke bør finde Sted, saafremt han viser sig at være sindssyg.

Ved Socialministeriets Bekendtgørelse af 16. Oktober 1925 ændredes derefter den fornævnte Bestemmelse i Fællesregulativets § 35, idet der blev indsat følgende nye Be-

stemmelse: »Personer, der hensidder til Afsoning af en dem idømt Frihedsstraf, kan dog i Overensstemmelse med indhentet Erklæring fra Retslægeraadet ved Justitsministeriets Foranstaltning indlægges til Observation i den paa Sindsygehospitalet i Viborg indrettede særlige Observationsafdeling.«

Ved Justitsministeriets Cirkulære af 30. Oktober 1925 til Politidirektøren i København, samtlige Politimestre, Inspektørerne for Straffeanstalterne, Tvangsarbejdsanstalterne og Arresthusene samt Forstanderne for Optagelseshjemmene »Asserbølgaard« og »Lyng« blev der efter stedsfunden Forhandling med Indenrigsministeriet fastsat en Række Regler vedrørende *Til- og Framelding til de kommunale Folkeregistre* af Personer, der indsættes i Arresthuse eller Straffe- og Tvangsarbejdsanstalter.

Med Hensyn til de kommunale Arresthuse skal iøvrigt meddeles følgende Oplysninger af mere almen Interesse:

I *Retsplejelovens* § 784 er der bl. a. hjemlet Varetægtsfanger Ret til *Afsendelse af lukkede Skrivelser* til Ret eller Øvrighed, idet det samtidig udtales, at »Fængselets Forstander har at sørge for, at saadanne Skrivelser fremsendes uden ufornodent Ophold«. Den i nævnte Bestemmelse hjemlede Adgang til Afsendelse af lukkede Skrivelser var imidlertid af en Fange i et større Provinsarresthus blevet i høj Grad misbrugt, idet han fra Arresthuset paa denne Maade havde afsendt Skrivelser underskrevet bl. a. med vedkommende Politimesters, Kriminaldommers, Statsadvokats, ja endog med Justitsministerens og Kongens Navn. Disse falske Skrivelser var ikke alle blevet afslørede og havde enkelte Steder givet Anledning til, at Retsmyndighederne havde sat sig i Bevægelse til Afholdelse af Forhør og lignende. For saa vidt muligt at undgaa slige Misbrug udstedte Justitsministeriet under 24. April 1925 et saalydende Cirkulære til Politidirektøren i København og samtlige Arrestinspektører: »Paa dertil given Anledning skal man anmode D'Herrer om ved Fremsendelsen af de i Retsplejelovens § 784, 3), sidste Punktum, omhandlede lukkede Skrivelser fra Varetægtsarrestanter til Ret eller Øvrighed at ville drage Omsorg for, at det ved en Folgeskrivelse eller paa anden Maade tilkendegives Adressaten, at det drejer sig om en i Medfør af

nævnte Lovbestemmelse affattet Skrivelse fra en Varetægtsarrestant.»

§ 784 hjemler endvidere under Punkt 5 Varetægtsfanger Ret til at forskaffe sig *Ekstraforplejning*, idet det herom hedder: »Det kan, udenfor Tilfælde af disciplinær Straf, ikke formenes en Varetægtsfange ved egne eller andres Midler at forskaffe sig anden og bedre Kost end den almindelige Fængselskost, for saa vidt saadant kan ske, uden at Fængselsordenen derved forstyrres.« I Anledning af en til Justitsministeriets indgaaet Klage over, at saadan Ekstraforplejning i et nærmere angivet Tilfælde var blevet afvist, fordi den var indleveret til vedkommende Arresthus efter den Tid, der af Arrestinspektøren var fastsat for Modtagelse af Ekstraforplejning, udtalte Ministeriet i Skrivelse af 30. Oktbr. 1925, at Inspektøren af Hensyn til Fængselsordenen er berettiget til at fastsætte bestemte Tider til Modtagelse af Ekstraforplejning, bl. a. som Følge af, at Regnskabet over og Kontrollen med den indleverede Ekstraforplejning medfører et ret betydeligt Arbejde. Samtidig udtalte Ministeriet, at der efter dettes Formening burde fastsættes mindst 4 Dage om Ugen til Modtagelsen af Ekstraforplejning, saaledes at Modtagelsen de 2 Dage om Ugen henlagdes til Morgen timerne og for de andre 2 Dages Vedkommende til Eftermiddagen, om muligt efter Kl. 5 Eftm.

Med Hensyn til *Arrestanternes Sysselsættelse* har Direktoratet i et Par Tilfælde fundet Anledning til at udtale, at det ikke er stemmende med Arrestreglementet og de iøvrigt om Arrestanternes Sysselsættelse gældende Bestemmelser, at Arrestanterne sysselsættes for Arrestforvarerens Regning. Begrundelsen af dette Forbud maa naturligvis søges i Ønsket om at forekomme eventuelle Misbrug, idet Arrestforvareren ved Varetagelsen af sin Tilsynsgerning let kommer i en uheldig dobbelt Stilling, naar han samtidig som Entreprenør er pekuniært interesseret i Fangearbejdet.

I Anledning af en stedfunden Undvigelse fra et Arresthus udtalte Direktoratet endvidere, at det er utilstedeligt at benytte Arrestanter til Rengøring og andet Arbejde i de i Tinghuset værende Lokaler eller i det hele udenfor selve Arresthuset.

I en til Erhvervsministeriet indgaaet Skrivelse besværede Industriraadet sig over, at der blev paaført det frie Erhverv en Konkurrence gennem Borstenbinderiarbejde i Fængslerne, og denne Konkurrence føltes generende saavel

af Arbejdsgiverne som af Arbejderne indenfor Faget. I den Anledning udtalte Justitsministeriet, for hvilket Erhvervsministeriet forelagde Sagen, bl. a., at Arresthusene administreres af Kommunerne og udelukkende drives for disses Regning, og at Ledelsen af Arbejdet ved Justitsministeriets Bekendtgørelse af 6. Septbr. 1905 er lagt i Hænderne paa de vedkommende stedlige Myndigheder. Justitsministeriet maatte derfor henstille, at Industriraadet blev henvist til at rette eventuelle Klager med Hensyn til Arrestanters Sysselsættelse ved Børstenbinderi direkte til disse Myndigheder, idet man derhos henledte Opmærksomheden paa, at det i Følge Retsplejelovens § 114 er Politimestrene, som det paahviler at bestyre Arresthusene.

Efter at en Stilling som Arrestforvarer ved et mindre Arresthus paa Landet var blevet ledig, udtalte vedkommende Amsraad overfor Direktoratet Ønske om, at Stillingen maatte blive opslaaet med Forpligtelse for den nye Arrestforvarer til at forrette *Tjeneste som Reservepolitibetjent* i det paagældende Herred og specielt i den By, hvori Arresthuset var beliggende. Som Svar herpaa udtalte Direktoratet, at man vel intel havde at erindre imod, at det forsøgsvis blev overdraget den nye Arrestforvarer at forrette Tjeneste som Reservepolitibetjent *ved ekstraordinære Lejligheder*, men at man ikke vilde kunne bifalde, at der blev paalagt den paagældende nogen Forpligtelse til til Stadighed at forrette ordinær Polititjeneste.

Paa dertil given Anledning udtalte Direktoratet overfor en Arrestinspektør, at man ikke kunde bifalde et Forslag, hvorefter Arrestanterne i det paagældende Arresthus blev forsynet med Bøger ved Udlaan fra den paagældende Købstads Folkebogsamling, idet man fandt, at der derigennem let vilde kunne etableres en uheldig Forbindelse mellem Arrestanter og Omverdenen. Derimod fandt man selvfølgelig intel at erindre imod, at Bøger, der udrangeredes af Folkebogsamlingen, og som iøvrigt fandtes egnede dertil, efter stedfunden Gennemsyn og Reparation blev optaget i *Arresthusets Bogsamling*.

Med Hensyn til Arresthusets Bogsamling kan iøvrigt meddeles, at Direktoratet, naar Lejlighed gives, opfordrer de kommunale Myndigheder til at forbedre og forøge disse, idet man tillægger det den største Betydning, at der kan bydes Arrestanterne nogenlunde god og rigelig Læsning i deres Fritid. Man har derfor bl. a. jævnlgt henstillet til

de kommunale Myndigheder, at der paa de aarlige Budgetter for Arresthusene optages et bestemt Beløb til Forbedring og Vedligeholdelse af disses Bogsamlinger.

I Anledning af, at Arrestinspektøren i N. N. Købstad havde forelagt Direktoratet en Anmodning fra en Dame om at faa Lov til uden Overværelse af Arrestforvareren at tale med en Arrestantinde, der hensad til Afsoning af en Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, udtalte Direktoratet, at *Besøg hos Arrestanter*, der afsoner Straf af Fængsel paa sædvanlig Fangekost, i Almindelighed kun bør tillades i Overværelse af Arrestforvareren eller andet Tilsyn, og at man i det foreliggende Tilfælde var enig med Arrestinspektøren i, at der ikke var tilstrækkelig Anledning til at gøre Undtagelse fra denne Regel.

En Fange, der hensad i Københavns Vestre Fængsel, anholdt i et Andragende til Justitsministeriet om, at der uden Gebyr maatte blive meddelt ham *Udskrift af hans Straffesag* — han var for Tyveri idømt Straf af Tugthusarbejde i 5 Aar. Justitsministeriet lod imidlertid Fangen svare, at Ministeriet savner Hjemmel til at tillade, at der meddeles ham Udskrift af Sagen uden Betaling.

Hvad endelig angaar de kommunale Tvangsarbejdsanstalter skal meddeles, at disses Tal, der hidtil har været 15, i Aarets Løb er blevet reduceret med 1, idet det efter vedkommende Amtsrads Indstilling er blevet bifaldet, at *Tvangsarbejdsanstalten i Roskilde* indtil videre nedlægges som saadan, hvorhos man samtidig godkendte en af Amtsradet med Københavns Magistrats 3. Afdeling indgaaet Overenskomst angaaende Anbringelse i den Københavns Kommune tilhørende Tvangsarbejdsanstalt »Sundholm« af Mænd, der i Roskilde Købstads og Lejre- samt Ramso-Tune Herreders Jurisdiktioner idømmes Tvangsarbejde, saaledes at Overenskomsten er uopsigelig fra begge Sider i de første 5 Aar og derefter kan opsiges med 5 Aars Varsel fra hver af Siderne.

Ved Skrivelse af 4. Decbr. 1925 bifaldt Justitsministeriet en Indstilling fra Københavns Magistrats 3. Afdeling om at nedlægge den i *Arbejdsanstalten »Sundholm« værende Afdeling for kvindelige Tvangsfanger*, saaledes at disse Fanger fremtidig kommer til at udstaa deres Straf i Kvindefdeling i Københavns Vestre Fængsel. Magistraten ønskede at disponere over den kvindelige Tvangsarbejdsafde-

ling for at tilvejebringe en haardt tiltrængt Udvidelse af den i »Sundholm« indrettede Husvildeafdeling. Ved sin Approbation af Ordningen tog Ministeriet dog det Forbehold, at Magistraten maatte forpligte sig til, dersom det senere maatte anses for ønskeligt paa anden Maade at disponere over Vestre Fængsels Kvindeafdeling, at genaabne en Tvangsarbejdsafdeling for Kvinder paa »Sundholm« eller i en anden af Ministeriet godkendt Anstalt.

I en Skrivelse til Amtmanden over N. N. Amt i Anledning af en Besværing fra en Tvangsarbejdsfange udtalte Direktoratet, at Tvangsarbejdsfangerne bør have Adgang til og efter Omstændighederne tilskyndes til at opspare de af dem fortjente *Arbejdsducører* til Løsladelsen.

Med Hensyn til *Belægningsforholdene* i Landets 14 Tvangsarbejdsanstalter hidsættes følgende Tal: Der er ialt Plads til ca. 400 Tvangsfanger, nemlig 276 Mænd og ca. 125 Kvinder. Den 31. Marts 1925 hensad der i samtlige Anstalter 195 Mænd og 19 Kvinder eller ialt 214 Tvangsfanger.

Bestemmelsen om Anvendelse af *legemlig Revselse* som Disciplinærstraf i Tvangsarbejdsanstalterne er kun optaget i Reglementet for 4 Tvangsarbejdsanstalter og indtil den 31. Marts 1926 er i ingen af disse 4 Anstalter saadan Revselse anvendt.

Sluttelig skal meddeles, at der under Navn af »*Fængselselskabet for de sønderjydske Landsdele*« er stiftet et Selskab med det Formaal at yde Hjælp til saadanne straffede Personer, om hvilke det tør haabes, at de kan reddes for Samfundet, og med de sønderjyske Landsdele som Arbejdsmark. Selskabet antager sig ifølge Lovene Personer, der udgaar fra Straffeanstalterne og Arresterne i de sønderjyske Landsdele eller er hjemmehørende der. Selskabets Formand er Amtmand Lundbye, Sønderborg. Selskabet har med Hensyn til Samarbejde med de andre Fængselselskaber og med Hensyn til de med dem fælles Anliggender indordnet sig under Fællesbestyrelsen for »De danske Fængselselskaber«, der i Forvejen omfattede 7 Fængselselskaber.

Litteratur.

Bertil Sjöström: Om formell processledning vid underrätt i vanliga tviste- och brottmål enligt finsk rätt. Helsingfors 1925.

Indenfor den finske Proceslitteratur horer Spørgsmaalet om Procesledelsen til de udførligst behandlede, hvilket f. s. v. er bemærkelsesværdigt, som i hvert Fald den formelle Procesledelse kun kan blive af større praktisk Betydning under en mundtlig Procesordning, og den gældende finske Proces kun i første Instans har en »mundtlig-protokollarisk« Karakter. I Forbindelse hermed staar det naturligvis, at saavel det ovennævnte Skrift som *Wredes* Afhandling: »Domarens processledning i tvistemål« (Valda juridiska uppsatser S. 193—248) kun angaar Processen i første Instans. Ennemæssigt er Forholdet mellem disse to Fremstillinger iøvrigt det, at medens Wrede behandler baade den formelle og den materielle Procesledelse, men kun indenfor Civilprocessens Omraade, indskrænker Sjöström sig til den formelle Procesledelse, der til Gengæld belyses ogsaa for Straffeprocessens Vedkommende.

I Modsætning til den materielle Procesledelse, d. v. s. den Dommervirksomhed, som tilsigter en Indvirkning paa Procesmaterialets Tilvejebringelse, bestemmer Forfatteren den formelle Procesledelse som de, sædvanligt fra Retten eller dens Formand hidrørende, Handlinger, der har til Formaal at ordne Processens ydre Gang, drage Omsorg for Grupperingen af og Fastsættelsen af Rækkefølgen for Parternes og andre i Processen medvirkende Personers Handlinger, samt for en hensigtsmæssig Ordning af den processuelle Fremgangsmaade. Det fremhæves, med et Citat af *Wach*, at denne Fremstillingens Genstand er et rent praktisk Problem, ikke noget teoretisk Grundspørgsmaal. Bogens Indhold viser sig da ogsaa at være et Konglomerat af grundige Enkeltundersøgelser.

Muligvis af Trang til dog ligesom at søge Udgangspunkter i nogle mere almindelige, proces-teoretiske Betragtninger giver Forfatteren en forholdsvis omfattende *I n d l e d n i n g*, som ikke faar nogen synderlig Tilknytning til de senere Afsnit. Det udvikles, hvorledes Civilprocessens og Straffeprocessens forskellige Formaal — paa den ene Side at yde Retsbeskyttelse for privatretlige Interesser og paa den anden Side Gennemførelsen af Statens Straffekrav — har medført forskelligartede Procesformer, navnlig saaledes at Civilprocessen beherskes af Dispositions- og Forhandlingsmaksimen, medens Straffeprocessen er undergivet Grundsætningen om Stræben efter materiel Sandhed. Forfatteren fremhæver imidlertid selv, at den formelle Procesledelse ikke slaar i nogen principiel Afhængighed af denne Modsætning. — Iøvrigt er det — ikke blot for dansk Rets Vedkommende, men endog med Hensyn paa Lande, der har særlige Forvaltningsdomstole — for snævert at opfatte Civilprocessen som kun vedrørende privatretlige Interesser (jfr. *Munch-Petersen*, Tidsskrift for Retsvidenskab 1923 S. 163), og det er netop et ikke tilstrækkelig paaagtet Spørgsmaal, i hvilket Omfang Dispositions- og Forhandlingsmaksimen maa vige, hvor Processens Genstand er af offentligretlig Karakter.

I Kapitel I gøres nogle Bemærkninger om formel Procesledelse i Almindelighed. Udenfor Begrebet holdes Rettens Handlinger vedrørende selve Procesdriften og vedrørende Rettergangspolitiet. I sidstnævnte Henseende lægges Vægten paa, at Rettergangspolitiet kun tilsigter at bevare Processen fra ydre Forstyrrelser, medens Procesledelsen virker udformende paa selve Processen. Særligt behandles Spørgsmaalet om, hvorvidt den formelle Procesledelse udøves af Retten i dens Helhed eller af Formanden. Forfatteren antager — i Mangel af almindelige positive Bestemmelser herom indenfor finsk Ret — at i hvert Fald Adskillelse af Sager, der er indbragt for Retten ved samme Stævning, og Forening af flere særskilt paastævnte Sager kun kan bestemmes af den samlede Ret (jfr. ogsaa den danske Retsplejelovs § 286), ligesom det positivt er foreskrevet, at Udsættelser meddeles af den samlede Ret. Derimod tilkommer det Formanden alene at lede Forhandlingens ydre Gang: aabne Forhandlingen, afhøre Parter, Vidner o. s. v., meddele og fratage Ordet o. s. v.

— Hvor Formanden udøver de ham tilkommende procesledende Beføjelser i selve Dommerkollegiet opstaar

det Spørgsmaal, om Rettens øvrige Medlemmer kan udøve Kontrol med Formandens Afgørelser eller omgøre disse. Forfatteren antager, at dette Spørgsmaal maa besvares bekræftende, saaledes at ethvert af Rettens Medlemmer kan rejse Indvendinger baade mod Lovligheden og Hensigtsmæssigheden; der maa da træffes en Afgørelse efter de almindelige Voteringsregler. — Begrundelsen for denne Mening er dog noget tynd. Den Opfattelse, at Formanden i de omhandlede Tilfælde udøver sine egne Beføjelser, mener Forfatteren maatte føre til Fornægtelsen af Retten som et offentligretligt Retssubjekt. Domstolen er ikke, siges det med et Citat af *Wach*, »eine mit einem Terminus bezeichnete Vielheit von Personen, von Singuli«; den forbliver den samme, selvom Medlemmerne veksler, og man kan ikke tale om de enkelte Dommeres, men om Rettens Afgørelse. De enkelte Medlemmer af Retten er kun dennes Organer eller Repræsentanter, dette gælder ogsaa Formanden. Det forekommer mig, at denne Argumentation er uden synderlig Beviskraft. Det er næppe engang videre træffende at betegne Domstolene som offentligretlige Retssubjekter, og i hvert Fald er Berettigelsen af at anvende dette Kunstudtryk paa Domstolene uden Betydning for Besvarelsen af det diskuterede Spørgsmaal. Hvor det som i den danske Retsplejelovs § 150 (i Modsætning til §§ 285—290) positivt er bestemt, at den formelle Procesledelse udøves af Rettens Formand, er der sikkert ingen Anledning til at opfatte denne som blot en Slags Forretningsfører for Retten. Det maa være ham og ham alene, der har Afgørelsen. — I den ovenfor nævnte Afhandling antager iøvrigt *Wrede* (S. 208) i Modsætning til Forfatteren, at Formanden kun med Hensyn til Lovligheden af sine procesledende Handlinger, ikke derimod m. H. t. Hensigtsmæssigheden, er underkastet Kollegiets Prøvelse.

Endvidere omtales i Kapitel I Spørgsmaalet om de procesledende Afgørelsers Retskraft og Retsmidlerne imod saadanne Afgørelser.

I Kapitel II: »Den formelle processledningens gestaltning i rättegång«, der omfatter den største Del af Bogen, behandles derpaa den formelle Procesledelses enkelte Funktioner. Det vilde naturligvis føre for vidt at omtale alle Enkeltheder; kun nogle Hovedpunkter skal fremdrages.

Forst tales der om Fastsættelsen af Tid og Sted for Sagens Foretagelse. Dernæst om Formandens Ledelse af Forhandlingerne. Et vigtigt Led heraf er Afhøringen af Parter.

Vidner o. s. v., idet denne ikke sker ved Parterne, men ved Retten selv. Det Spørgsmaal, om ikke blot Formanden, men ogsaa Rettens andre Medlemmer har Ret til at stille Spørgsmaal til Parter, Vidner og andre under Processen optrædende Personer, besvarer Forfatteren for finsk Rets Vedkommende benægtende. Ønsker noget Medlem et bestemt Spørgsmaal stillet, maa han gøre Henstilling derom til Formanden, og hvis denne nægter at stille Spørgsmaalet, forlange Rettens Afgørelse. Det antages end ikke, at Formanden kan tillade et af Rettens Medlemmer direkte at stille Spørgsmaal. Ej heller kan Parterne direkte stille Spørgsmaal til Vidnerne.

Som et vigtigt Middel i den procesledende Virksomhed til Fremskaffelse af Orden, Klarhed og Hurtighed omhandles Rettens Beføjelse til at forene flere særskilt tingfæstede Sager og til omvendt at adskille flere under een Proces forenede Krav. Hvad særligt angaar *Straffeprocessen* gaar Forfatteren ud fra den Grundsætning, at »varje självständig talan handlägges skilt för sig». Kun i Tilfælde af subjektiv eller objektiv Konneksitet bør de flere Forbrydelser behandles under et. Herfor taler i Tilfælde af subjektiv Konneksitet, hvor altsaa een Person har begaaet flere Forbrydelser, at disse efter den materielle Strafferet belægges med en fælles Straf, og i Tilfælde af objektiv Konneksitet, at Retten gennem den fælles Behandling faar den sikreste Opfattelse af Forholdet mellem de medskyldiges Handlinger og af disse Handlingers Betydning for den forbryderske Virkning. Med Hensyn til den objektive Konneksitet bestemmes det positivt som Hovedregel, at hvis en Person har begaaet flere Forbrydelser, med Hensyn til hvilke forskellige Retter er kompetente, skal der ved hver Ret iværksettes retlig Undersøgelse vedrørende den Forbrydelse, som er begaaet indenfor dens Omraade, samt idømmes Straf herfor, saaledes at den Domstol, der sidst dommer, skal forene de idømte Straffe. Heraf kan sluttes, at hvor de flere Forbrydelser henhører under samme Domstol, skal de som Regel behandles under een og samme Proces. Ogsaa i Tilfælde af objektivt konnekse Forbrydelser maa der siges at være positiv Hjemmel for, at Retten skal forene flere Sager, som maatte være anlagt hver for sig. Er der baade subjektiv og objektiv Konneksitet, hvis altsaa A og B har begaaet Forbrydelsen x, A desuden Forbrydelserne y og z, bør disse Forbrydelser i Almindelighed behandles under et. Selvom ingen Konneksitet er tilstede, hverken i subjektiv eller objek-

tiv Henseende, kan Retten efter Forfatterens Mening dog bestemme, at flere særskilt anlagte Straffesager skal forenes, saafremt der bestaar en saadan Forbindelse mellem dem, at den fælles Behandling vil lette Sagerne Opklaring.

Af den positive Bestemmelse i »Rettergangsbalken« om, at »Rekonventionstalan«, d. v. s. den Tiltale, som en uskyldig tiltalt retter mod Angiveren, skal paadømmes ved samme Ret som Hovedsagen, sluttet, at saafremt Rekonventions-sagen anlægges, medens Hovedsagen verserer, skal de to Sager behandles under et.

En Adskillelse af flere Straffesager kan Retten i Almindelighed ikke foretage, hvis der foreligger subjektiv eller objektiv Konneksitet. Har derimod Retten forenet flere ikke-konnekse Sager, er der intet til Hinder for, at den atter kan adskille dem, saafremt den fælles Behandling viser sig uensigtsmæssig. Og uagtet de civilretlige Krav, som opstaar af en strafbar Handling, ifølge Loven normalt behandles under Straffesagen (Adhæsiionsgrundsætningen), maa dog Retten være befojet til efter Omstændighederne at adskille de to Sager (jfr. den danske Retsplejelovs § 991, 4. Stk.).

Udførligt omtales præjudicielle Spørgsmaals Indvirkning paa Processens Gang. For Civilprocessens Vedkommende udtaler Forfatteren, at saafremt Sagens Afgørelse er afhængig af en anden tingfæstet Sag, kan Retten ex officio udsætte Hovedsagen, indtil det præjudicielle Spørgsmaal er afgjort, og efter Paastand vil Udsættelse kunne meddeles, selv om det præjudicielle Spørgsmaal endnu ikke er indbragt for Retten. Ogsaa præjudicielle Spørgsmaal, hvis Afgørelse henholder under Voldgift, kan paa tilsvarende Maade bevirke Udsættelse. Er et præjudicielt Spørgsmaal indbragt for en administrativ Myndighed, kan Retten ligeledes bestemme Udsættelse, indtil den administrative Myndighed har truffet sin Afgørelse. Disse Regler svarer jo i det væsentlige til den danske Retsplejelovs § 288. Viser det sig under en civil Sag, at der foreligger en Forbrydelse, hvis Opklaring er af Betydning for Afgørelsen, antages Retten, saafremt der er rejst Tiltale i den kriminelle Sag, at kunne udsætte den civile Sag, indtil der er truffet Afgørelse i den kriminelle, jfr. derimod den danske Retsplejelovs § 288, der ikke kræver, at Tiltale skal være rejst. — I Straffesager antages det at være Hovedregelen, at Retten selv maa tage Stilling til præjudicielle Spørgsmaal, uden at det dog herved er udelukket, at et saadant Spørgsmaal, naar det skønnes hen-

sigtsmæssigt, henvises til særskilt Afgørelse, medens Hovedsagen udsættes.

Til Slut giver Forfatteren en Oversigt over den formelle Procesledelse paa Processens forskellige Stadier: Partsforhandlingen, Bevisførelsen og Slutforhandlingen.

— Det er naturligvis vanskeligt for en fremmed at vurdere de enkelte Resultater, Forfatteren kommer til, men Skriftet i sin Helhed forekommer mig at give en klar og velordnet Udredning af de behandlede Spørgsmaal. Finland staar jo i Procesreformens Tegn; foruden den Interesse, Fremstillingen har i sig selv, faar den herved sin særlige Interesse i Kraft af Emnets nære Sammenhæng med et af Reformbestræbelsernes Hovedpunkter: Gennemførelsen af den mundtlige Procesmaade (Se *Wrede*: »Några synspunkter i frågan om ny rättegångsordning i Finland« i Valda jur. uppsatser S. 78—97).

Poul Andersen.

Eyvind Olrik og C. D. Rump: Systematisk Oversigt over Domme i kriminelle Sager 1915—1924. København 1925.

Strafferetsplejens Mænd har med Glæde modtaget Fortsættelsen af Højesteretsdommerne Olrik og Rumps systematiske Oversigter over Domme i kriminelle Sager omfattende Aarene 1915—1924. Disse Oversigter i Forbindelse med Justitiarius Ipsens og Borgmester Scharlings Oversigter over Højesteretsdomme omfatter saaledes nu Domme fra Aarene 1857 til 1924, hvilket kan anføres, mere fordi det ser smukt ud, end fordi det har synderlig praktisk Betydning, thi med Nutidens hurtige Forandring i Tænkemaaden maa Domme ældre end 10—20 Aar benyttes med stor Forsigtighed og de benyttes i Virkeligheden overmaade lidt. Derimod er det af allerstørste Betydning hurtigt og let at kunne finde Oplysning om de nyere Domme. De Tider er forbi, da Lovgivning og Domsmateriale ikke var mere omfattende end, at det kunde beherskes af Hukommelsen højst med Hjælp af egne Citater; det er nok muligt, at Lægfolk tiltror Jurister en saadan Viden, men dette beror paa en Illusion. Retten er igen blevet, som det hed om Romerretten før Justinians Kodifikation: *multorum camelorum onus*.

Derfor er et Værk som det foreliggende en overordentlig Hjælp for udøvende Jurister, forudsat at det er udført

paa den rette Maade, det vil sige først og fremmest er nøjagtigt og fuldstændigt og dernæst ordnet paa en overskuelig Maade med naturlig Inddeling af Stoffet og paa den anden Side frit for alt for sindrige eller teoretiske Inddelinger, som snarere vanskeliggør end letter, og fremfor alt, at de springende Punkter i Dommene kommer frem. En Opregning af Domme uden Indholdsangivelse er næsten værdiløs. Anmelderen tror, at Forfatterne i alle disse Henseender har været overmaade heldige, hvad ogsaa skulde formodes efter deres *vitae ante actae*. Deres Udtryksmaade er kort og klar og Inddelingerne gode, Ordningen ved Berigelsesforbrydelserne kan i den Henseende anføres som Mønster. Som Bevis for Forfatternes Omhu kan tjene, at ikke faa civile Domme er medtaget, hvor de kaster Lys over Straffebestemmelser; f. Eks. Domme i Erstatningssager, som belyser Straffelovens § 198. Derimod havde det vist ikke været nødvendigt at medtage Dommene angaaende Overtrædelser af de ofte daarligt affattede Love om Krigsforanstaltninger, i alt Fald udenfor de Tilfælde, hvor de tjener til at belyse andre Straffebestemmelser. Det maa hilses med Tilfredshed, at Henvisninger til den periodiske Faglitteratur nu er medtaget, selv om de Artikler, til hvilke der henvises, sandt at sige er af en noget uensartet Kvalitet. Det vilde have været naturligt ogsaa at optage Henvisninger til Ugeskriftets fortræffelige Noter til Domme, hvilke udarbejdes af Dommere i de paagældende Retter og ofte giver et klart og hurtigt Overblik.

Bogen er forsynet med omhyggelige Registre. Heller ikke her har Forfatternes Evne til at finde korte Udtryk fornægtet sig; undertiden er de dog vist noget for kortfattede, f. Eks. er det ikke let at vide, at »Arbejdslov« i det kronologiske Lovregister betyder Loven om Værnepligtiges Anvendelse til civilt Arbejde (denne Lov mangler iøvrigt i Realregistret), eller at »Besætningslov« betyder Loven om visse Bestemmelser vedrørende Ejendomshandler og Bortsalg af Besætninger og Avl m. v.

Enkelte Domme har Anmelderen savnet. Saaledes kunde ved Straffelovens § 34 være medtaget H.R.D. i U.f.R. 1920 A S. 106 med Note, hvoraf ses, at der var Spørgsmaal om Konfiskation af en Rufferskes meget betydelig Indtægt — hun havde for 2 Aar opgivet en Skatteindtægt af ialt 50,000 Kr. og havde opsparet en Kapital. Der forelaa dog, mulig fordi man ikke ved Undersøgelsen havde været opmærksom paa dette Punkt, ikke de for en Konfiskation nød-

vendige Oplysninger, men det er ikke uden Betydning, at Opmærksomheden henledes paa det rimelige i ikke at lade Skadedyrene beholde Byttet.

Ved Straffelovens § 43 om Forsæt mangler, muligvis paa Grund af en Trykfejl, Henviſning til de ved § 203 Nr. VI anførte Domme, som ikke er uden Interesse, navnlig den besynderlige af H.R. paadømte Sag, U.f.R. 1923 A S. 606, mellem de to stædige Jyder, hvoraf den ene for at hindre Kørsel paa en Vej over sin Grund kastede sig foran den andens Vogn; den anden kørte alligevel frem og blev, da den første ikke rejste sig, men blev kørt over og fik ret alvorlige Læsioner, dømt for forsættelig Vold.

Medens det iøvrigt med god Grund synes anført, om Domme er fældet af Nævningeret — det er vel endog et Spørgsmaal, om det lønner sig at medtage slige Domme, der dog ikke kan blive Præjudikater; een af deres Fordele er jo netop, at de kan, som Englænderne siger, decide hard cases equitably without making bad law — er denne Angivelse dog undladt ved den ad § 168 Nr. II anførte Sag, H.R.D. i U.f.R. 1923 A S. 298. Dette er en af de ikke faa Sager, hvor de juridiske Dommere muligvis vilde have anvendt en strængere Bestemmelse, her dømt for Voldtægt, medens Nævningernes gode Hjærter er løbet af med dem og har bevæget dem til at blive ved en mildere Bestemmelse (her § 185, Krænkeſe af Blufærdigheden), hvorpaa Dommerne indenfor Straffedommen i § 185 gav en stræng Straf, vist strængere end Nævningerne havde tænkt sig. Saadanne Sager har givet Anledning til Diskussion; det er maaske ogsaa tvivlsomt, om det lader sig gøre i Længden paa denne Maade at bøde paa Nævningernes overdrevne Mildhed.

Ved Retsplejelovens § 908 om Forholdet mellem Tiltale og Dom kunde være medtaget H.R.D. i U.f.R. 1923 A S. 513, hvor Tiltalen lod paa Straffelovens § 260 jfr. Retsplejelovens § 521, Forstikkelse i Anledning af forventet Eksekution, medens der domtes efter § 260 jfr. Retsplejelovens § 632 og § 521, Forstikkelse i Anledning af forventet Arrest, altsaa til en vis Grad en Afvigelse i Henseende til Beskrivelsen af Faktum.

Efter Ordene i H.R.D. i U.f.R. 1916 S. 603 og Noten S. 607 synes det tvivlsomt, om det ikke er vildledende, naar det ad Straffelovens § 34 i Almindelighed siges, at de besvæges Krav blev forbeholdt fremfor Konfiskationen (de besvæge havde indsendt Frimærker, og det synes, at Forbeholdet kun gjaldt dem, hvis Frimærker var i Behold og til-

strækkelig individualiserede). Efter den under Straffelovens § 39 II a anførte H.R.D., U.f.R. A. 1918 S. 406, udtalte Retslægeraadet om den paagældende Alfons ikke alene, som det anfores, at han led af epileptisk Sløvsind, men at han var sindssyg lidende af epileptisk Sløvsind. H.R.D. anvendte ikke desto mindre ikke § 38 (Utilregnelighed), men § 39 (formindsket Tilregnelighed) paa ham. Det kan tilføjes, at den paagældende senere har vist sig som en uforbederlig Forbryder. Han har Tilnavnet den hvide Neger, et blandt de københavnske Forbrydere velkendt Tilnavn, tidligere med Hæder baaret af andre Forbrydere. I den københavnske Forbryderverden er det nemlig til en vis Grad som det — uden Sammenligning — skal have været i den gamle svenske Armé; Navnene stod uforandret i Rullerne, og de nyankomne antog Forgængerens Navn.

De anførte Desiderata er jo uden videre Betydning, og kan maaske nærmest tjene til Bevis for, at Anmelderen har gjort sig den Ulejlighed at læse Værket, hvoraf han imidlertid ikke gør sig til. Thi det er en Lektüre, som ingenlunde er kedelig, og hvoraf man kan lære mange Ting.

Men ser f. Eks. Spor af den urolige Tid under og lige efter Krigen. Ikke alene den mere eller mindre sindrige Maade, paa hvilken Lovene om Krigsforanstaltninger blev overtraadt, derunder de forholdsvis faa Spritsmuglersager, men mangfoldigt andet. Den skyldes det, at, medens Kapitlerne om Forbrydelser mod Statens Sikkerhed og mod Statsmagten i tidligere Bind mødte saa godt som blanke, kan nærværende Samling opvise en Række Domme, i hvilke man, saa godt det lod sig gøre, har anvendt disse temmelig ufuldstændige Straffebestemmelser. Ikke altid med Held; i et Tilfælde af temmelig alvorlige Uroligheder i København lykkedes det f. Eks. væsentlig kun at straffe for Forsøg paa Ran, H.R.T. 1918 S. 650.

Nye Rubriker som Huslejesagerne skyldes samme urolige Tid. Den nye Lov om Dyreværn, efter hvilken der i forbigaaende sagt ikke saa faa Gange er idomt Fængselsstraf, bærer sit Vidnesbyrd i Sagerne om Husdyr, der blev sultede i den knappe Tid. Selv i Brandstiftelsessagerne synes Krigstiden at spores i de forholdsvis sjældne — forsætlige og uagtsomme — Brandstiftelser paa egen Landejendom: Sæden var højst værdifuld og Nybygninger og Nyanskaffelser kostbare; ogsaa statistisk synes der at være nogen Nedgang i Brandstiftelsessager, men det drejer sig i

det hele kun om smaa Tal. Naar hermed sammenlignes, at Brandene paa Landet efter Statistiken i det hele var sjældnere i denne Periode, har man Lov til at tænke sit.

Derimod synes tiltagende Raahed ikke, som man kunde tænke, at have givet sig noget særligt Udslag i Forbrydelserne mod Legeme og Liv, hvilket stemmer med Statistiken, hvorefter Legemsforbrydelser i det hele var i Tilbagegang — formodentlig paa Grund af Brændevinsmangel. Ejheller Berigelsesforbrydelserne ses at udvise nogen Stigen i Kvalitet, naar undtages, hvad Bankkrakene har medført, hvorved den nye Banklov og Aktieselskabslov ogsaa har fundet Anvendelse. Derimod viser Statistiken en pludselig og paafaldende Stigning i Antallet af Tyverier for Aaren 1917—19. En ikke tidligere straffet Forbrydelse er Veksellerernes Kursskæringer, hvilke er straffet som Bedrageri ved H.R.D. i U.f.R. 1918 A S. 46, men de paagældende Forhold stammede fra Tiden før Krigen. — En anden ny Forbrydelsesform er Svig mod Arbejdsløshedskasser o. l. Det mest slaaende Tilfælde er Højesteretsdommen i H.R.T. 1919 S. 918 angaaende Alfonsen, som fik Arbejdsløshedsunderstøttelse baade til sig selv og til det Fruentimmer, som han levede af.

Ogsaa bortset fra Krigstiden har Forandring i Tænkemaaden og Samfundsforholdene og i Lovene givet sig Udslag. Dueldomme findes ikke mere. Af Domme om forargeligt Samliv findes kun to, en Frifindelse og en betinget Dom. Den nye Ægteskabslov har givet Anledning til forskellige Tvivlsmaal ved Anvendelsen af Straffeloven §§ 162 og 165. Spejderbevægelsen har sat sig Spor i en graverende Dom for Uterligheder fra en Tropsassistents Side. Automobilloven og Hundeloven figurerer med mange Domme, medens Bøttemomme, i hvilke høj Skarpsindighed tidligere udfoldedes, er svundet ind, formodentlig, fordi man nu har vigtigere at bestille. I denne Forbindelse kan bemærkes, at der i denne Domssamling ingen Domme findes for Overtrædelse af Straffelovstillæggets § 6 om Spirituspaalæg og § 7 om Udvisning af Fremmede og kun 2 Domme for Overtrædelse af Opholdspaalæg efter § 8, hvilket stemmer med det Indtryk, man faar ved Beskæftigelse med Straffesager, nemlig at disse Bestemmelser sjældent anvendes, uagtet § 6 dog har faaet nogen Betydning ved Bestemmelsen i Lov Nr. 151 af 1. April 1921 § 1, hvorefter en Person, der har faaet saadant Paalæg, ikke maa være Medhjælper ved Gæstgiveri eller Beværtningsdrift, se nu Lov Nr. 99 af 29. Marts 1924 § 7 og § 4, hvorefter saadanne Personer ejheller kan faa

Næringsadkomst paa Beværtning eller Gæstgiveri. § 7 har aldrig været synderlig benyttet og har vel under den iøvrigt skærpede Fremmedlovgivning tabt Betydning, § 8 har efter en kort Glansperiode lige efter Fødslen i de senere Tider fort en Skyggetilværelse, maaske fordi Kontrollen med Overholdelsen er vanskelig og ofte ingenlunde lettes af de Kommuner, som velsignes med de paagældende Individider.

Et nyt Rubrum er militære Sager, som nu er henlagt til de civile Domstole, der synes at behandle dem med større Strænghed, end de gamle Krigsretter gjorde.

Sluttelig kan nævnes Dommene vedr. Retsplejeloven, hvilke — som det kunde ventes af en ny Lov med saa mange og ikke alle uundværlige eller helt klare §§ — er mange. Proceduren for Nævninge har dog ikke givet Anledning til særdeles mange Domsafgørelser. Navnlig er Ophævelse af Nævningeretsdomme paa Grund af processuelle Fejl kun én Gang forekommet, og — som det sig hør og bør — har de juridiske Dommere kun yderst sjældent — i nærværende Domssamling ialt i tre Tilfælde — benyttet sig af Adgangen til at beslutte ny Domsforhandling, fordi Nævningernes domfældende Kendelse fandtes at mangle tilstrækkeligt Grundlag i Sagens Bevisligheder.

Ved den nye Regel om Sagers Genoptagelse, Retsplejelovens Kap. 86, er citeret 3 Domme, hvilket kun giver et ringe Begreb om det Besvær, denne i alt Fald, som den nu er affattet, betænkelige Regel giver Domstolene, navnlig virker det højst uheldigt — formodentlig ogsaa paa de Domfældtes Sindsstemning —, at Genoptagelse kan begæres, saa ofte det skal være, og umiddelbart efter at en tidligere Begæring er afvist.

C. Meyer.

Fra fremmede Tidsskrifter.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie 1925.

En Kommission bestaaende af de fire kendte belgiske Kriminalister *Servais, De Reckber, Heger Gilbert* og *Verbaeck* har paa den belgiske Kriminalistforenings Aarsmode i Maj 1925 afgivet en Indstilling om Fangers Arbejde udenfor Straffeanstalten, trykt Side 445 ff. Efter et Rids over dette Spørgsmaals Udvikling i den sidste Menneskealder og en Oversigt over Stillingen nu, i hvilken Oversigt man destoværre savner Omtale af, hvad der paa dette vigtige Felt er udrettet i de nordiske Lande, gaar Forfatteren over til en Imødegaaelse af den Kritik, der har været rejst mod en udvidet Anvendelse af Arbejde udenfor Straffeanstalten som et organisk Led i Frihedsstraffens Fuldbyrkelse. Man har her først og fremmest peget paa, at denne Lettelse i Straffens Følelighed vilde medføre en Svækkelse af Repressionen. Det er utvivlsomt rigtigt nok, at Arbejde udenfor Straffeanstalten af Fangen føles som en Mildnelse, og stiller man sig paa et Gengældelsesstandpunkt, kan man næppe billige en saadan Lettelse. Fra et praktisk Standpunkt derimod kan man allerede paa Grundlag af de nu gjorte Erfaringer sige, at denne Form for Strafffuldbyrkelse formindsker Chancerne for Recidiv og saaledes medfører en Styrkelse af Strafinstituttet. Naar det dernæst har været anført, at Deportationssystemet har spillet Fallit, maa det erindres, at der her er Tale om noget ganske andet. Deportationen — der forøvrigt ikke kan siges at have spillet Fallit — udskiller uden rationel Udvælgelse de helt uforbederlige, dens Opgave er at borteliminere disse, medens de her omtalte Bestræbelser retter sig mod andre Grupper af Forbrydere. Forholdet til Publikum, den offentlige Mening, kan heller ikke anføres imod Reformen. I Belgien, hvor man har anvendt Fanger til Udendørsarbejde

endog i Bryssel, saaledes ved Renholdelsen af Palais de Justice, har man ikke haft Ubehageligheder fra Publikums Side, ingen Klage er indgivet til de straffuldbyrdende Myndigheder, og ingen Fange har nogensinde været Genstand for Ydmygelser fra de forbipasserendes Side. Man har endvidere paaberaabt sig den Konkurrence, som Fangernes Arbejde paafører de frie Arbejdere; det er jo en gammelkendt Indvending mod en rationel Udnyttelse af Straffangers Arbejdskraft overhovedet, den kan ikke særlig anføres mod Arbejde udenfor Straffeanstalten. Man kunde snarere hente Indvendinger fra Hensynet til Disciplinen, hvis strenge Haandhævelse er absolut nødvendig ved enhver Form for Strafarbejde. Det er klart, at Mulighederne for Undvigelse, Mytteri, Planlæggelse af fremtidige Forbrydelser og seksuelle Akters Foretagelse forøges under Udendørsarbejdet, og dette Hensyn nødvendiggør derfor en omhyggelig Udvælgelse af de Fanger, hvem denne Begunstigelse skal indrømmes, ligesom det nødvendiggør et skærpet Tilsyn. Gennem dette bekæmpes ogsaa Onder som Fangernes Kommunikation med fremmede og Forsøg paa at medtage forbudte Genstande som Tryksager, Billeder, Værktøj, Alkohol etc. ved Tilbageførelsen til Fængslet. Overfor disse formentlige eller virkelige Ulemper maa det imidlertid erkendes, at Friluftsarbejdet som Led i Frihedsstraffens Fuldbgyrdelse frembyder saa væsentlige Fordele, at man maa imodese en udvidet Anvendelse heraf som en virkelig Forbedring af Straffesystemet. Det virker som en effektiv Begunstigelse af de Fanger, hvis Opførsel under Straffens Udtaaelse aabner Mulighed for at tilstaa dem Deltagelse i saadant Arbejde, og herved saavel som i Kraft af de nye Beskæftigelsesmuligheder bidrager det til Straffens Individualisering. Det letter Overgangen til det frie Liv efter Straffens Udtaaelse og giver bedre Lejlighed til at kontrollere Straffens Virkning paa Fangen. For Lande med store Hede- og Mosestrækninger kan Fangernes Arbejde rationelt udnyttet blive af stor nationaløkonomisk Betydning, og for Fangerne selv er Arbejdet under aaben Himmel en Kilde til Sundhed. Dodeligheden blandt de udendørs beskæftigede Fanger er ringere end for de i Straffeanstalterne indespærrede. Ogsaa i Fangernes sjælelige Tilstand har man konstateret en Bedring, Friluftsarbejdet forbedrer deres Opførsel. Indstillingen konkluderer i en Tilslutning til denne Fornyelse af Straffuldbyrdelsen.

Af de værdifulde Bidrag til Aargang 1925 skal jeg yder-

ligere fremhæve *Enrico Ferri's* Afhandling S. 1 ff. om de uagtsomme Forbrydelser. »Ils sont une des pierres de touche des doctrines pénales«. Den klassiske Skole har haft Vanskeligheder ved at opstille en Begrundelse for Strafbarheden af uagtsomme Handlinger, og nogle af dens Tilhængere har ogsaa bestridt Statens Ret til at straffe her. Men Livet, der bryder sig fejl om teoretisk Konsekvensmageri, frembyder en stadig Udvidelse af Omraadet for strafbare uagtsomme Handlinger. Det stærkt stigende moderne Samkvem med dets mange tekniske Hjælpemidler og dets Benyttelse af særlige Færdigheder nødvendiggør denne stadige Udvidelse af Strafbarhedsomraadet. Den positive Strafferetsskole begrundar Strafbarheden af uagtsomme Handlinger ud fra samme Princip som det, der bærer Strafbarheden af de forsættlige, Straffen er en nødvendig Reaktion fra Samfundets Side mod Individet, der befinder sig under det for Samfundslivet nødvendige Minimum af Disciplin og Agtpaagivenhed. Den Grundbetragtning, som Positivisterne anstiller overfor Forbrydelsen, at denne er en »fait naturel et social« mere end en »fait juridique« gælder med sine Konsekvenser ogsaa om de uagtsomme Forbrydelser. Ud fra dette Grundsyn har en af Ferri's Tilhængere, *M. Angiolini*, inddelt de uagtsomme Forbrydere i følgende fire Grupper:

1. Skadevoldere gennem hensynsløs Tilsidesættelse af skyldig Agtpaagivenhed overfor andres Gøder, manque de sensibilité morale. Her foreligger den groveste Form for Uagtsomhed, der ligger tæt op ad dolus eventualis Tilfældene. Eksempelvis nævnes hensynsløs Automobilkørsel.
2. Skadevoldere gennem manglende professionel Dygtighed, Læger, Maskinister, Jernbanefunktionærer o. s. v., der ikke besidder den for deres Arbejde fornødne Evne eller Uddannelse.
3. Skadevoldere gennem manglende Forudseen, der skyldes en »faible pouvoir d'attention et d'association des idées«.
4. Skadevoldere som Følge af Overanstrengelse og Træthed fremkaldt uden egen Skyld.

Ferri slutter sig til denne Gruppering og fremhæver, at den uagtsomt handlende er i stigende Grad samfundsfarlig, efterhaanden som man naar fra Gruppe 4 op til Gruppe 1.

S. 208 ff. og S. 319 ff. skriver *R. de Ryckere* om Hæleri og S. 663 ff. *Luigi Lucchini* om Straffelovsreformen i Italien.

J. H. J.

Mindre Meddelelser.

✠ Adolf Wach.

Ved *Adolf Wach's* den 4. April 1926 indtrufne Død er den sidste af de store gamle Leipzig-Jurister gaaet bort. Sammen med Windscheid, Binding, Friedberg, Stobbe og Sohm, senere Mitteis, Strohal og Otto Mayer udgjorde han det retsvidenskabelige Fakultet i Leipzig, maaske det bedste af alle Tysklands Retsfakulteter. Blandt de nævnte Forskere, fremragende og særprægede Individualiteter til Hobe, indtog Wach en fremskudt Plads. Paa Civilprocessens Omraade gjorde ingen ham Rangen stridig. Herhen horte hans Hovedværker, men ogsaa hans i Omfang sparsommere strafferetlige Produktion viste helt igennem Lovens Klo. Han var et ualmindeligt skarpt Hoved, en overlegen og sikker Intelligens, klar og aandfuld, en Stilens Mester, ingen Formalist, men en Realist, forsaavidt som han, sin sjældne logiske og systematiske Ævne tiltrods, aldrig blev træt af at fremhæve Retsvidenskabens Væsen som en praktisk Videnskab eller at advare mod Bogstavens Sejr over Aanden, Ordets over Formaalet, Formlens og Doktrinens over Livets sande Værdier. Hans Side-Stillinger som Syndicus ved Universitetet i Leipzig og som Hjælpedommer ved Landretten sammesteds gjorde ham efter hans egen Opfattelse immun overfor den juridiske Skolastik. Som Universitetslærer, som Forfatter, som Personlighed i det hele horte Wach til sit Lands forende Mænd. Han var skabt til at være Nr. 1, og det vidste han ogsaa selv. Han var besjælet af en stærk Samfunds- og Statsfølelse. For kirkelige Spørgsmaal havde han en levende Interesse, hvilken han gav Udtryk baade i Litteraturen og i Praxis som Medlem af Landssynoden. I legislativ Syssel tog han ogsaa virksom Del. I Leipzig selv var Wach en Forgrundsfigur. Ved Universitetets 500-Aars Jubilæum i 1909 var Hædershvervet som det juridiske Fakultets Dekan overdraget ham — Binding var Rektor —; ogsaa i Byens rige

Musikliv spillede han en Rolle, saa meget mere, som han var gift med en Datter af Felix Mendelssohn-Bartholdy.

Adolf Eduard Ludwig Gustav Wach var født den 11. September 1843 i Culm, Dr. juris 1865 i Königsberg, Privatdocent sammesteds 1868, 1869 Professor ordinarius i Rostock, 1871 i Tübingen, 1872 i Bonn, 1875 i Leipzig. At han havde valgt Retsvidenskaben til Studium, skyldtes ikke nogen indre Drift. Det var det sædvanlige »Forlegenhedsvalg«. Heller ikke var det sunget for hans videnskabelige Vugge, at det var Processens og Strafferettens Banner, han skulde føre. Historien og Kirkeretten fængslede ham mest, hans Doktordissertation behandlede et kirkeretshistorisk Æmne¹), og det var nærmest Paavirkningen fra den udmærkede Processualist Professor Hans Karl Briegleb i Göttingen, der ledede ham ind paa den processuelle Bane, som han betraadte med det grundlærde og grundlæggende Habilitationsskrift »Der Arrestprocess in seiner geschichtlichen Entwicklung. I. Der italienische Arrestprocess« (Leipzig 1868), der efterfulgtes af »Vorträge über die Reichs-Civilprocess-Ordnung« (Bonn 1879, 2den ændrede Udgave 1896), den berømte »Handbuch des Deutschen Civilprozessrechts. I.« (Leipzig 1885), som desværre er forblevet en Torso, »Der Feststellungsanspruch. Ein Beitrag zur Lehre vom Rechtsschutzanspruch« (Festgave til Windscheid. Leipzig 1889), »Grundfragen und Reform des Zivilprozesses« (Berlin 1914) foruden en Række mindre Arbejder, dels selvstændig udgivne, dels fremkomne i Tidsskrifter og Samleværker. Sammen med Wilhelm Kisch, Albrecht Mendelssohn-Bartholdy og Max Pagenstecher udgav Wach »Das Zivilprozessrecht der Kulturlaaten« I—II (Mannheim-Berlin-Leipzig 1923—24) med Bidrag bl. a. af R. A. Wrede, hvem han sendte en smuk og varm Hilsen i »Festschrift für friherre R. A. Wrede«²). Suværent beherskede Wach Processens Detailler, men hans Sans var i lige Grad opladt for de store Linier, og med Mund og Pen var han altid beredt til at træde i Brechen for en Reform af den tyske Civilproces.

Som Strafferetslærd har Adolf Wach ikke brudt nye Baner. Ligesom sin store Medbejler Karl Binding tilhorte

¹) De transferenda ad firmarium advocacione, ex VII. potissimum cap. X de iure patr. (III, 38) explicata (Königsberg 1865), jfr. Zeitschrift für Kirchenrecht VI (1866) S. 243—318.

²) Helsingfors 1921 S. 1—2.

han Kriminalisternes højre Floj. Han var konservativ, men ikke reaktionær, og fremfor alt ikke doktrinær. Han lod sig aldrig bedaare af letlobende Slagord eller temporære Modestrømninger; han ejede ikke Binding's lidenskabelige *impetus*, men hans Sonde gik nok saa dybt, og han havde et skarpt Blik for Svagheden i Argumenterne fra hæsblæsende Novatorer, ikke mindst, naar politiske — ogsaa kriminalpolitiske — Elementer bleve indblandede i Drøftelserne. Typisk Eksempel paa Wach's videnskabelige Metode og Syn er hans endnu læseværdige lille Skrift »Die Reform der Freiheitsstrafe. Ein Beitrag zur Kritik der bedingten und der unbestimmten Verurteilung« (Leipzig 1890), hvor han, som ogsaa af Reformens Tilhængere indrømmet, øvede en virkelig positiv og befrugtende Kritik af Hovedtankerne i de foreslaaede Retsinstituter. Eller hans mesterlige Rektoratstale »Die kriminalistischen Schulen und die Strafrechtsreform« (Leipzig 1902) med dens Analyse af Slagordene Formaaalsstraf og Gengældelsesstraf og dens Udredning af Modsætningerne mellem den klassiske og den positive Skole. Noget strafferetligt System efterlod Wach sig ikke, men han ydede væsentlige Bidrag baade til Strafferettens — og Straffeprocessens — almindelige og specielle Del, saaledes de tankevækkende Afhandlinger »Legislative Technik« i Kæmpeværket »Vergleichende Darstellung des Deutschen und Ausländischen Strafrechts«¹⁾, af hvilket han var Medudgiver, »Die Technik des Vorentwurfs«²⁾ (Berlin 1910), »Struktur des Strafprozesses«³⁾, og »Der Bankerott und die verwandten Delikte. (Abschn. 24 des II. Teiles des R. Str. G. B.)«⁴⁾. Klart saa Wach Manglerne ved den gældende Rigsstraffelov. Ogsaa her ønskede han Reformer, ikke som en lunken Ven, men med hele sit vægtige Navns Autoritet.

Efter et rigt og betydningsfuldt Livsværk har Adolf Wach lukket sine Øjne. Pladsen efter ham staar nu tom. Ingen i Tyskland formaar for Øjeblikket helt at udfylde den.

Frantz Dahl.

¹⁾ L. c. Allgemeiner Teil VI (Berlin 1918) S. 1—84.

²⁾ Særtryk af P. F. Aschrott og Franz von Liszt: Die Reform des Reichsstrafgesetzbuchs (I—II Berlin 1910).

³⁾ Festgabe der Leipziger Juristenfakultät für Dr. Karl Binding zum 9. August 1913 (München og Leipzig 1914) S. 1—40.

⁴⁾ Vergleichende Darstellung des Deutschen und Ausländischen Strafrechts. Besonderer Teil VIII (Berlin 1906) S. 1—103.

† Konsul August Birch,

Kommitteret ved Fængselsvæsenets Arbejdsdrift,
født 1862 død 1926.

Den 12. Maj 1926 er Kommitteret ved Fængselsvæsenets Arbejdsdrift, Landstingsmand, Konsul *Christian August Birch*, afgaaet ved Døden efter nogen Tids Sygdom. Dansk Fængselsvæsen har med ham mistet en af sine bedste Mænd.

Konsul Birch antoges i 1913 som Leder af Arbejdsdriften i Straffeanstalterne for at gennemføre Overgangen fra Arbejde for Entreprenører til Arbejde efter Regiesystemet; han udnævntes i 1914 til Kommitteret. I de siden da forløbne Aar lykkedes det Konsul Birch i det store Hele at gennemføre den af Direktøren for Fængselsvæsenet foreslaaede af Regering og Rigsdag godkendte Omlægning af Arbejdet i Straffeanstalterne. Gennemførelsen var ikke altid let, han mødte ofte megen Modstand, men det lykkedes stedse Konsul Birch ved sin store Energi, administrative Dygtighed og sin smidige Forhandlingsevne at overvinde Vanskelighederne, saaledes at Arbejdsvæsenet i Danmarks Straffeanstalter i enhver Henseende, og ikke mindst fængselsmæssigt, maa siges nu at staa paa Højde med Fængselsarbejdet i de i saa Henseende bedst organiserede Lande.

Ogsaa udenfor det specielle Omraade, Arbejdsvæsenet, har dansk Fængselsvæsen nydt godt af Konsul Birchs Dygtighed og Administrationstalent. Han var saaledes i en Aarrække til sin Død Formand for Vridsløselille og Nyborg Straffeanstalters forenede Fængselsselskab, i hvilken Egenskab han udførte et stort og paaskønnet Arbejde.

Konsul Birchs retlinjede og noble Karakter gjorde ham afholdt af alle, med hvem han kom i Berøring, og ligesom han kun efterlader sig Venner, saaledes vil han blive savnet i vide Kredse.

Vilh. Weibüll.

Bøger indsendte til Redaktionen.

- Defensor legis. Nr. 2—4. 1926.
- Fra Nær og Fjærn (Dansk Fangeblad). Nr. 35—38.
- Enquête internationale sur les conceptions développées par Mr. Vespasian V. Pella dans son oeuvre: La criminalité collective des états et le droit pénal de l'avenir. Bukarest 1926.
- Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. 17. Aargang, 5.—6. Hft.
- Samme: Beiheft 1. Beiträge zur Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform. Festgabe zum 60. Geburtstage von Gustav Aschaffenburg.
- Hartvig Nissen: Er der grunn til å gjennemføre en særegen straffrettslig behandling av unge lovovertrædere? Foredrag ved den Norske Kriminalistforenings Møde 18.—20. Maj 1925.
- Arne Omsted: Den strafferetslige behandling av unge lovovertrædere. Foredrag holdt ved samme Møde.
- Svensk Juristtidning 1926 Nr. 1—2.
- Juridisk Tidsskrift 1926 Nr. 1—2.
- Rivista penale. Vol. CIII fasc. 4.
- Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XXXVII Bd. Hft. 1—2.

Straffelovkomiteens forslag til sikringsmidler istedetfor straff.

Foredrag i den Norske Kriminalistforening 3 desember 1925
av HARTVIG NISSEN, Direktor for Botsfengslet.

Straffeloven av 1902 blev mottat med store forventninger. Den var et resultat av langvarige overveielser under ledelse av vore kyndigste kriminalister. Den var fullt på høide med sin tid, ja, det er et spørsmål, om den ikke i visse stykker var forut for sin tid. Man ventet sig meget av sådanne bestemmelser som reglerne i § 39 om behandling og forvaring av halvtabnorme og i § 65 om relativt ubestemte dommer overfor særlig farlige normale forbrydere.

Loven hadde imidlertid ikke virket lenge, før man fikk øinene op for at den ikke ganske svarte til hensikten. Reglerne om forvaring av de farlige halvtabnorme i § 39 blev nokk anvendt, men ikke i det omfang som man trodde det måtte være grunn til, og det gikk mere enn 9 år, før der blev avsagt en dom efter § 65 — efter 20 års virketid er denne bestemmelse bare anvendt 3 ganger. Og den frie straffutmåling ved en rekke av de almindeligste forbrydelser ledet til ujevn og i det store og hele til mildere straffutmåling istedetfor til dels mildere, dels strengere. Grunnene hertil har været flere, således bl. a. den redaksjonelle utformning av §§ 39 og 65, videre at § 65 bare kunde brukes i lagmannsrettssaker, og at dens anvendelse skulde avgjøres av lagretten, ikke av retten. Hertil kom at vi ikke fikk bestemmelser om behandlingen

av den kriminelle ungdom. Vergerådene virkefelt blev mot forutsetningene ikke utvidet til 16- og 17-åringene. Straffeloven hadde ikke bestemmelser om særegen behandling av den ungdom som vergerådene ikke fikk tak i, om den enn gjennom sine vide strafferammer åpnet full adgang til å la unge domfældte få en lengre og formålstjenlig behandling i Botsfengslet eller i tilfelle i Landsfengslet for Kvinner.

Siden resultatene av straffeloven ikke svarte til forventningene, begyndte man på forskjellig hold å drøfte hvilke forandringer måtte til for å få en strafferetspleie som tilfredsstillte tidens krav. For nu å holde mig til det felt og den krets som jeg hørte til, blev disse spørsmål drøftet meget i Fengselsstyrelsen. Mit eget syn på saken gav jeg uttryk i det foredrag om straffutmålingen som jeg hadde den ære å holde her i Kriminalistforeningen i desember 1912. De retningslinjer som jeg trak op der for gutters og voksne menns vedkommende, faldt i det store og hele sammen med ekspedisjonschef *Woxens* og jeg tor visst si alle vore fengselsmenns mening om saken, og var ment å gi uttrykk for en omplantning i norsk jord av de ideer som kriminalpolitikken annetsteds hadde samlet sig om. Først måtte vi få gutter mellem 16 og 18 år inn under vergerådene og skolehjemmenes virkefelt, et krav som *Woxen* hadde reist allerede i 1911. For den ungdom under 21 år som vergerådene ikke fikk tak i, måtte der ordnes en særegen og passende langvarig behandling i en ungdomsanstalt, noget i likhet med det engelske Borstal-system. Behandlingen av den store mellemgruppe, alle de som begår en enkelt eller nogen få forbrydelser, gav mig ikke anledning til nogen særlig kritikk. Men behandlingen av dem som stadig faller tilbake uten å være egentlig farlige, og av dem som virkelig er farlige, hvad enten de er fallt tilbake eller ikke, den måtte bringes inn i et annet spor. De som mest driver med simple tyverier, slagsmål og drikk, svækkede personer som, om de ikke er sam-

fundsfarlige i snevrere forstand, dog er til byrde for samfundet, og hvis hele levesett karakteriserer dem som løsgjengere, de skulde kunne settes på tvangsarbeide. Og endelig måtte der overfor den i snevrere forstand grovere kriminalitet i samfundsbeskyttelsens interesse kreves lange straffer med eller uten efterfølgende forvaring. Der måtte, mente jeg, forandringer til i behandlingen av de unge, de løsgjengerlignende og de farlige. Samtidig kunde man gå til en ganske betydelig utvidelse av belinget dom.

I de 13 år som er gått siden dengang, har strafferetspleien fortsatt i samme spor som før. Ungdommen får fremdeles av domstolene den ene lille klaps efter den annen for altfor sent å komme inn i Botsfengslet og da på altfor kort tid. Situasjonen er idag i virkeligheten ennu værre enn før, idet lovforandringen av 1921, hvorefter varelektsfradraget nu regnes likt med straffefengsel mot før bare halvt, har forkortet yderligere den tid som det levnes landsfengslene å arbeide med fangene, en forandring som er særlig uheldig for de mange unge fanger som kommer inn i Botsfengslet.

Men har de senere år ikke gjennomført nogen forbedring, har de ialfald stagget os med håp. Barnevernskomiteen blev omsider nedsatt i 1915. Det er i disse dager 7 år siden den avgav sin innstilling, bl. a. med forslag om å forhøie aldersgrensen for vergerådenes virksomhet til 18 år og om å skaffe særskilte institusjoner, ungdomsvern, for de eldre barn som ikke passet i skolehjemmene. Men ennu ser vi ingen løsning på dette overmåde viktige spørsmål. Yderligere håp om forandring i de bestående forhold og om en samlet plan for en formålstjenlig straffebehandling blev vakt da Stortinget i april 1920 gav be-myndigelse til å nedsette en komité til revisjon av straffeloven. Den blev nedsatt i mai 1922 og har avgitt sin første innstilling i juni 1925.

I det mandat som Justisdepartementet gav straffelovkomiteen, fremholdes at det bl. a. måtte bli spørsmål om

revisjon av § 39 om sikkerhetsforanstaltninger mot utilregnelige og formindsket tilregnelige, og av § 65 om ubestemte straffedommer. Iøvrig var det departementets forutsetning at komiteen skulde ha adgang til å bringe på bane forandringer både i den almindelige og specielle del, som komiteen selv måtte finne påkrevet.

Den nu avgitte innstilling I er et innholdsrikt og meget verdifullt arbeide, som gir en omhyggelig utredning av flere viktige spørsmål, men som nokk vil vekke motsigelse i vesentlige punkter. Komiteen har bl. a. utredet de spørsmål som den fant burde drøftes i straffelovens almindelige del. Jeg har grunn til å tro at komiteen anser sig ferdig med denne del av straffeloven.

Komiteens flertal har ikke tatt op spørsmålet om motarbeidelsen av ungdomskriminaliteten. Det opplyses i innstillingen at komiteen har drøftet spørsmålet om nye lovregler angående behandlingen av unge forbrydere, at der var enighet i komiteen om at aldersgrensen for adgangen til å erstatte straffen med opdragelse bør forhoies til 18 år, men at det ligger utenfor komiteens mandat å fremsette lovforslag på dette område. Dette er riktig nokk, idet jo Barnevernskomiteen har utredet denne sak og Kirkedepartementet i 1921 har fremsat proposisjon herom. Men mandatet hjemlet komiteen adgang til å ta op spørsmålet om formålstjenlige midler overfor de mange unge som vergerådene og de foreslåtte ungdomsvern ikke vil få tak i. Av komiteens medlemmer er det bare ekspedisjonschef *Omsted* som har tatt op dette spørsmål, idet ekspedisjonschefen har avgitt et særvolum, hvori den relativt ubestemte dom foreslås lagt til grunn ved behandlingen av det store flertal av dem som begår de mere almindelige forbrydelser. Dette system tilfredsstiller de krav som stilles til behandlingen av såvel den kriminelle ungdom som de farlige. Komiteens flertal kan ikke tilråde anvendelsen av ubestemte straffer. Selv om det kan være enig med *Omsted* så langt at de ubestemte dommer gir muligheter

for bedre resultater av strafferetspleien enn vårt gamle system, antar flertallet at der ialfall er opfordring til å prøve virkningen av de nye sikringsmidler og de nye regler om betinget straffeutsettelse. »Skulde man nu«, fortsetter flertallet, »gjøre et forsøk med ubestemt straff, måtte det være overfor unge forbrydere. Før man planlegger et nytt system av straff overfor disse, må imidlertid spørsmålet om et administrativt ungdomsvern ha fått sin løsning«. Komiteflertallet har tatt det standpunkt at spørsmålet om særlige judicielle regler for behandlingen av den kriminelle ungdom får stå ut til der måtte vise sig behov for sådanne regler. Jeg kan ikke slutte mig til flertallets opfatning her. Det er efter min mening ikke minste tvil om at der vil trenges effektive judicielle midler mot ungdomskriminaliteten ved siden av de administrative. Behandlingen av den kriminelle ungdom er i mine øine det viktigste strafferetslige spørsmål vi har her i Norge. Jeg er ganske enig med Barnevernskomiteen, når den i sin innstilling av 1918 uttaler, »at der neppe er nogen sak på det kriminalpolitiske område som omfattes med større interesse av nutidens kriminalister enn spørsmålet om å finne de bedste midler til å holde barn og unge mennesker borte fra forbryderbanen«. Det var Barnevernskomiteens uttrykkelige forutsetning at der ovenpå den foreslåtte utvidede vergerådsordning skulde bygges en ny etage for den noget eldre ungdom. Og ialfall Woxen hevdet at forfoininger overfor ungdommen over 18 år skulde skje på grunnlag av juridisk behandling. Hvis straffelovkomiteens forslag vedtas, vil da behandlingen av de store ungdomsskarer, som en utvidet vergerådsordning ikke får tak i, fremdeles inntil videre foregå på samme formålsløse måte som nu.

Men har komiteen ikke gitt forslag til behandling av ungdommen, så har den gitt forslag til meget omfattende sikringsmidler overfor dem som er fallt tilbake gang efter gang og overfor dem som virkelig er farlige.

Der hersker vist ingen uenighet om at det er nødvendig å gripe til særlige forføyninger for å sikre samfundet mot visse forbrydere. Uenigheten opstår først når der blir spørsmål om sikringsmidlernes art og omfang.

Før jeg går videre, vil jeg nevne at komiteen som særlig sikringsmiddel mot sedelighetsforbrydere har drøftet anvendelsen av operative inngrep. Professor dr. *Ragnar Vogt* har som bilag 1 utredet »Nogen medicinske synspunkter ved motarbeidelsen av sedelighetsforbrydelser« og læge *Ingeborg Aas* har som bilag 4 utredet »Operative indgrep i racchygienisk og strafferetslig øiemed«. Komiteen har ikke funnet å kunne anbefale sådanne forholdsregler hverken som straff eller som sikringsmidler.

Jeg skal nu gi en oversikt over komiteens forslag til regler om sikringsmidler, en oversikt som av hensyn til den knappe tid må bli yderst sammentrengt.

Det sikringsmiddel som vil få størst praktisk betydning, er forvaring.

Mens tillegget i § 65 overfor de helt tilregnelige har karakter av straff, er forvaringen av de halvt tilregnelige efter § 39 ikke straff. Der er efter komiteens mening intet grundlag for en sådan forskjell. De supplerende forholdsregler overfor særlig farlige forbrydere, som ikke kan begrunnes i skyldprincippet, men i en helt annen grunnsetning, i samfundets rett til å verge sig på lempeligste måte mot enhver fare, må, hevder komiteen, ha den samme karakter overfor begge arter av urostiftere, både de helt og de halvt tilregnelige. Komiteen gir i lovforslaget uttryk for at sikkerhetsforvaringen i intet tilfelle er straff og setter alle bestemmelser herom i sammenheng i annet kapitel. Den foreslår § 65 ophevet og samler de nye bestemmelser i fire paragraffer 39, nemlig § 39 a, b, c og d. Spørsmålet å idømme og anvende straff ved siden av forvaring løser komiteens flertal på den måte at man bør beholde vår gjeldende ordning forsåvidt at straff alltid skal idømmes, og at den overfor helt tilregnelige også fullbyrdes, helt

eller delvis, mens *Omsted* mener at der aldrig bør anvendes straff i forening med sikkerhetsforvaring. Spørsmålet er i utlandet løst på forskjellig vis. Personlig er jeg mest tiltalt av det svenske forslag, hvorefter straffen idømmes, men ikke fullbyrdes, idet den dømte straks settes inn i interneringsanstalt. Men det er efter min mening ikke noget stort spørsmål, om det enn har sin betydning, bl. a. for de fullbyrdende myndigheter, hvilken ordning velges. Jeg ser ikke at der er noget vesentlig å innvende mot komiteens forslag her.

Hvad de reelle betingelser for anvendelsen av sikringsmidler angår, bør der, hevder komiteen, ikke overfor sinnssyke og halvtabnorme settes nogen minstegrense i straffetrukel for den handling som gir dommeren ret til å foreskrive sikringsmidler. Dette må bedømmes subjektivt. Men er der konstatert fare for nye forbrydelser, skal anvendelsen av sikringsmidler i visse tilfeller være obligatorisk, nemlig når der er fare for en del bestemte forbrydelser. Dette har fått uttrykk i den nye § 39 a, som svarer til den nugjeldende § 39: Dersom en ellers straffbar handling er foretatt i sinnssykdom eller bevisstløshet eller en straffbar handling er begått i bevisstløshet som er en følge av selvforskyldt rus, eller under en forbigående nedsettelse av bevisstheten eller av en person med mangelfullt utviklede eller varig svekkede sjelsevner, og der er fare for at gjerningsmannen på grunn av en sådan tilstand atter vil foreta en handling som foran nevnt, kan retten beslutte at påtalemyndigheten i sikringsøiemed skal bruke visse midler overfor gjerningsmannen. Disse går ut på å anwise eller forby ham et bestemt opholdssted, stille ham under opsikt av politiet eller en særlig opnevnt tilsynsmann, forby ham å nyte alkoholholdige varer, anbringe ham i privat forpleining, anbringe ham i sinnssykeasyl, kurer eller pleieanstalt eller arbeidshus, og endelig holde ham i fengslig forvaring. Efter samme paragrafs 2net avsnit skal retten beslutte anvendelse av sikringsmidler, når der er

fare for handlinger av den art som er omhandlet i visse opregnede paragraffer, hvoriblandt de fleste sedelighetsforbrydelser, grov legemsbeskadigelse, drap, grovt tyveri og ran. I disse tilfeller skal brukes enten anbringelse i sinnssykeasyl eller kur- eller pleieanstalt eller arbeidshus eller også fengslig forvaring eller anbringelse i privat forpleining, når dette anses tilstrekkelig. — Av de øvrige regler som omhandles i § 39 a eller knytter sig dertil, skal jeg alene nevne den viktige bestemmelse i § 39 c om at påtalemyndigheten kan anlegge sak etter § 39 a uten å påstå straff, sålenge adgangen til å reise straffesak ikke er foreldet. — De regler som komiteen har foreslått overfor sinnssyke og halvtabnorme, er etter mit skjøn meget heldige, idet jeg legger vekt på at paragraffen krever en subjektiv bedømmelse av faren for gjentakelser. Det kan ikke være tvilsomt at komiteen har rett i det at § 39 ikke har fått en anvendelse som svarer til behovet. Etter komiteens opplysninger var til utgangen av 1924 § 39 ialt bare anvendt på 23 menn og 1 kvinne. Etter komiteens nye regler vil man ganske sikkert få mange flere halvtabnorme inn under disse særregler. Hvor mange det blir, lar sig ikke si. Men jeg tror forandringen vil få stor betydning for retssikkerheten, ikke minst fordi netop denne regel må antas å bli praktisk overfor flere av de sedelighetsforbrydere som faller tilbake, særlig overfor dem som forgår sig mot § 212. Det er såmeget mere grunn til å tro at mange flere enn hittil vil kunne tas i forvaring etter § 39 a, som § 39, etter hvad ekspedisjonssjef *Omsted* har oplyst i sit foredrag i Norsk Psykiatrisk Forening ifjor høst, ikke er blitt anvendt en eneste gang i Oslo lagdomme med dets svære kontingent til de straffedes store skarer.

Så har vi spørsmålet om sikkerhetsforvaring overfor tilregnelige forbrydere.

Komiteen utvikler at betingelserne herfor er meget variable i fremmede lover og lovutkast. Alle undtagen det italienske utkast krever tidligere domfeldelse, hvad som

bekjendt vor § 65 ikke krever. Men selv det italienske forslag er, siger komiteen, mindre vidtgående enn den norske lovs § 65 i adgangen til å skjerpe retsfølgen på grunn av to forbrydelser uten gjentakelse.

Komiteen antar imidlertid at man bør opretholde denne adgang, selv om den hittil aldrig har været brukt (der har foreligget gjentakelse i alle de tre tilfeller, hvor § 65 har været anvendt). Efter den engelsk-amerikanske lovgivning spørres der, fortsetter komiteen, kun om tiltalte er en vaneforbryder, det kreves ikke godtgjort at han er farlig. Den franske lov setter også bare en objektiv betingelse, visse gangers gjentakelse, for anvendelse av deportasjon. De nyere europæiske lovutkast har derimot subjektive betingelser ved siden av de objektive. Komiteen påviser dette nærmere og fortsetter så: »Den ordning som de europæiske utkast opstiller: at loven pålegger retten å bedømme gjerningsmannen i hvert enkelt tilfelle — kan synes å være den ideelle. Vil lovgiverne opnå at sikringsmidler også virkelig blir anvendt i den utstrekning som hensynet til de enkelte og samfundet krever, må man imidlertid efter vår mening velge den engelsk-amerikanske og franske lovgivnings metode, man må ialfall ved siden av de subjektivt formede regler ha forskrifter som efter objektive, uomtvistelige kjennetegn befri samfundet for de personer, som ved sine gjentakelser ialfall hittil har vist sig å være farlige for andres person eller gods eller viktige almene interesser«.

Dette er den grunnbetragtning komiteflertallet har bygget på. Men la mig, før jeg går videre, allerede her nevne at jeg forstår ikke, at flertallet kan ta England til inntekt for sit syn på saken. Efter den engelske lov av 1908 kan domstolene bestemme at en domfeldt, som juryen anser for en vaneforbryder, skal tas i forvaring, hvis den mener at dette er riktig for samfundsbeskyttelsen på grunn av den skyldiges forbryderske vaner eller arten av hans liv. En person kan bare ansees som vaneforbry-

der, hvis juryen erklærer, at han tidligere minst tre ganger efter opnaadd 16 års alder er dømt for en forbrydelse, og at han fremdeles fører et uretskaffent eller forbrydersk liv. Efter mit skjøn kreves der her en subjektiv bedømmelse, først til avgjørelsen av om mannen er en vane-forbryder, dernest til avgjørelsen av om en vane-forbryder bør underkastes preventive detention. Efter det den engelske fengselschef Sir *Evelyn Ruggles-Brise* opplyser i sin bok om det engelske fengselssystem, og som i utdrag er gjengitt i ekspedisjonschef *Omsteds* votum, er det ikke meningen at loven skal anvendes på dem som er mere en plage enn en fare for samfundet, heller ikke på dem som dels er løsgjengere, dels forbrydere. Loven skulde brukes overfor de profesjonelle forbrydere, hvis liv er forbrydelsen. Det er naturligvis også derfor at denne sikkerhetsforvaring ikke er brukt i England oftere enn den er. I de 11 år fra 1 august 1909 til høsten 1920 er i England og Wales 577 personer dømt til preventive detention, det blir bare 52 årlig, hvilket svarer i Norge til ca. 4 om året. I 1923/24 blev endog bare 27 dømt til preventive detention, hvilket for Norge skulde svare til vel 2. Middeltallet i anstalten for disse, Camp Hill, var i 1923/24 ikke mere enn 130, hvilket for Norge vilde svare til et daglig antall av 10—12.

Men tilbake til straffelovkomiteens forslag om forvaring av tilregnelige forbrydere. Betingelserne herfor finnes i § 39 b. De faller i to store hovedgrupper. I gruppe 1 kreves bare en rent objektiv bedømmelse. Foreligger der tidligere et nærmere fastsatt antall domfældelser for visse forbrydelser, skal retten dømme til forvaring uanset, hvad den mener om det påkrevede eller nødvendige i en sådan forføining overfor den mann det gjeller. Denne rent objektive forvaringshjemmel er delt i 5 undergrupper. I hver av de fire første, a—d, nevnes nogen få innbyrdes nær beslektede alvorlige forbrydelser. Under a finnes nogen av de såkaldte »almenfarlige forbrydelser«, hvorav § 148

om forsettlig forvoldelse av ildebrand er den eneste som har større interesse. Under b finnes de grovere sedelighetsforbrydelser, deriblandt §§ 192, 195, 196 og 212. Under c finnes visse andre sedelighetsforbrydelser, hvorav § 206 om vindesyk utnyttelse av andres utukt har størst interesse. Under d finnes grov legemsbeskadigelse efter § 231, drap og ran. Karakteristisk og felles for alle disse fire undergrupper er at der skal idømmes forvaring allerede i første gjentakelsestilfelle, d. v. s. når domfeldte har været straffet en gang før for en eller annen av de forbrydelser som nevnes i samme undergruppe. Herav følger f. eks. at voldtekt leder til forvaring, når der tidligere foreligger en dom for utukt efter § 212, men ikke når den tidligere dom gjelder drap. Den femte undergruppe omfatter en stor mengde av de mere almindelige forbrydelser, såsom underslag, simpelt og grovt tyveri, heleri, bedrageri og falsk. Her kreves flere tidligere domfældelser for en eller annen av de i denne undergruppe nevnte forbrydelser, nemlig enten minst seks ganger eller minst tre ganger med tilsammen minst tre års fengsel. Herav følger at en dom for 7de gangs simpelt tyveri skal lede til forvaring, mens dette ikke er tilfellet med en dom for voldtekt med 6 forutgående dommer for skapsprengning. Felles for alle disse undergrupper under hovedgruppe 1 er at den tidligere straff skal være fengsel, og at den nye forbrydelse skal være ovet innen 3 år efter straffens avsoning. Dette forbehold er selvfølgelig berettiget. Men retten skal ta i forvaring en eldre mann som efter i sin ungdom å ha været dømt fem ganger for småtyverier, holder sig skikkelig i mange år, men så får en ganske liten straff for tyveri og nesten 3 år derefter atter en liten straff for lignende forbrydelse.

Innen jeg forlater denne hovedgruppe, vil jeg nevne at uttrykket »tidligere har været straffet« ikke synes ganske klart. Tenkes derved på dommene eller straffavsoningene? Med straffens virkning for øie burde straffavsoningene leg-

ges til grunn. I de undersøkelser som jeg har foretatt, og som jeg skal omtale litt senere, har jeg i tvilstilfelle regnet som én straff flere dommer som avsones i fellesskap.

Ved siden av forvaringsbestemmelsene i hovedgruppe 1 har flertallet i hovedgruppe 2 en subjektivt formet regel som med hensyn til realiteten i betingelserne på det nærmeste svarer til lovens § 65, men er søkt redigert således, at dommeren får uhindret adgang til å besvare det spørsmål som, siger komiteen, her er hovedsaken: Er der bestemt grunn til å frykte at tiltalte påny vil begå en forbrydelse av nogen her nevnt art, dersom forvaring ikke anvendes? De paragraffer som der henvises til, er de samme som i § 65 med tillegg av nogen få andre, deriblandt §§ 206 og 212. Dersom tiltalte har gjort sig skyldig i flere forbrydelser straffbare efter de opregnede paragraffer, og retten finner grunn til å anta at han påny vil begå en eller annen forbrydelse av de her nevnte slags, skal den beslutte at han, efterat straffen er helt eller delvis avsonet, skal holdes i forvaring. Denne redaksjon betyr efter mit skjøn en betydelig forbedring av § 65, forsåvidt som den har satt lagretten helt utenfor.

Den er samtidig gjort meget mere omfattende, idet der nu ikke spørres om den skyldige »må anses særlig farlig for samfundet eller for enkeltes liv, helbred eller velfærd«, men bare om der er grunn til å anta, at han påny vil begå en eller annen av de opregnede forbrydelser. Og da retten i tilfelle ikke bare kan, men endog skal illegge forvaring, vil § 65 i denne nye skikkelse kunne få en meget utstrakt anvendelse. De personer som jeg eksempelvis har nevnt ikke kunde tas i forvaring efter hovedgruppe 1, vil kunne tas i forvaring efter nr. 2, men bare hvis retten finner grunn til å anta, at han påny vil begå en eller annen av de opregnede forbrydelser. Selv om man således kan ta også disse i forvaring, er det dog noget støtende i dette at en mann skal tas i forvaring ved 7de dom for små simple tyverier eller helerier, som for

det meste kan ligge langt tilbake i tiden, og uten hensyn til om retten finner grunn til å tro at han vil begå nye forbrydelser, mens det ikke er så sikkert at f. eks. en voldtektsmann med seks forutgående dommer for skapsprenkning vil bli tatt i forvaring. Eksemplet er satt på spissen. Men både det og mangfoldige andre nærliggende tilfeller vil kunne forekomme.

Forvaringen skal vare så lenge det anses påkrevet, dog således at avsoningen og forvaringen tilsammen skal vare minst 5 år og minst så lenge som den idømte straff. Ved de under hovedgruppe 1 nevnte tilfeller er det yderligere bestemt at forvaringen ikke må vare lengre enn 5 år utover denne, således at f. eks. en dom på 6 mdr. med tilføiet forvaring betyr minst 5 og høist $5\frac{1}{2}$ års fengsling. Ved hovedgruppe 2 er derimot ikke satt nogen maksimumsgrense, mens § 65 som bekjent har en nærmere fastsatt begrensning. Ved tilfellene under nr. 1 kan retten bestemme at løslatelse ikke må skje før den fastsatte lengstetid uten dens samtykke, ved nr. 2 kan den bestemme at forvaringen ikke må fortsette ut over en viss tid, før den fatter beslutning herom.

Dette er reglerne om forvaringens lengde første gang den anvendes. Om gjentakelsestilfeller heter det i paragraffens avsnit 4: Begår den som ifølge denne paragraff har været dømt til forvaring, innen 5 år efter endelig løslatelse nogen sådan forbrydelse som er nevnt i nr. 1 eller 2, skal retten bestemme at han kan holdes i forvaring inntil på livstid. Avsoningen og forvaringen må tilsammen vare minst 8 år og minst sålenge som den fastsatte straffetid. Dette må forstås således: har en mann med ett års straff sittet i straff og forvaring i 6 år efter § 39 b nr. 1 og så innen 5 år begår f. eks. et litet simpelt tyveri eller heleri, så skal han holdes i straff og forvaring i minst 8 år. Eller er en mann, som er dømt til forvaring efter § 39 b nr. 1, løslatt på prøve, skal han avsone den nye straff med tilleg av resttiden efter den forrige dom,

hvis lengde er lik straffen plus 5 år. Begår han så etter ny og endelig løslatelse atter et tyveri, skal han holdes inne i minst 8 år. Med det kjennskap jeg mener å ha til de vidtkomne fangers tilbakefall, tror jeg det i årenes løp blir svært mange som kommer inn igjen på 8 år.

Av flertalsforslagetets øvrige bestemmelser skal her nevnes at en ny institusjon, fengselsretten, bl. a. kan bestemme domfældte overført fra fengsel til forvaringsanstalt, når minst en tredjedel av den idømte straff er avsonet. Dersom fengselsretten under straffens fullbyrdelse får grunn til å anta at straffen vil nå det øiemed å avholde domfældte fra nye straffbare handlinger, kan den beslutte at han skal løslates på prøve, når den idømte straff er avsonet. Fengselsretten kan likeledes løslate på prøve etter utløpet av den fastsatte minstetid. Gjenninnsettelse på resttiden kan skje som følge av brudd på de for prøve-løslatelsen satte betingelser, altså også uten ny forbrydelse. Forøvrig er der forskjellige bestemmelser om forlengelse eller forkortelse av forvaringen.

Dette var i korthet flertallets forslag til forvaringsregler overfor normale forbrydere.

Ekspedisjonssjef *Omsted* er ikke enig i dette og har derfor avgitt særskilt forslag.

Mens flertallet vil ha sikkerhetsforvaring ikke bare til beskyttelse overfor de farlige, men også til opsamling av »mesteparten av de profesjonelle tyver, helere o. s. v.«, »de plagomme snyllere«, vil *Omsted* bruke sikkerhetsforvaring bare overfor dem som må befryktes å være farlige, hvorved utelukkes de som er mere besværlige enn farlige.

Vi må aldrig tape avsyne, hevder *Omsted* med styrke, at det retsinstitutt vi her behandler, tar sikte på mennesket, ikke på handlingen, og er derfor imot den obligatoriske anvendelse av sikkerhetsforvaring efter et vist antall gjentagelser. Han krever som vilkår for anvendelse av § 65 foruten gjentatt forbrydelse (som nu), at

vedkommende antas å ville begå nye forbrydelser og derfor må anses særlig farlig for retssikkerheten. Så langt faller Omsteds forslag i det vesentlige sammen med flertallets tilsvarende bestemmelse i § 39, b2. Men da Omsted likesom den gjeldende lov i motsetning til komiteflertallet krever rettens subjektive bedømmelse av om det er grunn til å ta mannen i forvaring, foreslår han at retten kan idømme forvaring, mens flertallet siger, at den skal. Omsted foreslår denne regel i tillid til at man »får stole på at påtalemyndigheten og domstolene omsider vil tilegne sig en bedre forståelse av hvilket rasjonelt middel sikkerhetsforvaring er til samfundets beskyttelse mot farlige vaneforbrydere, og at dette middel efterhånden vil få den anvendelse som det fortjener«.

Dette Omsteds forslag til regler om sikkerhetsforvaring må ses i sammenheng med hans forslag om i almindelighet å bruke relativt ubestemte straffedommer. I sin utredning av dette spørsmål fremhever ekspedisjonschefen sterkt dette systems store evne til å virke opdragende og forbedrende på fangene og til å uskadeliggjøre dem som ikke vil eller kan forbedres. »Derved at fangens skjebne så at si blir lagt i hans egen hånd, får han selv en sterk og direkte interesse i å la fengslets forskjellige virkemidler øve sin innflydelse. Han blir ikke lenger en sur og passiv motstander, men blir en medarbeider i gjenreisningsverket«. Etter Omsteds forslag skal domfældte holdes i fengsel i et tidsrum som ikke er kortere enn det minimum og ikke lengre end det maksimum som er fastsatt i den lovbestemmelse efter hvilken han straffedes. I mangel av annen bestemmelse holdes han i fengsel i minst 90 dager og i høist 2 år.

Gjennem systemet med ubestemte straffedommer rammer Omsted også dem som går inn under flertallets forvaringsregler uten å være farlige.

Jeg har allerede nevnt at flertallet vil ha visse avgjørelser vedkommende forvaringsfanger henlagt til en

fengselsrett, deriblandt løslatelsen på prøve. Det samme foreslår Omsted m. h. t. løslatelse på prøve av dem som er dømt på ubestemt tid. Fengselsretten er efter begge ordninger en administrativ institusjon, navnet fengselsrett synes derfor mindre treffende. Mens Omsted vil la den bestå av Fengselsstyrets chef som formann og to andre medlemmer, vil flertallet la den bestå av tre eller fem medlemmer med en dommer som formann, og at ialfall ett av medlemmene skal være »en almindelig borger«. Det skulde efter mit skjøn ikke være noget til hinder for å henlegge fengselsrettens avgjørelser til Justisdepartementets chef. Det er dette den danske proposisjon har gjort i motsetning til komiteforslaget, som foreslog en fengselsrett. Skal man imidlertid opprette en fengselsrett, ser jeg ikke nogensomhelst grunn til å la legmannsskjønnet få plass der. Fengselsrettens avgjørelser må selvfølgelig i vesentlig grad bygge på vedkommende fengselsmyndigheters uttalelser, rettens medlemmer har jo selv et meget mangelfullt eller vel som oftest intet kjennskap til mannen. Den kritikk som fengselsretten skal utøve overfor fengselsmyndighetenes erklæringer, og de avgjørelser den skal treffe, krever en erfaring og en tenkning som legfolk ikke vil ha. Men anser jeg legmannen overflødig, så vil jeg likefrem tilråde at man i tilfelle setter en læge inn i fengselsretten. Utviklingen må efter min mening gå i retning av øket samarbeide mellem retspleien og psykiatrien. En erfaren psykiater vil bli en verdifull tilvekst til fengselsretten.

Jeg er enig i at spørsmålet om løslatelse på prøve av dem som er tatt i forvaring, henlegges til en annen myndighet enn fengslets direktør. Dette er politimessige avgjørelser som treffes ut fra andre hensyn enn dem som ligger til grunn for den vanlige løslatelse på prøve. Komiteflertallets argumentasjon knytter sig til de nye forvaringsbestemmelser. Men så har flertallet puttet inn uten begrunnelse følgende tre linjer: »Man foreslår videre at også

myndigheten til å løslate på prøve etter fengselslovens regler henlegges til denne domstol«. En slik forandring må jeg bestemt fraråde. Etter fengselsloven er løslatelsen på prøve et integrerende ledd i fangebehandlingen. Avgjørelsen var i den gamle straffelovkommissjons utkast henlagt til fengselsrådet, funksjonærforsamlingen, men blev i loven henlagt til direktøren alene. Skulde man nu gå den motsatte vei og ta avgjørelsen ut av direktørens hånd, vilde det bety et stort tilbakeskritt. På en viss måte kunde det være behagelig for direktøren å bli befrikket for det store ansvar som disse avgjørelser fører med sig. Men det vilde ha en uheldig innflydelse på direktørens forhold til fangene. Løslatelsen på prøve er et av direktørens viktigste pædagogiske midler i gjenreisningsarbeidet. Forslaget burde ha været begrunnet.

Før jeg nu går videre i min kritikk av forvaringsreglerne, skal jeg få vise hvorledes bestemmelse i § 39b, nr. 1 vil virke, en opgave som kan løses med stor nøiaktighet, da der her ikke er spørsmål om nogen subjektiv bedømmelse av den domfældte.

Jeg trodde å kunne si at de fire første forvaringsregler, som krever tidligere domfældelse innenfor samme og snevre forbrydelsesgruppe, ikke vilde lede til særlig mange forvaringsdommer. Jeg bygget da på det at de grove sedelighetsforbrydere var den viktigste gruppe, og at grove sedelighetsforbryderes tilbakefall til ny sedelighetsforbrydelse er meget litet, bare omkring 4 % ved §§ 192 og 195, noget som jeg hadde gjort nærmere rede for i de statistiske undersøkelser vedkommende sedelighetsforbrydelser, som utgjør komiteinnstillingens bilag 7. Men ved forslaget om at et visst antall tidligere dommer for sådant som simpelt tyveri, heleri, underslag og bedrageri skulde lede til forvaring, mente jeg å kunne være sikker på at disse forvaringsregler vilde gjøre en rik høst. Jeg var bange for at reglerne vilde vise sig så omfattende, at det måtte være av betydning å få deres rekke-

vidde undersøkt. Fengselsstyret stillet velvillig den fornødne arbeidshjelp til min rådighet og lånte mig tellekortene for alle innsettelse av menn i landsfengslene i femåret 1 juli 1920 til 30 juni 1925.

Menn satt inn i landsfengslene etter dom i 5-året 1/7 1920—30/6 1925.

	Alder ved 1ste innsettelse i landsf. i 5-året						%
	Under 18	18—20	21—24	25—29	Minst 30	Ialt	
Antall forskjell. personer	20	155	358	343	748	1624	100
Herav tidligere:							
ikke idømt frihetsstraff	15	56	97	83	246	497	30
idømt frihetsstraff ialt .	5	99	261	260	502	1127	70
derav 1 gang	2	20	32	30	55	139	19
2 »	2	28	61	36	34	161	
3 »	1	32	49	37	46	165	
4 »		13	45	37	43	138	27
5 »		4	42	41	47	134	
6 »		1	19	25	45	90	
7 »		1	6	21	36	64	24
8 »			2	12	39	53	
9 »			5	9	31	45	
10 »				7	28	35	
mere enn 10.				5	98	103	

Av de 1624 kom 430 påny inn i landsfengsel innen 5-årets utløp tilsammen 654 ganger, således at det hele antall innsettelse etter dom i 5-året er 2278.

Jeg skal først gi et litet billede av hvilken kriminell løpebane de folk har gjennomgått, som kom inn i landsfengslene. Det var 1624 forskjellige personer som kom inn etter dom i femåret. Av dem var 30 % ikke tidligere straffet, 70 % straffet med fengselsstraff, nemlig 19 % en eller to ganger, 27 % tre—fem ganger og 24 % eller nesten en fjerdedel av det hele antall minst seks ganger (bøter er ikke regnet med). Der er kommet inn 17-års gutter på sin 3dje, ja endog 4de dom, 18 og 19 års gutter på sin 5te dom, 20 års gutter på sin 6te, 7de, endog

8de dom, 21 års gutter på like til 10de dom, i det hele 34 ungdommer under 25 år på 7de til 10de dom.

Forvaring efter § 39 b nr. 1.

Grupper	§§	Antall forskj. personer insatt i 5-året 1920/25	Herav tidligere		Av de siste var. tidlig, straffet en eller flere ganger for en eller annen i vedk. gruppe nevnt forbryd.	Av dem hadde øvet den nye forbrydelse innen 3 år efter straffens avson.	Herav ny tilgang i 5-året
			ustraffet	straffet med fengsel			
a. Almenfarlige forbrydelser	148	11	9	2			
	192	48	28	20	2	2	1
b. Grovere sedelighetsforbrydelser	193	4	3	1			
	195	61	49	12	4	2	2
	196	31	25	6	2	2	2
	212	40	19	21	15	7	7
Ialt...		184	124	60	23	13	12
c. Andre sedelighetsforbr.	206	3	0	3	1	1	1
d. Grovlegemsbeskadig., drap, ran	231	8	3	5			
	233	16	11	5			
	267	80	15	65	7	3	3
Ialt...		104	29	75	7	3	3
e. Underslag, simpelt og grovt tyveri, ran, heleri, falsk, bedrageri	256	93	49	44	11	9	5
	257	296	22	274	143	132	70
	261	590	90	500	186	169	108
	267	6	0	6	6	6	5
	318	46	3	43	21	20	8
	182	10	2	8	2	1	1
	183	47	23	24	4	3	3
	186	4	2	2			
	270	38	12	26	7	6	3
	271	17	15	2			
	272	35	25	10			
	273	1	1	0			
	275	13	12	1			
	280	1	0	1	1	0	0
Ialt...		1197	256	941	381	346	203

Så skal vi se hvor mange vilde ha blitt tatt i forvaring. Med hjemmel i nr. 1 b vilde av de 184 grovere sedelighetsforbrydere ha været tatt i forvaring 13 eller ca. 7 %. Der vilde blitt tatt i forvaring 2 av de 48 voldtektsforbrydere, ingen av de 4 som er dømt etter § 193 for utukt med sinnssyke, 2 av de 61 som er dømt etter § 195 for utukt med barn under 13 år, 2 av de 31 som er dømt etter § 196 for utukt med barn mellom 13 og 16 år, altså i det hele i løpet av 5 år bare 6 eller ca. 4 % av de 144 som er dømt etter §§ 192, 193, 195 og 196, mot 7 eller nesten 18 % av de 40 som er kommet inn etter § 212. En av de ovennevnte voldtektsmenn, som ikke er tatt i forvaring —, vilde være blitt tatt i forvaring med hjemmel i litera e etter dom for simpelt tyveri.

Av 3 som var dømt etter § 206 for vindesyk utnyttelse av andres utukt, vilde 1 ha været tatt i forvaring etter litera c.

Under litera d har vi 8 dømt for grov legemsbeskadigelse og 16 dømt for drap. Ingen av disse vilde ha været tatt i forvaring med hjemmel i denne bestemmelse, mens 1 av drapsmennene vilde ha været tatt i forvaring etter dom for simpelt tyveri med hjemmel i litera e. I 5-året er 80 personer kommet inn for ran. Av dem vilde 3 ha været tatt i forvaring med hjemmel i denne bestemmelse, mens andre 16 av dem vilde ha været tatt i forvaring med hjemmel i litera e, nemlig 6 etter dom for ran, 10 etter dom for tyveri eller for heleri.

Av de 302 som kom inn for de forbrydelser som nevnes i grupperne a—d, vilde således 17 eller knapt 6 % ha været tatt i forvaring på grunn av en eller flere tidligere dommer for en eller annen av de i vedkommende gruppe nevnte forbrydelser.

Ganske anderledes mange vilde ha kommet i forvaring etter litera e, som krever tidligere enten minst 6 straffer eller minst 3 straffer og tilsammen minst 3 års fengsel. Av 1197 personer vilde ikke mindre enn 346

eller ca. 29 % være blitt tatt i forvaring med denne hjemmel. Og av 932 som er kommet inn for simpelt eller grovt tyveri eller heleri, vilde ha været tatt i forvaring 321 eller mere enn 34 %.

Av de 363 som ialt vilde ha været tatt i forvaring, vilde ved forvaringsdommen 1 ha været i alderen 18—20 år, 50 i alderen 21—24 år, 98 i alderen 25—29 år og 214 minst 30 år.

I 5-året 1/7 1920—30/6 1925 vilde ha været tatt i forvaring efter § 39 b 1.

Alder ved forvaringsdommen	Ialt	Nemlig efter:						
		Nr. 1 a	Nr. 1 b	Nr. 1 c	Nr. 1 d	Nr. 1 e Underslag, tyveri, heleri, ran, falsk og bedrageri		
		Almenfarlige forbrydelser	Grov. sedelig-hetsforbrydelser	Andre sedelig-hetsforbrydelser	Grov legemsbeskadigelse, drap, ran	Ialt	Derav tidl. straffet	
							minst 6 ganger	minst 3 ganger og tils. minst 3 år
16—17 år....	0							
18—20 »....	1	0	0	0	0	1	1	0
21—24 »....	50	0	4	0	0	46	39	7
25—29 »....	98	0	2	1	1	94	84	10
Minst 30 »....	214	0	7	0	2	205	187	18
Ialt...	363	0	13	1	3	346	311	35

Således vilde forholdet ha stillet sig i de første 5 år efter forvaringsreglernes ikrafttreden. Men her er å merke at i den første tid vil bli tatt i forvaring ikke bare den normale årlige tilgang, men også den del av tilgangen som kunde ha været tatt i forvaring tidligere, hvis reglerne hadde været gjennomført lengere tilbake i tiden. Ved foretatt undersøkelse har det vist sig at 144 av de 363 forvaringsfanger vilde ha kunnet være tatt i forvaring tidligere, mens 219 utgjør 5-årets nye tilgang, d. v. s. gjennomsnittlig 44 om året.

Hvor megen plass trenges der så til disse forvaringsfanger? Dette spørsmål kan selvfølgelig ikke besvares noi-

aktig. Men for å regne forsiktig går jegut fra at alle de 363 som vilde blit tatt i forvaring i de første 5 år, blir løslatt på prøve av fengselsretten ved utløpet av den ordinære straffetid som er utregnet til gjennemsnittlig å være 1 år 3 mndr. Jeg har overveiet hvor mange av disse vil komme inn igjen. Da det her gjelder folk som alle er kommet meget langt på skråplanet, tør jeg efter tidligere undersøkelser ikke sette tilbakefallet til mindre enn 60 % eller 218 av de løslatte. Hver av dem vil komme inn på en resttid av 5 år efter forvaringsdommen i tillegg til den nye dom, som jeg efter en foretatt undersøkelse antar gjennemsnittlig kan settes til 1 år 9 mndr. Tillegget til det nuværende fangetall blir da tilsammen 1090 år. Efter endt forvaringstid vil en stor mengde av disse atter falle tilbake — jeg mener å regne forsiktig, når jeg setter tilbakefallet efter denne 8de dom til 50 %. Den ordinære straff for disse 109 vil jeg anslagsvis regne til 2 år. Da de nu skal holdes i straff og forvaring i minst 8 år, blir tillegget til de nuværende straffetider 6 år for hver enkelt eller ialt 654 år. Jeg følger ikke disse 363 lengere frem. Men bare dette vil ha øket det nuværende fangebelegg med 1774 år, som vilde ha gitt en daglig økning av ca. 350 fanger, hvis tilgangen var den samme i de følgende år. Men da den nye tilgang som nevnt da vilde blitt redusert fra 363 til 219 i ett femår, vilde denne tilgang efter tilsvarende beregning gi et øket daglig middeltall av 210. Ved siden av disse forvaringsregler vil imidlertid også andre av de nye regler øke fangetallet, således utvidet forvaring av halvtabnorme efter § 39 a, en hjemmel som vil få anvendelse også utenfor dem som vi allerede har regnet tatt i forvaring. Det samme gjelder hjemmelen i § 39 b, nr. 2 (den gamle § 65). Yderligere vil de skjerpede straffer for sedelighetsforbrydere øke fangetallet. Svært meget blir jo ikke det, da de aller fleste straffedommer for sedelighetsforbrydelser lyder på mere enn det nye minimum. Jeg antar at de nye minimumsstraffer for sede-

lighetsforbrydelser vil øke det daglige middeltall med ca. 15. Noget større fradrag som følge av de nye regler om betinget dom med deres adgang til å gå like til 1 år med straffens utsettelse på prøve, tror jeg ikke det vil bli. Reglerne, som etter min mening i det store og hele er meget heldige, vil lede til større forsiktighet i bruken av betinget dom. Og nogen større anvendelse av straffens utsettelse på prøve ved straffer over et halvt år, får vi sandsynligvis ikke. En del unge fanger vil falle bort som følge av en utvidet vergerådsordning. Med alt dette for øie tror jeg ikke på nogen måte å ha tatt for sterkt i, når jeg mener at vi vil trenge en forvaringsanstalt for 250 menn ved siden av Botsfengslet, Akershus og Opstad.

Det fremgår av det jeg her har påvist, at komiteflertallets forvaringsregler er meget vidtgående. De er etter min mening altfor omfattende.

Arbeidet mot dem som over forbrydelser må, mener jeg, i almindelighet bygges på en subjektiv bedømmelse av hvad der i det enkelte tilfelle vil være mest formålstjenlig overfor det enkelte individ. Man må ha for øie både mannens karakter og en viss forholdsmessighet mellom den risiko han påfører samfundet, og de midler samfundet vil bruke overfor ham. Så yderst forskjelligartet som tilfellene er både m. h. t. de domfældtes karakter, arten av deres forbrydelser og den tid som går mellom deres forbrydelser, vil man komme til å gå altfor skematisk tilverks ved å legge hovedvekten på rent ydre, objektive betingelser. Jeg har nevnt noen eksempler på hvad forslaget kan lede til.

Jeg er derfor ikke enig med flertallet i dets objektive forvaringshjemmel i § 39 b, nr. 1. Fremforalt mener jeg at reglerne i litera e om forvaring av tyvene, helerne o. s. v. ikke kan vedtas. Derimot antar jeg — under tvil — at samme §'s nr. 2 må kunne vedtas.

Vistnok er det ganske stridt at retten også her skal bestemme forvaring. Men der kreves en forutgående sub-

ektiv bedømmelse av om der er grunn til å anta, at mannen påny vil begå en eller annen av de opregnede forbrydelser, hvoriblandt ikke finnes sådant som simpelt tyveri og heleri. Med denne bestemmelse vil man få tatt i forvaring de virkelig farlige og en del som ihærdig begår grovere forbrydelser uten å være farlige i snevrere forstand.

Istedetfor komiteflertallets forvaring av de vidtkomne tyver, helere m. v. bør der efter mit skjøn settes inn i straffeloven hjemmel til å få de løsgjengerlignende tilbakefallsforbrydere inn på tvangsarbeide på samme måte som fastsatt i løsgjengerlovens § 4. Jeg har for oie regelen i den danske proposisjon av 1924, hvorefter innsettelse i arbeidshus istedetfor i straff kan idømmes, når nogen efter å ha utstått 2 straffer av tukthus eller fengsel for en berikelsesforbrydelse, innen 3 år efter den siste løslatelse påny gjør sig skyldig i sådan forbrydelse, og de begåtte forbrydelser må betraktes som utslag av hang til lediggang og uordnet levevis, uten at dog hensynet til samfundets sikkerhet krever anvendelse av sikkerhetsforvaring. En sådan ordning vil kunne ramme meget mere i rette tid og på rette sted og derfor efter mit skjøn bli ganske anderledes formålstjenlig enn en forvaring på et sent tidspunkt.

Komiteflertallet har efter min mening lagt tyngdepunktet i det kriminalpolitiske arbeide på urette sted. Efter dets forslag blir der intet vesentlig gjort for å hindre at den kriminelle strøm løper uhindret som nu like til 7de dom. Skal man motvirke de skadelige følger av denne strøm, må man ikke bygge en stor demning langt nede i strømmens løp, men man må søke å stoppe kilderne deroppe hvor strømmen har sitt utspring. Hovedvekten må, mener jeg, flyttes fra de vidtkomne, mange ganger straffede til de unge begynnere.

I tilslutning til det arbeide som en utvidelse av verge-
rådsordningen til 16 og 17-åringene vil øve på ungdoms-

kriminaliteten, må der efter mit skjøn inn i straffelovens almindelige del en hjemmel til å la den ungdom som vergerådene ikke får tak i, få en tilstrekkelig langvarig og formålstjenlig opdragelse på relativt ubestemt tid i en særskilt ungdomsanstalt. Det er ikke her tid og sted til å utvikle denne tanke nærmere, der er forbilleder nokk. Sådanne unge gutter skal ikke tas i forvaring som samfundsskadelige, de skal på et tidlig trin opdrages, gis en arbeidstræning som de oftest har manglet. Der er desværre gutter nokk til en sådan anstalt. Jeg arbeider daglig med disse unge mennesker ute på Botsfengslet. Jeg tror å turde si at der blir gjort for dem det som kan gjøres efter gjeldende lov og med de midler vi har til rådighet. Men det smerter mig dypt at vi ikke har adgang til å arbeide lengre med dem og i det hele legge mere vekt på dette ungdomsarbeide, det mest håpefulle innenfor straffetrettspleien. Efter min inderlige overbevisning vil intet kriminalpolitisk arbeide være mere regningssvarende og i virkeligheten mere samfundsbeskyttende enn å legge et intenst arbeide på å bringe den kriminelle ungdom på rett vei. Det må bli strafferetsreformens hovedopgave.

Straffrätt och domarutbildning.

För den som utan allt för stor teoretisk lärdom träder in i strafflagstiftningens tempel, ter sig helt visst detta såsom en ganska invecklad labyrinth. Det fordras tidslånga studier och ett gott minnes Ariadnetråd för att där hitta in och ut. Jag vill ingalunda påstå, att icke byggnaden är konstfullt uppförd efter en i alla detaljer väl genomtänkt plan. Men jag har ofta för mig framställt den frågan, om det verkligen är nödvändigt, att allt skall vara så konstmässigt genomfört och det hela så invecklat? Jag har frågat mig, om inte detta allt kunde vara enklare, om inte åt domare och verkställande makt kunde överlätas att mera fritt besluta över brottslingarnas behandling. Strafflagen kunde åtnöjas med allmänna föreskrifter och lämna resten åt det praktiska förståndet. Goda domare äro bättre än den bästa lag.

Jag sammanträffade en gång med en ledamot av Högsta domstolen i Peking. Han påstod att där fanns nog den bästa lag, men vad betydde det, om det inte hade funnits ännu bättre domare? Och så berättade han: En gång om året hade enligt lagen kejsaren att avgöra, vilka av de under året livdömda skulle avlivas och vilka benådas till livet. För ändamålet uppgjorde Högsta domstolen en förteckning å de till döden dömda. Kejsaren drog en tuschring kring namnen på dem, som skulle avrättas. Nu fann domstolen, att härvid stor orättvisa gjorde sig gällande, i det att ofta de värsta skälmarna benådades

och de mindre förbrytarna fördes till döden. Men man iakttog tillika, att kejsarens tuschring alltid omslöt namnen mitt på listan. Och den kloka Högsta domstolen satte dädanefter de största brottslingarnas namn i mitten samt de övrigas i ring däromkring; de beskedligastes fingo sin plats ytterst i periferin. Sålunda blev den goda lagens rättfärdighet iakttagen endast och allenast därigenom att det fanns så goda och knipsluga domare.

Om vi häreftar begiva oss över de stora haven, höra vi en professor i Kalifornien förkunna: »Samla alla världens strafflagar och bränn dem i ett stort bål. Skriv sedan en ny lag, som allenast omtalar vad som i landet är förbjudet samt tillägger detta budet: »Envar som gör vad lagen förbjuder, skall överantwardas åt verkställande makten, som med honom förfar såsom lämpligast finnes för hans rättande och samhällets väl.« — Detta låter ju som en paradox. Men jag kan inte förneka, att i tanken ligger något litet av visdom. En förutsättning är emellertid, att domarena hava övad praktisk blick och god vilja att samverka med de verkställande myndigheterna.

En strafflag är i grund och botten en produkt av spekulaton, ett fantasiverk. Lagstiftaren utmålar för sig, såsom han tror, alla tänkbara kombinationer av stora och små illgärningar. Han tycker och tycker. Han tycker, att det eller det straffet kan vara väl avpassat för det eller det brottet, om brottslingen är så eller så beskaffad. Och lagens uttolkåre och kommentatorer måste försöka att för sig uppkonstruera samma fantasibilder och på dem inpassa straffen för att rätt kunna förstå, vad lagstiftaren tyckt — eller, om vi skola uttrycka oss mera respektfullt, — har tänkt sig. Domaren, som får ett verkligt brott och en verklig brottsling för sig framställda, har nu, också han, att söka framkalla hela raden av fantasibilder och att tillse, på vilka av dessa det föreliggande fallet passer

in. Han mäter och mäter, men han får för övrigt ingen självständig mening hava.

Vi kunna taga några exempel ur vår gällande svenska strafflag. Domaren har framför sig två brottslingar. Den ene är en första resans tjuv, som på tjugu olika tider och ställen stulit t. ex. för 50 kronors värde på vart ställe. Den andre har förskingrat. Han har begått fem förskingringsbrott och genom vart och ett åtkommit likaledes 50 kronors värde. Det högsta straff, som tjuven kan få, är enligt 20 kap. I och 9 §§ ett år och sex månaders straffarbete. Förskingraren kan enligt 22 kap. II § och 4 kap. 5 § för sina fem tillgrepp och åtkomna 250 kronor i värde få ända till fyra års straffarbete. Och ändå hade han blott tagit fjärdedelen så mycket och gjort endast fjärdedelen så många tillgrepp. Nåja, säger man, det er svårare att freda sig emot en förskingrare, han kan därför behöva strängare straffhot. Ja det är riktigt, men varför blir då förhållandet omvänt i andra fall? Domaren får t. ex. framför sig två personer, som dömts tre gånger var för stöld och av vilka den ena nu åter begått stöld. — Han har t. ex. från en skyltstång tagit en där uthängd gammal nattrock till 15 kronors värde. Den andre, som varit stadsbud och fått om hand en dyrbar tavla för transport, har på något sätt kommit i tillfälle att förskingra den, och den befinnes värd låt oss säga 20.000 kronor. Domaren kan döma tjuven till sex års straffarbete för fjärde resan stöld för den gamla nattrocken men förskingraren icke till mer än två års straffarbete för 20.000 kronors tavlan. Är inte detta kineseri utan några kejserliga tuschringar, i vilka goda domare skulle kunnat genom sin illslughet få in en smula sunt förnuft?

Sammanträffande av brott och av straff är redan i vår gällande lag en ganska invecklad historia. Men ännu värre ler sig saken i strafflagskommissionens förslag av 1923, där man också har att beakta de s. k. skyddsåtgärder. Här tager ämnet två hela kapitel om tillhopa

25 §§ i anspråk. Jag tror icke, att dessa kapitels författare skulle kunna stå sig vid ett examensförhör om deras innehåll. Och för den studerande ungdomen må det lända till tröst, att knappast någon tentator skulle våga sig in på ämnet; åtminstone är det mitt hopp, att han aldrig skall få anledning därtill. Jag erkänner med en viss stolt-het den konstnärliga uppbyggnaden av förslaget även i denna del och har i min ringhet kunnat vara med om dess framläggande av det skäl, att därigenom ådagaläggas, hurusom de i förslaget i övrigt följda principerna kunna logiskt genomföras också i fråga om sammanträffande av brott och straff och skyddsåtgärder, samt att de mest invecklade förhållanden kunna i lagform avfattas. Kommittén har emellertid själv i motiven uttalat, att »allmänna bestämmelser om sammanträffande av brott och sammanläggning av straff visserligen endast i mindre utsträckning vore obetingat nödvändiga». För egen del har jag vågat anse, att det kunde överlåtas åt domstolarna att i dessa frågor besluta efter omständigheterna i enlighet med vissa huvudregler, såsom det sker i andra kultiverade länders lagstiftningar. Så vitt jag kunnat imhämta, ha inga svårigheter i dessa länder visat sig på grund av bestämmelsernas knapphet.

Det ger i längden varken ära eller gagn att i våra dagar söka spela mandarin. Själva den store Confucius kunde bli konfys av allt för komplicerad visdom. Jag åt en gång middag tillsammans med tre herrar från Mittens rike. En var blyg och bortkommen. De andra voro språksamma och livliga. Jag sökte att draga den blyge in i samtalet. De andra sade: Låt bli det där, han är mandarin av vita knappen, kan historiens hundra böcker utantill — men begriper ingenting. Och den blyge förstod inte, vad det var fråga om. Det ligger en fara också i den stora lärdomen, om den förbiser realiteterna. Det är de stora vyerna som erfordras. Detaljerna äro barlasten i dödens båt. Ty det är de, som trycka oss ner.

Om vi härefter åter se på vår nuvarande strafflag, finna vi emellertid, att dess författare icke kunnat konsekvent vidhålla strävandet att fixera allt. Så ha de t. ex. i tredje kapitlet om den, som i mindre mån främjat ett brott, måst helt enkelt säga, att han skall straffas efter ty som han provas hava till brottet bidragit, dock mindre än om han själv varit gärningsman. Likaså i femte kapitlet beträffande den, som saknat förståndets fulla bruk, och i fråga om excess i nödvärn: »då må straffet efter omständigheterna nedsättas under vad eljest å gärningen följa bort.» Här har lagstiftaren hyst eller nödgats hysa tillräcklig tilltro till domarens omdömesförmåga för att giva honom ganska fria händer. — Strafflatituderna äro ock i många fall så vitt tilltagna, att de lika gärna kunnat helt saknas. Kunde icke vågsamheten sträcka sig lika långt i en hel del andra fall? Men skenet måste väl bevaras, har man tänkt: allmänheten får icke ha den uppfattningen, att domarena döma som de vilja. Men enligt min mening är det just vad de böra göra. Och därför borde de utbildas till att kunna göra det. Utvecklingens gång leder därhän, långsamt men säkert.

Vi behöva blott blicka tillbaka några tiotal av år, så skola vi finna, att vägen redan börjat at inslås. I den mån förståelsen blev större därom att det icke är gärningen utan gärningsmannen, som är föremål för den straffrättsliga behandlingen, öppnades i lagen större möjligheter för domaren att öva inflytande på valet av medel till brottslingens rättande.

I slutet av förra århundradet fästes uppmärksamheten vid de unga brottslingarnas behov av särskild behandlingsmetod. Snart medgavs i vissa fall domstolen att för den som icke fyllt 18 år utbyta straffet mot intagande i allmän uppfostringsanstalt. Så följde i början av detta sekel den villkorliga domen, först ett temligen försiktigt försök, som snart krävde förbättringar. Det visade sig nämligen snart, att domstolarna icke alltid rätt uppfattat

saken: de voro ej rustade att utvälja de lämpliga fallen. En åsikt började bland allmänheten uppkomma, att vem som helst kunde utan att riskera straff begå brott en enstaka gång — en villkorlig dom var intet straff. Och detta smittade en del domstolar, så att också dessa likställde villkorlig dom och strafflöshet. På många håll började därför domstolarna att undandraga sig användningen. — Också uppfostringsförfarandet behövde viss utbyggnad.

Domarena hade icke utbildats i de nya idéerna. Vanan att helt enkelt inpassa det föreliggande fallet i lagstiftarens latitudhägnade fantasibild var stark. Varför bråka med humanitära nymodigheter?

För att få de nya instituten mer ändamålsenliga vidtogos under senare tid ett par lagstiftningsåtgärder: förundersökning och, i fråga om villkorlig dom, övervakning, i vissa fall åtföljd av lydnadsplikt, infördes.

Förundersökningen avser såsom vi veta, att tillhanda-hålla domstolen alla de upplysningar angående den tilltalade, vilka kunna bidra till riktigt bedömande av hans individualitet och av den för honom bäst passande behandlingsformen. Det föreskrevs, att domstolen skulle vid behov genom särskilt anlitade lämpliga personer skaffa fullständig utredning angående den tilltalades personliga förhållanden i alla de fall, då straffet kunde utbytas mot allmän uppfostran eller anstånd med straffet villkorligt beviljas. Då beträffande envar, som ej fyllt 18 år, det förra kan inträffa i alla fall, där i straffsatsen ingår straffarbete i två år eller lindrigare straff, vilket nästan alltid är händelsen, blir förundersökning nästan alltid tillämplig i fråga om ungdomliga förbrytare. Beträffande äldre skall förundersökning i regel ske, så snart den tilltalade är häktad och i straffsatsen ingår straffarbete i sex månader eller lindrigare straff, vilket, också det, i allmänhet är för-

hållandet. När det gäller svårare brott ligger det i sakens natur, att både domstol och polismyndighet måste, utan uttrycklig föreskrift, skaffa sig upplysning om alla de förhållanden, som eljest skolat utredas genom den särskilda förundersökningen. Det kan därför sägas, att domstolen numera har eller bör hava möjlighet att över brottslingarna döma efter individuella grunder med iakttagande av vad för vart fall är ändamålsenligast.

I detta sammanhang böra vi erinra oss, att en förundersökning av särskild art redan för hundra år sedan föreskrivits, nämligen i fråga om de psykiatriska fallen. Det åligger domstolen att då den har anledning misstänka, att gärningsmannen varit sinnesrubbad vid brottets begående, från vederbörande läkare inhämta yttrande. Detta yttrande skall tillika med rannsakningsprotokollen insändas till Medicinalstyrelsen för utlåtande. Allmänheten har nog den uppfattningen, att det är läkarna som sålunda besluta, om en brottsling såsom sinnessjuk skall förklaras fri från straff, och därav torde delvis den nuvarande nervositeten gent emot dem härleda sig. Men verkliga förhållandet är ju, att läkareutlåtandena ej äro annat än expertutlåtanden, till vilka domstolen har att taga den hänsyn, domstolen finner desamma förtjäna. Lagen har aldrig överlåtit domsrätten till experterna. Om så skulle hända, att någon svår förbrytare, vars namn är i allas mun, bleve av psykiatrikerna förklarad avvita, såsom lagens uttryck är, borde icke detta uppskrämma eller uppretta allmänheten — för så vitt nämligen domstolen verkligen är genom utbildning vuxen sin uppgift. Man borde i så fall lugnt avbida domstolens utslag i fullaste förvisning därom, att brottslingen icke komme att förklaras straffri under annat förhållande än att domstolens ledamöter efter sorgfällig prövning funnit psykiatrikernas slutsatser grundade. Är det faktiskt en däre som handlat, ja då skall han förklaras fri från straff, det är lagens bud. Och den domare, som skulle vika för tidningarnas eller allmänhetens hot och

ådöma straff, han bröte sin domareed. Domarens kall är högt och, då det gäller brottmålen, heligt. För att göra sig det kallet värdig fordras att tillkämpa sig en skarp syn men också ett öra, som är dövt för massans rop. Här i detta fall har lagen givit i domarens hand vad domaren tillhör.

Vi ha nu sedan några år i fängelsernas sinnessjukavdelningar uppsamlade ett hundratal straffriförklarade. De flesta av dem visa icke många tecken på galenskap, för att nu använda ett vulgärt ord. Egentligen märker man mången gång ej annat än en viss slöhet. Merendels äro de intagna lugna och beskedliga. Det vore i sanning icke så lätt att utan omsorgsfull undersökning bliva varse deras själsliga lyte. När nu en sådan man ställdes inför domstolen, hade lytet lätt kunnat förbises. Så skedde ännu för ett par tiotal av år sedan ingalunda sällan. Sedan dess ha domarena, rättegångsbiträdena och fångvårdsmännen fått öppnare blick för saken med det resultat, att numera snart sagt varje vecka tillför fängelserna en ny otillräknelig förklarad.

Vore det då icke bättre att domaren ej lagt märke till själslytet och att detta således icke fått lov att leda till strafflöshet? Ja så kunde ju synas, där domen komme att lyda på livstiden. Men eljest: en rå knivskärare, en mordbrännare finge kanske fem eller sex års straff och bleve därefter släppt lös på samhället. Nu får han bli sittande inom murarna tills han förklaras tillfrisknad, vilket ytterst sällan händer i fråga om den brottsling, som förklarats straffri för sinnessjukdom. På ett statens hospital träffade jag en gång en dit överflyttad man, som begått dråp men förklarats strafflös såsom avvita. Han hade redan förut en gång förövat ett liknande brott, för vilket han avtjänat straff. Han föreföll vid mitt besök helt klok och sansad, bad mig att genom överläkaren skaffa honom litet tobak o. s. v. När jag avlägsnade mig frågade jag: Nå om Ni nu bleve utskriven, skulle Ni väl sköta Er och

inte göra någon illa? Han svarade med uppriktig förundran: Om jag möter någon ensam, varför skulle jag inte slå ihjäl honom? — Man inser fördelen av att han denna gång blivit instängd för alltid.

Är det icke läkarna, som ha sista ordet när det gäller straffrihet för brott, ha de emellertid enväldet, när det gäller bestraffning för oordningar och trots av fångar inom fängelserna. Om t. ex. en för nedrigt våldsdåd till flera års straff dömd neger i fängelset skulle få intyg om någon sinnesrubbning, kan han lugnt uppföra sig som han behagar. En neger hatar kroppsarbetet. Hans himmel är lättjan. »Ich arbeite nicht«, säger han, och då inte prygelkäppen får anlitas, kan ingen makt i världen förmå honom att fullgöra något straffarbete, vartill han dock är dömd. Han njuter ostörd lättjans himmel i sin cell. — Detta en parentes till upplysning om svårigheterna i fängelserna. Jag har hört Pariserfakultetens psykiatriska professorer bekänna, att den sinnessjuka närmast står på barnets ståndpunkt. Lika litet som barnet är mottagligt för förnuftskäl, lika litet förstår den sinnesrubbade sådana. Men lika väl som barnet begriper meningen av en risbastu, lika så bra förstår den sinnesrubbade en kroppsbestraffning.

2/3
34

Den andra åtgärden, som vidtagits till förbättrande av de villkorliga domen är övervaknings anordnande. Genom att ställa den villkorligt dömda under särskild utsedd övervakare och att därmed i vissa fall förena lyd- nadsplikt för den dömda vanns icke blott större säkerhet för att han under den föreskrivna prøvotiden skulle sköta sig tillfredsställande utan också att den villkorliga domen icke vidare skulle uppfattas såsom rent frikännande. Den blev förenad med ett ej så ringa tvång. I förening med denna åtgärd ålades domstolen att i fråga om övervakningen tjänstgöra såsom vårdnadsdomstol. Detta är väl det första steget till att i brottmålssaker införa doma-

ren såsom medverkande i den dömdes behandling, att göra honom intresserad i en god verkan av de mått och steg, som han i domstolen tagit. Inom Fångvårdsstyrelsen utövas en viss kontroll å övervakarnas sätt att sköta sitt åliggande. Domstolen och den verkställande myndigheten träda här i samarbete för ett gemensamt ändamål. När lagen utarbetades, väckte domarens indragande på detta sätt i de praktiska förvaltningsbestyren en viss betänklighet. Men från min synpunkt kan jag ej annat än glädja mig åt denna om än ringa begynnelse till domarens införande i ett fortsatt arbete för det mål, deras domslut avsett att främja.

Till de nya möjligheter, som numera yppat sig till större valfrihet för domstolarna vid bestämmandet av behandlingsformen för brottslingen, är främst att räkna det motsedda införandet av internering av samhällsfarliga återfallsförbrytare och av mindre tillräkneliga brottslingar. Om, såsom det är att vänta, dessa s. k. skyddsåtgärder komma att anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med Strafflagskommissionens förslag, skall det tillkomma domstolen att efter inhämtande av en särskild Nämnds utlåtande under vissa förutsättningar kunna förordna, att den samhällsfarliga återfallsförbrytaren likasom den mindre tillräkneliga skall i stället för att undergå straff interneras i särskilda anstalter på obestämd tid, så länge farligheten består, dock under viss minimitid. Såsom vi finna har även här stor vikt blivit fäst vid en förundersökning till beredande av erforderligt underlag för domstolens beslut. Det är tänkt, att den nyssomtalade Nämnden skall bestå av någon läkare, någon domare och några lekmän under ordförandeskap av någon ledamot av fångvårdsstyrelsen samt att sålunda en flersidig belysning av det föreliggande fallet skall kunna tillhandahållas domstolen. Det är denna, som skall hava avgörandet, huruvida interne-

ring skall träda i stället för straff. Frågan om en blivande utskrivning från interneringsanstalten har däremot måst läggas i Nämndens händer. Det blir en mycket bekymmersam uppgift, varmed domstolen svårligen kan betungas, då den ju saknar möjlighet att tillräckligt iakttaga den internerade under interneringstiden för att kunna bilda sig ett eget intryck av hans pålitlighet.

Strafflagskommissionens förslag ger ock i övrigt ökad frihet åt domstolen. Sålunda kan denna i vissa fall, där omständigheterna äro synnerligen mildrande, fria från straff. Och i fråga om bötesstraffet har domstolen den stora maktfullkomligheten att bestämma det belopp, som för den tilltalade skall i förhållande till betalningsförmågan anses utgöra en dagsbot.

Jag har ej i det föregående nämnt något om den s. k. obestämda domen annat än i samband med de omtalade interneringslagarna. En naturlig konsekvens av strävandena för en individuel behandling av brottslingen vore den, att varje grövre förbrytare borde kvarhållas i vederbörande anstalt så länge men ej längre än behöfligt synes, således i likhet med vad interneringsförslagen stadga om de internerade. Detta vore otvivelaktigt att förorda, om man för frigivningsfrågan kunde träffa lämpliga anordningar, vare sig så, att en särskild Nämnd också för detta ändamål tillskapades eller så, att frigivningen lades under den domstols beslut, vilken dömt i målet. Men med de talrika fall, som måste förekomma, bleve detta för omständligt och dyrbart. Vi torde därför vid sidan av interneringen få nöjas med den art av obestämd dom, som vi redan äga i den villkorliga frigivningen. Domarena böra uppmärksamma denna betydelse av villkorliga frigivningen. När domaren dömer till 9 års straffarbete betyder detta i själva verket, att han ger en obestämd dom på en tid från 6 till 9 år. Det torde icke vara mot lagens

mening, om jag erinrar, att domaren gör klokt i att för en brottsling, som visat sig svag och lättsinnig, höja straffet i lämplig mån för att villkorlig frigivning skall kunna å den dömda tillämpas och han efter frigivningen komma under tillsyn. Eljest kan det inträffa, att den frigivne lättsinniga unge mannen går direkt från fängelset till Grand Hotels stora matsal och på en gång festar upp sina i straffanstalten surt förvärvade besparingar och sedan i sitt upprymda tillstånd vid bortgåendet tar med sig en annans ytterock. Vid villkorlig frigivning är så ordnat för den lösgivne, att dylikt ej gärna är att befara. Sådan frigivning förberedes uppmärksamt och omsorgsfullt av fängelsernas tjänstemän, som skaffat sig noggrann kännedom om fången och alla hans förhållanden, bereda honom anställning och föreslå tillsyningsman att av länsstyrelsen förordnas. Därför är det också ytterligt sällan frigivningen förverkas. Vore det inte lämpligt, att den unge juristen, som fört protokollet vid domstolens förhandlingar angående en brottsling, sökte att med sin uppmärksamhet något följa honom under hans straff och måhända vid hans villkorliga frigivning erbjöde sig att bli hans tillsyningsman?

Vad jag nu talat om torde i sin mån visa, att den nya tidens idéer äro på frammarch. Den tanken är i växande, att domarens praktiska förstånd skall hava frihet att bestämma i fråga om vad för det speciela fallet är lämpligast. Det nyas innebörd är ett frigörande från bokstavens band sådant detta bundits av forna tiders teorier och i stället ett förtroendefullt överlåtande av de vidsträcktaste befogenheter åt en upplyst domarkår, som äger både intresse och förståelse för saken. Men det visar också vikten därav, att vi äga en sådan domarkår och att, för en fortsatt utveckling i den inslagna riktningen, de blivande domarens utbildning bedrives på det sätt,

som är bäst ägnat att göra dem skickade att fylla de nya kraven, i ganska mycket skiljaktiga från de tidigare.

Enligt en mening, som jag vid något tidigare tillfälle framfört, är det icke nog med den föryngring, som straffrätten hittills redan genomgått eller som utlovas i framlagda lagförslag. Domaren bör få allt större makt och myndighet att välja mellan olika behandlingsmetoder, inte blott mellan straff, internering, allmän uppfostran och villkorlig dom, utan också mellan dessa och andra möjligheter. Den speciella gärning, vari det farliga anlagat visat sig, bör icke ensam vara bestämmande i fråga om valet, utan därpå böra individens övriga förhållanden, hans olika karaktersdrag, hans livsvillkor m. m. få inverka. Det är icke uteslutet, att en person, som begått brott under rusets inflytande, bättre kunde rättas genom behandling i alkoholistanstalt än i ett fängelse. Bättre vore måhända, att den som begått sin gärning såsom mindre tillräknelig, intoges i allmänt hospital för en kanske lång obestämd tid, än för några korta månader i ett fängelse eller i en interneringsanstalt, och att den som av lättja drivits att stjäla, insattes i tvångsarbetsanstalt under relativt lång tid. Härom bör domaren hava att bestämma efter fritt val.

Envar som haft med hithörande anstalter att göra, vet att klientelet i det stora hela är detsamma. Samme man är ömsom kund i fängelset, i alkoholistanstalten eller i tvångsarbetsinrättningen, ibland till och med i hospitalet. Vore det inte bättre, att mannen genom domstolens fria val finge en enhetlig behandling, än att han på detta sätt kastas hit och dit, allt efter som han händelsevis råkar i händerna på polisen, nykterhetsnämnden eller annan myndighet?

Domstolens valfrihet bör erhålla ett kompliment. Om under behandlingens gång vid den art av anstalt, som domstolen valt, det skulle visa sig, att valet ej varit det rätta, bör individen kunna överflyttas till en annan anstalt, av lämpligare slag, vare sig av domstolen efter den verkstäl-

lande myndighetens förslag eller ock självständigt av denna. En nära kontakt bör i vardera fallet äga rum mellan den dömande och den verkställande myndigheten.

Vid sommarens straffrättsliga kongress i London uttalades, att strafflagen borde åt domaren giva valrätt i fråga om straff, skyddsåtgärder och andra medel till brottslighetens beivrande samt att domarens makt härutinnan icke borde strängt begränsas. Allenast allmänna direktiv borde lämnas, för ernående av en individuel behandling av brottslingen. Detta stämmer ju ganska nära med de önskemål, för vilka jag här gjort mig till tolk.

För att vara en god brottmålsdomare fordras bekant-
skap med livet och med människorna i deras olika för-
hållanden, det fordras att väl förstå vad de ådömda
straffen i verkligheten innebära, vad skyddsåtgärderna och
uppfostringsförfarandet betyda, hur de verka och hur de
uppfattas av de dömda. Denna insikt kan ju icke helt
förvärras genom bokliga studier, hur skickligt de än må
vara lagda. Genom lösande av vetenskapens puzzel och
korsgåtor skärpes helt visst tankeförmågan, vilket är av
högsta betydelse. Men minneskunskapen har egentligen
sitt enda värde såsom vägledare och framställare av ex-
empel. Den skapar icke. Det är förmågan av självstän-
digt omdöme, som är av vikt, modet att fatta beslut och
att handla. Man måste naturligtvis för att vara domare
känna lagen, så att man förstår den och hittar i den.
Men ingen domare litar vid dess tillämpning på sitt minne.
En god domare, sade på sin tid Professor *Ivar Afzelius*,
är en god domare, till vilket land han än blir försatt. Det
är erfarenheten, den genom träning uppövade blicken, för-
ståelsen av människonaturen, som giva domaren hans
duglighet att sköta sitt kall.

Brottmålsdomaren, sades det i London, måste äga in-
sikt i psykologiska, i sociala, psykiatriska och rättsmedi-

einska frågor. Han bör, sades det vidare, förvärva sig full kännedom om organisationen av fängelserna och övriga anstalter, där brottslingar intagas, och han bör för ändamålet titt och ofta där avlägga besök.

För närvarande är det i vårt land ganska visst så, att de flesta domare icke vela det minsta om det, de ådöma. Det faller dem knappast in att iakttaga eller ens efterhöra, huru den behandling verkar, som de föreskriva. De likna läkare, som ordinera men icke taga reda på, vad resultat, ordinationen medfört.

Först genom att sätta sig in i de dömdas liv efter domen vore det möjligt för brottmålsdomaren att lära sig rätt förstå det inre väsendet av sitt kall samt att däråt giva ett levande innehåll. Svårigheten i vårt vidsträckta men glest befolkade land är att vi med nuvarande rättgångsordning icke kunnat bestå oss särskilda brottmålsdomare annat än undantagsvis. Den domare, som måste beherska hela rättsområdet, kan icke finna tid att i nu antydda riktning fullständigt utbilda sig speciellt inom brottmålsfacket. Jag vågar dock tro, att om för juris studerande, som icke ämna gå den s. k. lärda vägen, det teoretiska detaljarbetet i möjlig mån lättas, nödig tid skall kunna för dem utvinnas till mera givande praktiska kurser och erfarenhetsrön. Så t. ex. kunde måhända de studerande mera allmänt deltaga i de psykiatriska kurser, som för Karolinska Institutets räkning givas vid Långholmens sinnessjukavdelning av därvarande läkare. Vidare kunde en del studenter under någon sommarmånad tjänstgöra såsom extra bevakning vid något fängelse, om det gäller till och med mottaga vikariatförordnande mot vanlig betalning. Slutligen står det envar fritt att offra något litet av sin tid och sitt intresse åt skyddsarbetet för de frivilliga, vilket helt visst av de frivilliga krafterna skulle draga det största gagn och samtidigt ge dessa en nyttig erfarenhet.

Ett villkor för att bliva en god brottmålsdomare är

att lära sig i den dömde och i den tilltalade se människan, som skall omformas, och icke blott §-numret i lagen.

Vi skola erinra oss, att de allra flesta brottmålsdomstolar sammanträda i fängelsernas domstolslokaler. Det är fördenskull ganska lätt och bekvämt för dem som arbeta vid domstolen, dess ledamöter och protokollsförare, att skaffa sig en inblick i arbetet inom straffanstalterna och sålunda få ett begrepp om fängsvårdens praktiska sidor. Ofta nog kan tillfälle erbjuda sig att taga närmare kännedom om en fånge, som domstolen tidigare dömt samt att verka för hans bästa efter en stundande frigivning. Sålunda förvärvad erfarenhet skulle säkerligen giva den begynnande domaren större säkerhet och tillika den tillfredsställelse, som vinnes genom känslan av att förstå sin sak. Ty det kan inte vara angenämt att känna sig såsom en närsynt skrivare, vilken glömt sina glasögon hemma. Jag vill dock inte tro, att någon domare kan vara så främmande för fängsvårdens enklaste grundsatser som den politiskt valde direktör vid ett Amerikanskt fängelse, vilken satte en mångmördare till slaktare å fängelsefarmen, emedan »han var van vid att utgjuta blod och därför kunde slakta sju oxar före frukosten». Men det vore nästan lika farligt om en oerfaren domare gäve en alkoholiserad knivskärare villkorlig dom eller läte förmå sig att med begagnande av lagens möjligheter nedsätta straffet för en mindre tillräknelig mordbrännare till några kronors böter.

En god och beskedlig domare är bättre än god lag, ty han kan alltid laga efter lägligheten. Må vi ha denna domareregeln i minnet!

Viktor Almquist

Forbrydelsernes aarsaker.

Av riksadvokat KJERSCHOW i Oslo.

Daglig foretages der ogsaa inden vort faatallige folk handlinger, som av lovgivningen er belagt med straff (fengselsstraff eller bötestraff). Vort lands folkemengde er som bekjendt nu vel 2,600,000. Derav er ca. 850,000 straffumyndige, d. v. s. barn under 14 aar. De straffmyndiges antal er saaledes ca. 1,750,000, hvorfra dog gaar nogle tusen sindssyke og aandssvake.

Loven deler de straffbare handlinger (og undlatelser) i to store grupper. Den ene benevnes forbrydelser og omfatter de grovere arter av straffbare handlinger (mot liv, legemets integritet, sædelighet, ære, frihet, eiendom m. v.). Den anden gruppe er forseelserne, der er de mindre grove lovovertrædelser og hvorunder bl. a. henhører de fleste straffbare anstøt mot nærings-, sundhets-, og ordens-forbud og paabud.

I de 15 aar fra 1907 til 1921 er der indkommet til myndighetene aarlig fra ca. 22,000 (1907) til mellem 43,000 og 44,000 (høieste antal i 1918) anmeldelser om angivelige forbrydelser. Der har saaledes i disse aar fundet sted en fordobling av anmeldelsernes antal, samtidig som folkemengden i dette tidsrum alene er øket med ca. 300,000 individer. Imidlertid maa dette ikke opfattes som om der er skjedd en fordobling av forbrydelserne.

I de samme 15 aar er der av paatalemyndigheten aarlig anstillet fra vel 26,000 (i 1907) til vel 47,000 (i 1918)

etterforskninger. Her er saaledes ogsaa en fordobling tilstede.

Tiltalebeslutningernes aarlige antal i samme tidsrum har været fra vel 1300 til henimot 1900 (i 1921). Dette er saaledes en tilvekst paa henimot femti procent.

De straffeltes antal (heri indbefattet de, som har vedtatt straffebøter for forbrydelser), har i dette tidsrum været aarlig fra ca. 3,000 til henimot 7,000 (for et enkelt aar, nemlig 1918, endog 8,000). Her er antallet saaledes mere end fordoblet. Naar de straffeltes antal er saa meget større end de tiltalte, saa skyldes dette ikke alene den nevnte omstendighet, at i antallet av straffelte ogsaa indgaar de, som har vedtatt bøter (uten tiltale), men ogsaa det forhold, at blandt de straffelte er tillike de, som i henhold til sin tilstaaelse er domfelt av forhørsretten (saaledes uten forutgaaende tiltale).

Kaster vi et blik ogsaa paa det billede, statistiken gir av forseelsernes hyppighet, møter vi selvfølgelig meget større tal. Saaledes var antallet av de for forseelser straffelte (heri indbefattet de, som vedtog bot) i ovennevnte tidsrum 1907—1921 aarlig fra mellem 41,000 og 42,000 (lavest i 1918) til ca. 76,000 (høiest i 1916).

De handlinger, som lovgivningen forbyr eller paabyr under straffetrusel, og som saaledes kan medføre straffansvar, danner en broget og uensartet samling av forhold. Mellem den forsettlig og overlagte berøvelse av et medmenneskes liv og undlatelsen av f. eks. aa feie fortouget, er en umaadelig forskjell. Mellem disse i ytterpunkterne værende forhold ligger en rekke handlinger av forskjellig graderet straffværdighet. Og dog har lovgivningerne belagt de fleste av disse høist uensartede og i etisk henseende saa ulikeverdige handlinger med samme straffarter, alene med en kvantitativ forskjell.¹⁾ De fleste av de straffbare

¹⁾ Jeg bortser her fra den forskjell med hensyn til de øvrige retsfølger forgaaelserne har og fra, at de mindste alene medfører bøter.

handlinger er ikke engang moralsk forkastelige. De er — som det er uttrykt — etisk indifferente og blir alene forkastelige, fordi loven forbyr eller paabyr dem under straffetrusel.

Den tanke aa la loven skape et mere merkbart skille mellem paa den ene side de grovere og etisk fordømmelige forhold og paa den anden side de straffbare forhold, som ingen forbindelse har med moralens krav, tør i fremtiden vinde større opmerksomhet end for nærværende. Den fortjener sikkerlig overveielse.

Hvori mente nu lengst henfarne tiders mennesker aa se aarsakerne til, at straffbare handlinger blev begaaet? Skjebnen, som med magt beherskede menneskene, bestemte uavvendelig deres gjøren og laden, og var saaledes kilden til alt godt og ondt. Dette var gamle tiders polyteistiske opfatning.

De monoteistiske religioners lære var, at guds vise og algode forutseenhet leder og bestemmer menneskenes handlinger. Intet i verden, smaat eller stort, skjer uten den almektige guds vilje. I himlen troner almagten, som avgjør alts og alles skjebne. Intet foregaar efter blind og hensynsløs nødvendighet, men efter de høiere magters beslutninger.

En ond aand, det godes og edles fiende, har tat forbryderens sjel i besiddelse. Den onde dæmon er aarsaken til alle forbrydelser.

Er nu den sistnevnte mening om forbrydelsens aarsak ukjendt i vore dager? Om den end ikke gir sig nysnevnte uttrykk, er dog den opfatning jevnlig aa høre, at det er de onde mennesker, som begaar forbrydelserne.

Med denne opfatning sammenhenger den raadende anskuelse, hvorpaa vore straffelover er bygget, at en guddommelig verdensorden for all tid vel har bestemt grundtrekkene for all sædelig (etisk) handlemaate, men at mennesket paa grunn av dets særlige organisation, dets fra alle andre skabninger forskjellige sjælelige egenskaper er istand

til aa skjelne og til frit efter sin egen vilje aa velge mellem godt og ondt. Mennesket er saaledes sin skjebnes skaper. Vil det gjøre det onde, kan det det efter sin fri vilje. Derfor er mennesket ansvarlig for sine handlinger. Forbrydelsens væsen og forbryderens skyld søkes deri, at mennesket lar sine slette drifter og egenskaper lede dets handlinger istedetfor aa bekjempe og beherske de slette indskydelser, hvilket det staar i dets magt aa gjøre. Alene naar dets frie vilje er utelukket, er dets ansvar ophevet.

Den strafferetlige teori, som er blitt benevnt den klassiske strafferettsskole, har saaledes i virkeligheten ikke opkastet det videnskapelige spørsmål efter forbrydelsens aarsaker. Den har nøiet sig med den forklaring, at forbrydelsen har sit utspring i et daarligt sindelag eller en daarlig karakter. Naar et vredagtigt menneske begaar en straffbar voldshandling, angives grunden aa være dets vredagtige, mot medmennesker fiendtlige sindelag. Naar en vellystning begaar en usedelig handling, angives aarsaken hertil aa være hans usedelige karakter. Dermed stillede denne skole sig tilfreds. Den stillede ikke det videre spørsmål: Hvorfor er angjeldende menneske et vredagtigt eller usedeligt menneske?

I tidernes løp opkom derhos en teori, som ikke kan anerkjende, at de menneskelige handlinger, og saaledes heller ikke forbrydelserne, skyldes en fri vilje. Denne teori, som i vore dage vel har flertallet av videnskapens menn paa sin side, hevder, at viljesfrihet strider mot den menneskelige erkjendelses love. Alt hvad der foregaar i verden skyldes en aarsak. Uten aarsak ingen virkning. Der gives ingen begivenhet, ingen handling, som ikke er aa føre tilbake til en aarsak. Aarsakssammenhengen er lovmessig. Der er da ingen grunn til aa anta, at menneskets viljesliv danner nogen undtagelse fra denne lov, saaledes at det skulde være helt uavhengig av den ellers alt beherskende naturlov. Menneskelig handling er psykisk foraarsaket, og har saaledes sin aarsak i eller er motiveret

av forestillinger. Hver menneskelig handling er det nødvendige resultat av flere motivers indvirken paa en bestemt karakter. Men mennesket er ikke istand til klart aa kunne overse sin handlings opkomst i hele dens forløp. Et stort antal motiver indvirker saaledes paa os, uten at vi kjender dem eller er opmerksom paa dem.

Denne teori, som er blitt benevnt den deterministiske i motsetning til den frie viljes teori (den indeterministiske) har ført til en nærmere granskning av de aarsaker, de forhold og omstendigheter, som fører menneskene til aa begaa forbrydelser. Skyldes ikke disse menneskets suveræne valgfrihet, men aarsaksbestemte motiver, saa maa disse aarsaker kunne paavises.

Denne videnskabelige opfatning angaaende kriminalitetens aarsaker (dens etiologi) hevder, at disse er aa finde i tre grupper av forhold, nemlig i forbryderens karakter, i de samfundsforhold (det miljø), hvori han lever, og i visse fysiske forhold, der over sin indflydelse paa ham. Om betydningen av disse tre grupper har der raadet og raader der tildels fremdeles meningsforskjell. Nogle mener, at karakteregenskapene (de saakaldt endogene aarsaker) spiller den største rolle, andre at det er samfundsforholdene (de sociale aarsaker), som har overvekten. De fleste er vel nutildags enige om, at det er vanskelig aa avgjøre, hvilke av disse aarsaker er de overveiende.

Videstgaaende i retning av aa legge hovedvekten paa de endogene (individuelle) aarsaker har den bekjendte italienske videnskapsmann *Cesare Lombroso* været. Han skapte paa sin teori den saakaldte antropologiske skole. Hans paa omfattende videnskapelig granskning byggede paastand var, at forbryderen er født som saadan. Forbryderen er en speciel mennesketype, en varietet av den almindelige. Denne fødte forbryder kjendetegnes ved bestemte legemlige og sjælelige merker. Særlig findes de legemlige merker i hjerneskallens og ansiktets formning og de aandelige i hang til tatoveringer, i sprogdannelser, i gemyts-

karakter- og forstandsciendommeligheter. *Lombrosos* hypotese var saaledes den, at alle ekte forbrydere viser en bestemt, kausalt sammenhengende kjede av legemlige og sjælelige, paaviselige kjendetegn, som med nødvendighet gjør individet til forbryder, aldeles uavhengig av alle sociale eller individuelle livsvilkaar forøvrig. *Lombroso* bestred dog ikke, at der er forbrydere — affekt- og leilighets-, som ikke er fødte forbrydere. Men han hevdet, at de fødte forbrydere utgjør minst 35 à 40 procent av alle forbrydere. Den *Lombrosianske* retning vandt til en begyndelse en forholdsvis betydelig tilslutning. Men efterhaanden mødte den mere og mere motstand, og i en rekke videnskapelige verker er dens uholdbarhet paavist. Det er bl. a. godtgjort, at de saakaldte »karakteristiske« kjendetegn paa forbrydernes hjerneskaller ikke er betegnende for dem, men findes i stor utstrekning ogsaa hos andre.

Om man end saaledes har tat avstand fra *Lombrosos* teorier, erkjender man dog, at disse har hat sine fortjenester. Gives der end ikke nogen født forbryder eller utgjør forbryderne end ingen felles antropologisk type, saa er det dog en kjendsgjærning, at talrike forbrydere viser de psykiatrisk bekjendte kjendemerker paa legemlig og aandelig degenerasjon. Og denne menes i de fleste tilfeller aa bero paa arvelig belastning. Degenerasjonen bestaar i alle tilfeller i en neuropatisk tilstand, i en svekkelse av centralnervesystemets motstandskraft, hvorved tanken, følelsen og viljen sykelig endres og sjælelivets likevekt forstyrres. Fra dette synspunkt forsvinder den »fødte« forbryder og ledder sig ind i den degenererte mennesketype.

Den mest utbredte av den nyere tids teorier er imidlertid den, der benevnes den kriminal-sociologiske. I motsetning til den *Lombrosianske* retning ser denne sociologiske retning i samfundsforholdene den dypeste grund til de straffbare handlinger. Da denne videnskapelige skoles opfatning er den, at viktigere end menneskets egenart som kriminalitetens kilde er de mennesket omgivende

sociale forhold, saa maa i første rekke disse være gjenstand for undersøkelse. Dennes metode maa være den naturvidenskapelige, nemlig systematiske masseiagttagelser (statistiken), forberedt, prøvet og fullstendiggjort ved en videnskapelig eksakt iagttagelse av de enkelte tilfeller.

Ifølge denne retning er følgelig forbrydelsen et produkt av særlig de forbryderen omgivende samfundsforhold og derhos av hans individualitet i gjerningsøyeblikket. Det er saaledes to hovedfaktorer, av hvis samvirken forbrydelsen fremgaar, nemlig først og fremst det ydre miljø, som omgir og indvirker paa forbryderen i handlingens stund. Blandt disse ydre omstendigheter skjernes igjen mellem de sociale og de kosmiske (fysiske), saasom klima, årstid, jordbundsbeskaffenheten m. v. Den anden faktor er som nevnt den individuelle, d. v. s. gjerningsmannens medfødte eller erhvervede eiendommelighet, for hvilken arvelighetens lov spiller en skjebnesvanger rolle.

Forbrydelsen er ifølge denne opfatning vesentlig et socialt aarsaksbestemt fenomen. Ikke i forbryderens fri vilje, men særlig i de ham fra fødselen omgivende forhold ligger forbrydelsens rot.

De motiver, som driver mennesket til forbrydelse, er dannet av dets omgivelser, familie, undervisning, økonomiske, sociale og etnologiske forhold og av arvede anlegg, alt sammen omstendigheter, som det enkelte menneske ikke eier evnen til frit aa danne efter eget ønske. Hvorfor paavirkes det ene menneskes tanker fortrinsvis av etisk gode, altruistiske forestillinger, mens saadanne forestillinger lar det annet menneske uberørt? Svaret menes alene aa kunne bestaa i en henvisning til vedkommendes omgivelser og naturlige anlegg.

Heller ikke karakterens utvikling er et produkt av den »fri vilje«. Om man mener, at en mangelfull organisme eller en forfeilet utdanning har den vesentligste andel i et menneskes karakterutvikling, er i heromhand-

lede henseende betydningsløst, da karakterdannelsen ikke er underkastet menneskets fri vilje.

Saaledes er i en sum indholdet av denne doktrin.

Kan det nu paavises, at de menneskene omgivende forhold for en større eller mindre del er aarsak eller medvirker til forbrydelsen? Og i bekreftende tilfelle at denne medvirkning har en lovmessig karakter? Det mulige bevis for, at saa er tilfellet, maa i tilfelle kriminalstatistiken levere ved hjelp av sine systematiske masseiagttagelser, forsaavidt den tar sikte bl. a. paa aa søke klarlagt den mulige sammenheng mellem samfundsforholdene og kriminaliteten. I ikke ringe utstrekning er saa skjedd i de forskjellige civiliserte lande. Særlig gjelder dette de større samfund. Men kriminalstatistikens undersøkelser angaaende de ydre omstendigheter, som betinger forbrydelsernes tilblivelse og deres bearbeidelse av indhentet materiale, lar endnu adskilligt tilbake aa ønske. Man gaar vel ikke kriminalstatistiken for nær, naar man betegner dens heromhandlede betydningsfulle opgave som for en stor del værende endnu i sin vorden. Dette gjelder ogsaa vor egen kriminalstatistik, som hittil ikke har raadet over saadanne midler, at den har formaaet aa trenge dypere ind i opgaven. Det vilde være ønskeligt, at den snarest mulig kunde bli satt istand til aa yde sit bidrag til løsning av et for alle menneskelige samfund saa dypt indgripende sporsmaal som det om de faktorer, der betinger eller er medbestemmende for kriminaliteten. Opgavens løsning blir først betryggende og sikker, naar den bygges paa det bredest mulige grundlag, d. v. s. paa internasjonalt materiale.

Uten kriminalstatistikens bistand vil spørsmaalenes besvarelse alene kunne gives paa grundlag av mere almindelige betraktninger. Kriminalstatistiken skal tjene det samme formaal likeoverfor kriminaliteten som etterretnings-tjenesten i krigen. Likesom denne siste bringer opplysninger om fiendens antall, hjelpemidler, stilling og operationer m. v., saaledes skal kriminalstatistiken skaffe op-

lysninger om kriminalitetens — denne de menneskelige samfunds felles fiendes — utbredelse, fordeling og aarsaker. Uten tilstrekkelig kjendskap til de omstendigheter og forhold, som foraarsaker eller medvirker til aa foraarsake forbrydelser, famler man iblinde efter de midler, ved hvis hjelp man virksomst skal kunne bekjempe forbryderondet. Uten en mest mulig fullkommen kriminalstatistik ingen formaalstjenlig kriminalpolitik. Hermed menes — som det mest eksakt er uttrykt — det systematiske indbegrep av de paa en videnskapelig undersøkelse av forbrydelsernes aarsaker og straffemidlernes virkninger støttede grundsetninger, efter hvilke staten ved hjelp av straff og dermed beslektede midler har aa føre kampen mot forbrydelsene.

Forinden statistikens paa dette punkt noget knappe materiale og for tiden mere eller mindre sikre resultater nevnes, tør det være av betydning for besvarelsen av spørsmålet om samfundsforholdene som medvirkende aarsak til forbrydelser aa ha for øie den kjendsgjærning, at overalt i de menneskelige samfund foregaar der periodiske svingninger i antallet av forbrydelser. Det ene aar er antallet forholdsvis lavt, og maaskje holder dette antal sig i nogle aar. Men saa gaar antallet pludselig eller successivt sterkt op, for saa om kortere eller lengere tid igjen aa synke. Og disse svingninger finder sted uten at der er foregaaet nogen nevneverdig op- eller nedgang i folketallet eller i straffelovenes antal. De forskjellige lande opviser ikke altid til samme tid op- og nedadgaende antal forbrydelser. Nu og da er endog kriminaliteten i et land avtagende paa samme tid som den i nabolandet er tiltagende.

Av disse periodiske svingninger sees derhos, at det ikke er alle forbrydelsesformer, som samtidig fremkalder op- eller nedgangen. Nu og da kan det særlig være eiendomsindgrebene, som tiltar eller avtar sterkt. Til andre tider skyldes kriminalitetens op- og nedgang voldshandlingene o. s. v.

At disse svingninger ikke vesentlig kan tilskrives den omstendighet, at vedkommende lands befolkning har været mere moralsk det ene aar end det andet, er man vel overalt enig om. Et folks moralske standpunkt svaier ikke frem og tilbake med kort tids mellemrum. Det synes saaledes ikke aa være de antropologiske, de individuelle faktorer, som vesentlig betinger disse periodiske svingninger, men derimot de sociale, og av disse da særlig de økonomiske. Hermed nektes ikke, at ogsaa de individuelle faktorer kan øve en viss indflydelse, men den er i ethvertfall av underordnet betydning. Derhos er ofte de individuelle faktorer igjen tilbakevirkninger av sociale faktorer.

Enhver vet — uten kriminalstatistikens veiledning — at det største antal lovovertredere, saavel hos os som andetsteds, findes inden de samfundslag, som kjemper for tilværelsen ofte under de vanskeligste vilkaar. Den sterkeste kriminalitet kommer tilsyne blandt de mennesker, som i alleregentligste forstand lever fra haand til mund, hvis økonomiske kaar er saadanne, at det mindste erhvervsuheld stiller dem likeoverfor savn og nød, der svekker krefterne og motstandskraften i en grad, som samfundets bedre stillede ofte intet virkelig kjendskap har til eller forstaar. Den største procent lovovertredere hører hjemme blandt dem, som bor paa samfundets skyggeside. Og hvorfor? Er det fordi disse mennesker er slettere mennesker end deres socialt og økonomisk lykkeligere stillede brødre og søstre? Visselig ikke. Der finnes utvivlsomt blandt disse sidste mange, hvis karakter ligger lavere end forbrydernes, men som dog ikke kommer til aa dele disses skjæbne, fordi gunstige sociale og økonomiske forhold fra vuggen til graven redder dem for fallet, betar de for saadant fall motiverende tanker deres kraft eller maaskje overhodet ikke fremkaller dem.

Hvor mange procent av vore forbrydere vilde ha været utenfor denne kategori, om et godt hjem, en systematisk opdragelse, en betrygget økonomisk og socialt ettertraktet

stilling hadde været deres skjæbnelod? Talmessigt svar kan selvfølgelig ikke gives. Men svaret er i og for sig neppe tvilsomt. Mange procent vilde være blitt skaanet for den vanskjæbne aa maatte vandre i fengslet og gaa ut igjen derfra som for livet stemplede mennesker.

Og kaster vi et blik særlig paa de aldersklasser, hvorfra kriminalitetens rekruter kommer, de unge — de som er blitt kaldet et folks »levende nationalformue«, hvilket overveldende indtryk faar vi ikke da av, hvorledes de sociale forhold skaper skjæbner. Et fattigt hjem — nu og da tillike et daarligt hjem — er ofte helt uskikket til aa verne de unge og holde de daglige fristelser saavidt fjernt fra deres vei. Gaten blir de unges ikke alene tumleplass, men ogsaa deres opdrager. Og frukten av saadan opdragelse ser vi daglig. Forbryderarmeen rekruteres jevnt og sikkert.

Vi behøver alene et uhildet blik for aa indse samfundsforholdenes evne til aa producere forbrydere. Statistiken kunde forsaavidt være overflødig. Men dens resultater har dog sin store interesse. De kan vise kriminalitetens, saa aa si, ømfindtlige avhengighet av de ydre omstendigheter, hvorunder menneskene lever og maa leve.

Av samfundsforholdene er det, som allerede antydnet, de økonomiske forhold, som ikke mindst betinger kriminalitet. Med økonomisk trange og knepne livsvilkaar følger saa mange omstendigheter, der vanskeliggjør kampen for tilværelsen, og som er egnet til paa den ene side aa mangfoldiggjøre fristelserne til ved retsstridige midler aa overvinde livskampens vanskeligheter og paa den anden side til aa svekke den fysiske og sjælelige motstandskraft. Men er dette saa, maa vel ogsaa fluktuationerne i de økonomiske forhold, hvorunder menneskene lever, ha indflydelse paa kriminalitetens op- og nedgang, naar disse endringer i økonomien er av nogen varighet. Med andre ord: Tiltar kriminaliteten, naar et menneskelig samfunds

økonomiske vilkaar forværres, naar tiderne blir, hvad man i almindelighet kalder »daarlige«, og omvendt?

La os se, hvad større samfunds kriminalstatistik svarer til dette spørmaal.

Den tyske statistik viser f. eks. for tyveri en paafaldende veksling i denne forbrydelses forekomst. Saaledes oversteg antallet av tyvsdomme i 1892 de tilsvarende domme i 1888 med mellem 28,000 og 29,000. I løpet av disse fire aars tid kunde — som det er blitt fremholdt — umulig henimot 30,000 mennesker fra forut aa ha været ærlige endre sit forhold til straffeloven saa totalt, om ikke ydre omstendigheter hadde været aarsaken. Og end mere iøjnefaldende er den pludselige forandring til det bedre, som følgende aar kom tilsyne, idet da alene omkring halvdelen saa mange personer, nemlig ca. 15,000, begik tyverier.

Hvorpaa berodde disse vekslinger?

Jeg laaner svaret fra en av de videnskapsmenn, som har syslet med dette spørmaal, og hvis uttalelser i kort-het kan gjengives saaledes:

Tyveri er aa bemektige sig andres ejendele, som av en eller anden grunn vekker begjærighet. Den hvis materielle forhold tillater ham aa tilfredsstille hvert ønske, kommer neppe til aa falle for fristelsen til aa forgripe sig paa andres eiendele. Men vel den fattige, som i tider, hvor nød og fordyrelse raader, lider brist paa alt. En stor del av befolkningen lever i almindelighet under saadanne kaar, at om disse kun for en ringe del forverres, saa svikter deres evne til aa tilfredsstille de mest elementære behov. Hver fordyrelse gir sig for disse mennesker tilkjende i vanskeligere livsvilkaar, som blir desto mere følelige, jo nærmere de staar eksistensminimumet. Hungeren og nøden kan rokke aldrig saa faste grundsetninger. Adskillige forsøk paa statistisk aa bevise riktigheten herav har været gjort. Saaledes viste en jevnførelse mellem ejendomsindgrep og kornpriserne i bayersk omraade, at i perioden 1835—1861 fulgtes en fordyrelse av kornprisen

paa ca. 6 pfennig av en stigning av antallet av tyverier, mens paa den anden side nedgang i kornprisen fulgtes av en tilsvarende nedgang i tyveriernes antal. Linierne i den paa grundlag av denne bayerske statistik utarbeidede grafiske fremstilling for kornprisernes og eiendomsindgrepenes stigen og synken falder i den grad sammen, at med hver »Sechser«, hvormed prisen steg, steg antallet av tyverier med en viss procent paa 100,000 indvaanere, mens paa den anden side prisens fall med en »Sechser« bragte tyveriernes antal ned med en tilsvarende procent pr. nevnte indvaanerantal. Derimot viser den linje, som angir antallene av forbrydelser mot person (legemsfornærmelser, voldtekt m. v.) netop det motsatte forhold. Enhver nedgang i kornprisene motsvarer en stigning i disse forbrydelsers antal, og enhver stigning av kornprisen en nedgang av de samme forbrydelser.

Forutsetningen for saadan jevnførelse er, at kornprisene kan anvendes som maalestok ved bedømmelsen av de økonomiske forhold for et givet tidsrum. Dette har vistnok tidligere været en riktig forutsetning. I vore dage har kornprisene ikke lengere denne avgørende betydning. Denne er nu under det sterkt utviklede omsetningsliv ialfall betydelig forringet. Det er i nutiden mere hele den økonomiske stilling, som faar avgjørende indflydelse paa kriminaliteten. I økonomisk gode tider økes lønningerne, hvorved større midler stilles til raadighet for indkjøp av næringsmidler m. v. Disse lønstigninger kan — som allerede antydnet — endog opveie følgerne av prisforhøielser. Man regner derfor nu med alle de momenter, som betinger den økonomiske stilling, saaledes ogsaa med industriens tilstand og priserne paa livsfornødenheter. Et par paa disse faktorer byggede sammenligninger for aarene 1875—1885 og 1880—1888 viste en betydelig paralellisme mellem de økonomiske forhold og eiendomsindgrepenes.

Imidlertid fastholdes fremdeles fra andet hold den opfatning, at der er en nær forbindelse mellem vekslin-

gerne i brødprisene og tyveriernes antal. Dog er det ikke prisens absolute højde, som er avgjørende, men alene dens stigning og nedgang. Saaledes øvede en høi kornpris i aarene 1880 og 1881 først sin indflydelse paa ejendomsindgrebene i 1882. Det samme forhold kom tilsyne ogsaa de følgende aar. Høieste og laveste punkt paa kurvene for kornprisen og tyveriene sammenfaller ikke. Kornprisens virkninger indtræder først følgende aar. Dette har delvis en ydre aarsak. En stor del av de i de første vintermaaneder forøvede tyverier paadømmes først det følgende aar. Da statistiken i almindelighed ikke registrerer forbrydelserne i det aar de begaaes, men det aar de paadømmes, blir disse forbrydelser belastet det følgende aars statistik. Forholdet er ogsaa forklaret derav, at detaljprisene ikke umiddelbart følger engrossprisene. Om prisen paa korn faller, kan dette ikke straks opheve en bestaaende økonomisk nød, like saa lidt som en prisopgang øieblikkelig fremkalder en almindelig social kalamitet.

Men ogsaa de som holder paa brødprisen som faktor, erkjender selvfølgelig, at ikke den alene er bestemmende, og at den i fremtiden nok vil tape i betydning ved siden av andre økonomiske faktorer.

Det synes i ethvertfall godtgjort ved statistiske opgaver saavel fra Tyskland som fra Frankrike og Italien, at i løpet av 20 aar har tyveriene og brødprisene kun to ganger gjort smaa avvikelser fra den regelbundne parallelisme i deres resp. stigning og synken.

Ogsaa underslagsforbrydelsernes antal varierer med de økonomiske forhold i de menneskelige samfund, om end i mindre utpreget likhetsgrad. Er det ikke dette vi oplever i disse tider? Saa aa si hver dag opdages underslag inden den private forretningsverden og inden statens og kommunernes tjenestemandsbestand. Statistiken vil sikkerlig komme til aa opvise et betragteligt større antal underslag av betroede midler i de allersiste aar end i de tidligere. Grunden hertil kan neppe være nogen væsentlig annen

end den sterke overgang fra krigstidens rike tilgang paa vellønnede stillinger til nutidens sterke reduksjoner i inkomster i forbindelse med den tilvante høiere levestandard. I de »gode« tider vokser kravene til bopel, klær, mat, fornøielser m. v. Naar saa de daarlige tider kommer — enten i form av avlagende lønninger eller stigende priser — saa er trangten og vanen til aa bibeholde det nivaa av velvære, som er naaet, for sterk, og da behovene ikke lengere kan tilfredsstilles ad legitim vei, saa skjer det nu ad ulovlig vei.

Det er saaledes ikke saa meget savnet av det relativt nødvendige, men mangel paa evnen til aa avstaa fra de i de gode tider tilvante livsvaner, som medfører faren for fall. Og denne fare har vist sig aa være størst for de unge. Deres inkomster er relativt bedre end de eldres, da kun et faatal av dem har forsørgelsesbyrde. De venner sig derfor mere til nydelsesmidler og blir sterkere avhengig av disse.

Ogsaa i Belgien har man gjennom sammenlignende statistiske opgaver paavist den nære forbindelse mellem de økonomiske kriser og kriminaliteten. I aarene 1845—47 blev høsten mislykket, samtidig som der indtraadte vanskeligheter for visse industrielle næringsgrene. Kriminaliteten steg derpaa til en hoide i 1847, som senere i aarhundredet ikke blev naaet. I aarene efter 1847, da de økonomiske vanskeligheter efterhaanden overvandtes, sank forbrydelsernes antal jevnt ned til vanligt nivaa. Saaledes raadede der stabilitet i forbrydelsernes antal i tidsrummet 1853—1873. Da indtraadte der i 1873 atter økonomisk krak med derav følgende lønsnedgang m. v., og straks begyndte kriminaliteten igjen aa tilta, og steg fra 1873 til 1889 til det dobbelte. Den belgiske videnskapsmann, som har leveret de statistiske tabeller og diagrammer, der viser disse fluktuasjoner, avslutter sin utredning med den setning: Jo regelmæssigere og konstantere velstandsbevægelsen er, desto mindre talrig er forbrydelsen.

At særlig brødpriserne, naar de gaar sterkt op eller ned, øver indflydelse paa visse forbrydelsesarters tilvekst eller avtagen, vil lettere forstaaes, naar man har for øie, at brødforbruget er meget stort blandt de økonomisk slettest stillede befolkningslag. Efter en for en av Europas største folk anstillet beregning skulde for arbeiderhusholdninger mere end en sjettedel av aarsindtekterne medgaa til kjøp av dette næringsmiddel.

Det er nu og da blitt hevdet, ogsaa her hos os, at gode tider og lav kriminalitet, og omvendt daarlige tider og høi kriminalitet ikke altid følges ad. Man har ment aa paavise, at med rikeligere tilgang paa indkomster har i alfall antallet av visse forbrydelser tiltat. Det tør heller ikke nektes, at der nu og da har fundet saadanne avvikelser sted. Men disse har alene hatt en midlertidig betydning og skyldes mere tilfældige omstendigheter, likesom de ogsaa kan være overgangsfenomener. I det lange løp vil hovedregelen visselig være den, at visse forbrydelser tiltar i antal med svindende indtekter eller — hvad der forsaavidt er det samme — med varefordyrrelserne.

En følge av forværrede økonomiske omstendigheter inden den store almenhet er innskrenkning i boligforholdene. Menneskene maa nøie sig med ferre beboelsesrum end tidligere. Flere personer end sanitære og moralske krav tilsiger nødsages til aa benytte felles rum. Herav fremgaar friksjoner og kollisioner, som under normale og forsvarlige beboelsesforhold vilde være undgaaet og som fører ind paa straffbare veier. Ærekrenkelserne, legemsfornermelserne og — hvad værre er — sedelighetsforbrydelserne tiltar i antal. Og den moralske smitte naar ikke mindst de unge, der som følge derav tilfører forbryderarmeen nye kræfter.

Vi har nylig oplevet finans-, handels- og industrikriser, tilstande, som endnu vedvarer. For vore øine har vi saa aa si daglig hat disse forholds indflydelse paa kriminali-

teten. Denne indflydelse er kommet tilsyne ogsaa der, hvor kriminaliteten under normale omstendigheter har mindst fotfeste.

Den betydelige forskjel, der er mellem forholdene i by og paa land, influerer paa kriminaliteten. Landsens enklere og mere gjennemsiktige forhold danner ikke en saa gunstig grobund for straffbare handlinger som byernes mere brogede liv, større menneskeansamlinger paa forholdsvis sterkt begrenset omraade i forbindelse med derav følgende rikeligere anledninger og større fristelser til forbrydelser. Overalt i den civiliserte verden er antallet av forbrydelser i byerne større end i bygdene. Saa ogsaa hos os. Mens saaledes i 1920 den tilstedeværende folkemengde i vore byer og bygder var henholdsvis 792,846 og 1,839,292, var antallet av de for forbrydelser straffelte i samme aar 1850 i byene, men alene 1224 i bygdene. Antallet av de i 1920 for forseelser straffede var i byene 44,504 og i bygdene 13,067. Uaktet landdistriktenes folketall er mere end dobbelt saa stort som byenes, er saaledes antallet av straffelte her meget større end i bygdene.

I Italien forholder by- og landbefolkningen sig som 32 til 68, mens de i kriminell henseende nærmer sig hinanden. I Frankrike, hvor antallet forbrydelser er angitt aa skulle være like stort i landdistriktene og i byene, utgjør dog disse sistes folkemengde blott 30 % av hele indvaanerantallet. I Tyskland kom paa 100,000 straffmyndige (d. v. s. personer over 12 aar) i de store byer og kommuner med mere end 20,000 indvaanere vel 134 straffede, men i de dertil hørende landsbygder alene vel 96.

Blandt de sociale faktorer, der har indflydelse paa kriminaliteten, synes ogsaa aa være livsstillingene (yrket). Ofte bestemmes disse av personens intellektuelle forutsetninger og tilbøieligheter. Visse stillinger krever en høiere grad av legemlig kraft og en robustere natur end de fleste andre. De, der beklær saadanne stillinger, for-

faller oftere end andre til forbrydelser av voldsom og raa art.

Ikke mindre kjendt er det faktum, at inden visse fag kommer en særegen art seksuelle forgaaelser relativt hyppig tilsyne. Her synes forøvrig individuelle abnorme anlegg, der har skapt en tilbøielighet for de mere »feminine fag«, hvortil her siktes, aa ha spillet en rolle.

Den kriminelle statistik gir forøvrig forholdsvis sparsomme bidrag til belysning av denne faktor. Derhos byr inndelingen av erhvervsgrenene visse vanskeligheter. Der vil lettelig komme ind under en mere generelt avfattet erhvervsgruppe erhverv, som ikke naturlig hører sammen. Efter gjennemsnit for aarene 1904, 1905 og 1906 kom i det tyske rike følgende antal for forbrydelser (Verbrechen und Vergehen) straffelte paa hver 100,000 straffmyndige (over 12 aar): I landbonæringen 2,172 (derav »selvstendige« 751, arbeidere 1,421), i industrien 3,574 (derav »selvstendige« 1,229, arbeidere 2,345), i handel og omsetning 4,979 (derav »selvstendige« 2,753, arbeidere 2,226), tjenestetyende 528, i offentlig tjeneste 793. For 1908 var tallene for de samme erhvervsgrener henholdsvis 926, 2,070, 2,777, 618 og 682 (offentlig tjeneste, derunder ogsaa lærere og leger).

En for aaret 1899 opgjort tysk statistik for enkelte specielle erhvervsgrener viser for hver 10,000 følgende: For de høiere justistjenestemenn kun 3,5, for lærere 29,5, for sakfødere 56, leger 70 og studenter 81. Det høie tal for studenterne tilskrives deres ungdom og letsindighet.

Overalt viser huslig tjenestetyende en meget lav kriminalitet, særlig forsaavidt angaar andre forbrydelser end tyveri. Dette tilskrives deres forholdsvis betryggede økonomiske stilling. Naar den forbrydelse, tjenestetyende hyppigst begaar, er tyveri, maa aarsaken hertil være den lette anledning og nærliggende fristelse til aa ta til sig sine husbondsfolks og medtjeneres gjenstande.

Race og religion tilskrives ogsaa evnen til aa influere paa kriminaliteten. Hos os savner vi dog materiale

til bedømmelse herav. Religionsforskjellen i vort land spiller derhos en underordnet rolle. Det samme maa siges aa være tilfellet med racespørsmålet. Herom har man i de større europæiske samfund tildels søkt ad statistisk vei aa naa frem til paalideligere resultater. Men forskjellige omstendigheter har gjort disse undersøkelser mindre paalidelige, saaledes at man vel neppe kan paastaa noget sikkert. Men at racen og religionen har en viss indflydelse paa kriminaliteten, kan neppe bestrides.

Forøvrig maa vel racen rettest henføres under de individuelle aarsaker.

Til de sociale tilstande, som betinger kriminalitetens bevægelser, maa ogsaa regnes samfundets politiske for-eteelser. Politiske forstyrrelser, overdrivelser og ensidigheter fører til forøkelse av forbrydelserne. De skranker, som samfundet i den bestaaende rettsordens interesse setter sine medlemmer, blir i urolige og tilspissede politiske tider hyppigere og sterkere gjennombrudte. Man behøver ikke aa søke til de store revolutionære bevegelser for aa hente beviserne herfor. Ogsaa vi selv har den for vore øine her hjemme.

Da samfundsforholdene saaledes synes aa ha en mere eller mindre bestemmende indflydelse paa kriminaliteter, har man som følge herav opkastet det spørsmål, om hvilken forbindelse der er mellem civilisationen og forbryderondet. Da civilisation betegner de menneskelige samfunds fremadskridende utvikling, altsaa bl. a. en bedring av samfundenes og dermed ogsaa samfundsmedlemmernes livsvilkaar, saa skulde civilisationens fremskritt bety kriminalitetens tilbakegang. Men saa er ikke tilfellet, hvis man med »kriminalitetens tilbakegang« mener en talmessig reduktion av forbrydelserne. Hvad civilisationen har magtet i heromhandlede henseende er vel i det vesentlige aa mildne kriminalitetens former. Denne indflydelse er ogsaa blitt uttrykt i de ord, at menneskenes utvikling fører til en avsvækkelse av den kriminelle virus (gift), som

følge av den stadig paagaaende process, gjennom hvilken menneskeheten utstøter de eldste elementer av sin dyriske og vilde oprindelse. Men ethvert trin av utvikling har sin ejendommelige kriminalitet. I ældre tider gav den sig tilkjende mere i voldsomme og blodige handlinger, i vore dager mere i listige og bedragerske handlinger. Med samfundsforholdenes vekslinger følger en dermed sammenhengende veksling av forbrydelsesformerne. Der utskilles visse former og skapes nye former.

Blandt de sociale forbrydelsesfaktorer indrangeres ogsaa alkoholen. Dens fordervelige indflydelse hører til de mærkbareste og tydeligst fremtrædende av forbrydelsens aarsaker. Alkoholen har en baade umiddelbar og middelbar indflydelse paa kriminaliteten. Dens misbruk foranlediger forbrydelser og øver derhos sin sørgelige indflydelse paa misbrukerens avkom, som ofte maa lide for fedrenes synder.

Alkoholmisbrukens indflydelse paa kriminaliteten er saa alment kjendt og erkjendt, saa det er overflødig at offere flere ord derpaa.

Av de naturlige eller fysiske (kosmiske) aarsaker til kriminalitetens bevegelser gjør aarstidernes skiften sig ikke mindst merkbar. Da de forskjellige aarstider til dels har en motsat indflydelse paa de forskjellige hovedgrupper av forbrydelser, saa har det mindre interesse aa undersøke aarstidernes indflydelse paa den samlede forbrydelsesmasse. Denne deles derfor i to store hovedgrupper: forbrydelser mot person og mot eiendom (formue). Ifølge en statistisk opgave for Tyskland for aarene 1883—1892 tiltog regelmessig hvert av disse aar antallet av forbrydelser mot person i april—mai. De kulminerte i juli—august og avtog saa utover høsten og vinteren, saaledes at de opviste de laveste tal i december—april. Særlig viste antallet av voldsomme sedelighetsforbrydelser (voldtekt) denne lovmessighet. Antallet av disse var lavest i januar. Det steg svagt i februar—mars, vokste derpaa merkbart

og jevnt for hver av maanederne april, mai, juni og juli, da antallet var høiest. Fra og med august sank antallet hurtigt nedover i de følgende maaneder til i februar—mars.

Legemsfornærmelserne hadde et nogenlunde tilsvarende forløp, dog saaledes at det høieste antal først naaedes i august.

Nesten motsat var forholdet med formuesindgrebene (tyveri, underslag, bedrageri m. v.). Disses antal var størst i vintermaanederne og mindst i vaar- og sommermaanederne.

Statistiske opgaver i Frankrige for aarene 1827—1870 viser de samme karakteristiske bevegelser som de tyske. I franske statistiske verker har man under henvisning til dette forhold talt om en »Calendrier criminel«.

Lignende regelmessighet opviser bl. a. opgaver for Ungarn, Belgien, Holland, Italien og Danmark m. v.

Denne overensstemmelse i resultaterne inden de forskjellige lande viser tilbake paa en tvangsmessig virkning av de vekslende aarstider. Dog maa det ikke oversees, at naar formuesforbrydelserne tiltar om vinteren, saa er aarsakerne hertil væsentlig av social, nærmere betegnet, økonomisk art. Derimot synes de fysiske forhold aa være fremherskende som aarsaker til, at voldsforbrydelser, særlig de seksuelle, tiltar hvert aars vaar, for igjen aa avta fra høsten av.

Det er saaledes neppe tvilsomt, at der bestaar en viss sammenheng mellem kjønsvirksomheten og aarstiderne. At saa er tilfellet, bekreftes av statistiken over conceptionstiderne, særlig i forbindelserne utenfor ekteskapet. Her kommer tilsyne den samme regelmessighet i forholdet til de vekslende aarstider.

En yderligere støtte for den opfatning, at aarstiderne, særlig vaar og sommer (temperaturen?) øver en sterk virkning paa menneskene, gir den overalt statistisk konstaterte kjendsgjerning, at selvmordets hyppighet faller

sammen med sedelighetsforbrydelsenes. Ogsaa de tiltar jevnt utover vaaren og sommeren. Om vinteren, en tid, da de økonomiske vanskeligheter er størst, dør relativt faa mennesker for egen haand.

Den anden gruppe av aarsaker til forbrydelse er som tidligere nevnt de individuelle, de individerne iboende egenskaper, som er egnet til aa svække individernes motstandskraft, saaledes at de blir forbrydere.

Det er med rette blitt fremhævet, at de individuelle aarsaker ofte faller sammen med de sociale, og at der ikke altid gives eller kan finnes nogen skarp grense mellem forbrydelsenes indre og yttre aarsaker. Mange individuelle egenskaper er produkter av sociale forhold.

Ovenfor er i forbindelse med omtalen av *Lombrosos* teori nevnt den legemlige og aandelige degenera-tion. som i særlig grad byr gunstige betingelser for anti-sociale saker. En ikke ringe procent av vaneforbryderne eller de professionelle forbrydere, som den største del av sin levelid jevnlig gaar ind og ut av straffanstaltene, tilhører denne type. Forsaavidt kunde man være fristet til med *Lombroso* aa betegne disse ulykkelige mennesker som samfundenes »fødte« forbrydere. Mange av dem staar paa sindssykens rand og mange av dem er sindssyke, selv om dette ikke alltid konstateres offentlig.

Kjønnnet viser sig aa ha en fremtredende indflydelse paa kriminaliteten. Hos os er av de aarlig straffelte ca. 91 procent menn og alene ca. 9 procent kvinner. Mens procenten for menn i aarenes løp er steget fra ca. 81 til 91, er den saaledes for kvinnene gaatt ned fra ca. 19 til 9. Og denne kvinnernes avtagende deltagelse i forbrydelserne har hittil været merkelig jevn og sikker.

En tilsvarende iøinefallende forskjjel mellem mennenes og kvinnernes kriminalitet kommer tilsyne ogsaa andetsteds. Saaledes var procentforholdet mellem straffelte menn og kvinner i Holland i aarene 1900 til 1910 fra 91,0: 9,0 (i 1900) til 90,8: 9,2 (i 1910).

En for tiden omkring 1876 utarbeidet sammenlignende fremstilling for flere lande viser nedenstaaende forhold:

Av 100 for grovere forbrydelser anklagede var i

Storbritannien	79	menn,	21	kvinner
Danmark og Norge...	80	— ,	20	—
Holland	81	— ,	19	—
Belgien	82	— ,	18	—
Frankrige	83	— ,	17	—
Østerrige	83	— ,	17	—
Baden	84	— ,	16	—
Preussen	85	— ,	15	—
Sachsen	85	— ,	15	—
Rusland	91	— ,	9	—

En for det tyske rike utarbeidet opgave for aarene fra og med 1882 til og med 1912 viser — bortset fra et par av de mellemliggende aar — en jevn nedgang i kvinnernes andel i kriminaliteten. Denne opgave synes saaledes ikke aa understøtte den frygt, som har været næret for, at kvinnernes tiltagende deltagelse i erhvervslivet skulde øke antallet av deres straffbare handlinger. Imidlertid har siden nevnte tid denne deltagelse mangedoblet sig, hvorfor det tør være muligt, at forholdet under de saaledes sterkt endrede omstendigheter ikke lengere vil stille sig saa gunstigt for kvinnerne som hittil.

For Østerrige var i aarene 1876 til 1912 mennenes kriminalitet fra vel 6 til vel 8 gange saa stor som kvinnernes. Ogsaa der foregik i løpet av dette tidsspatium en endring yderligere til gunst for kvinnerne i forholdet mellem mennenes og kvinnernes kriminalitet.

Endda gunstigere er kvinnernes stilling i Sverige i denne henseende. Statistikk for aarene 1881—1912 viser ogsaa her en relativ avtagende kvindelig kriminalitet i forhold til den mandlige.

I det store og hele tatt er den kvindelige kriminalitet omtrent 5 gange mindre end den mandlige, d. v. s. paa 5—6 forbryderske menn kommer en forbrydersk kvinne.

Man har spurt, hvad aarsaken er til denne paafaldende, varige forskjel mellem den mandlige og den kvindelige kriminalitet. Er aarsaken en indre individuel eller en ydre social? Er med andre ord kvinnernes relativt ringe andel i forbrydelserne et bevis paa deres høiere sedelige utvikling og renhet, eller skyldes den deres sociale stilling? Eller er den maaskje en følge av begge disse faktorer? Undersøker man statistisk hvilke forbrydelser kvinnerne særlig gjør sig skyldig i, tør man maaskje komme svaret nærmere. I Frankrige er kvinnernes forbrydelser overveiende barnedrap, fosterfordrivelse, giftmord, tyveri og ildspaasettelse, i England inened, bagtalelse, i Italien hæleri, forgiftning, forsterfordrivelse og ildspaasettelse og barnedrap, i Belgien bagtalelse, inened og tyveri, i Østerrige barnedrap, fosterfordrivelse, tyveri, bagtalelse, bedrageri og ildspaasettelse o. s. v.

At kvinnerne forholdsvis sjelden gjør sig skyldig i legems-fornærmelser og beskadigelser samt hærværk tilskrives ikke alene deres ringere legemskrefter, men ogsaa deres sjeldnere deltagelse i alkoholekscesser. Eiendomsforbrydelser, der krever volds anvendelse, saaledes indbrudstyveri og ran, begaaes sjelden av kvinner. Derimot viser de større aktivitet, hvor eiendomsforbrydelserne utføres ved list (bedrageri). Men særlig fremtredende paa den kvindelige konto er — ved siden av barnedrap og fosterfordrivelse — bagtalelsen. Som en specifik kvindelig forbrydelse kan ogsaa nevnes falsk anklage.

I det hele har den kvindelige forbrydelse mere karakteren av uoprigtighet, den mandlige av brutalitet.

Fra enkelte hold er det hevdet, at prostitutionen legger beslag paa en stor del av de forbryderske kvinner, at den m. a. o. er et ekvivalent for forbrydelsen og en art kriminel sikkerhetsventil.

Det riktige svar paa ovennevnte spørsmaal tør være, at hovedaarsaken til forskjellen mellem mennenes og kvinnernes kriminalitet er aa søke i de forskjellige fysiologiske

og sociale vilkaar, hvorunder kvinderne i sammenligning med mennene vanlig lever.

Familiestanden viser sig ogsaa aa ha en indflydelse paa kriminaliteten, der kan betegnes som lovnessig. Det er saaledes en overalt konstateret kjendsgjerning, at procentantallet forbrydere er betragtelig større blandt uekte end blandt ekte fødte. Noget tilsvarende er forholdet med de foreldreløse (de som i tidligste aar har mistet far og mor). Aarsaken hertil er i dagen liggende. Saadanne barn kommer ofte ut blandt fremmede mennesker og mister derved den støtte, som foreldres omhu og kjærlighet er.

Et interessant forhold er ekteskapets indflydelse i heromhandlede henseende. Den gifte mann har omtrent i alle aldersklasser en mindre kriminalitet end den ugifte. Alene i alderen mellem 18 og 25 aar er forholdet omvendt. Saaledes blev i Tyskland i aarene 1882—1893 av 10,000 menn av alle samfundsklasser gjennemsnittlig i aaret domfelt:

i alderen	ugifte	gifte
18—21 aar.....	299	641
21—25 —	310	356
25—30 —	295	250
30—40 —	288	196
40—50 —	221	149
50—60 —	50	49

Det paafaldende forhold, at de gifte menns kriminalitet i aldersklassene 18—25 er større end de ugiftes, forklares ved de økonomiske vanskeligheter, som disse gifte ofte har aa kjempe med. Tildels søkes det ogsaa forklaret ved, at de som saa tidlig indgaar ekteskap ofte er menn av en letsindig karakter. De relativt store tal for de unge gifte menn foranlediges hovedsagelig ved formuesindgrep (lyveri og underslag).

At ekteskapet i det hele tatt har evnen til aa virke beskyttende mot kriminelt fall, viser ovennevnte tal for aldersklassene fra 25 aar og opover. Dette fremgaar ogsaa

derav, at antallet av gjentagne gange straffede personer er betydelig større blandt de ugifte end blandt de gifte i alle aldersklasser. Det samme viser de statistiske opgaver over de forskjellige forbrydelsesgrupper, som her spiller hovedrollen. Ved forbrydelser mot eiendom tiltar de ugiftes forholdstal til 40—50 aars alderen, mens det avtar for de giftes vedkommende. M. a. o. jo lengere ekteskapet varer, desto mere beskyttende virker det. Maaskje dette har forbindelse dermed, at de økonomiske forhold efterhaanden bedres, og at dette igjen for en del sammenhænger med, at barneantallet er talrigst i ekteskapets første 10—15 aar.

Tilsvarende resultater er man kommen til i de andre store kultursamfund, hvor en paa dette forhold indstillet kriminalstatistik haves.

Saaledes viser bl. a. en herhen hørende italiensk kriminalstatistik for 1897—1900 lignende resultater som den tyske.

Helt anderledes end paa mannen virker ekteskapet paa kvinnen i henseende til kriminalitet. Den gifte kvinne begaar oftere forbrydelser end den ugifte. Tages fremdeles opgaven herom fra Tyskland, viser det sig, at i 1882—93 domfeltes av 10,000 kvinner gjennemsnittlig aarlig:

i alderen	ugifte	gifte
18—21 aar.....	42	60
21—25 —	42	47
25—30 —	44	45
30—40 —	45	50
40—50 —	34	47
50—60 —	22	30

I alle aldersklasser er saaledes de gifte forbrydersker i overtall, og mest i alderen 18—21 og 40—50.

Statistiken viser imidlertid, at de gifte kvinners for-gaaelser er mere, hvad man kalder, leilighetsforbrydelser, mens repetition av forbrydelser (tilbakefall) kommer hyppigere tilsyne hos de ugifte kvinner. Disses for-gaaelser er særlig ærekrenkelser (bakvaskelser) og mindre legems-

fornærmelser. Dette henger sammen med de trange boligforhold, som tvinger menneskene til aa leve saa aa si ind paa hverandre.

Der finder saaledes sted en eiendommelig gjensidig vekselvirkning mellem mann og kvinne. Mannens kriminalitet avtar ved hans samliv med person av et kjønn, som er meget mindre kriminelt end hans eget, mens kvinnens kriminalitet tiltar ved indgaaelsen av ekteskap. Det siste skyldes maaskje mindre, at mannens egenskaper overføres paa hende, end bl. a. den omstendighet, at hun efter ekteskapet gjennom mannen og barnene kommer i sterkere berøring med utenverdenen end tidligere.

I denne forbindelse kan det nevnes, at statistiken viser, at enkemenn og enker samt fraskilte av begge kjønn har en betydelig større kriminalitet end gifte. For mennenes vedkommende er skylden herfor ment aa være det uregelmessigere liv, som enkemenn og fraskilte menn ofte henfaller til efter ekteskapets ophør, for kvinnernes vedkommende for en del ialfall i økonomiske vanskeligheter; hvilken siste antagelse støttes av den kjendsgjerning, at det er formuesforbrydelsene, som er de fremherskende i disse kvinners kriminalitet.

Som kjønnene saa er ogsaa menneskenes alder av avgjørende betydning for deres forhold til forbrydelsene. Kriminalstatistiken inneholder i almindelighet ikke opgaver over antallet av de forbrydelser, som begaaes av barn, som ikke er strafferettslig tilregnelige, d. v. s. hos os de, som endnu ikke har fylt 14 aar. Den kriminelle lavalder (eller myndighetsalder) er forskjellig i de forskjellige lande, fra 7 til 16 aar. Derimot haves overalt opgaver over forbrydelsenes antall i de forskjellige aldersklasser over den kriminelle lavalder. Klasseinndelingen er ikke overalt ganske den samme. Dog er forskjellighetene av mindre betydning for bedømmelsen av spørsmålet om alderens indflydelse paa kriminaliteten.

For ikke altfor meget aa vidtløftigere nærværende frem-

stilling tar jeg for mig for vort lands vedkommende alene kriminalstatistiken for aarene 1919—1920 og 1921—1922. Den viser følgende bevægelser i antallet av straffelte efter aldersgrupperne. De for forbrydelser straffelte var i følgende aldersklasser i tidsrummet 1919—1920:

14—16 aar,	16—18,	18—21,	21—25,	25—30,
81	524	1063	1252	1030
30—40,	40—50,	50—60,	60—70,	
1169,	599,	256,	89,	
og i 1921—1922:				
14—16,	16—18	18—21,	21—25,	25—30,
36	337	985	1224	1112
30—40,	40—50,	50—60,	60—70,	
1339	629	276	87.	

Antallet av forbrydelser vokser saaledes jevnt og sterkt fra de yngste aar til henimot 40aars alderen, efter hvilken antallet synker hurtigt. Kulminationstiden er mellem 18 og 40 aarsalderen. At der allerede i alderen mellem 18 og 21 aar er saa sterk kriminalitet som opgavene viser, gir et kraftigt varsel om nødvendigheten av formaalstjenligere midler mot ungdommens fall end de vi for tiden raader over. Og i virkeligheten gir disse opgaver et for gunstigt indtryk av de unges kriminalitet. Disse opgaver omfatter som nevnt kun de straffelte, d. v. s. de som for sine forbrydelser er overgaaet straffedom. Men aarlig undlates der med lovens hjemmel tiltale mot flere hundrede individer, der har begaaet forbrydelser (særlig tyverier), og av disse personer er det alt overveiende antall unge i alderen 16—21 aar. Legges dette antall til antallet av de straffelte unge, blir billedet av dissers kriminalitet betydelig mørkere.

Kriminalstatistiken for det tyske rike viser en noget tilsvarende bevægelse efter alderen. Saaledes var antallet av de i aarene 1908 og 1912 for forbrydelser (Verbrechen und Vergehen) domfelte i alderen under 15 aar mellem 16 og 17,000. Allerede i neste aldersklasse 15—18 er antallet kommet op i over det dobbelte, nemlig mellem

37,000 og 38,000. Saa stiger det i aldersklassen 18—21 igjen henimot det dobbelte, omkring 70,000 og tiltar yderligere i aldersklassene 21—25, 25—30 og 30—40, i hvilken sidste aldersklasse, høidepunktet omkring 140,000, naaes. Derpaa synker tallet raskt nedover, idet det allerede i aldersklassen 40—50 er kommet ned i omtrent 80,000.

I det store og det hele gir Sveriges kriminalstatistik det samme billede.

Det samme gjelder Østerrige, Italien og Belgien og formentlig de øvrige europæiske stater. I nogle av disse indtrer dog det høieste antall forbrydelser allerede i aldersklassen 25—30, mens det hos os som nevnt viser sig i neste aldersklasse.

Gjennemgaende faller det maksimale antall noget senere hos kvinnerne end hos mennene.

Det største antall forbrydelser, som begaaes av de unge, er tyveri, en forbrydelse, som forøvrig er fremherskende i omtrent alle aldersklasser. Men derhos gjør de unge sig skyldig i et forholdsvis stort antall legemsfornærmelser, hærværk og utugtsforgaaelser. En særlig stilling indtar ogsaa ildspaaettelser, ikke mindst paa landet. Man har ment aa kunne se en viss forbindelse mellem mordbrande, epilepsi og seksuell ophidselse, uten at man dog har fundet sikre holdepunkter for denne antagelse.

Foranstaaende skissemessige utsigt over spørsmålet om, hvilke faktorer der virker paa kriminaliteten, kan alene gi et ufullkommet indtrykk av dets rekkevidde og stilling for nærværende. Men en nærmere indtrengen i denne materie vilde kreve større rum end der maaskje kan gjøres regning paa i tidsskriftet.

Litteratur.

Vespasien V. Pella: La Criminalité Collective des États et le Droit Pénal de l'Avenir. 2. Udg. Bucarest 1926, 360 S.¹⁾.

Efter de store Krige sætter Fredsbestræbelserne ind. Disse Bestræbelser har særlig efter Verdenskrigen — støtte til Folkeforbundets Eksistens og Virke — antaget en kraftigere og mere realistisk Karakter end hidtil. Det drejer sig ikke længere om blotte utopiske Drømmerier, men om en bevidst Stræben mod en mere betryggende, retlig opbygge og haandhævet mellemfolkelig Ordning. Den offentlige Mening vil ikke længere slaa sig til Ro med en Retstilstand. Folkene imellem, der staar saa uendelig langt tilbage for Rettens øvrige Omraader. Den almindelige Retsopfattelse i Europa og Amerika er i stigende Grad paa det Rene med at Folkeretten hidtil er blevet for langt tilbage for sine Op- gaver og sit naturlige Omraade. Det er ikke tilfældigt, at der netop nu gores et stort Arbejde for at fremme Folkerettens Udvikling. Den Tanke er ved at trænge igennem, at der maa skabes en Retsorden Staterne imellem, der omstøder eller omformer en Række af de gamle folkeretlige Dogmer om ubegrænset Suverænetet, om Livs- og Æresspørgsmaal for Staterne o. s. v., og som gennemfører Retsprincippet i Stede for Magtens Princip Staterne imellem, som det alt er ske mellem Stat og Individ og mellem Individerne indbyrdes.

Det foreliggende Værk maa ses som et Led i disse nye Bestræbelser indenfor Folkeretten, og dets Betydning ligger her mere end paa Strafferettens Omraade.

Der kan tvistes om, hvorvidt det overhovedet er rigtig at tale om en Staternes Kriminalitet, en kollektiv Kriminalitet. Man kunde spørge, om Forfatteren ikke kunde naa til sine Resultater uden Brug af dette Begreb. Dog om Benæv-

¹⁾ 1. Udgave udkom i Efteraaret 1925.

nelser skal her ikke strides. At der gennem Folkeforbundet er skabt Mulighed for Sanktioner overfor Stater i en ny Betydning, er givet. Og en vis Tilknytning til Strafferetten har unægtelig de af Forfatteren behandlede Spørgsmaal. Ikke til den klassiske Strafferet. Men Udviklingen indenfor Strafferetsvidenskaben i den sidste Menneskealder berettiger en vis udvortes Analogi i Betragtningen af Forbrydelse og Krig. Ingen Strafferetsforsker vil længere fornægte Betydningen af det Synspunkt, den positivistiske Retning anlægger paa Forbrydelsen som et naturligt, socialt Fænomen, Betydningen af et rationelt Studium af Forbrydelsens Aarsager, af Prævention forud for Repression, af Straffen som en nødvendig Beskyttelse af Samfundet mere end en Dadel overfor Individet. Krigen er ogsaa et naturligt, socialt Fænomen. Og tages den umaadelige Skade, Krigen medfører, i Betragtning, kan der vel opnaas Enighed om, at et Studium af Krigens Aarsager og et derpaa baseret præventivt og repressivt, retligt ordnet Beskyttelsessystem er paakrævet.

Det er derfor mere end et Tilfælde, at flere Strafferetsforskere har rejst Krav om Anvendelse i modificeret Form af strafferetlige Grundsætninger paa Staterne i deres indbyrdes Forhold. Allerede før Verdenskrigen har saaledes *Garofalo* hævdet, at de Retsprinciper, der regulerer Individernes indbyrdes Forhold, bør bringes til Anvendelse mellem Staterne. Og efter Verdenskrigen er den almindelige Opinion særdeles gunstig stemt for en Anerkendelse heraf. Det siges nu almindeligt, at Krig er en Forbrydelse mod Menneskeheden etc. *V. V. Pella* er imidlertid den første Jurist, der vil gøre Alvor af at gennemføre denne Sætning i et vist Omfang, nemlig med Henblik paa Angrebskrigen, idet han for dette Omraade vil drage vidtrækkende Konsekvenser af retlig Karakter fra Synspunktet. Det foreliggende Værks Betydning ligger ikke saa meget i de Resultater, Forf. herved naar til; disse kommer Forf. unægtelig ofte forbavsende hurtigt og let til. Bogen anlægger imidlertid et nyt Syn paa de vigtigste folkeretlige Forhold, den taler om Fremtidens Folkeret paa en Maade, der interesserer. Netop fordi Forf. ikke hengiver sig til utopiske Fantasier, men med Basis i det allerede gennem Versailles Traktaten og de senere vigtige »Protokoller« og Traktater skable søger at bygge en ny legalt bestemt mellemfolkelig Retsorden op. Skeptikere og Pessimister vil have let ved at sætte store Spørgsmaalstegn her og der, men Fremskridtet sker som bekendt ikke gennem sur Pessimisme.

Utrætteligt har *Pella* som Forfatter, Professor ved Universitetet i Jassy og Medlem af den interparlamentariske Union i de sidste 6 Aar arbejdet for sine Ideers Vækst. Det tør uden Overdrivelse siges, at vi i det foreliggende Værk har et Forslag at arbejde videre paa, et Forslag, som aabner nye Horisonter for Folkeretten. Det vil koste megen Møje at naa frem ad den Vej, som her anvises. Thi disse Forslag vil ikke kunne realiseres i deres fulde Omfang, før den fornødne internationale Forstaaelse er skabt. En Forstaaelse af, at Folkeslagene lever under en fælles Skæbne, at den enes Død ikke er den andens Brød. Men Udviklingen gaar sin Gang. Og ingen kan være blind for, at det med store Skridt gaar i Retning af internationalt Samarbejde. Nødvendigheden er her Læremester. Fælles Interesse vil skabe fælles Værn.

Pella deler sit Værk i en Indledning og 3 Hovedafsnit om henholdsvis Staternes kollektive Kriminalitet, den internationale Kriminalpolitik og om Fremtidens internationale Strafferet, dette Begreb selvfølgelig taget i en anden Betydning end den traditionelle.

I Indledningen opstiller Forf. sit Hovedprincip: *La guerre d'agression est un crime*. Medens Krigen hidtil har været anset som et lovligt Middel til Afgørelse af internationale Stridigheder, bør for Fremtiden Magten ingensinde »faire la preuve d'un droit«. Principielt fordømmes Angrebskrigen i Folkeforbundspagten, den amerikanske offentlige Opinion taler om the outlawry of war, og en Række internationale Organisationer har i Principet sluttet sig til Tanken om at søge Krigens Lovlighed underkendt, saaledes kan nævnes, at l'Association International de Droit Pénal har sat Drøftelse af Organisationen af en international kriminel Retspleje paa Dagsordenen for sin første Kongres i Bruxelles i Aar. Skal en varig Fred sikres, bliver det nødvendigt i Konsekvens af den nye Opfattelse af Angrebskrigen at hindre eller hæmme denne gennem et System af præventive og repressive Forholdsregler.

Folkene har som Individerne et eget Liv. Men den kollektive Kriminalitet er forskellig fra den individuelle, og Prævention som Repression maa derfor her søge andre Veje. Aarsagerne til den kollektive Kriminalitet er dels indre, dels ydre. Til de indre hører en »hérédité criminelle sui generis« hos visse Folk, en Atavisme, Mangel paa international Fællesfølelse, Chauvinisme og Berigelseslyst; indre Aarsager af mere sekundær Betydning er visse Finans- og Industrikreses

Særinteresser, Militæres og visse Gejstliges Propaganda etc. Til de ydre Aarsager hører Fjendskab mellem visse Folk, Raceforskelle og Forskelle i Civilisation og økonomiske Vilkaar. Hidtil har Mangel paa en international Retspleje saa vel som Mangel paa en international Organisation til Sikring af enhver Stats Fred bevirket, at Krigen stod som det eneste Middel til Løsning af internationale Stridigheder.

Som den individuelle Kriminalitet saaledes beherskes ogsaa den kollektive af bestemte Naturlove: *loi de l'imitation criminelle, loi de la causalité perpétuelle reliant les guerres du passé à celles de l'avenir, loi du développement des agrégats sociaux par la formation d'unités de plus en plus vastes.* Udviklingen viser, at Krigene bliver sjældnere, men paa den anden Side udvider sig i Omfang og Intensitet. Den stedse stigende Menneskehedens Solidaritet paa det økonomiske, moralske og andre Omraader formindsker imidlertid Krigsmulighederne, og den internationale Kriminalpolitik maa derfor fremme det internationale Samarbejde paa alle menneskelige Felter.

I præventiv Henseende maa Kriminalpolitiken være indstillet paa at bekæmpe den Eksklusivisme, der skiller Folkene. En international intellektuel Solidaritet maa tilvejebringes. Fællesfølelsen, der vender sig mod Krigen, skal udvikles, Skoleundervisningen ændres, Universitetsundervisningen ligesaa, Chauvinismen bekæmpes ved voksende internationalt, intellektuelt Samarbejde. En økonomisk Solidaritet fremmes med Anerkendelse af Staternes Ret til Eksistens og med Respekt og Garanti for de absolut nødvendige økonomiske Betingelser for deres fredelige Udvikling. Endelig og navnlig skal den internationale politiske Solidaritet udvikles. Det vil føre for vidt at følge Forf. i Enkeltheder paa dette Omraade. Fremhæves skal det dog, at Forf. med Rette tager Afstand fra en almindelig Afrustning som Middel til at sikre Freden. Staternes Sikkerhed maa baseres paa en Samvirken af alle Nationers Stridskræfter. Magtanvendelsen maa kun have det Formaal at sikre Freden. En Nedrustning kan derfor finde Sted, og det forbydes den enkelte Stat at have større Stridskræfter end fastsat. Der skal skabes en Række demilitariserede Zoner, indføres parlamentarisk Kontrol med Styrelsen af Udenrigsaffænderne etc. etc. For at muliggøre denne effektive Prævention, skal Folkeforbundet udvikles, alle civiliserede Stater skal være Medlemmer, og Forbundet skal organiseres med en udøvende, dømmende og lovgivende Myndighed.

Den udøvende Magt tillægges den nuværende Folkeforbunds-forsamling, den dømmende henlægges til den permanente Domstol i Haag, som omorganiseres, og den lovgivende skal være hos et internationalt Parlament bestaaende af Delegerede fra de nationale Parlamenter.

Repression som Følge af begaaede mellemfolkelige Retskrænkelser skal ske gennem Folkeforbundets Organer, idet de enkelte Stater giver Afkald paa at tage sig selv til Rette. Folkeforbundet skal tilvejebringe en Code Pénal International, der skal indeholde Bestemmelse af den internationale Forbrydelses Begreb, Strafbarhedsbetingelser og Procesregler.

Forf. definerer den internationale Forbrydelse som: »... une action ou une inaction, sanctionnée par une peine prononcée et exécutée au nom de la communauté des états«. Grundelementet er enhver Krænkelse af en Stats Uafhængighed og territoriale Integritet. At redegøre for Forf.'s Opfattelse af alle de Enkeltspørgsmaal, som behandles i denne Forbindelse, sker kortest ved at gengive Forf.'s Udkast til en Code Pénal International. Særlig bemærkes dog, at Forf. som Straffe eller Sanktioner, der ikke bør komme til Anvendelse under nogen Eventualitet overfor nogen Stat, fremhæver Udelukkelse af Folkenes Forbund, Nægtelse af at anerkende en domt Stats Eksistens i mellemfolkelig Henseende samt Tab af Uafhængighed. Anvendelse af væbnet Magt overfor en Stat bør ikke hjemles som Straf, men kun som Politiforholdsregel.

Grundprinciper for en Nationernes Straffelov.

1. Nationernes Straffelov bør have universel Anvendelse.
2. Straf bør ramme ikke alene den materielle Gerning at erklære en Angrebskrig, men ogsaa alle individuelle eller kollektive Handlinger, der har til Formaal at forberede en saadan Krig eller bringe den til Udbrud.
3. Ved Siden af Ansvar for Staterne vil det være paa sin Plads at hjemle Ansvar for fysiske Personer, der begaar Forbrydelser mod den internationale offentlige Orden eller mod den almindelige Folkeret.
4. Alle Forbrydelser, der kan begaas af Stater eller Individer, skal paa Forhaand være fastsatte og belagte med Straf ved klare Lovtekster. Principet *nulla poena sine lege* skal være et Grundprincip for den mellemfolkelige straffende Retshaandhævelse.

5. Det vilde være at ønske, at de objektive, subjektive og retlige Begrebsmomenter i den internationale Forbrydelse klart lader sig erkende af den almindelige Del i (Udkast til) en Nationernes Straffelov, saaledes at Bestemmelserne for lovlig Tvang, Nødret og Nødværge hermed lod sig fastsætte for Folkeretten.
6. De skærpende og formildende Omstændigheder, der kan faa Indflydelse paa Staternes Ansvar, maa ligeledes nøje bestemmes, særlig med Hensyn paa Begreberne Provokation, Skadeserstatnings Ydelse, Recidiv og Overlæg.
7. Ligeledes maa Problemet om flere forbryderiske Staters Medvirken løses, idet der gives særlige Regler om Straf for Medvirken som Medgerningsmand og for Komplot, der har ytret sig ved Afslutning af Offensiv-Traktater.
8. De Straffe, som vil være at fastsætte, henhører til 2 Kategorier:

A. Straffe for Stater.

- a) Diplomatiske Sanktioner: Meddelelse om Afbrydelse af den diplomatiske Forbindelse, Tilbagekaldelse af Exequatur, der er indrømmet den skyldige Stats Konsuler, Ophævelse af Retten til at drage Nytte af internationale Overenskomster.
- b) Juridiske Sanktioner: Beslaglæggelse af Ejendele, der tilhører den skyldige Stats Undersaatter og befinder sig paa andre Staters Territorium, Ophævelse af industriel, literær, kunstnerisk o. l. Ejendomsrettigheder til Skade for de samme Undersaatter, Forbud mod at optræde som Part for de forbundne Staters Domstole, Frakendelse af Retten til at udøve borgerlige Rettigheder.
- c) Økonomiske Sanktioner: Den skyldige Stats Frakendelse af de Fordele, der flyder af den internationale økonomiske Solidaritet, derved at den udelukkes fra det økonomiske Verdenssamkvem gennem Anvendelse af Blokade, Boykot, Embargo, Nægtelse af at levere Levnedsmidler og Raastoffer, Forhøjelse af Tolden paa Produkter, der stammer fra den skyldige Stat, Nægtelse af at yde Laan, Nægtelse af at notere Værdipapirer fra den skyldige Stat paa Børsene, Spærring af Forbindelsesvejene.
- d) Anvendelse af væbnet Magt.

B. Straffe for Individider.

- a) Advarsel,
- b) Bøde,

- c) Irettesættelse,
 - d) Forbud mod Ophold,
 - e) Incapacitet til fremtidig at beklæde diplomatiske Poster i Udlandet,
 - f) Fængsel,
 - g) Landsforvisning.
9. Den specielle Del af Udkast til Nationernes Straffelov bør omhandle alle de positive og negative Kendsgerninger, der anses skadelige for den internationale Orden.

Saaledes skal følgende Handlinger belægges med Straf:

A. Forbrydelser begaaede af Stater.

- a) Den internationale Forbrydelse, der bestaar i Angrebskrig.
- b) Krænkelser af demilitariserede Zoner.
- c) Ikkeopfyldelse af Pligten til at indbringe alvorlige Konflikter for den permanente internationale Domstol i Tilfælde, hvor denne Domstol vil blive obligatorisk kompetent.
- d) Mobilisering ved opdukkende Konflikter af militære Stridskræfter, til Lands, til Søs og i Luften, samt af Industri og Økonomi.
- e) Det Forhold, at en Stat paa sit Omraade tillader Forberedelse til Angreb mod en anden Stats Sikkerhed eller selv forbereder saadanne Angreb, eller at den hjælper Bander af Ugerningsmænd, der foretager Indfald paa andre Staters Territorium.
- f) En Stats Indblanding i de politiske Kampe i en anden Stat ved finansielle Subventioner eller Støtte af en hvilken som helst Slags til visse politiske Partier.
- g) Den simple, ubegrundede Trusel om Angrebskrig, tidligere bevirket gennem saakaldte Ultimata.
- h) Udskrivning af Tropper og Materiel ud over det Antal eller den Mængde, der er fastsat ved Overenskomster og Traktater.
- i) Manøvrer eller Mobiliseringer, der foretages for at iværksætte militære Demonstrationer eller forberede Krig.
- j) Krænkelser af fremmede diplomatiske Repræsentanters Immunitet.
- k) Mønt- og Seddelfalsk og alle andre uredelige Handlinger, begaaet eller taalt af en Stat med det Formaal at svække en anden Stats Kredit.

B. Forbrydelser begaaede af Individier.

- a) For en Suveræn at erklære en Angrebskrig.
 - b) For en diplomatisk Repræsentant at misbruge de ham tilstaaede Privilegier og at begaa Handlinger, der staar i aabenbar Modstrid med den offentlige internationale Retsordens Grundprinciper eller viser sig at være Forberedelseshandlinger til en Angrebskrig.
 - c) De internationale militære Forbrydelser saavel som andre i Krigstid foretagne Handlinger, der strider mod Folkerettens Sædvaner og Regler.
 - d) Almindelige Forbrydelser begaaede af fremmede Tropper paa besatte Territorier (Manddrab, Plynderinger, Voldtægt, Tyverier etc.).
 - e) Udbredelse af falske Efterretninger, der kan bringe Freden i Fare.
10. Den permanente internationale Domstol bør være kompetent til at paadømme alle internationale Forbrydelser og Forseelser.
 11. For at sikre den internationale straffende Retshaandhævelses Funktion bør der ved den permanente Domstol oprettes en international offentlig Anklagemyndighed og et Anklagekammer.
 12. Med Henblik paa Forundersøgelse og Tilvejebringelse af Bevis bør der nedsættes Undersøgelseskommisioner, der skal opfylde et Kriminalpolitisk Pligter.
 13. Forbrydelser begaaede af Stater skal paadømmes af den permanente Domstols forenede Kamre.
 14. Hvor det drejer sig om individuelt Ansvar, vil det være rigtigst, i Overensstemmelse med Art. 26 i Domstolens Statuter, at skabe et særligt Straffekammer. Denne Afdelings Kompetence skulde udstrækkes til alle internationale Forbrydelser begaaede af Individier, saavel som til alle Forbrydelser, som paa Grund af deres Natur burde undrages de nationale Domstoles Kompetence.
 15. Domstolen skulde afgøre saavel det offentlige Straffekrav som den ved internationale Forbrydelser krænkede Stats Erstatningskrav.
 16. I Tilfælde af voldeligt Angreb tilkommer det Folkeforbundets Raad at træffe Beslutning om de nødvendige Politiforholdsregler.

Eksekutionen af den permanente Domstols Afgørelser hører ligeledes under Folkeforbundets Raads Kompetence.

Det skal ligeledes give sine Anvisninger m. II. t. Modaliteter i den praktiske Gennemførelse af de nævnte Afgørelser.

17. For at bringe Idéen om en almindelig Sikkerhed i Samklang med hver Stats særlige Forhold, bør det udtales, at alle Stater, der har sluttet sig til Folkeforbundet, er forpligtet til at tage Del i Straffuldbyrdelsen.

Denne Forpligtelse indtræder først for Staten i det Øjeblik, da Folkeforbundsraadet retter Opfordring til den om Deltagelse i Fuldbyrdelesaktionen og anviser den de Sanktioner, som den skal anvende.

Hvad angaar det Forhold, i hvilket hver enkelt Stat skal deltage i Straffuldbyrdelsen, skal Raadet tage hver Stats geografiske, politiske og økonomiske Stilling i Betragtning. Raadet skal efter Konflikts Natur afgøre, hvilke Stater der er forpligtede til umiddelbar Indgriben. I Nødsfald skal ogsaa andre Stater instrueres om Deltagelse.

18. Stater, som efter at have modtaget Folkeforbundsraadets Instruktion om Deltagelse i en Straffuldbyrdelse, nægter at deltage eller ikke deltager paa en loyal Maade, skal ogsaa være Genstand for en international Straf.

Endnu skal bemærkes, at Forf. behandler den Vanskelighed, som ligger i en nærmere Bestemmelse af Angrebskrigens Begreb. Forskellige Systemer har været foreslaaede. *Pella* henviser til, at enhver Konflikt, af hvad Art nævnes kan, der opstaar mellem Stater, skal afgøres ved Voldgift, for hvilken han opstiller nærmere Regler. I følgende Tilfælde vil en Stat da kunne erklæres skyldig i Forbrydelsen Angrebskrig:

Den Stat, som anvender væbnet Magt uden at respektere en Voldgiftskendelse eller en Afgørelse af den permanente internationale Domstol, og den Stat, som med Magt modsætter sig Eksekutionen af saadanne Afgørelser.

Den Stat, som anvender væbnet Magt før Udløbet af en Frist fastsat for a) Valg af Voldgiftsmænd, b) Afsigelse af Voldgiftskendelse, c) Kendelse af den permanente Domstol.

Endelig den Stat, som griber til Vaaben for at afgøre en Strid, idet den ikke har kunnet enes med sin Modpart om Valg af Voldgiftsmænd og ikke har indbragt Striden for den permanente Domstol.

Pella's Bog har Krav paa betydelig Interesse ikke mindst i de nordiske Lande. Her træder en Jurist frem med bestemte Forslag til en bedre international Retsorden i Til-

knytning til alt bestaaende Institutioner, Forslag, som maa-
 ske ikke vil blive realiserede i den Form, hvori de er frem-
 sat, men som dog markerer et Skridt i Udviklingen. For
 øvrigt har Bogen vakt den største Opmærksomhed og vun-
 det Tilslutning fra store Kredse af Jurister og Politikere.
 Herom vidner en Enquête foranstaltet af Præsidiet for den
 rumænske interparlamentariske Gruppe. Ligeledes den
 Kendsgerning, at den 23. interparlamentariske Konference
 i Washington 1925 besluttede at nedsætte en staaende Kom-
 mission til Undersøgelse af Krigsaarsager og til Udarbejdelse
 af Forslag til en Nationernes Straffelov, hvorved Konferen-
 cen henviste til Pella's Forslag. Særdeles betydningsfuld og
 til Gunst for en Udvikling i Retning af disses Nyorientering
 af Folkeretten er den siden Verdenskrigen ændrede Mentali-
 tet overfor Brud paa Folkeretten. Eksempelvis skal frem-
 hæves, at Tysklands Indfald i Belgien i 1914 har vakt hele
 den civiliserede Verdens Misbilligelse og Harme. Jordbun-
 den er da beredt for et Arbejde i den Aand, hvoraf Pella's
 Værk er en Frugt. Men Vanskelighederne er store. Hoved-
 vanskeligheden ligger i Suverænitetsbegrebet. Man tør vel
 uden at gøre sig overdrevne Forventninger af den folkeret-
 lige Udvikling gaa ud fra, at den Tid ikke ligger for fjernt
 ude i Fremtiden, da det erkendes almindeligt, at Menneske-
 hedens Organisation i Stater tjener menneskelige Interesser,
 og at Statsbegrebet derfor maa omformes til Overensstem-
 melse med den dybere Erkendelse af disses Natur.

J. Hartvig Jacobsen.

Mindre Meddelelser.

Overværgeraadets Statistik for 1924 og 1925. I de nævnte to Aar er der af Værgeraadene truffet Beslutning om 922 + 998 Børns endelige Fjernelse fra Hjemmet; af disse var 357 + 351 fra Hovedstaden, 301 + 263 fra Provins købstæderne og 262 + 384 fra Landdistrikterne. I alt er der i Henhold til Værgeraadsløven af 1922 taget 2638 Børn under Værgeraadsforsorg, og af disse var 2357 endnu under Forsorg ved Udgangen af 1925. Af de i Henhold til den ældre Børnelov (1905) under Forsorg lagte Børn var ved Udgangen af 1925 endnu 2561 under Forsorg, og det samlede Antal Børn under Værgeraadsforsorg udgjorde saaledes 4918. Forlængelse af Forsorgen ud over det fyldte 18de Aar har i 1924 og 1925 fundet Sted i 116 + 167 Tilfælde (for de i Ungdomshjem anbragte eller derfra foreløbig udskrevne Elever vedvarer Forsorgen uden særlig Forlængelse til det fyldte 21de Aar, medmindre Værgeraadet efter Indstilling fra Forstanderen lader den ophøre tidligere; for de øvrige Værgeraadsbørn ophører Forsorgen derimod med det fyldte 18de Aar, medmindre Forsorgens Forlængelse beslutes af Værgeraadet og godkendes af Overværgeraadet). — Af Statistiken synes at fremgaa, at man maa være forberedt paa en Tilgang til Børneforsorgen af omtrent tusind Børn om Aaret.

Det kan bemærkes, at der i Øjeblikket indenfor den overordnede Ledelse af Børneforsorgen er et Interregnum. Medens Stillingen som Overinspektør for Opdragelseshjemmene straks efter den ny Værgeraadsløvs blev besat med den nuværende Overinspektør *Oluf J. Skjerbæk*, der sikkert vil kunne gøre Fyldest her i en lang Aarrække, afgik Overværgeraadets Formand, Overretsassessor *L. C. Brun* i Efteraaret 1925 paa Grund af Alder efter en 20aarig fortjenstfuld Virksomhed i denne Stilling, til hvilken hans tidligere Ar-

bejde i den frivillige Borneforsorgs Tjeneste havde givet ham en fortrinlig Adkomst, og den til hans Efterfølger udnævnte hidtilværende Kontorchef i Socialministeriet *Ejner Koch* blev kort efter syg og døde i Foraaret 1926. Embedet er endnu kun besat ved Konstitution.

E. O.

Kriminalistmøde. Den tyske Landsgruppe af den gamle internationale kriminalistiske Forening afholder Møde i Bonn 9.—11. September 1926. Forhandlingerne drejer sig væsenligt om visse Punkter af det tyske Straffelovsudkast. Professor Graf zu Dohna (Bonn) og Landgerichtsdirektor Dr. Wunderlich (Leipzig) indleder om »Das richterliche Ermessen nach dem Amtlichen Entwurf eines Allgemeinen Deutschen Strafgesetzbuchs«, og Justitzrat Dr. Löwenstein (Berlin) og Professor Dr. Engelhard (Heidelberg) indleder om »Wahrheitsbeweis und Wahrung berechtigter Interessen nach dem Amtlichen Entwurf eines Allgemeinen Strafgesetzbuchs«. Desuden holder Professor Dr. med. Hübner et offentligt Foredrag om »Das Problem der Sterilisierung Geisteskranker und Krimineller«.

Bøger, indsendte til Redaktionen.

- Fra Nær og Fjært (Dansk Fangeblad) Nr. 39—44.
Beretning om De danske Fængselselskaber i Aaret 1923—24.
Kbhvn. 1925.
Defensor legis 1926. Hft. 5—6.
Rivista penale Vol. CIII, fasc. 6, Vol. CIV, fasc. 1.
Beretning om Straffeanstalterne i Danmark i Finansaaret 1924—
25. Udgivet af Direktøren for Fængselsvæsenet. Kbhvn.
1926.
Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform.
Aarg. XVII, Hft. 7—8.
Retskegeraadets Aarsberetning for 1925. Kbhvn. 1926.
Juridisk Tidsskrift. 12. Aargang. Nr. 3—4.
Svensk Juristtidning. 1926. Hft. 3—4.
Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland. 1926. Hft.
3—4.
Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft. XXXXVII.
Bd. Hft. 3—4.
Revista de criminologia psiquiatria y medicina legal. Número
extraordinario dedicada a la memoria del insigne creador
de la Dactiloscopia Argentina Juan Vucetich. La Plata, Rep.
Argentina 1926.